۱۸

۱۱۱

۱- قوانح از حبیش تفلیسی
۲- شرح نصاب دشت بیاضی

۱۸

۱۱۱

۱- قوانح از حبیش تفلیسی
۲- شرح نصاب دشت بیاضی

ترجمان القوافی

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

واکره هر بیست حرف آمد علامتش حرف لام بکردم وقافیهای که پارسی هر کس پوشیده نبود و بجای که قافیه پارسی مشکل بکردم حرف پارسی را او بنوشتم تا کسی کان نبشته بازی است ومبالغه کسی که خواهد که شعر گوید و هوس شاعری دارد باید خواهد که معنی قافیهای کلمه بداند از دانستن این قدر ناچار بود تا در علم قافیه شعر ماهر باشد و شعر گفتن بر وی آسان شود زیرا که اصل شاعری قافیه است که معنی قافیهای نیک بداند پس این کتاب باسم خداوند قطب الدین زلعه عمره تمام کرده شود انشاء الله تا هر کسی که بخواند و خواننده ازاو بر دارد خداوند او مصنف کتاب را و کاتب کتاب را بدعا یاد دارد و حسبنا الله ونعم الوکیل حروف قافیهای این است

حرف قافیهای الف

صبا ربا وبا جبا جیا ماج با با لا

رجا دجا صحا نبا خشا فتا نبا کبا

عدا صدا ردا ضحا وحا فحا ضحی رجا نحا

قرا عرا شرا ثرا شذا هدا ندا مدا

رضا قصا عصا حصا تشا حشا اسا کرا

قطا نطا وعا سقا ثقا بکاء سلا

طلا علا دما ثنا سنا عنا مها بها لها

مها نها خوا شوا مرا هوا هوا حیا

ربا عصا شتا اضحی اسرا عبرا عزا حوا

سمرا اعدا مبدا حمرا خضرا صحرا اجزا

المعذا آمدا حرث عبا خرشا فحشا وعضا

اعضا بعضا خلطاء طاطا امعا سفعا صلعا

لوعا غوغا اقفا الفا غوغا سدفا

عجفا تلفا رفقا عنقا شرکاء الا

املا جدلا ضیلا مرطلا احماء اسما تیها

حلما داما درما دهما رجما ظلما عجما

کرمان لوما انا ابنا امنیا رعنا شحنا

قرا لحتا نیها سفها ورها احوا الوا

الوا اهوا حلوا صهب احیا اشیا

علیا عیبا اجیبا اطبا اقربا ثلاثا کثا

عربحا

عریحا ارتحا التجا ابتدا اقتدا اعتدا

اشتدا زمردا سویدا اسرا اشترا افترا

عنبرا اعزا التبسا خنفسا طرف طرسا

عجاسا ارث خصاصا اشخاصا اقتضا

قبیط ملحطا ادعا ابتغا بالغا اضطفا

الکشفا انشقا ارتقا اصدقا اعتقا التفت

الافرقا زریقا اتقا ناقا رانقا اشتکا

ابتلا اجلا اذلا اعتلا امتلا احتلام عجا ما

الحنا اشتها اشتهع اخلا اعتلا سلا

احتوا استوا التوا الفیا احربا ادیبا

اسنیا اخیا اصغیا اشقیا اغنیا ابیا
اولیا اقویا اسمیا حرشیا جدوریا سابیا
ساقیا سیمیا کبریا قرحیا کاویا کیمیا
استغنی استرخا ستیوخا استعدا استهدا
معبوا استمرا مصورا معیورا مکبورا
استهزا واستقصا استرضا استبطا استعطا
استقصا استدعا استعصا استکفا استیفا
استملا استخلا استیلا استثنا استغنا اشتا
استیفا امتعقا استهوا استحیایا

حرف فاقبلها باء

اب اب تب حب خب ذب رب

حرف قافها با

سب ثب صب ضب ضبث صب
طب هب جلب جنب رتب سلب
سبب شبب جبب لبب رتب کبب
برحب شحب اوب حدب ندب اوب
ارب جرب درب سرب ضرب ضرب
طرب عرب عرب هرب ورب حبب
خشب ثب حطب قصب غضب حطب
رطب عطب شعب نعب ثقب حقب
عقب لقب رکب نکب جلب حلب
سلب صلب طلب علب یکب حنب

ذنب طنب عنب اهب وهب
ادیب ترتب شرجب بلجب اجدب جدب
حیدب یهدب دندب اجرب ترب جرب
رعزب مرضرب عقرب زنزب هورب سنسب
اخشب حوثب معصب مخضب اخطب
شبعب متعب ملعب منعب مرعب عنعب
قبقب مثقب کهکب کوکب کوکب مرکب
اهلب لولب ثعلب قالب محلب جلنب
ارنب مجنب مذنب اشهب سهلب
شوهب غیهب مذهب عذهب مسهب

محور

محورب ارنب منتجب مشذب مدرب
عصنصب مصصب مخطب مرکب معثلب
معنب معنب حبب حبب دب رب
زب حب لب لب کب حجب ترب
ورب عب سرب قرب خشب عطب عب
شقب سب حب جنب طنب سهب
حبذب اشرب شصب شنقب اکلب شغلب
محلب عصلب شغتب ثوب اذوب لعاب
تعجب تکذب تکدب تقرب تکسب تاشب تصب
تعضب ترکب تاعلب تطلب تعلب تاوب

حب حب سب طب عب نجب
كذب ارب جرب خشب عطب لعب
عقب ثلب سلب علب ... رايب كاربب
حاجب ذرب لاحب شارب غارب صاحب
مطرب معرب ناشب شاصب منصب قاصب
شاطب راغب زاغب ثاقب ساقب منكب
صالب جانب قرنب راهب واهب نايب
رايب نادب طنب غاب جناجب جراب
مادب اقارب عقارب قطارب مسارب
سباسب كواكب عناكب ثعالب ارانب جواب

مواهب مذاهب نوائب رغائب سحائب شغائب
عجائب قرائب كتائب مصائب سخائب معائب
نوائب ناب خاب حاب صاب ظاب
غاب ثاب ناب لاب ناب سناب تباب
حباب حباب حباب ذباب رباب رباب
شباب ضباب ثماب لباب لباب عتاب
كتاب حجاب عجاب ذهاب سحاب سحاب
صحاب عذاب عذاب تراب جراب سراب
شراب عراب عراب قراب جباب نصاب
حساب حصاب رضاب خطاب كعاب لعاب

دزب
سرقه

رغاب سفاب رحاب عقاب حقاب نهاب
نقاب ركاب عكاب خلاب صلاب قلاب
كلاب اناب جناب ذناب عناب اهاب
ذهاب شهاب ثواب جواب صواب ثاب
ذباب عباب احباب احباب ارباب اسباب
اكباب الباب الباب جلباب كتاب اعجاب
اثجاب حجاب عجاب منجاب هرجاب اصحاب
جلجاب درداب سرداب كذاب اراب
اتراب اتراب اشراب اعراب اقراب توزاب
ضراب محراب محراب احزاب خراب غراب

اعراب
بیابانی

ميزاب انساب اوشاب خشاب انصاب
انصاب عصاب قصاب احصاب اهصاب
قرضاب مقضاب حطاب طبطاب لطبطاب العاب
سعاب شغاب اوغاب احقاب اعقاب اعقاب
اركاب اركاب احلاب اصلاب جلاب
قلات كلات كلاب اجناب الجناب اعناب
عناب اذهاب اشهاب هيهاب وهاب اثواب
ثواب اكواب بواب اخشاب انصاب اكتساب
انتجاب انجذاب اضطراب اخشاب اكتساب
اغتصاب انشعاب ارتقاب اعتصاب اختلاب

شیاب
سر

اِنْقِلَابَ اِجْتِلَابَ اِنْتِهَابَ اِكْتِسَابَ اِسْتِحْبَابَ اِسْتِيعَابَ
باز گشتن پرهیزیدن غارت کردن اندوهگین شدن دوست داشتن تمام فرا گرفتن

اُضْطِرَابَ اِسْتِعْصَابَ اِسْتِرْهَابَ اِسْتِصْوَابَ
مضطرب شدن صعب شمردن ترسانیدن صواب داشتن نوع دیگر

حُوبَ طُوبَ نُوبَ كُوبَ وُجُوبَ جُوبَ هُبُوبَ
بعز زدن خوشی گناه کوزه بی گوشه روی زمین دانها جنبیدن باد

رُتُوبَ شُحُوبَ وُجُوبَ حُدُوبَ دُرُوبَ طُرُوبَ
ایستادن لاغر شدن واجب شدن رزمها درواز[ه]ها شادی کردن

طُرُوبَ غُرُوبَ كُرُوبَ كُسُوبَ غُصُوبَ غُضُوبَ
شادی کردن فرو رفتن آفتاب اندوهان کسب کننده ها غصب کردن خشمناکی

شُعُوبَ كُعُوبَ رُكُوبَ رُقُوبَ عَلُوبَ عَلُوبَ
قبیلها کعبهها بر نشستن چشم داشتن رگ جر شیرا اسپ

قُلُوبَ جُوبَ جُنُوبَ ذَنُوبَ ذُنُوبَ وُهُوبَ
دلها بادیهها باد جنوب بهلوها دلو کناهان بخشندە

هَبُوبَ جَعُوبَ حَلُوبَ وَغُوبَ دَبُوبَ عَجُوبَ
بجنبش مردگی سخت سیاه ماده شتر شیرده سخن چین حیله کار

مَذْبُوبَ اَسْحُوبَ سَرْحُوبَ عَنْدُوبَ قَطْرُوبَ
پر دو اسپ بسیار خوار کعبلان [illegible] غول بیابان

يَعْسُوبَ مَعْصُوبَ قَرْضُوبَ مَغْصُوبَ اَسْلُوبَ
انگبین گرسنه دزد و راه زن افگار گونه

مغضوب

شعوب
رگ

مَغْضُوبَ سَرْعُوبَ يَعْقُوبَ زَرْنَبَ زِدْنَبَ رَشِيبَ
افگار و خشم کرده راسوا کبک نر گرگ بران نوع دیگر

رَطِيبَ لَحَبَ رَتَبَ حَتَبَ رَبَبَ اَرَبَبَ
بوی خوش باریک شدن میر اشتران دوت پس اندر موز

رَضِيبَ رَطِيبَ لَبِيبَ لَبَبَ وَثَبَ عَجَبَ
خنی خالص بجشک خردمند توده ریگ بر جستن شگفتن

لَحِيبَ رَحِيبَ نَجِيبَ اَدِيبَ اَرِيبَ تَرِيبَ
گرامی بسیار خوار با عقل مردوف نجود

حَرِيبَ شَرِيبَ ضَرِيبَ غَرِيبَ قَرِيبَ قَرِيبَ
گرامی ام سراب مانند نیم شهد نکک خلاف ونم

خَسِيبَ عَنِيبَ قَشِيبَ لَشِيبَ خَشِيبَ
لیسنده شاخ خرما نمک آب خون آ و ند اشتر رف

قَشِيبَ خَشِيبَ عَصِيبَ نَصِيبَ قَصِيبَ
تیغ آ نوا ملی فراخ نحت روز سخت بهره شاخ درخت

خَطِيبَ رَطِيبَ نَعِيبَ رَعِيبَ مَغِيبَ رَقِيبَ
معرو ف شاخ تازه بانگ کلاغ فراخ شکم سوز کاهوار نگاهدار نگاهدار

نَقِيبَ رَكِيبَ جَلِيبَ صَلِيبَ قَلِيبَ حَلِيبَ
سالار مرا [illegible] شیر دوشنده خلیج چاه [illegible]

قَبِيبَ مَنِيبَ لَهِيبَ كَبِيبَ رَقِيبَ
[illegible] انده بگذارنده ناماراف اندوهگین هلاک

حبب
نمک

تَجَنُّبَ تَرْتِيبَ تَنَسُّبَ تَعَقُّبَ تَغَيُّبَ
فراق شدن پروردن نسب ساختن تقصیر کردن سخت سیاه

تَوَجُّبَ تَأْدِيبَ تَعْذِيبَ تَكْذِيبَ تَارِيبَ تَجْرِيبَ
بزرگوار کردن لبی را ادب آموختن عذاب کردن دروغ داشتن کراراد آزمودن

تَضْرِيبَ تَغْرِيبَ تَقْرِيبَ تَعَشُّبَ تَخْضِيبَ
طعنه زدن دور کردن نزدیک گردانیدن امتحان خضاب کردن

تَرَغُّبَ تَعَقُّبَ تَرْكِيبَ تَأْلِيبَ تَجْلِيبَ
رغبت کردن باز گردیدن نهار جمع کردن [illegible]

تَصْوِيبَ تَطْيِيبَ تَغْلِيبَ جَلَابِيبَ اَعَاجِيبَ
صواب داشتن خوش کردن بجایگاه چادرها شگفتیها

مَنَاجِيبَ سَنَاجِيبَ اَعَارِيبَ مَحَارِيبَ مَرَازِيبَ
گروهان ضعیف سرایها کاه اهل بادیه محرابها ناودانها

مَصَاعِيبَ يَعَاقِيبَ اَسَالِيبَ اَسَالِيبَ دَعَالِيبَ
دشواریهای دشوار کبکان راهها فتنها رکوبه

شَعَانِيبَ رِبْلِيبَ تَقْوِيبَ عَنْدَلِيبَ
بلندی سر شاخ درخت گرگ مرکب شدن هزار دستان

حرف التاء

بَتَّ سَتَّ شَتَّ حَتَّ دَتَّ شَتَّ صَتَّ
گسلانیدن نزیدن نکاف زدن شتر زود رو مهتر قوی پراکنده انداختن

فَتَّ قَتَّ مَتَّ هَتَّ كَلَتَّ فَلَتَّ عَنَتَّ عَنْتَ
[illegible] دو رویی کشیدن شکستن بجا بهره هلاک شدن خطا سهو

عنت

سنب
روزگار

عَنَتَ عَنَتَ عَنَتَ مَخَتَ اَهَرَتَ عَنَتَ اَعَقَتَ
رنج و کار رکورشدن بر بلند شدن دیره مرد فراخ دهن زنا محجوب

اَلْفَتَ مَبْلَتَ مُنْصَلِتَ مُصْمَتَ كُتَّ سَحَتَ
ناجایگاه [illegible] اسپ یکرنگ [illegible] گران جرام

اُسْبُوتَ كُنْتُتَ سُبْرُتَ عُنْعُتَ تَلْتَتَ تَشَلَّتَ
روزهای شنبه کوتاه درویش جوانی درنگ کردن پراکنده شدن

تَقَتُّتَ تَهَافُتَ تَلَفُّتَ تَعَنُّتَ تَحَوُّتَ تَفَاوُتَ
پاره پاره کردن بیان کردن باز نگرستن زلت جستن تفضل کردن فرق داشتن

تَمَادَتَ تَرَبَاتَ تَارِبَتَ خِلْتَتَ قَارِتَ غَافَتَ
مرده نمودن گرز سخت بینده مهتر خون بدر در خشی بود

مُوَقَّتَ صَامِتَ صَامِتَ فَانِتَ مُوهِبَتَ صِيتَ
استوار زر و سیم شتر لسطر فرمان بردار گوشت مرد با آواز

ثَوَابِتَ كَتَائِبَ مُنْتَعِبَ شَوَامِتَ
صارهگان نشان بر آن کوه زنان بدار کردن نوع دیگر

ذَاتَ بِسَاتَ صَاتَ لَاتَ رَبَاتَ ثُبَاتَ سُبَاتَ
هستی راحت مرد سخت آواز بت شبها ایستادن خواب کردن

نَبَاتَ بُنَاتَ بَنَاتَ شَتَاتَ فُرَاتَ رُفَاتَ
شکر نبات هر دو بویه نونش که تاج پراکنده شدن آب خوش استخوان ریزه

نَجَاتَ صِنَاعَاتَ كِفَاتَ فَلَاتَ مَمَاتَ بَنَاتَ فَوَاتَ
صنعتها زنی شتاب گذاره درنگ مرگ دختران مرگ ناگاه

بنات حيات ذوات سيّات اثبات انات
ثويات قربات كربات اشتات فتات حاجات
درجات ساحات سادات ابرات مارات
ثمرات حجرات حشرات حطرات خيرات سيرات
عبرات عثرات غمرات كرات ساعات طاعات
مستعات آفات عرفات غرفات صدقات منقات
اوقات حركات اصلات حلات مثلات صمات
ظلمات عمات حبات عاهات حسنات اخوات
ادوات اصوات اموات سهوات صلوات
فلوات اخوات لهوات هفوات ابيات حمات

زانات غايات هيئات منشآت ثيبات طيبات
عقوبات نائبات سابحات والذات امارات
زاجرات عاصرات معصرات ناشرات معجرات
ناشطات صناعات نازعات صافات عاصفات
سابقات فارقات جالات حاملات رجالات
رسالات سنبلات مرسلات علامات مهمات
امانات ثنيات محصنات امهات ترهات سمات
امات بوقات تاليات جاريات ذاريات راسيات
عاديات موريات معقبات مسافحات مدبرات
مبشرات موتفكات ذريات مقسمات سلامات

نوع دیگر
توت حوت سبوت قوت رقوت
مشوت نجوت حفوت شکوت قلوت کلوت
حموت قنوت بیوت تابوت ترتوت خلوت
رهبوت سلوت مسوت مبحوت جبروت
سبروت مهروت طاغوت ممقوت یاقوت
ساکوت ملکوت حالوت طالوت رحموت
سقوت سنوت حیوت عنکبوت سروت
صیت لیت هیت خبلت صبت قنت کنت
هیئت سجنت کسیت کمنت مقت بلیت
رهیت ممنت مهیت تربیت حلیت سخیت

قنوت: نماز دعا کردن
جبروت: بزرگواری

بثریت عفریت کبریت سکیت اصلیت خلیت
رهنت ثمنت توابیت خیریت ساریت
صفاریت ساریت یواقیت — حرف قافیهای ثا
بث جث حث دث رث طث غث
فث نث حنث عبث حدث حدث دغرث
رعث نعث رفث دمث مهث داغث
کلبث کنث اشعث ملعث درعث اعث
کنفث دهکث کنکث دملث ولهث الوث
شربث مخنث ملبث — نوع دیگر — حث جث خث
خث خنث کنث تشبث تحدث نعبث

اصلیت
کبریت: یاقوت سرخ
عفاریت: دیو سینهها

نج سج عج مج حلج ودج نلج حج حرج درج
عرج هرج نهج خلج فلج ولج ابج سمج فرج عوج
بوج فوج هوج هوج نهج خلیج اتج اعرج نهرج
خرج طرج نورج مخرج مفرج فترج عوسج کوسج عفشج
اذنج سرج ملفج اصلج تولج وعلج دولج دعلج صوج
علج راج سنج عوهج تمهج اعوج اهوج مهج مدج
یملج محرج خبرج سفنج معلهج نج ذج لج نج
دج فرج خلج دج حنبج حنج بعنج حنلج
سمرج خبرج دملج هجهج اتج نهج نهرج تحرج
تفرج تعلج تشنج تعنج تلج تروج تعوج نج فج

لزج خضج نعج عمج سمج عمج جنبج ابرج ماج واتج
عفصج ناج ذالج هاج غالج هالج جنابج هلالج
مزاج ملاج فالج تذارج جبارج مصارج خفاصج
عفاصج فوالج خنالج کالج هزانج سلاج هزاج تکاج
ذوانج خماج نجاج افادج حوالج رتاج وشانج
تاج حاج داج راج ساج عاج ماج نباج رتاج
نتاج اوهاج ادلاج دجاج نجاج عاج نجاج لکاج
هلاج صراج خراج سراج مناج حصلاج نعاج
علاج هاج لماج حناج هیاج احجاج دسلاج بکاج
هلاج ازباج مخاج انضاج انجاج مجاج نهاج نجاج

جبابج

نشغث تمکث تحنث توتث د تکنث تقرعث

نوع دیگر ابث خفث علث دمث خنث د حادث

حادث ثالث طامث مونث رهث خنابث شنابث

کلابث هنابث جناحث کنادث بوازث کافث

مناقث مدالث دلامث ملاوث انابث خنابث

خنابث نوع دیگر جناث اناث عثاث تراث غراث

غراث دعاث رعاث نغاث نعاث ملاث

اناث خناث عناث احناث الناث اعناث

الناث احناث احداث الاکراث حراث کراث

اعداث قنفاث ارعاث اضغاث خفاث دهاث

هثهاث د اطمطاث الشاث ابتحاث احتداث احراث

اکراث اسغاث اسکاث انکلاث نوع دیگر استحثاث

استحداث حدوث فروث کشوث دغوث

بغوث غنوث طربوث توعوث مثلوث ربوث

د دبث تبلث رمثث حبنث عبلث لبثث

انلث سبثث رمثث حنثث رثث حدثث

کرثث قعثث علثث انثث د تلثث اعنثث

تحدثث تارمثث نوربث جربث تنفقث تعوث

تلوثث تدثث علبثث نعثث د طربث احاد

بولعث سوادث حرف قافیهای جیم نج تج حج شج فج وج

ادواج سلاج اخراج اسراج دراج سراج معراج

لساج امساج انضاج عفصلج ازعاج مرعاج

اعفاج افلاج افاج حلاج هزلاج هلاج اهاج صناج

ابهاج منهاج وهاج هلاج ازلعاج ازواج افواج

امواج دواج عواج احتجاج ارتجاج اعوجاج انعراج

امتزاج ارعاج اختلاج ابتلاج ابتهاج اهتیاج

استخراج استغلاج استمساج ابوالحاج نوع دیگر

نتوج حجوج لجوج بروج خروج دروج عروج فروج

خلوج ولوج نتوج فیوج دیجوج غنجوج یاجوج

ماجوج حنفوج شموج صاروج فروج حملوج ملوج

علوج عملوج عذلوج میسوج طیهوج د النهوج

بادروج حیفوج نوع دیگر نبج زبج هبج احبج رنجج

نجبج سبجج شجبج عجبج خرنج ضربج مربج لبج وبج

نبج جلبج سمبج سهبج ببهج تاجبج شدبج ابرج اصبج

احوبج اطربج لشربج تعوبج تفرنج دربج صهربج

عجبج تزوبج تعربج تلبهج سکاهج عناجج تفاربج

فرابج سکابج فرابج معابج دمالبج محالبج صاب

طباهج افادبج حرف قافیهای دج رج د وضج وضج

فرج لرج نبج ذبج سنج ضبج وبج ربج صدج قدج

هرج زدج فسج کسج نفج بلج زنج محدج اجلج مضفج

صبدح صردح مطرح الكسح صحصح ابطح اوكح زوغح زلحلح
جلندح لملنفح مقطح موبح صحصح حنح شح مح نح
مح مح قبح اذرج كنكح تبح بحح تبح لهح ملبح لمح
نصلح صنح مضح نلح فاتح دامح رامح قادح عسح
فاسح راشح كاشح واضح ناطح صانح طامح كالح لامح
سانح جوارح نجاح جوارح صماوح فوادح نوالح
مسانح روائح زاح وجاح اجلاح صحاح سماح
رواح لفاح نكاح ضماح صباح رباح الاح نجاح
نكاح براح فراح صراح مزاح وحاش وشاح نصاح
سفاح صفاح وقاح ذقاح سلاح صلاح طلاح فلاح

دماح صباح يباح لياح اقاح مفتاح مزاح
فتاح اجاح جحاح دحداح حرواح دحراح مفراح تمساح
افصاح اصلاح افلاح فلاح ملاح متاح ارواح شباح
اجتراح استداح متراح استفتاح استخراج روح
بوح روح سبوح نوح صبوح سوح صحوح جروح
قروح شروح نزوح نضوح صفوح صلاح كلاح انوح
انوح مملوح مجروح مطروح مشروح ذبح مسح
مسح صرح فصح سلح قبح منح نجح شحح مدح
جرح قرح سبح ذبح صرح فسح نصح سفح طلح قلح
تفرح ترشح مستبح تربح تنجح لتسرح تشرح مربح نوح

تمجح تروح تبارح مصابح دارح ملاقح
مخالح تراوح مسابح حرف قافيه‌ها خا اخ بخ نخ خخ فخ
منخ بوخ وخ مطبخ التخ اشدخ برزخ فرسخ فخ
اصلح ابلخ كامخ متدخ ملطخ نخ ذخ رخ مخ فخ
فرخ هنخ تناسخ تلطخ حلبخ عصفخ تلخ طارخ
بادخ شارخ ناسخ مصرخ راسخ شامخ نوانخ مطبخ
صمالخ روانخ مشانخ متلطخ متلخلخ تاخ كاخ
ماخ ماخ فراخ نخاخ رخاخ اراخ صراخ تناخ
سماخ صماخ نخاخ لماخ مسلاخ ابراخ نضاخ صماخ
ملاخ جلوخ درواخ دنولاخ وخواخ طوخ

حرف قافيه‌ها خا

كوخ فخوخ مزوخ نتوخ منسوخ يافوخ مطبوخ
مفتوخ مشدوخ مرسوخ منفوخ دبخ سبخ سبخ
مسبخ يخبخ صرمخ ملخ رمخ بطبخ وبخ توبخ طرخ
سمالخ تلوخ شمارخ تدبخ حرف قافيه‌ها دال اوحد جد
جد حد خد حد رد سد سد شد صد غد
قد كد مد تد هد ود يد يد ابد لبد لبد
ابد كتد كبد نكد وتد سرد صرد اسد لحد
احد مدد صدد فرد جسد حسد عدد
جلد امد رمد عضد رصد يعد بلد خلد
ولد ثمد حمد جمد ضمد كبد سند فند

بل بذ ارنبذ معضد فرقد شهد عسجد
اسود مفقود مطرد مسرد امرد مقصد انقد
علكد ابلد اقمد مزود اصيد مجرد مخلد مجد
مشيد مؤيد محدد مشدد عربد زبرجد موكد
مزند ممجد مهند معند بد حد سد
مد لد مذ ود ج مخذ احد عرد فرد عقد
صعد شهد عمد جد عنجد قعد هدهد
نهد تعقد تردد تودد زمرد تفقد تولد
تشهد تعهد تهدد توهد اجد ضد عد
قد ند هد كبد افد نكد وارد دمرد صفرد

ماجد منجد شاهد قايد سيد عابد بارد طارد
مارد فارد حاسد كاسد راشد فاصد ساعد عاقد
والد زايد جيد مساجد سواعد اوابد توارد عطا
موارد مقاعد معقد هداهد اساود وسايد
متحد متردد متشدد متعهد مشربد اراد زاد
صاد عاد كاد نجاد خداد صداد عداد فراد
حشاد سداد عماد معاد جاد جهاد سواد مداد وداد
شفاد جراد مراد فساد كساد حصاد صفاد رماد
وكاد ملاد نداد رماد ضماد غماد شاد مواد فواد
اباد اوتاد حداد اشاد قواد اعاد اباد اعتداد

انداد امجاد مغداد اكراد نزاد حشاد فرصاد
مبعدا اسعد احقاد اجلاد ميلاد مقداد اخشاد
عواد اغماد صياد فياد افتقاد انفراد ارتعاد
اعتماد اجتهاد ازدياد وجود دود سود عود
سعود عود صعود وقود صلود عمود سجود
مجود لدود شدود حدود جدود ودود فرود
ورود اسود حسود شهود حقود رقود جلود
خلود جمود سمود كنود عهود بهود قيود
محدود جود سنود مسدود مسدود موجود
ممدود معدود مقدود معبود محمود مورود مقصود

مطرود مقصود موعود مرقود مرقود مولود ممود
معصود بند چند مسند شند دند صند
عند حدند شدند جرند فرند مزند مرند
عرند سعند سعبند صعند صعبند بعند زهند
شهند شمند صهند وصند ابند عبند وحند
حدند سدند صدند قدند كدند طرند وبند
مزند رشند حصند وعند رقند مفند وكند
جلند حمند عمند تجرند بندند تسدند تهدند
تاكند توكند مقلند تمهند تابند صنادند مقاتلند
مستاند برد جرد مزد صرد طرد عرد فرد

بُرْد وَرْد بُرْد حرف الذال عَذ لَذ جُود أَحَذ

قَذَذ أقَذ سَقَذ مِشْحَذ مَشُوذ لَبَذ أَخُوذ

مَسْعَبَذ هَبْرَمَذ أَخَذ قَذَذ أقَذ دَشَذ

لَسْخَذ تَلَزُذ تَهْذَذ تَعُوذ مَفْذ شَقَذ شَاحَذ

نَافِذ مَنْقَذ تَرْمِذ خَانَذ لا نَواخَذ مُنَافَذ

حَاذ رَاذ لاذ لاذ جُرَاذ جُذَاذ سِحَاذ رَذَاذ

لَذَاذ نَزَاذ جَكَاذ بِنَاذ وَسَتَاذ نَوشَاذ أَنْقَاذ

سَرْهَاذ أَنْقَاذ رَاشَاذ سَحُوذ أَدُوذ هَدُوذ

شَذُوذ خُشُوذ عُنُوذ فَنُوذ مَسْحُوذ مَأخُوذ مُحْدُوذ

مَشْذُوذ مَلْذُوذ مَوجُوذ بَهُوذ بُرْهُوذ خُنْذ

نَبْذ لَذَبْذ شَحْذ كَفْذ خَلْذ شَمْذ خَنْذ

خُوبْذ أَخْذ تَقْبْذ لا تَلْمِيذ بَاسْذ تَعْوِيذ

حرف الراء المهملة أَبَرّ بَرّ حَرّ حَرّ وَحَرّ زَرّ سَرّ شَرّ

ضَرّ عَرّ فَرّ قَرّ مَرّ حِبْر وَسَرّ نَقَرّ وَكَرّ

حَجَر عَجَر حَفَر سَفَر قَذَر كَدَر مَطَر هَذَر

وَذَر بَصَر حَضَر حَصَر بَطَر ذَفَر زَفَر سَمَر

شَمَر أَثَر شَجَر مَجَر نَجَر سَحَر وَحَر حَذَر هَدَر

دُرَر مَطَر نَظَر سَفَر عَفَر نَفَر حَفَر صَعَر

شَعَر مَغَر وَطَر بَقَر سَقَر ظَفَر ذَكَر عَكَر

فِكَر غَمَر قَمَر سَهَر نَهَر صُوَر خَيْر سَتْر غَيْر

اغير أمير غرغر اعثر جعفر عبقر عسكر حمر

اصفر اخضر احور مخبر منبر عنتر اكثر

حيدر كوثر خنجر تنكر بيكر جيلر مجلر شوذر

افسر محشر معشر اعسر منظر مشطر صنيطر

كيفر ميسر اذفر مغفر اظفر اشقر اخكر انثر

محمر خاور صرصر هيصر قيصر مخضر انجر كشور

اغور قسور اذر مزهر عبهر عنهر جوهر ازهر

مدثر منور متبر معنبر متبر باختر متخر مجلر مكدر

محضر مظفر غضنفر منفر مطهر مكعر مزور

مصور مجاور مخبر مستبشر منقر مستاجر

مستاجر مستنصر بر در سر خر عر قر مر بر

قطر فطر در زمر سرير اشر شعر نكر ثمر

وتر لبسر نهر كنر اجر اشطر عنصر بحتر

تشذر تمرر تحتر تكتر تدبر تسحر محتر عصفر

عبقر تصور تجبر تفكر بر بر سير سير حرهر

اشره حصر دعر دمر عسر خاير غاير غاير سائر

واتر ناشر فاجر خاجر ساجر اخر باجر فاجر خاور

اخر قادر هادر عادر خاسر ناشر عاشر ساحر عامر

ناصر ناصر حاضر خاطر شاطر قاطر ماطر ناظر شاعر

شاعر صاغر حافر غافر كافر صافر عامر ذاكر

شاكر زاهر سامر ضامر غامر باهر ذاهر ساهر

طاهر ظاهر قاهر ماهر حاير ساير كبادر شعاير

ظواهر مخابر مقابر معابر اكابر خضاجر نوادر

مصادر مسافر عساكر اوامر مقابر مصور سرر

جواير ضماير بار تار حار خار ذار سار غار

قاد فار ثار تبار قتار عذار غزار فرار بسار

لسار خمار نهار سوار شعار غمار كبار لشار

نجار نجار حذار عذار حوار ازار ختار

شعار دسار حصار خصار فصار مطار صغار

صغار غفار اطار نظار وقار ثمار جار دمار

ضمار سنار شنار منار بوار جوار دوار عوار

مال غايب مالي ب غلب علامت هلاك همسايه كرشتن نيكيها

عوار ديار عيار غيار احبار اوبار ختار ستار

ولايت بيمانه غربيون دانايان پشمها عذار پوشيده

مختار اسنار اثار ميخار مخار اسحار اسمار اسمار

كرنده سفرها نشانها بعث كل كونه دختران سلطان ببرادران

فخار غذار مقدار اقدار مهدار انذار اقرار كرار اخوار

ابرار وزار اقرار قصار امصار بنطار اوطار عطار

افطار اشعار امطار عقار حفار اوقار ابكار افكار

حار طومار معمار اغمار قهار زمار اضمار نثار سمار

انوار اكوار دوار اطوار خوار اكوار اغيار تبار دنار

سبار اخبار اصطبار اعتبار افتخار اقتدار اعتذار

اضطرار انكسار انتشار احتضار انتظار اختيار تجبار

استظهار استكبار استبشار استشعار استغفار

بر آمدن بسيار داشتن شاد شدن دردل داشتن آمرزش خواستن

استكار بور حور زور صور سور طور نور

منكر داشتن هلاك حرزش بهتان معروف تاره كوه روشنايي

عبور غرور جسور صبور عبور قبور قتور

فريفتن ديو دانايان شكيبا كذشتن كورها سستي

عثور فخور بخور حرور صدور سرور عثور

ديدن بالكار كردن الحجر كنند باكرم سينها شادي نقصان

نشور حضور هبور هبور كسور نفور غفور

بر انگيختن حاضر زمانها بسيار شكسته رميدن آمرزنده

شكور ذكور عمور نمور شهور طهور ظهور

سپاس دار نران فرشها پلنگان ماهها اب پاك علت

ستور مسجور زغرور زنبور محبور مستور دستور

دوابها آتش افروخته الخ معروف آزموده پوشيده وزير

منجور مهجور وعنور جنجور خنجور دنجور مسجور

رانده بريده حوض حلقوم انشراده بازي جاكردن

مصدور معذور مقلعر اثرور مجرور مكسور

سينه كرفته معروف انداخته علام كوچك كرم شده شكسته

منشور محصور معصور مسطور ممطور ناعور

بام باد شاهي بحصار كرفته بانور بنشسته باريده نواعبا

مجفور عصفور ناقور مذكور مشكور قامور نجور

فالي كنجشك صور ياد كرده ازاد كرده خون جر كور

معمور يعمور يخمور مخمور مشهور شاهور تامور

اباد كرده برغاله بر بر از خاردده بيدا شده غلاف ماه علا دل

خنبعور خنبعور سمندور نوع ديكر انى پر تبر صير قتر

دنيا كوكب جمع سمندر باكمال جاه عطار دشتن كار

هبر جبر زبر صبر عبر قتر هجر سرو شجر

فرو عزر شير عثر حصر خفر صغر فقر نقر

ظهر دبر كبر شجر وتر سحر محر صفر عشر

جدبر غدبر مكر مذبر جرمر فرير مزبر خربر

عنبر وذبر اسر خبر مشر جسر بصر قصر

عصر حصر نصر نفر خطر فطر مطر نظر

نصر بعر سعر صغر خفر سقر بقر حقر

اشتر تن آتش افروخته حوزند لحت مصلح بابال خلم كاردان اندر

تكسير امير عمير ضمير منير تدبير تكسير تعبير
تأثير تاخير تقدير تعذير تفسير اكسير تحشير
تبصير تقصير تعطير قمطير تصغير توفير تذكير
تفكير سكبير قمطر تدوير تصوير تغير
وشاشير زنابير مقادير سمادير محاذير شعاذير
قواريز زمهرير اساطير معاطير عصافير اظافير
غفافير مذاكير نهابير بزبز جزجز رز
فرفز فز قز از نز هز وز كز نشز
الاوز خوز حوز خرز لوز معز نعز نغز مغز
عنقز عشوز معوز رز از مز عجز حوز عجز

هز آشكز تمرز تفخز تعزز تغمز تجوز عز
عز معز بلز حيز جابز باغز بادز بارز خارز
غامز بوالعز ماعز مزعز دافز ناكز ضامز
همامز زاهز معرز سلاحز مبارز جوارز قوافز
دكاكز هزاهز محاجز معاوز جوائز عجائز مفاوز
متعرز متميز ناز خاز واز داز شاز
ماز باز ماز باز براز مجاز طراز طراز كراز
نقاز حواز عجاز مجاز رخاز جلاز عزاز ركاز بلاز
خراز دهاز جهاز كواز جناز انجاز ابواز جراز
خواز تراز احراز اعاز اوفاز غماز لماز همان طناز

نواز اعواز احراز اعتراز عجوز عجوز عجوز
عجوز بروز كروز اروز نشوز رموز حموز كنوز
مايوز معجوز موجوز معروز مولوز مركوز داموز
حرموز مرهوز حنز خنز شنز صمنز هزنز
جنز وجنز وكنز كوبز معنز قفنز جمنز
همنز اردنز كادنز ادنز تبرنز كنكنز تمنزه
تمنز تجهنز تجوبز خلفنز جوامنز
اس جبس حس حس رهس رهس بشس طبس
فس مس قبس هدس طقس علس محس بجس هجس
حرس مرس علس قمس نغس بلس دلس قلبس

هوس اعلس اوحس علجس عضرس اطلس دوكس
حلبس مجلس اخرس عمرس افطس اقمس املس
انمس قهوس مكوس صغوس قلهمس عجنس مطوس
رس عنس عنس سندس محلس تفحس تفرس
محبس تعسعس تنفس تشاوس نكاوس نطوس
حنس حس فس مس خلس ندس واحس محلس حبس
هجرس خنبس نامس لاحس بردس حندس نقرس
حادس فارس ناعس ناقس دمقس هلكس خارس
خالس سامس خامس عرمس مولس حلابس خلابس
حادس مهندس تعلس خلندس عكامس دوامس قطرس

فوادس مشتمس اس واس طاس كاس ناس

ناس كاس نخاس لحاس هراس حباس عماس قياس

حناس نحاس مداس نفاس تراس اراس اساس

لساس عساس خناس عطاس نعاس رفاس بلاس

هلاس اناس كناس حواس دناس مهواس مهراس

احناس اقباس كرباس هنحاس اغناس نحاس حراس

استراس براس اعراس هراس اجراس قسطاس عشعاس

اقعاس قرطاس قنعاس مبعاس درفاس قسفاس

انفاس ابلاس افلاس دنماس هرماس للناس

تراس مهراس خناس دفناس قرناس احناس

متاس اقتباس احتراس بوس جوس سوس سوس

قوس عبوس سدوس خروس مسوس شموس

جنوس لبوس مجوس تروس ضروس مروس نفوس

حلوس عموس رهوس بنوس كردوس قدموس ناموس

دنوس محبوس قدوس مقروس محروس جاموس جعشوس

منفوس قرموس ناقوس معكوس مخلوس مالوس

جاموس مهلوس طرموس قاموس ببنوس قدموس

منهوس عطموس بتس خنس طمس علس ليس جبس

دخنس خنس بنس خمس درنس هنس نطس عكس

عكبس جلبس لسنس انبس دملس برخس لسلس

نطرلس نقدلس نحرلس تدلس املس ابلس

درديلس ارادلس عتربس معادس حماسس مقناطس

حرف فا فرهای ارضیح بیش رایش دنش طش عش غش فش

قش كش نش هش غنش رهش حنش خش حش

احش دغش طرش هوش كرش مفرش اعطش وعش

مفرش جونفش منقش عنشش طفنش حبش حش

عش كش عرش كندش راوش جاوش تقشش

نحامش نوحش تكش تاوش عش دغش وكش

منش خاوش فاحش وارش باغش شمش خامش باش

براقش اغالش مهادش رواهش مخنش نوع ديكر جاش

حاش غاش فاش لاش واش خشاش عشاش

رباش دناش هراش فراش حراش اساش رشاش جحاش

عطاش قماش قباش خشخاش اغساش اعناش اوباش

منغاش اوخاش خفاش نقاش اقماش جاش واش

ارتعاش انتعاش احتواش انكاش اعتياش

حوش جوش حموش ناوش خموش خدوش مشوش

مشبوش فقوش مخلوش مفروش وهشوش عمشوش حبشوش

جوشوش عبشوس عليشوس مخشوش منقوش مجوش مهوش

نوع ديكر بلش رابش عرش حرش نكش نفش كمش

حوش حنش جرنش نطنش نقش طشش معش حبش

تارنش تقنبش بهرنش تولمش ترقنش بهونش تعششش حرف الصاد

حص حص فص فص قص مص

نص هص قص قيص قصص قصص قمص قمص

قفص وقص ششص هبص محص برص نفص رمص

عمص عمص قنص دسارص قولص مخلص مخلص محصص

ملقص حص لص هص دعصعص هصهص

تربص تربص تلصص متصص تنقص تخلص تلفص

احص حص تنص لص شص حوص عفص عفص عفص

خابص فاحص حصحص خارص عنفص ناقص خالص

جمص قانص دابص غابص وصايص فرافص فوارص

دلمص تراهص عقايص نوع از خاص وحصاص حصاص

قصاص براص خصاص رصاص مصاص قعاص عناص

بلاص خلاص سناص عناص مناص خواص صياص

اشخاص اعناص بصاص احاص خواص قراص اتراص

ارعاص رقاص قصقاص اخلاص قناص غواص وصواص

دباص اختصاص اقتصاص احتراص التفاص اقلاص

اندلاص لصوص بوص خوص خلوص قلوص قوص احوص

نكوص محروص منحوص ششبوص منشوص رصوص

منكوص مخلوص فروص عيص هيص لهص ونبص

قبص محص حرص بصبص قمص قنص تخلص تلخص

حمصص تقصص تفلص تمحص تقلص حرف الضاد

بغض رض عض عض غض بض نض همض رمض

عض عض قض نغض هض حوض عرض عرض عرض

عرض غرض مرض خضض حفض رفض عوض محض

محوض ابض مقضض خضض حوض توض تعرض

تعرض تقبض تمحض تفاوض تناقض مابض نابض عض

عض ماحض ماحض ماخض جارض عارض فارض

ماعض نافض منعض حامض غامض جاهض ناهض

جابض عوادض عوارض رواقض نباض ناض ناض مخاض

كراض رياض حصاض فضاض وفاض اناض بياض اباض

ارباض انحاض اقراض رضاض مقراض اعراض انغاض

اعراض اغراض امراض ادقاض انغاض اخلاض جاض

ايماض نضناض هضهاض فواض انغاض فرياض فياض

اعتراض انقراض ارتماض استقراض مستفاض

دحوض عروض عروض عروض غموض بعوض غموض

مقبوض منبوض محروض معروض منفوض منعوض

قبض ربض رحض مخض اربض ابيض ابيض حوض

عربض عرض غرض فرض قرض مرض حضض

احريض اغريض محريض تمريض تنريض تعويض تقيض

تنضنض حرف الطا فيها ما يلي سط حط نط خط شط

عط قط مط بجط شخط ابط قنط وسط قصط

شطط ثعط سقط قحط لعط معط حقط سقط

سقط سقط نقط لقط غلط نمط نمط د امرط عنشط

امعط ارقط اعبط اغبط ازوط شرقط مخط ه عرط

مسلط عملط مقرمط عشط عنظظ متمط قرط مرط

بسلط علط د بربط عطعط ل تابط تمرط توسط

لساقط تعوط تمابط قعط قط ج ابط حط اقط خاط

وابط مربط حابط ناخط شاخط محرط رخوط شارط

قارط باسط واسط فرشط ناشط ناعط مسعط ساقط

مافط لطلط خالط سامط حابط تابط حارط غابط غاط

ل معفر غط غطا غط ممغط لظانط حطالط حاط

خاط رباط مخالط سراط نساط نشاط خطاط شطاط

عطاط غطاط عطاط قصاط سقاط مقاط بلاط

غلاط سناط سباط هباط ل اخباط ساباط عطاط

نخاط اشراط افراط خراط امشاط امساط اشاط

خطاط مسلحاط لطاط اسقاط اخلاط نطاط

اغواط خباط انحراط اشراط انحراط ابساط

التقاط اختلاط انغلاط احتباط استباط و

حوط عوط لوط و نطوط هبوط خووط وسوط

سقوط حنوط سموط بعنوط مشحوط ماروط سقوط

حوط سموط بعتوط مشحوط ماروط سقوط عمروط

محلوط بمطوط مسقوط منقوط مخلوط تلوط خيط غيط

عبيط غبيط محط ارنط سربط نسبط بطيط رطبط غطيط

تعبط سقرط خلبط سلبط شمط قمط تلبط بقربط

تنشط تخلط فرطط تخلط تسلط اعلط تمخط التسوط

تحويط حرف فلبهاي ظ لظ خظ خظ وظ وعظ فظ فظ

لظ ح منظ لحظ قرظ غلظ لمظ محظ محفظ محفظ

مستغلظ لشظ حفظ تحفظ تيقظ تملظ تغيظ

يقظ حاحظ لاحظ لاظظ مجعظ واعظ حافظ بحفظ

غايظ لامفرظ معظعظ مستغلظ احاظ لحاظ حفاظ

سواظ انحاظ الظاظ احفاظ جواظ حفاظ و انعاظ

اعياظ احتفاظ استغلاظ حظوظ محوظ مخطوظ فنطظ

مبطوظ مدلوظ مقطوط ملظوظ محفوظ مغلوظ العوظ

معنوظ وشيظ حطبظ كعبظ حفبظ غلبظ مغبظ

تقريظ حرف فنهاي عين ثع دع كع تبع ربع ختع

نسيع طبع دثع هجع وجع لجع صدع ودع جدع

كرع جزع درع شرع كرع ورع جزع فزع قرع جشع

قطع رضع نطع صفع وقع لكع بلع صلع ضلع ظلع

هلع زمع طمع قمع زنع قنع شمع اصلع خوع مضجع

منجع مخلوع عفوع ضلع افرع مفرع بهرع مهزع

مَضَعَ خَوبَعَ مَصقَعَ مِنقَعَ الکلَعَ اوکَعَ اَبَلَعَ خَونَعَ صَلَعَ

مطلع اَصمَعَ مَصنَعَ تَعنَعَ خَودَعَ ازوَعَ دَعوَعَ کَلوَعَ

مُتهَعَ سَمَدَعَ سَرعَرَعَ مُضَرَعَ هَشَیعَ مَرضَعَ حلتفَعَ

شَلَعلَعَ هَجَنَعَ مُشبَعَ هَتَقَعَ بَرهَعَ شَبَعَ ضَبَعَ

اَدمَعَ اَسمَعَ حَرشَعَ بوقَعَ نَعنَعَ یَسرَعَ تَوبَعَ تَراجَعَ

تَهرَعَ تَمَتَّعَ تَوجَعَ تَضَرَّعَ تَسارَعَ سَرعوعَ تَصَعصَعَ تَدافَعَ

تَوَقَّعَ تَطَلَّعَ تَنَعنَعَ بَهَموعَ طَمَعَ جَدَعَ هَرَعَ وَرَعَ یَشَعَ

مَصَعَ هَلَعَ دَبَعَ ناخِعَ خادِعَ دارِعَ شارِعَ ضارِعَ جازِعَ

ناسِعَ واسِعَ خاشِعَ ناصِعَ راضِعَ قاطِعَ دافِعَ رافِعَ فاجِعَ

ناقِعَ راکِعَ جامِعَ طالِعَ مولِعَ سامِعَ خالِعَ صانِعَ قانِعَ مانِعَ

بلتغ هوغ

هوفع جایع طایع اضابع تعانع جنادع بدارع

شعاشع متالع جوامع مدامع صوامع منافع طوالع حوامع

خوادع بدایع طبایع ودایع ومشبع متراجع متدافع متوقع

متصلع متطوع متسلع داع شاع قاع کاع لاع

رباع سباع ضباع متاع شجاع جذاع خذاع صلاع

وداع ذراع سراع کراع براع رضاع سطاع

ذعاع دعاع شعاع قعاع بقاع فعاع تلاع جماع دماع سماع

لماع خواع ضیاع اباع جناع الجباع جحاع اوجاع دعلاع

مذاع تواع افراع اسراع اوشاع شعشاع انضاع ضعضاع

اقفاع اضلاع اضلاع املاع اجماع ازماع اسماع مقلاع

لماع سماع ضیاع مناع اضطجاع ارتجاع ابتلاع اتساع

امناع انقطاع ارتفاع امتلاع اجتماع اکتناع استماع اقتناع

ارتیاع استرجاع استودع استوساع استجماع جوع دروع

شوع کوع هبوع جموع هجوع رجوع دسوع خشوع خضوع

نطوع وقوع طلوع نکوع رکوع هلوع رموع جموع سموع

قنوع بروع مطوع اسروع یسروع مسروع مشروع

لسوع موضوع مقطوع مرفوع یرقوع برقوع مطلوع مجموع

مسموع مصنوع ممنوع دیع ضبع تبیع ربع رجع

ضجیع نجیع وجیع بدیع صلیع ودیع صریع ضریع ضبیع

قریع هزیع بنیع وشیع بصیع وضیع سطیع دریع قطیع

ربیع

مطمع شفیع بقیع صقیع نقیع وکیع خلیع خلیع زمیع

سمیع کمیع همیع منیع تصدیع تودیع تفریع توسیع توقیع تجمیع

تشنیع تکریع تشنیع اسابیع ینابیع فقاقیع یرابیع برابیع

تغ نغ نشغ دوغ قرغ وسغ تلغ قلغ

دلتغ مزیغ بالغ مبلغ مغمغ اهیغ همیغ مبغیغ ممتغ ممسغ

مغ مرذغ منبغ تغبغ نفشغ تبلغ تملغ مزانغ ذدغ

نطغ دابغ ماضغ دافغ بالغ صالغ صابغ بغیغ مفرغ

نواسغ نغانغ مصانغ زاغ داغ غاغ ماغ صباغ رداغ

صداغ جاغ فراغ اساغ صاغ نقاغ ملاغ بلاغ دماغ جناغ کناغ

اسباغ خاغ دماغ صباغ اتاغ اتیاغ امراغ ارداغ اوداغ

بغیغ
بزکوهی

مصناغ ابلاغ ضباغ طبواغ افراغ انفاغ انصغاغ اصطباغ

استفراغ سبوغ هبوغ لضوغ بلوغ ضلوغ مدبوغ مهبوغ

بوذوغ مفروغ لمضوغ لمطوغ مبلوغ مثلوغ لميوغ مسبوغ

وبيغ دديغ صدابغ لدايغ صدايغ فريغ مزيغ لسيغ ضغيغ رفيغ بليغ

تمسيغ تلثيغ تقصيغ توديغ تبويغ تمريغ حرف فا تفجف

وف دف رف شف صف كف هف عجف

تخف سدف صدف سلف علف هدف تلف سرف

شرف طرف عرف خرف ذرف خلف خسف لصف

نصف خصف قصف غلف لطف نطف وطف سطف

شعف زعف حفف ذنف ضعف وكف الف خلف زلف

سلف

سلف صلف لطف كنف جنف هنف الكتف اعجف مخرف

مشرف معرف مطرف دخرف حرشف مرشف مصحف صحصف

منصف مخصف اعصف اوطف فرقف عقف معلف قلف

اعلف اقف تقنف مرهف ينف مصحف اهيف موهف

مشرف مخارف مزخرف مولف مجوف مهفهف خف

دف تف خف صحف محف حرف خسف رعف اكف

ضنف ذخف كرسف كوسف اسكف مادنف فودف تعرف

تصرف تاسف تلطف تلطف توقف تصلف تخوف تزوف تصوف

تعنف تجانف خف سف شف هف كنف صرف اسف

حلف سلف ماحف لاخف صادف جادف مشرف مسرف

طادف غادف خاسف عاسف كاسف ذاصف عاصف باصف

لاصف واصف خالف حالف ناطف راعف شاعف قاعف

واقف موقف تالف مخالف كالف واهف جيف طايف لطايف

سايف ينف دوادف مصاحف مصادف معادف محتف قطايف

متصرف متاسف متوقف متحرف ذاف شاف قاف كاف عجاف

جاف لحاف لحاف اداف دداف غداف تداف جواف غراف

خواف اضاف مضاف نطاف لطاف عطاف رعاف تعاف شفا

حفاف خفاف زفاف عقاف كفاف وقاف الكاف خلاف جناف

قناف سهاف طواف سواف عياف ارجاف دخاف اتحاف اجحاف

مجلاف اردلاف اسداف نداف اشراف الشراف اشراف صراف

اطراف

اطراف ظراف خطاف خطاف اعطاف انطاف اعراف دفواف البواف خسواف

منشاف انصاف اعصاف انحصاف انصاف انفصاف ارعاف انعاف اسعاف

اخفاف وفاف اشفاف هفاف اخفاف اكاف اسكاف الاف اخلاف سلاف اكاف

اطلاف اخلاف ابلاف اعلاف اوباف اكتاف سياف ساف اسناف اعتراف

لعناف اعتصاف اختطاف انجعاف اختلاف ادهاف استعراف استضعاف

استنكاف صوف هوف هوف لوف قوف هوف موف خوف شدوف حذوف

حروف حشوف مزوف كسوف نشوف عطوف قطوف خفوف حفوف

شغوف نلوف طلوف علوف انوف شوف كهوف سوف صيوف

خنوف مجوف مرجوف لجوف عدوف حلروف حذروف مجروف

مطروف معروف مخروف مشروف مكشوف مقصوف موصوف

مخطوف معطوف معقوف ياخوف مكفوف نفقوف نفثوف منقوف
[illegible]

مرقوف مبلوف مجوف مهلوف تلتوف فيلوف جيف خيف ريف
[illegible]

نيف سيف ميف ضيف عيف ليف هيف كثيف نحيف وحيف
[illegible]

جليف وخيف رديف تليف حريف حزيف شريف شريف صريف
[illegible]

طريف ظريف غريف عريف غريف فريف اسيف حسيف عسيف حنيف
[illegible]

بسيف خشف خصيف حصيف قصيف حصيف نصيف رضيف خفيف
[illegible]

خطيف لطيف قطيف وظيف ضعيف رغيف خفيف رفيف ثقيف
[illegible]

ضعيف طغيف عفيف نقيف هيفيف ثقيف وليف اليف حليف وليف
[illegible]

سليف مليف طليف وليف جنيف قنيف كنيف كنيف مشيف رهيف
[illegible]

ترديف عريف تحديف تعريف تشريف عطريف تعريف تنصيف تخفيف
[illegible]

تطفيف
[illegible]

تطفيف تعنيف تاليف تخليف تخفيف تخليف تكليف تصنيف تطنيف
[illegible]

هسيف تخويف مقسيف اراجيف اخاسيف شواسيف شواشيف عيا
[illegible]

سيف حطاطيف حطاطيف تصانيف حرف فرق قاف توحوق
[illegible]

بق شوابق جبق طبق برق طبق طوق فتق شدق غرق ملق حلق
[illegible]

مذق ابق حرف حرق حرق خرق خرق ورق ودق طرق طرق
[illegible]

عرق فرق فرق رف ورق ابق جرق نزق عسق لشق اشق انق
[illegible]

دشق دشق نشق وشق صعق سعق شغق ضعق عفق نفق حقق
[illegible]

رتق حلق حلق دلق زلق سلق طلق علق ما غلق فلق نلق بلق
[illegible]

ملق امق دمق تمق جنق زلق شنق شنق صنق غنق بهق رهق
[illegible]

دمق نفق لهق بهق وهق صبق نيق خيق ربق فيق ملحق خفق
[illegible]

ودبق رنحق استرق بيرق سويق ابرق ارزق ازرق دهرق عمرق
[illegible]

بعرف سمسق منطق عقعق غلفق فيلق اولق لقالق نمملق فيلق
[illegible]

مطلق معلق احمق اعنق دونق سرعق سرعق عوهق فيهق اروق ولق
[illegible]

معوق مطابق مصدق فرزق مسرق عرق عشق معرق مرق موفق
[illegible]

مخفق مدق مشفق موانق معلق عفلق مرفق خدنق توخورنق مروق
[illegible]

مروق شموق مشوق مطوق ملوق مضيق حوذق مدق
[illegible]

خرق طرق افق حلق طلق مندق حنق بخنق انيق تصدق تحرق تطاق
[illegible]

تعلوق نالوق ترفرق تسلق تعلق تملق ترمق تنمق تدوق نواحق
[illegible]

توهق دق نق رق شو شق نق حق ابق نق سرق
[illegible]

ودق فرق عرق عنق هرق همق انق ابق سابق طابق عاطق موثق
[illegible]

ماحق
[illegible]

ماحق نادق صادق حادق سادق طارق مشرق مفرق فارق دارق
[illegible]

مادق غاسق فاسق باسق عاشق منطق خافق دانق مرفق مشفق
[illegible]

حالق خالق فالق دامق خانق نامق نفتق ناهق شاهق عالق فالق
[illegible]

لايق ضيق سرادق سرادق مصدق مشرق مغرق بردانق صولحق
[illegible]

مرانق مسانق محقق محالق مصلق نمارق مخانق نانق عرانق مناطق
[illegible]

مراهق جلاهق مروق معوق بوابق حدايق خرايق حقايق دقايق
[illegible]

وفايق شقايق صلايق طرايق عقايق عرايق امطارق سياق ناق
[illegible]

ساق طاق طاق طاق عاق خاق قاق ناق حاق مباق وناق عناق فتاق
[illegible]

لحاق محاق حداق صداق مذاق حراق عراق عراق عراق فراق دراق
[illegible]

براق بصاق نطاق مرعاق نعاق دفاق صفاق نفاق بقاق نقاق
[illegible]

ذقاق زقاق شقاق شفاق عفاق حلاق خلاق طلاق لحاق خناق
[illegible]

شناق نواق عناق لهاق رواق فواق لياق نياق اباق خباق
[illegible]

اطباق سباق ادهاق اسحاق امحاق عذاق خذاق اخواق اشراق ازراق
[illegible]

ادراق براق حواق سراق نزاق ابقا رزاق نشاق عشاق انصاق
[illegible]

احقاق ارقاق نفقاق دقاق مدقاق اخلاق اخلاق حلاق املاق
[illegible]

اعلاق حلاق عملاق لفلاق معلاق اماق جملاق اعناق لعناق
[illegible]

اعناق ادهاق ارواق زناق اسواق اشواق اطواق اتناق ارنفاق
[illegible]

امحاق احتراق افتراق استراق اخراق الزاق التناق ارغاق انفاق
[illegible]

ارتفاق امدفاق انصفاق انشقاق امذلاق امدماق اعتاق
[illegible]

اشتياق استيثاق استوثاق استيثاق استحقاق اسنة
[illegible]

استيثاق

ق

استيثاق استحقاق استرفاق اشتياق استغلاق ... بوق بوق
[illegible]

حوق خوق سوق فوق موق نوق عنوق فنوق صدوق بجوق
[illegible]

سوق لحوق زروق شروق مروق عروق عروق عروق خبوق فسوق
[illegible]

لعوق لعوق بعوق حفوق شفوق عقوق حلوق دنوق عاوق
[illegible]

رهوق مسبوق مربوق معتوق مفسوق منتوق موثوق مسبوق
[illegible]

صندوق مجذوق مخروق محروق فاروق مشروق معروق
[illegible]

مرزوق معشوق مشوق معوق مذوق علوق عملوق مالوق
[illegible]

زهلوق حوموق تبوق مخوق غرنوق مشوق زاورق ناوسق
[illegible]

دعيوق ... بيق ربق سبق صبق زبق نبق ليبق عتيق
[illegible]

رحيق رحيق رحيق سحيق صديق عنيق بريق صديق حريق خريق
[illegible]

طريق غريق غريق دسيق دشيق مضيق خنيق دفيق شفيق حقيق
[illegible]

دقيق دقيق شقيق عقيق نغيق طليق دليق عليق فليق عميق فلبق ابيق
[illegible]

شهيق ... ترنيق نعيق نوشيق تصديق تصديق تخريق نذيق
[illegible]

ابريق ابريق تخريق تعريق تفريق تطريق تفسيق توفيق تعشيق
[illegible]

توفيق تعليق تحقيق تعميق تعليق تحقيق تشويق تنبيق ترويق
[illegible]

تعويق تلويق تفنيق منجيق مجانيق بطاريق معاليق مواسيق
[illegible]

باسليق ماتليق بلاليق نغاليق منجنيق سودنيق مخرنيق زاهيق
[illegible]

عرانيق حرف كاف بلك دحلك دالك دلك سلك سلك
[illegible]

سلك صلك علك حلك فلك هلك هلك نبك نبك عنك عنك
[illegible]

محلك وحلك برك مدك منزك مرك عرك تعرك حنك حنك اصك مصك
[illegible]

بعد

بعلك دملك حللك سللك فللك مللك هللك ثملك همك سمك ملك
[illegible]

هنك عنك تهك علك ابلك ودك مرك اهلك مرك ثادك مك
[illegible]

ولعك اعفك ازملك دملك راملك انوك ملوك سنارك سالك عرك
[illegible]

وملك حماكك دونك عصنك بمهك تمهك
[illegible]

ملك سلك سلك كلك حنك سنك لسنك انك نماحك تداك
[illegible]

تراك تسلك عللك عالك تبنك تسوك تهوك تناوك تناوك
[illegible]

... ضحك عراك عراك دراك مالك ... هالك بالك عانك فاتك
[illegible]

ماحك تارك حارك عادك ادراك مشارك مدارك فرنك حاشك ناعلك
[illegible]

داعك محالك سالك مالك تملك داملك عاملك مالك
[illegible]

عاتملك هالك محالك جوايك صواحك نباحك ضباحك دكا
[illegible]

منامنك حواشك كذلك لك مالك همالك هنالك دايك اولايك

ترابك جبايك غكايك نوعديكر تاك داك ذاك شاك كاك تاك جباك

جباك نناك هباك سماك مداك شاك عراك حاك هزاك

مساك وشاك لعاك معاك سماك عكاك فكاك ولاك هلاك

ضاك ضناك هناك سواك مساك محاك وكاك اتراك ادراك

امداك ابداك اشراك صباك اوداك محواك امساك خاك اوشاك

حشاك منكفناك افاك سكاك حكاك دلاك املاك املاك ملاك

اهلاك انهاك مسواك اياك اجتباك اشتباك امتزاك اضطكاك

افكاك انكاك اهتلاك احتناك اسدراك امتساك استمساك استحكاك

امتزاك استهلاك نوعديكر غوك كوك بوك صعلوك اروك مبروك

صكوك

صكوك عكوك مسبوك علوك الوك هلوك دلوك ملوك هلوك دموك

دموك دهوك بهوك ديوك بلوك بهتوك مربوك مسروك

مهزوك منصنوك معقوك مافوك حلكوك زعكوك مكوك ضمكوك

زعلوك صنعلوك دملوك عالوك سمك شمك مملوك مهلوك

رهوك ندنوك منهوك نوعديكر دكيك كيك چبيك عتيك بريك حريك

شريك مزيك فريك حيك مسيك وشيك حكيك وكيك

دكيك عليك لكيك دليك كليك مليك نيك نهيك نهيك

تريك تحريك تنزيك ٢ لنزيك ٣ توريك لعوتيك حراكيك زغاليك

صعاليك مماليك حرف فيه لام بل بل تل حل حل خل خل دل طل

غل شل كل كل بل ج جل جل سبل سبل قبل هبل هيل

مثل نثل حتل مثل اجل عجل نحل بحل بحل وحل بلل جلد

جلل خذل جل ودل ازل غزل اسل عسل كسل وشل

بسل حضل بطل خطل مطل هطل جعل بعل سفل طفل

كفل بغل ثقل دغل نقل وكل بلل ثلل جلل دغل حلل دل

سل مل طل ظل غل تل ابل نجل سجل جبل دحل رحل منزل

لسل خطل هطل دغل سفل نغل نفل وهبل سجل فايل

مقبل موبل وابل حل خاتل قابل احل دلجل عاجل تاجل

ساحل موحل ناحل داخل حامل حاول خاذل ذلاذل عاذل

فلدل غاسل كاسل واسل واشل حاصل فاصل ناصل

واصل فاصل بابل عاذل عاطل ناظل حاظل جاعل خداعل

فاعل

فاعل ناعل داغل محفل جافل سافل نافل كافل غافل هرفل

اكل اكل حسكل بازل شاكل ناكل مشكل اربهل جاهل خامل

اسيل هيصل عيل خزبل عميثل خفيل سفجل سمنجل

اضمحل معتل مسلسل معطل محفل جحفل متوكل مطول

نوعديكر هلول دل لحل غال قل قل كل مل ح قبل عتل دجل سحل

فلل دسل اسل حضل عطل قطل اكل اكل معمل بلبل حنظل

سنبل انجل جلجل منجل دلدل خلخل بزل صلصل عضل

منصل فرغل غلقل غلقل عقبل تخابل تنفل فلفل علقل

نزل تقبل تقابل تبتل تسائل تماثل تمحل تدلدل تبكل

توسل ترسل تكاسل تفتل تفضل تعضل تغلغل تكهل

٤٠

تغافل وتنفل تنقل تشکل توکل توکل تخلل تدلل

تحلل تحمل تامل ترمل تاهل تمهل تطاول تطول تناول

تحول الیل حل حل خل شامل حامل کامل محمل

مناهل باهل جاهل عاهل عمل کامل کاهل ناهل حایل

سایل عایل قایل کایل معیل نایل مایل هایل عقایل

مسائل تلائل مقاتل جلاجل اراجل مراجل حلاحل

مداخل مواحل جنادل عنادل معتدل منازل مراسل سلاسل

حواصل فواصل مفاصل متصل افاصل اباطل فواعل قواعل

اسافل محافل هیاکل انامل عوامل قرامل هراهل ادابل

تبابل همایل جمایل دلایل مسایل شمایل شمایل حمایل قبایل

وصایل

وصایل متوسل متکاسل متفقل متکاتل منکفل متغفل

متوکل متذلل متدلل متعلل متحمل متاهل متطاول متخیل

نوع دیگر

ال ال بال بال حال حال خال دال غال فال مال مال نال

هال ع سؤال بالجبال دبال سبال وبال قتال قتال متال

مثال رجال مجال رحال جمال محال جلال نفال قذال غزال

هزال مثال مسال حصال فضال نضال وصال خصال مضال

بعال رعال سعال فعال نعال نقال جفال سفال بقال عقال

اکال فکال شکال لال نلال جلال حلال جلال نکال خلال

خلال دلال زلال سلال مثلال شلال ضلال ظلال

ظلال کلال ملال هلال ملال هلال ملال ثقال تمال

٤١

جمال جال دمال رمال شمال کمال نمال نمال بوال

جوال نوال وقال طوال نوال نوال جبال جبال خیال

خبال نبال وبال دبال عیال لیال لا اسیل اشبال اقبال

انبال نلبال تبال حبال دبال سوبال طبال طربال غربال

اهبال انفال اقتال حنقال قتال محال فحال مکحال

ارخال خلخال ابدال جندال اوفل انذال غزال زلزال

عوعزال ابسال ارسال افسال عسال غشال مرسال اعشال

اوصال ایصال صلصال فصال احصال افضال افضال

آعطال وبطال ابطال اطال قرطال هرطال افعال افعال اهمال

نعال نعال اشغال اشغال ابغال اطفال اقفال اغفال

اقفال

اقفال انفال قیفال اثقال انقال اثقال صعال مرقال بقال

عقال نقال منقال اکال اشکال انکال ابلال اخلال اطلال

اسلال سلال اشکال اضلال اطلال احلال اغلال اعلال

امثال ادمال امال احمال حمال اعمال اسمال اسمال انمال

اهمال حمال اسمال ناممال الهال احال اخوال احوال

اشوال اعوال اعوال اقوال اموال اهوال دوال

شوال قوال منوال اقبال قبال نکال امثال

ارتحال اعتدال اختزال ابتزال اشتغال احتفال انتقال

اتکال اخلال اختلال ابتلال استلال اعتلال اعتلال

استلال ابتلال اهلال احتمال اشتمال اندلال ابتهال

کوتوال احتیال اختیال استقبال استعجال استبدال استقبال

دزدار خیانت کردن بزرگ کردن پیش باز رفتن شتافتن بدل خواستن کرا برداشتن

استبلال استدلال استعمال استکمال استهمال جول سول

نغز شیرین بکشیدن بکار بستن تمام شدن آسان داشتن رای کام

طول قول عول نول ذبول طبول قبول قبول کبول

دراز گفت قی ابو پیمان دهان خرسیدن حوزه طلبها پذیرفتن باز امید بند گران

عول عجول فحول محول نخول دخول جدول عدول مزول

شتاب کار اشتر نر کشتها زبان کداختن درامدن اندامها داد بیکار رمعاس کنان

بزول نزول وسول وشول اصول حصول دشول وصول

فرود آمدن بکار رفتن به پیغمبر کمر کفیت اصلها حاصل کردن فضلها رسیدن

فضول بطول نعول دعول سمول عفول بفول عفول

فرودسها بد باطل شدن نعلها مردمان زیف ارزها غافل شدن ترها خرامند

عقول شکول مکول ذکول کلول طلول غلول کلول

عقلها شکلها چاه اندک نرم واسان کرانها خورها خیانت کردن کند شدن

ملول حمول دفول شمول صمول اصول جهول خیول

آزرده بارها نهفتن شکی بیخشن نرم کرم نادان اسبان سوار

خبول کبول عفول کاتول مقتول ماحول معمول مکحول

بیماری سار ار فرصت جنگ بت خانه استخوان کشته برانگیخته شناخته سرمه کرده

نحول منحول مجدول مخذول برذول معزول مغسول

لاغر شده بخته نیکو خلق خوار شده بد رفت عزل کرده شسته

مهزول

لاغر

مهزول محصول مفصول موصول مطول مجهول واعول

لاغر حاصل برده رسیده پیچ ارزان افزاینده دانا کور

مشغول مفعول مافول مقفول شاقول عاقول مصقول

مشغول کرده نی نوبر قفل کرده سبوبل جوز کز تیغ فروغ داده

منقول اشکول منکول ماکول نولول دولول ذهلول

بار کشیده خورشه خوردنی ازخ تخته پایان اسپان گیزنده پیاده

رهلول وغلول عملول مجهول مشمول معمول مکمول علاق

علام گنج خانه بر داشته جمع کرده کار کرده تمام شده سک

مجهول معلول داودل نوعه نکر نبل جمیل غیل میل قبیل بقیل

نادان شده کبره بر اسب ابریشم جامه فضیلت باد است بهشت پیل کفش نزرک

وبیل دبیل قتیل فتیل اثیل فتیل بجیل نجیل سجیل

بویز دو بخت رسن بست رسن قدیم سنگ کرمین مرد بزرگ مردوک بود فراخ

بخیل کحیل بجیل محیل دحیل بحیل جدیل هدیل هدیل

کریم چشم سرمه کرده لاغر محال کون بنیاد ریگ زرفتن باد بیشتر کبوتر نر

مدیل جزیل مزیل هزیل حسیل وسیل عسیل سدیل فصیل

بیمار آرام بزرگ شونده مهمان لاغر کوساله بیهودگی جارور عطاری خیلسی کنجت

قسیل مسیل کسیل اسیل فضیل فضیل نصیل نطیل

کوزه ه آب کرداب نیکو نژاد قاضی بزرگان کران بلا اسیر دلو

دخیل معیل امیل کفیل نقیل مقیل نقیل آکیل وکیل

جی علت خداوند عیال امید کوچک پایندان گران اقامت کننده راه خورنده کارداران

سعیل سمیل صنیل امیل نغیل رعیت مشاکول

بهیل سبل سیرت جاهلین نیرومند

نلیل نلیل جلیل حلیل خلیل خلیل دلیل ذلیل سلیل

بالاترد کردن بزرگوار همسایه شوهر دوست دهنمای خوار فرزند

نشلیل ملیل ظلیل علیل فلیل کلیل هلیل جمیل حمیل

بشمار کننده حصیر دام بیمار دندان شکن تیغ کند تبسم کننده نیکو روی سالار

دمیل منیل هویل صنیل نخبیل تقبیل عاتیل انجیل تعجیل

نهال ناکام زاده رفتن بانگ کننده طلب کننده سخت خورد بوسه دادن جمع کردن کتاب بزرگ زود کردن

زنجیل اسحیل اسحیل تحلیل تبدیل تعدیل زنبیل

سر ضعیف سنگ و گل پوست نشان بکرداندن راست کردن معروف

تحلیل تنزیل تحصیل تفصیل تفضیل تعطیل تشعیل

معروف فرود آوردن حاصل کردن فزونی کردن بیکار کردن آتش فروختن

اجبیل توکیل احلیل اکلیل جلیل تذلیل تخلیل ابیل

جنبان بر کار داشتن سوراخ قضیب تاج حل کردن خوار کردن کفش نعلی ابر سرکه

مضمبل ناویل تحویل تطویل تسویل تخویل تحییل تخیل

سختی تفسیر کردن بکرداندن دراز کشیدن عطا دادن ترسانیدن تشکیه

دابیل سلسیل عقابیل غرابیل تماثیل عجاجیل غارجیل

پیران چشمه در بهشت بقیت بیماری عربالها پیکرها کوسالها کوهها

عزابیل ابابیل خناطیل براعیل اخالیل تماثیل تاثیل

نام ابلیس باطلها کلهها جهارپایان انبانها زردو سولاخهای پستانها نابهای اسب ارجها

مالیل مثمالیل عفشلیل یعالیل اقاویل تخاویل تعاویل

شنجها ی زمانه کلیم بزرگ کلیم بزرگ کوهها ابر قولها کرد بدنها ابر بایان

نقاویل

اکوها نکرده

نقاویل سراییل جبرئیل اسرائیل عزرائیل حرف میم ام جم دم

اکوها نکرده شلوار جبرئیل خدا یعقوب ملک الموت قصد کنا خورد

دم زم سم سم شم قم عم نم عم فم کم یم هم ح اثم وجم عجم

نفس دریس زهر جوبهای باد دارنده برادر فم دهان چندان دریا غلیس سرو باید سنگ صنوبر

سغم سقم الم برم ادم ادم ظلم ادیم امم ابم ابم ابم

خوردن بیماری درد افتاده گلی سرها ادیمها تاریک نرم سنگ قصد ما ابرکوه کوهها سراسر

اصم اثم اکم جلم خدم خدم حمم حکم حرم حشم خصم

کر بیمه حرام بلند خاک کنها خادمان نرمی زوال داوری برگیر خوشکاران چنگ کنکن

حطم حلم خضم خیم دخم زخم زهم سدم سلم نیم شیم

میتها ادیم گیاه جنح بزرگ خیمه کلاه کلاه یار دوست غم و سماع سقف گروه پهنا دهنها

نتم ضم ضم صنم جرم نهم علم علم علم عرم عثم

خاکها کوهی کردن بت سختی باری سختی کور معروف کوه طراز جامه بنجخ کوشت نان خشک

غطم فهم بهم تلم قلم نهم نلدم قلدم تلدم قلدم قرم

خراکی رسیدن معروف ببر بزرگ بی جراحت بشکن بافت عصها کهنی پیلان ابزدوی کوشت

قرم قسم قسم وضم قطم کرم کرم لحم نغم نعم نلدم نقدم

نکوهش کرکن سنده شیرها شهور جراح مردان کرامان کبکها درختان اراک پشیمانی ریخ و شجی

هرم ودم وظم وضم دلم ماهم ادم جهضم جشم مخضم

سخت والها قصد سخت رسن مانم ایشان خورد بزرک سر اشتر چشم

اکثم اصلم اکزم اخزم انقم ابزم ابجم احذم اهضم أينم

ما اوقص بیابان چشم کراب کر بخیسی بر بیوه بینی کرده بسی بیضا دستان بزرگ نر ادشاه کرده مستان بیابان ارنک اره پارچه

ادم ازخم ادقم ابقم ابجم ابجم دبم دلسم برشم حرشم

حرجم بجذم بحنم لخزم اجظم خلجم خشزم ولبم دیلم دوملم

ادشم ارشم مسمم شلجم سلیم مرطم شیظم ۲ شیهام

ملبم سبلم صبلم سیلم عبصم صبرم هیغم عنلم عاهم مغنم

مجم عالم عالم عیلم عاعبلم معجم اودم اعصم مهم

عودم غیلم عاغیلم معصم معشم معزم فیلم ملم فلقم تلغم

مقلم دقیم اکثم اکثم هیثم هیصم هصم هیقم هیقم

هیثم ، هرثم ایهم جهنم محصرم متهم مراعم مراعم مالم

ملطم ملطم مسلم مقدم محکم مکتم مفخم معلم معلم

معظم مسلم لاجرم مختم منعم مقسم منغم نوعمد تکبر ام

ام

عثم

ام ام ام ثم خم ثلم بهم کم کم کم جم هم ه اجم اثم

اطم حرم ردم هلم نرقم جمضم ازم اسطم منبرم

قثم اثم لا ناثم ناجم ناظم نلبثم نبرم نجثم نجرم نجثم

تربثم ترعم ترعم ترطم نشرم تعقم تلعثم تهنم

توقم تراکم تزاحم تواجم تضاجم تیمم تضام تقادم

تقدم تبطرم تجهم تکلم ترمرم تسوم تعظم ترسم

ترحم تسنم تقرم تعطم تظلم تعالم تقدم تلتم تنعم

تنعم حقکم تاثم تالم تشام تلام تنثم

دم دم طم لوهم جم دحم تطم ماثم تغم حلم خلم ملم

رثم دحم دحم دهم ددم سدم مزم لم هتم

مادم اثم حاکم جحم حاثم محرم خادم مخطم حضم

خاتم حاتم دودم داستم دایم داطم زیزم سمسم

سلنم متخم شرم ضمضم صادم حرمم طاعم عطم

مطلم مخرم غزلم فاخم کرزم ملحم نمیم ظالم داجم

سالم عالم قیم لائم صائم قایم نائم لائم مبلم

مجرم ۲ اثم حالم بجادم جاهم جاثم خاثم محاطم

حشادم دمادم مزنکم سمامم سکاسم ملاعم ضیادم

مطلوم عمائم عواجم علائم علایم غرایم عقاهم

عجادم عذادم افادیم نوادم کظایم کیازم ملاغم ملاثم

نعام حطیم اطایم محرنظم محرنشم متنعم مسخصم

متقدم
مصلدم

متقدم متعلم متعلم متعلم متفهم متعظم متبسم

متکلم نوعد یکبام ، بام دام دام خام ذام سام سام

سام عام عام همام الام اتام اکام اسام اشام

اقام اطام اوام ادام ایام برام بغام حمام تمام

تلام مقام جام جمام جمام حذام جهام حمام حسام

حمام حمام حمام حطام خذام حثام خصام خطام همام

سوام دغام ختام قدام مدام مدام دهام وضام

وطام زکام نکام دعام رهام رام ردام

سمام سطام سقام سلام سهام سهام سهام

سهام سجام سجام سجام سمام شمام صبام

تمام قیام قبام ضرام منجام عنام طعام طغام
عقام عفام نظام عوام عرام عصام غمام غلام
غوام عظام غمام حیام نوام فطام نطام قتام خوام
قسام قسام نشام سلام کلام کلام کهام کهام کعام
لهام لجام لیام لدام شام دمام هیام ملام میام
نیام هوام دوام لا انام اجام اجام ادام الطام
اکام ایام ابهام برشام اتمام اخدام اجرام احسام
جرسام حمام حمام خدام خیتام قدام اقدام ادمام
دصوام ادوام ادام اودام اسقام سقام نجام عصام
ضغام اطعام طلخام اعمام عوام اعصام افصام اقوام

تفام

ثقام تمقام اقدام افسام فتام اکمام المام الهام غیلتام
غام انعام هیذام اصضام ملدام اعلام آعلام هلقام
احمام ابغام انعام احکام ابخام ابرام اجمام اجرام اخدام
ادغام ابهام اسلام اسلام ابهام اظلام اغلام اعصام
ادوام انجام ایلام الام ارمام اهمام المام طام اخذام
احتشام جهتام التهام ادوغام استلام انشام اعتصام احتدام
انحصام ارتصام اعتقام اعتزام التسام التیام ادهام الحتفام
ارتسام اعتقام انهام اختام انهام احزام احتام اخترام احصام
ارتظام انفحام انکام ارغفام اصطلام اعتصام انحلام ادتشام
ابلسام اهتضام اخرام اشقام التهام اعتنام استغدام

استنام احجام ادلهام توم بوم نوم دوم طوم قوم قوم
موم تنوم جهوم جموم حسوم علوم رطوم اطوم عوم
کروم روم رجوم سموم غوم سعوم بجوم عنوم عجوم
سهوم قلوم قدوم لزوم کلوم کتوم کزوم کفاوم
ملوم رسوم تودم هموم هموم عموم هجوم دهوم بحوم
بلعوم برصوم یحوم بجوم جوصوم حیزوم محسوم حلقوم
محزوم خرطوم ملطوم مرقوم رقوم دیلقوم زعوم مساوم
تنعوم سقوم مشهوم منهوم مظلوم عبهوم عالکوم علجوم
علجوم فرطوم تیوم قرنوم قیدوم تلصوم کیسوم معکوم
کرثوم معدوم لهوم هاموم هاسوم ملهوم مخروم

مرحوم

مرحوم منحوم مضوم مخزوم ماموم معصوم محموم مسلوم
مقسوم مکتوم معلوم محلوم موصم ضیم شیم اثیم
ادیم ادیم بریم بریم ودیم بهیم تمیم بجیم جمیم جریم
حمیم جسیم عظیم حکیم رحیم حمیم حریم حریم حصیم حطیم
حلیم دفیم دمیم دمیم ذمیم دسیم رضیم رفیم رخیم زعیم
زعیم سقیم دخیم سلیم سلیم شمیم مقیم شکیم کلیم شیم
طلیم حمیم مریم ضریم ظلیم عقیم عقیم طریم طلیم طلیم
عمیم علیم علیم عصیم عنیم فضیم کفلیم ملیم لجیم کریم
لطیم نعیم نغیم لیم لخیم ملیم نسیم لنیم همیم هریم هنیم
وشیم رحیم دخیم دخیم وذیم وسیم فیم بهیم ینیم

نجيم عظيم نسيم تحكيم تعكيم تلسيم فرجيم تسليم تسليم

تظليم تفكيم تكليم توهيم تجنيم تدويم تكويم تفويم

تميم تصليم توصيم تضليم تسنيم تذليم تذويم تزنيم تنكيم

تبليم تصميم تعليم تحزيم تفخيم تكذيم تختيم تهديم تهيم

تعظيم خياشيم خياتيم خواطيم دواسيم مستقيم اصناف

شعاثيم الكاليم ان دن سن طن من فن ني

لن سن من اعن مسن عنبن لبن نحن اذن حزن

سمن سمن تبن علن ابن احسن احسن ارن بدن

بدن بنن لكن تمن مجن تحن حسن حضن حصن حصن

حجن خشن ادن درن دمن زدن دقن رفن ودن

روذن

دتن ردن سكن سكن سفن شطن شحن صحن طعن

صفن ضفن صفن عتن معن عنن عبن عطن تفن كدن

غلن فتن قلن قتلن فطن كسن لقن وسن وطن يعن

يقن يمن مغن رنن سن تمن محن فتن متن لكن

ادعن جحن محن ملين محص محص عجون محصن محن

ددنين اردكن مردن دحط دهدن صيدن ضيقن خيزن

اعين عوسن عجن علحن عرين محن قادن الكن افقن

اجعن ادكن ادعن ادعن هوزن اموالن ايمن كودن معدن

كلحن يعمن يحمن برزن سكن بكدن مبين مزين ثمن

ملين مطين مومن نعمن ممحن دوالتن فلاحن ملون

خاهن مبرهن بن طن هن كلان وزن وضن بلان اتن

اذن اسن جزن جمين نزن عسن ظن شزن ملان برن

ملهن ملاهن وهلان اتمن اعين لمن ايمن اتشزن تاذن

تاسن تاتن تفكن ترين تفين تغبن تكين نخون ترهن نهان

موازن تحين محصن تدهن تلهن نمزن تمزن تيمن تبين

تمين نحين تحون تحس تسن نفادن تطاسن تابين

تطين ان تن تن جن جن سن صن صن تن قن

زين ضمن ستان ختن كزن دهن مضنن فطن سادن

اجن اسن موبن باطن حادن مرن حاضن حاقن حاتن جار

ودن داشن شاتن داهن داهن داحن مردن سادن

دادن

زعفران

دادن ساحن شاحن صاحن صابن ضاحن عاهن ابن

معدن مطعن كاهن لبكن ماهن مادن معين موطن ما

مادن موهن دانن شاهن خاين هاين داين طاين ماين

داهن خاين داجن وزين لين ناين خازن بوكن مواحن محليهن

نواحن مناقن جناحن مجادن محاسن علقن دمانن ودان

سناسن شواجن صيافن مطاين طواحن طعاين عجاهن عواهن

حواصن مغابن تنافن بماجن مواكن مبرهن صوابن خماهن

جان جان شان شان عان كان كان جنان جنان

جيران جفان حنان حصان حصان خنان ثبان دهان

دخان ديان دسان زغان دثان دنان سنان ثنان

ضنان منمان طغان عتان عتان مجان عران عوان علان
عيان فنان قران قطان كران لبان لبان لسان لعان
مكان معان مثان هوان مجان لبان جنان اتان
اثان اذان امان امان اوان فغتان ابوان بنان بوات
بيان بطان هجان هوان ختان بزان سعان رحمن
اهنان جوان اسان اعان ايان مبطان بيان حشمان
جمنا جرمان اجنان حمان حنان حنان احنان احسان
جفان حضبان خمان خوان خزمان اخوان سلطان ميدان
اوهان ادجان دفان دمان ارقان مزان رهبان
اعان دمان اودان ايضان نيلان اشان برطان مرطان

عطشان

عطشان شنان اشجان شيطان اشجان مشيان صفوان
رضوان طعنان طنان طحان ظطان اعنان اعيان
عقان اعكان اخوان مجان جهان غزان عصيان افنان
فنان فنان فذان فتان قنوان مرعان سوان صرفان
قبان نفان اكنان معان شنان ابوان ابوان اذان
اوفان برقان مرجان عجان ملوان تمنان ندمان ابكان
عجران وجدان دستان روغان عنوان سبلان هجان
هيان غيران عنوان عضيان نقصان احسان احسان
ادهان اعلان اغضبان اعصان امعان امكان امكان
اتنان نعران اعيان ايمان اوطان اعطان ايقان ابنان

نعبان ادنان اسنان الطان ميزان سلطان برهان
سرحان دنان مستعان نفلان غلبان شريان حنديان
حلبان حفطان خيران فرقان مستعان

تمت الكتاب

بسم الله الرحمن الرحيم اين رساله ايست مشتمل بر لغتي چند اجلات

تعاقب كتائب معالم الامل سلاف نتاب محذوبات قصو
خاتم ناهيات تنق شق سدت يعسوب بالغ منطبع
رغنا مخقم سبول برادت نتايج امود نخست تنايات
غمام عموم استوار ذروه ارتقا ذريعه اصغا ايادي
انتزاع اينهاد ببروه حنين دسوخ انموذج مصافات

اصال

اصال ارم همام اقتباس لكن مآرب مشكوة اه غنا
بيداير غايات حامس حادث باسط خاقان ابد اوليا
ما متنان رحيق آكين اميز معنت فسيح شيوع بيداير
حيم نوباوه بدايع تقالب تامعفاد ولايكي ناسخي سفينه
مجاوده مشادوه متمنيات دعوا دبج دبج رايس رجل
دجم نعيت دين ذكوه ذكي رغام زعيم زجر رحمت
زياده زلت سروه سرير ساد سبر سيرت سكون سيد
سكنات سادت سادات سبقت سابق ستائ سمع سميع
سامع سعادت سعيد سؤال سدس سداد سديد سد
سيئات سحق ره سنت سبوح شهادت شاهد شفا

شقاوت شجی شیب شباب شهامت ناسبس احوان شوای

بد بختی بدبختی موی جوانی کاردانی

فرهنك هفت اورنك ناكرب مكنونات صلاى مغالك

داش نبات النعش علاج موجودات

الملبال متمزق اندون سكال كسوت طوان مناشير

اكنات موكب مطمئن نبرنك جره عايف اكسير عايل بينو

كنتره اتيلاف فام خاوه كمات خلعت عذار حمات عكي

مخالب مغتنم دفتار نغار رصيص اطاء اسعاف اهزان

دهاج وقاهت بهيج رغايب انسبات جسارت مافات

جاعل نصب العين دمار تدبير تماثيل فعاون حطوط

مسخون الحلاج

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

حمد و ثنای نامحدود و شکر و سپاس نامعدود حضرت علیم معبود و کریم واجب الوجود را که نصاب صبیان را الشاز تاج علم الاسماء بخشید و بر سریر تعلیم انبئهم باسمائهم نشانید و هر یک از اصناف و احفاد اولاد او را بلطایف نکر بقطعه از لغات بینات معزز و گرامی و ممتاز گردانید و صلوات زاکیات و تسلیمات نامیات عالیات بعدد ذرات کاینات بر شاه کشور عدالت و دانا نور رسالت که باشاره بنان بلاغت بیان حاسدان محمود را عاجز و درمانده ساخت و بر آل عظام و اصحاب کرام که بر اسطر بیان اسنان ایشان لشکر نفس شیطان از میدان اضلال و طغیان بیرون تاخت و سلام و صلوات زاکیات بر مطهر شاه عالم تحقیق و ربنده پایه التصدیق و التفضیل علی الکمل التحیات امیر المؤمنین و یعسوب المسلمین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب ... اما بعد چنین گوید بنده قاصر عاصی محمد بن فصیح بن محمد بن المدعو بکرم الاوقت بیانی که چون وسیله وصول با دراک معانی قرآنی و طریقه حصول مقاصد حدیث نبی عربی الکتابی که سرمایه سعادت دو جهانی و پیرایه دولت جاودانی است معرفت اوضاع کلمات لغات تازی است و نادر او ان صبی تحصیل این معرفت عظمی سعی نمایند ترقی بر مدارج الغایة تصوری حاصل نگردد و درین باب مناسب این اصحاب از کتاب نصاب صبیان که مشتمل است بر انواع فواید و اصناف عواید نسخه خوب تر و مرغوب تر نبود و جناب حضرت مخدومی و استادی

والدی

والدی من علیه اعتمادی بیتی چند مشتمل بر لغات مهمه که در این کتاب نبوده بقطعه‌ای الحاق کرده و پیش از این الحاق این کتاب را شرح نوشته بودند و شرح آن علامه مناسب نموده شرحی نو منهم محتوی بر تصحیح لغات سابقه و لاحقه بر زبان فارسی گویان تا فایده‌اش اتم و عایده‌اش اعم باشد بالله العظیم و معتصما بتوفیق رب الرحیم : همی گوید ابو نصر فراهی که بر وی رحمت حق باد و رضوان : لغت را چون کلید علم دیدم : نموداری بنظم آوردم از آن : که میل طبع مردم چون غریزیست : بسوی نظم بر خوانند آسان : حمد نگفت بجهت تضمین نسبت حمد را یا بجهت هضم نفس که کتاب خود را امر ذی بال نمیداند و ابتدا بمصراع کرد که حسن مطلع را تا اول فهم شود که این کتاب نظمیست و اختیار لفظ همی بجهت استمرار است و اختیار کنیت بر اسم و لقب که محمد بدر الدین است بجهت اشتهار است بر کنیت یا تفاول جون نصر یاری کردن است در این تالیف احتیاج است بیاری یا کفایت از نصرت مبتدی است بجهت ضرورت شعر چون می توان گفت که محمد فراهی الخ چنین همی گوید یا همی گوید چنین بو نصر آهی و کنیت اسمی است که مصدر باشد باب یا بام چون ابو القاسم و ام حبیبه و لقب اسمی است که مصدر بهیچ یک نباشد و دلالت کند بر مدح یا ذم چون بدر الدین و اسم آنکه هیچ یک نباشد چون اسحق و یعقوب و فراهی منسوب است بفره که شهریست میان هرات و سیستان و الف وی عوض از یک یای نسبت چون یمانی که یمنی بود و حاشیه

وحوق حاسد ما حرکت التمال النخل الدقیق وتحرکت التمال النخل الدقیق

٥٤ حسد مجهول ماضی از حسد و حساد از باب نصر و ضرب یعنی بدخواهی کردن حاسد بحا و دال مهملتین
وحفد مجهول ماضی اسم مشتق از حفد از باب ضرب نیز در خدمت شتافتن و نواسه و یار
وخادم و داماد را حافد گویند و ضمیر حاسده راجع بهر یک از انی نصر و حافد می تواند بود ما
بمعنی مادام است حرکت ماضی از تحریک یعنی جنبانیدن الشمال بفتح اول باد دست راست
کسی که روی بقبله باشد و پشت بمشرق النخل بفتح نون و سکون خاء معجمه خرما بن الدقیق
بدال مهمله فعیل بمعنی فاعل از دقت از باب ضرب نیز باریک شدن وتحرکت ماضی از تحرک
بمعنی جنبیدن الشمال بکسر اول دست چپ لنخل بفتح نون و سکون خاء معجمه و مصدر
از باب نصر یعنی بیختن الدقیق فعیل بمعنی مفعول از دق بفتح از باب نصر یعنی کوفتن پس آرد را بجهة
آنکه کوفته شده است دقیق گویند نظم مجموع آنکه بدخواهی کرده شده باد نواسه یا یار یا خادم
یا داماد آن نصر و خدمت کرده شده باد بدخواه آن نصر یا بدخواه نواسه یا یار یا خادم یا داماد آن نصر
مادامی که میجنباند باد دست راست خرما بن باریک را مادامی که می جنبید دست چپ آرد را بیختن آرد
وظاهر مراد از حافد اینجا نواسه است پس مقصود از این ترکیب آنکه تو اهل البصر در فضایل و کمالات
چنان باد که کاملان و فاضلان که معمد و مان آن دیار بند بر او حسد برند مادام که دنیا معمور باشد
زیراکه کسی که ممدوح و بزرگ باشد بر غیر فاضل و کامل حسد برد و اگر خواهد آرد نباشد ملک عرب
و عجم نمی ماند غالبا در این عبارت میان شمال و شمال تجنیس ناقص است و میان نخل و نخل و دقیق

و دقیق

و دقیق تجنیس تام است که صبیان را پیش از تعلم لغت عرب رغبت می افتد باشعار فارسی و چون
ایمن مرطبعهای موزون را غریزی است و تعلم لغت عرب کلید همه علمهاست قصدی از دی بنظم
یاد کردیم تا بی تکلف یاد گیرند صبیانا بکسر صاد مهمله و سکون یاء و بنقطه کودکان و آحدش صبی است
یعنی کودک بدانکه انسان را بحسب نشو و قت نشو نامست جنین مادام که در شکم مادر است
وطفل مادام که شیرخواره است و صبی تا حد بلوغ و شاب تا حد چهل سالگی و کهل تا شصت سالگی
و شیخ چون از شصت درگذشت تعلم آموختن است و لغتها بان قوی و مراد اینجا عرب است و رغبت
میل کردن است بچیزی اگر متعدی است بفی نفی و اعراض کردن است از چیزی باشعار جمع فی
و اشعار جمع شعر است و شعر در لغت دانش است که از فطنت و زیرکی متولد میشود و در اصطلاح
کلام موزون مقفی را گویند و طبع بطاء مهمله و باء ساکنه و عین مهمله خوی و سرشت که بران آفریده
شده باشد و مصدر از باب منع نیز یعنی شمشیر زدن و مهر کردن و موزون مفعول است از وزن
از باب ضرب یعنی سنجیدن و در اصطلاح شعر آراست کردن حروف و کلمات با مناسبات در حرکات
و سکنات و بعضی موزون را بمعنی اول صفت شعر که حذف کرده اند یعنی طبعهای شعر موزون را و معنی
دوم آن است که طبعها را راست مستقیم و این لازم معنی موزون است و غریزی بفتح غین معجمه
طبع را گویند و نظم بفتح نون و سکون ظاء معجمه سخن را آراسته کردن و مصدر از باب ضرب یعنی برشتن مروارید
و سخن و تکلم در رنج چیزی کشیدن و از خویشتن چیزی ... نمودن که نباشد و چند بیت که ضابط قود
فرمهر صبر را

مثقال بر دو قسم است شرعی و صیرفی مثقال شرعی ... که ... است و از غرب ... بیست و پنج طسوجه است که عبارت از نیم ... چه ... شعیر که عبارت از چند
شعیر باشد و مثقال صیرفی سی و سه طسوجه و ثلث چه آنکه ربع مثقال ربع ... از مثقال شرعی که ... دینم که عبارت از نیم دانگ ...
نقطه باشد پس بیست و پنج طسوجه ... سی و سه طسوجه و ثلث ... مثقال صیرفی است ... بیست و پنج طسوجه و بنجاه چند حبه شعیره
و مثقال صیرفی ... طسوجه ... و ... ثلث طسوجه ... شعیره و ثلث شعیره و دینار ...
٥٥ شش دانق است ... طسوجه ... وافق
چهار طسوجه است پس دیناری بیست از علوم ببیان این قطعها در آوردیم تا نوشتن این نسخه رغبت افتد و چون این مجموع دو بیست و
و پنج طسوجه و طسوجه دو حبه است بیت بود آمدن آن را نصاب صبیان نام کردم بیت در لغت خانه است و در اصطلاح شعر اقول
پس دیناری بنجاه حبه و حبه دو شعیره
الف پس دیناری صد شعیره است موزون مرکب از دو مصراع و قطعه بکسر قاف و سکون طاء و عین مهملتین پاره از هر چیز و در اصطلاح
و شعیره شش خردل پس دیناری ششصد شعر اچیزی را میگویند که ابیات او اندک باشد و در مصراع اول قافیه مرعی نباشد چنانکه این بیتین گویند
و خردل شش ... و هزار و دو ... دوازده
فلس پس دیناری ... ششصد روزی که فتوحی رسد از عالم غیب انروز غنیمت شمرد فال نکو گیر در منهاج گوید قطعه کم از دو بیت
دوازده فلس و فلسی شش فتیل ... نباشد و اول مصراع او غیر مقفی باشد و غیر مقفی نیز باشد و مراد اینجا معنی لغوی است زیراکه هر قطعه
پس دیناری ... هزار ... و
هفتاد ... فتیل شش نقیره پاره اشعار شود در اول آن قافیه مرعی است و بعضی گویند یک بیت ... دو نصاب بکسر نون مالی که زکوة بران
پس دیناری ... و ... و حبه ... واجب است و ... کارد و شمشیر و لشکر و ده حیوان و حمل ... و ان مال از نقره ... درم و از زر
و ... نقره و نقیره ... هشت
قطمیر پس دیناری هزار هزار ... مثقال باشد و ده درم ... مثقال باشد از این جهت ... گویند و هر یک از درهم و دینار شش دانق
... هزار و ... و دانقی چهار طسوجه و طسوجه چهار حبه و حبه دو شعیره و شعیره شش خردل و خردلی دوازده فلس و فلسی
... قطمیر و قطمیری ... دیناری
هست سه هزار هزار ... شش فتیل و فتیلی شش نقیره و نقیره هشت قطمیر و قطمیری دوازده ذره باشد لکن دانقی درم
و هزار بیست و چهار ... است ... طسوجه باشد پس درهمی ... ربع دیناری باشد و مثقالی بیست قیراط و قیراطی پنج شعیره باشد
٩
پس اگر گویند که بیست بیت بر عدد نصاب زاید است چگونه مجموع را نصاب گویند جواب آن است
که زاید بر رویت عدد نصاب ... عدد نصاب زاید است و نصاب چون اسم جنس است بر
نصابها میتوان نمود اطلاق توان کرد یا گویند بیست ... بکلام ... و در این کلام اشارت است
بقطعه

بدانکه کسی که این کتاب را دانست در علم به مرتبه غنی رسد چنانکه اهل فایده رسیده اند و چون این نسخه
مناسب صبیان بود اضافه بایشان کرد القطعة الاولی فی بحر تقارب
ایا عاقل ارشد نیک رای   تقرب بجر تقارب نای   فعول فعول فعول فعول   بیان کن که ...
زبان برگشای   الاه است الله رحمن خدای   دلیلست هادی توکو رهنمای
این قطعه در بحر متقارب مثمن مقصور است الله بکسر همزه اسم جنس معبود است و اطلاق آن بر معبود حق
غالب و مشهور است و آن فعالیت یعنی مفعول از اله بمعنی عبد از باب فتح یا از اله یعنی تحیر از باب
علم و عید این بزرگها اند جمع آلهه و الله اسم ذات خداوند است جل علا باعتبار اتصاف بجمیع صفات
کمال و در اصل الاله بوده است همزه حذف کرده اند و الف و لام را عوض از آن داشتند و لام
اول چون ساکن بود در دوم ادغام کردند الله اسم لذات واجب مستجمع جمیع الصفات
و اسم الله را بغیر حق تعالی اطلاق نمیتوان کرد رحمن بفتح راء و سکون حاء مهملتین بخشاینده فعلان
از رحم رحمة از باب علم و اطلاق نمیکنند آن را مگر بر خداوند دلیل بدال مهمله راه برد راه نماینده
فعیل است یعنی فاعل از دلالت از باب نصر جمع ادلاء و ادله هادی بدال مهمله راه نماینده اسم
فاعل از هدایت بکسر هاء و دال راه نماینده و در دین از هدی بضم هاء رونده بر طریق کس دیگر
و راه راست گیرنده و در پیش شونده و اسیر کننده و هدی برنده بمکه و زن بخانه شوهر از هدی بفتح
و سکون مجموع از باب ضرب جمع هدات و هاددن و کردن و دسته دست آتش و تعلق آن

وكاو ميان خرمن كه باقى كاوان براوكردند وكاو دشتى راكه درپيش كله رود نيز هادى كويند
سما آسمان ارض غبرا زمين محل مكان معانت جاى سما بفتح سين مهمله
وتمد آسمان وسقف خانه وهرچه برسر سايه افكند وابر ليكن جمع او سموات وباران وپشت آب
نيز سما كويند جمع سمى واسمية ارض بفتح همزه وسكون راء مهمله وضاد معجمه زمين جمع ارضون
وارضين واراض واروض وارضات واراضى وزكام دارنده وچهار دست وپاى ستور را
نيز ارض كويند غبرا بفتح غين معجمه وسكون باء منقوطه وراء مهمله وتمد زمين ومؤنث است از نبات
محل بفتحتين ميم وحاء مهمله وتشديد لام جاى فرود آمدن وجاى كشادن اسم مكان
از حلول يعنى فرود آمدن واز حل يعنى كشادن از باب نصر جمع وضرب محال مكان
بفتح ميم جاى بودن وجاى پاى بند انى كردن اسم مكان از كون يعنى بودن وپا بند انى
كردن از باب نصر جمع امكن واماكن والمكنة معان بفتح اول وعين مهمله جاى بارى دادن
ومطلق جاى اسم مكان از عون از باب نصر جمع معن سقر دوزخ نار آتش ولى
چه جنت بهشت اخوت آشنايى سقر بفتح سين مهمله وقاف وراء مهمله دوزخ را
كويند ودربيست از درهاى دوزخ وكويند كه دركى است از دركهاى دوزخ نار بنون وراء
مهمله آتش وداغ كه بر ستوران نهند جمع انور ونور ونيران وانور ونيار ونيره جنت
بفتحتين جيم ونون مشدده بهشت وبستان جمع جنات وجنان اخوت بدهمزه و

خاء معجمه وراء مهمله ان جهان وپس مالان را نيز اخرت كويند جمع اواخر ديه شش قفا
قفا پس وجه روى فخذ ران عقب پاشنه رجل پاى ديه بكسر راء مهمله وفتح ياء
تحتانيه شش جمع رياة وريون وقفا بفتح قاف وفا پس سر جمع اقفاء واقفية وقفى وجره پس
سر را كويند ودرسم توميت در نام جاى است نزديك مكه وجه بفتح واو وسكون جيم روى جمع اوجه
ووجوه واجوه وجايكه قصد ان دارند وخوشنودى ودين وذات چيزى واول روز را نيز وجه كويند فخذ
بفتح فاء وكسر وسكون خاء وذال معجمتين وقبيله كه از شكم باشد جمع افخاذ عقب بفتح عين مهمله و
قاف پاشنه وتوامه جمع اعقاب رجل بكسر راء مهمله وسكون جيم پاى جمع ارجل وزنكانى وپايان درخا
زيرين يعنى پاين كان وكله ملخ را نيز رجل كويند شفه لب لسان جيره زبان فم دهان يد
جاده دست حلقوم ناى شفه بفتح شين معجمه وفتح فاء وتاء پايفت لب جمع شفاه وشفوات
اصلش شفوه لسان بكسر لام وسين مهمله زبان وپشوك نعلين جمع السن والسنه ولسان الصدق
ثناء نيكو ولسان الميزان زبانه ترازو ولسان الثور كاوزبان فم بحركات فاء دهان اصلش فوه بود
هاء را حذف كردند واو را بميم عوض كردند ليب قرب مخرج فم شد جمع افواه وافمام يد بفتح ياء
تحتانيه دست جمع يدى وايدى وپس بادى تملك ونعمت وقوت وضر وملك بضم ميم را نيز يد كويند يد القميص
آستين يد المقصاع دسته كليد يد النحان دسته هاون يد الباب بالاى در يد القوس كوشه روزگان
يد الله همه خاد حه بكيم معجمه وراء وحاء مهملتين اسم فاعل از جرح از باب فتح يعنى خسته كردن

وكسب كردن ونيزه زدن وچون اين فعال ازت جادر شود غالبا دست را نيز له على داشتند
وجارحه كفتند ومرغ شكارى نيك اندام را نيز كويند جمع جوارح حلقوم بضم حاء مهمله وسكون
لام وميم ناى كلو جمع حلاقيم فرس اسب بغل استر سرج زين بعير اشتر است جرس درايى
فرس بفتح فاء وراء مهمله وسكون سين مهمله اسب مؤنث ومذكر درو يكسان است جمع افراس
وفروس بغل بفتح باء منقوطه وسكون غين معجمه استر جمع بغال وبغله استر ماده سرج بفتح سين
وسكون راء مهملتين وجيم زين ونام جارى است جمع سروج بعير بفتح باء منقوطه وكسر عين
مهمله اشتر نر وماده دروى يكسان است جمع بعران وابعره وبعارين پس اباعره جرس بفتحتين
جيم وراء وسين مهملتين دراى زنكله جمع اجراس رجل مرد مرء زن زوج جفت
غنى مالدار دارست ومسكين كدايى رجل بفتح راء مهمله وضم جيم وسكون لام مرد جمع رجال
پس ارجل وارجلات رجالات مرء بفتح ميم وسكون راء مهمله وهمزه زن جمع نساء ونسوه
ونسوان زوج بفتح زاء معجمه وسكون واو وجيم كونه ونيما جفت وخلاف فرد وشوهر زن
جمع ازواج وزوجه غنى بفتح غين معجمه توانكر فعيل است از غنى از باب علم يعنى بى نياز شدن
جمع اغنيا مسكين بكسر ميم وسكون سين مهمله كداى بيچاره جمع مساكين مفعيل است
بمعنى فاعل از سكون از باب نصر يعنى بى نياز نشدن مذكر ومؤنث دروى يكسان است ومناسب اين
حديث است كه در صحاح ذكر كرده انما المسكين الذى لا يسال ولا يفطن له فيعطى

قنات قنات كاه ديز عذب آب خوش جير ينبوع چشمه حلاوات لاىى قناة
بضم قاف ونون كاه ريز جمع قنوات وقنى وقنات بالاى نيزه را نيز كويند عذب بفتح عين مهمله
وسكون ذال معجمه آب شيرين ينبوع بفتح ميم ياء تحتانيه وسكون نون وضم باء منقوطه وعين مهمله چشمه
جمع ينابيع يفعول از باب فتح يعنى بيرون آمدن حاه بفتحتين حاء مهمله وميم ومد همزه لاى دردر
لشه حماة حماة لاى كوشته كران عود بربط وتر شعر دود دف صنج چنك مزماد
كران بكسر كاف وراء مهمله وعود بضم عين مهمله وسكون واو ودال مهملتين بربط
بفتح باء منقوطه وسكون راء مهمله وفتح باء ديكر وطاء مهمله اين سرشته لفظ يك معنى است وان
سازى است كه مى نوازند اما شيخ عود را معنى ان دو ديكر داشته واصل بردم وخوان را نيز عود كويند
جمع اعواد وچوب درختى است جمع عيدان وتر بفتحتين واو وتاء فوقانيه وراء مهمله زه كمان
جمع اوتار شعر بكسر شين معجمه وسكون راء وفتح عين مهملتين زه كمان وراه دين ورود جمع
شرع پس شراع صنج بفتح صاد مهمله وسكون نون وجيم چنك كه مى نوازند جمع صنوج مزمار
بكسر ميم وسكون زاء معجمه وميم وراء مهمله ناى كه مى نوازند جمع مزامير اين بيت از تحفه است
هدى راستى كذب فريب دروغ عفيف حصور ورع پارساى هدى
بضم هاء ودال مهملتين راه راست ومصدر از باب ضرب يعنى راه نمودن در دين وراه راست
نمودن كذب بكسر كاف وسكون ذال معجمه دروغ ومصدر از باب ضرب يعنى دروغ كفتن جمع

آمدن فریه بکسر فا و سکون را مهمله دروغ نغز ابا فتن عفیف بفتح عین مهمله و فا یعنی پاک دامن و پارسا فعیل است بمعنی فاعل از عفت و عفاف از باب ضرب جمع عفایف چموش بفتح حا و ضم صاد مهملتین و را مهمله آنکه حاجت ندارد بزبان لبسر رسا باشد و اشتر که پستانش بسته باشد فعول است از حصر از باب نصر یعنی باز داشتن و تنگ گرفتن جمع حصر و حصور نیز لقب یحیی پیغمبر است ورع بفتح واو و کسر را و عین مهملتین پرهیزکار شدن بلد کوره و اشهر و ان شهرها و کورتو و اطاق و ان طاق تای بلد بفتحتین بای بنقطه و دال مهمله شهر جمع بلاد و بلدان و فشان را گویند جمع ابلاد و اشیان شترمرغ را نیز گویند بلد الحرام و بلد الامین مکه کوره بضم کاف و سکون واو و را مهمله شهر جمع کور شهر بفتح شین معجمه و سکون ها و را مهملتین ماه مثل ماه رمضان و شوال و غیرها جمع شهور و اشهر پس شهر مشترک باشد میان عرب و عجم و تو بکسر واو و سکون تا فوقانیه و را مهمله طاق که نسبه دیرا و از طاق ان است که جفت نباشد و تر از باب ضرب یعنی طاق کردن و کینه در کردن و طاق بطا مهمله و قاف تای را گویند یعنی فرد و یکی است جمع طاقات و در صراح گویند طبقات و طیلسان را نیز طاق گویند ثمن چه بها و بها رونق شود است دیل و بود و دیل و ای ثمن بفتحتین ثا مثلثه و میم بها چیزی که خریده شود جمع اثمان و اثمن و اثمنه بها بفتح با بنقطه و مد زیبائی و خوبی و روشنی لازم ان است و اشتر که با او شنده خود انس گرفته باشد و مصدر از باب علم و کرم و نفر و منع یعنی زیبا شدن بهود بفتحتین

شدن کوره جمع کور است

ثا مثلثه و با موحده و را مهمله هلاکت و هلاک شدن از باب نصر و یل بفتح واو و سکون یای تحتانیه هلاک و این بمعنی تفسیر وای باشد و را گویند و شکی در دوزخ و گویند وای است در دوزخ و شقت و عذاب را نیز گویند اصل ویل وای است بمعنی حزن للاعرار باکرد نو و از اصل کلمه انکار شنند عیون شور چشم بلیدا است کند بود لوذعی المعی تیز رای عیون بفتح عین مهمله و ضم یای تحتانیه و سکون واو شور چشم فعول بمعنی فاعل از عین از باب ضرب یعنی بچشم کردن بلید بیاء مفتوح بنقطه و دال مهمله احمق و کند ذهن و کند بود فعیل از بلاده از باب کرم یعنی کند شدن لوذعی بفتح لام و سکون واو و فتح ذال معجمه و عین مهمله و تشدید یا تیز دل و تیز رای یعنی زود دریابنده المعی بفتح همزه و سکون لام و فتح میم و کسر عین مهمله و تشدید یا آنکه هرچه اندیشه چنان آید پس تیز رای باشد حقیق جدیر قمین و حجی سزاوارها اکبر ادخل در ای حقیق بحا مهمله و قاف سزاوار فعیل از حق از باب نصر یعنی سزاوار گردانیدن جدیر بفتح جیم و دال و را مهملتین قمین بقاف و میم و یای تحتانیه و نون حجی بحا و را مهملتین سزاوار فعیل از حرارت و قمین از باب کرم و حجی از باب علم یعنی سزاوار شدن ها اسم فعل است بمعنی خذ یعنی بگیر ادخل بضم همزه و سکون دال مهمله و خا معجمه یعنی درآی امر حاضر از دخول از باب نصر یعنی درآمدن القطعة الثانی فی البحر المجتث ای ضمیر تو مجموعه علوم بیان رخت چه بدر منیر و قدت چه سرو روان مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات زبحر مجتث موزون بطبع تازه بخوان ضیا فروغ و سناد و روشنی

حاشیه: ...ت نصر ... ازین درخب ...

افق چه کران فتی خفیف جوان سبک ثقیل کران ضیاء بکسر ضاد معجمه و یای تحتانیه و مد روشنی نور بضم نون و سکون واو و را مهمله روشنی فرزدن تر از ضیاء و روشن کننده جمع انوار سنا بفتح سین مهمله و نون بقصد و مد روشنی فسره و تر از نور جمع اسنی و سنی نیز روشنی است افق بضمتین همزه و فا و قاف و سکون فا نیز آمده است کناره آسمان جمع آفاق و مرد بغایت رسیده را نیز افقی گویند و جمع افق نیز آمده یعنی پوست پیراسته فتی بفتحتین فا و تا فوقانیه مرد جوان و مرد سنی جمع فتیه و فتیان و فتو و فتی و فتیه و فتاد ممدود جوانی و جوان شدن از باب علم خفیف بخا معجمه و فا یعنی چیز سبک فعیل از خفت یعنی سبک شدن و در خدمت شتافتن از باب ضرب جمع خفاف ثقیل بفتح ثا مثلثه و قاف چیز گران بوزن فعیل از ثقل از باب کرم یعنی گران شدن جمع ثقال و ثقلا ذهب زر است حدید آهن رصاص ارزیز لجین سیم زجاج آبگینه معدن کان ذهب بفتحتین ذال معجمه و ها و با بنقطه زر سرخ جمع ذهوب و اذهاب و ذهبان و ریزه خالص مرغ را گویند و پیمانه ایست یمن حدید و دلیل مهملات فعیل بمعنی فاعل از حد از باب نصر یعنی باز داشتن آهن را و آهن چون باز دارنده دوست حدید گویند و هم حدید گویند یعنی آنکه زمین او پهلوی زمین دیگر است و بمعنی از حد است یعنی کنارهای چیزی پدید کردن از باب نصر و شمشیر تیز و مطلق تیز را نیز گویند از حدت از باب ضرب یعنی تیز شدن جمع ادلین حداد و جمع دیم احداد رصاص بفتح را و صاد مهملات ارزیز لجین بضم لام و فتح جیم سیم زجاج بحرکات آدلین و همین آبگینه و آوند

حاشیه: وضیاء بکسر ... وضوء بضم ...

حاشیه: حداد حدید ...

زجاجه معدن بفتح میم و سکون عین و کسر دال مهملتین کان هرچه باشد از زر و نقره و غیران جمع معادن نحاس و صفر مس روی انکبت سرب حلیت زیور و غالی گران رخیص ارزان نحاس بحرکات نون و حا و سین مهملتین مس و اصل مردم و طبیعت صفر بضم صاد مهمله و سکون فا و را مهمله روی انک بمد همزه و ضم نون سرب حلی بضم حا مهمله و کسر لام و تشدید یای تحتانیه زیور اصل حلویست فعول از حلی از باب ضرب یعنی زیور کردن چون واو و یا جمع شدند یا ساکن اول واو را یا کردند و یا را در یا ادغام کردند و لام را برای مناسبت یا مکسور کردند حلی شد غالی بغین معجمه اسم فاعل از غلا از باب نصر یعنی گران شدن رخیص بفتح را مهمله و خا معجمه و صاد مهمله فعیل از رخص از باب کرم یعنی ارزان شدن نرخ جراز سیف حسام است عضب صارم تیغ مجن جنه سپر سهم تیر قوس کمان جراز بضم جیم و را مهمله و زا معجمه شمشیر بران واهن و فولاد و شتر بسیار خوار سیف بفتح سین مهمله شمشیر جمع اسیاف و سیوف حسام بضم حا و سین مهملتین شمشیر بران از حسم از باب ضرب یعنی بریدن عضب بفتح عین مهمله و سکون ضاد معجمه شمشیر بران و مصدر از باب ضرب یعنی بریدن و دشنام دادن و حیف کردن صارم بصاد و کسر را مهملتین شمشیر بران جمع صوارم اسم فاعل از صرم از باب ضرب یعنی از کسی بریدن و یا درخت بریدن و مرد دلیر را نیز صارم گویند مجن بکسر میم و فتح جیم و تشدید نون سپر فراخ که در دراپوشد جمع مجان جنه بضم جیم و تشدید نون سپر فراخ و پوشش و دیوانگی جمع جنن سهم بفتح سین مهمله و سکون ها...

۹۱ کاز قمار بازند جمع سهام واسهم ولنصیب نباوه را گویند جمع سهان قوس بفتح قاف وسکون
واو وسین مهمله کمان جمع اقواس وقیاس وقسی وپاره خرما در جلیت قوس گویند ونام برجی است
در آسمان عصب پی وپلیه جوشن است درع زره وهق کمند ولی نصل معبله
پیکان عصب بفتح عین وصاد مهملتین پی زر وجمع عصاب عصب القوم خیار ایشان بلیه
بفتحات یاء تحتانیه ولام وباء بنقطه زرهی است یمانی از پوست ودر اصل نام ان یک است در مهذب گوید
یلبه سپر از پوست واهن وفولاد جوشن بفتح جیم وسکون واو وفتح شین معجمه زره وسینه جمع جواشن ودرع
بکسر دال وسکون راء وعین مهمله زره جمع ادراع وادرع ودروع ودرع پیراهن زن را گویند پس مراد از یلبه
وجوشن ودرع زره است بجهه نظم عطف کرد وهق بفتح واو وهاء وقاف وسکون هاء نیز آمده کمند و ان
رسیست مانند ریسمان که دوپای ستور کنند وخرا کار رندنا بکر وجمع وهوق داده ق نصل بفتح نون
وسکون صاد مهمله ولام پیکان تیر وتیغ وپیش کار وجمع انصل واصول ونصال معبله بکسر میم وسکون
عین مهمله وفتح باء بنقطه پیکان دراز وپهن جمع معابل هدف نشانه غرض هم جنبعه
ضاد
دهکبر است ونوبه امد معراض تیر کز میدان هدف بفتحتین ۲ عین معجمه در آن مهمله و
معجمه نشانه تیر ومراد مقصود جمع اغراض وتنگدلی وملالت را نیز غرض گویند جنبعه بفتح خاء معجمه
وکسر باء فوقانیه وسکون یاء تحتانیه وفتح عین مهمله نشانه پوستی که تیر انداز در ابهام کنند جمع
خفایع وتو بفتح واو وتاء فوقانیه گذشت معراض بکسر میم وسکون عین وراء مهملتین وضاد

معجمه

(حاشیه: ... و ... مراد ... از غرض معنی ...)

معجمه تیر بی پر واهن وفولاد واین بیت انقطاع است عجاج نقع قتام هبا هیج غبار کلوم
خستگی موت مرگ مره توان عجاج بفتح عین مهمله وجیمین گرد دود واحد عجاجه نقع بفتح نون
وسکون قاف وعین مهمله گرد که در هوا باشد بود وحوض آب وهر جا که آب جمع شود وزمین
خوش خاک جمع انقع ونقاع ونقوع قتام بفتح قاف فوقانیه گرد سیاه هبا بفتح هاء وباء بنقطه
ومد گرد که بروزن خانه درآید بجهه آفتاب وخاک نرم وگرد ستم ستور جمع هباء هیج بفتح هاء
وسکون یاء تحتانیه وجیم مصدر از باب ضرب یعنی برانگیختن وباد برخواستن وخشک شدن گیاه
وغبار را چون برانگیخته شده باشد هیج گویند کلوم بضمتین کاف ولام جمع کلم یعنی خستگی وکلم
مصدر از باب ضرب آمده یعنی خسته کردن موت بفتح میم وسکون واو مرگ ومصدر از باب نصر یعنی
مردن مره بکسر میم وتشدید راء مهمله قوه جمع مرر مرة الحمر اکس سرخ مرة الصفر اکس زرد مره اتیعوا
کس سیاه حشاشه باقی جان غراضه داه اودد ۷ غراضه دبغ ذد ذبح سود خسر زیان
حشاشه بضم حاء مهمله وشینین معجمتین باقی جان مریض جمع حشاشات غراضه بفتح علی مهملتین
وضاد معجمه را گو آورد وانچه از راه باد می آورد جمع غراضات غراضه بضم قاف وراء مهمله و
ضاد معجمه ریزه زر فعاله از قرض از باب ضرب یعنی بریدن وفعاله است از قبیل انچه از فعل می خیزد
مانند قلامه یعنی انچه از قلم بیفتد وان تراشه قلم است وکناسه انچه از کنس بیفتد یعنی جاروب دبغ
بکسر راء مهمله وسکون باء بنقطه وحاء مهمله سود وسود کردن از باب علم جمع ارباح خسر

۹۱ بضم خاء معجمه وسکون سین وراء مهملتین زیان وزیان کردن از باب علم وضرب یغوث
ونسر یعوق بعل ود عزی : سواع لات منات است نامهای بتان یغوث
بفتح یاء تحتانیه وضم غین معجمه وثاء مثلثه نام بتی است معین نسر بفتح نون وسکون سین وراء
مهملتین نام بتی است که مردی کلاغ را کم لوده کا در زمین حمیر یعوق بفتح یاء تحتانیه وضم عین مهمله
وقاف نام بتی است که در همدان بوده از بتان قوم نوح ع بعل بفتح باء بنقطه وسکون عین مهمله
نام بتی است از بتان قوم الیاس وشوهر زن وزمینی که باران نارسیده وخرما بن که از بیخ آب خورد
یعنی بخسی وزمین بلند که باران بان نرسد رب ومالک هر چیزی را بعل گویند ومصدر از باب
فتح یعنی شوهر کردن وسر باز زدن ود بفتح وضم واو وتشدید دال مهمله نام بتی است از قوم
نوح ع مصدر است از باب علم یعنی دوست داشتن وبفتح واو میخ چوبین را گویند عزی بضم عین
مهمله وفتح زاء معجمه نام بتی است از قوم ابراهیم سواع بضم سین وعین مهملتین نام بتی است
از قوم یونس وپاره از شب را نیز گویند لات بتام مطوله نام بتی است از قوم شعیب ع منات
بفتح میم ونون وتاء مدوره نام بتی است معین صنم بت وشمنی بت پرستان بت نصب
نصب دان حبت ند طاغوت وثن بت وثنی بت پرست الهیان صنم بفتح
صاد مهمله ونون حجر بت جمع اصنام نصب بفتح نون وسکون صاد مهمله وباء بنقطه انچه بپای کنند
برای پرستش چون سنگ ومانند آن جمع انصاب واعراب زیر زیر گویند نصب بضمتین نون

وصاد

وصاد مهمله وسکون صاد نیز آمده انچه بپا می کند برای پرستش وعذاب ورنج جمع انصاب دون
انچه پرستش کنند بجز خدای عز وجل جبت بکسر جیم وسکون باء بنقطه وتاء مطوله انچه پرستند بجز
خدای تعالی ند بکسر نون وتشدید دال مهمله همتا جمع انداد طاغوت بطاء مهمله وغین
معجمه وتاء مطوله انچه پرستند بجز خدای تعالی جمع طواغیت وثن بفتحتین واو وثاء مثلثه جنس
بت جمع اوثان وثنی بفتحتین واو وثاء مثلثه وکسر نون بت پرست اله بکسر همزه وتشدید لام
خدای تعالی وخداوندی از نیاز ده همسایگی دهم سوگندی از خویش وپیمان یعنی سوگند قطعة

اخری فی بحر الرمل ای خیالت همچو ماه از بیج دلش جانم کی ۷ ای عذار تکیه دان تنش در کت مختصر
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن جحر بدبخت طالی قطعه ابجاد دبر ۷ جید کردن ضد سینه دکیه
زانو راس سر کو محاسه زدن دوزی زاد توشه یا در ۷ جید بکسر جیم وسکون یاء تحتانیه ودال
مهمله گردن جمع اجیاد وجیود وجید بفتحتین درازی وخوبی گردن صدر بفتح صاد وسکون دال
وراء مهملات سینه اول نامه وپیشگاه جمع صدور وصدر چیزی را گویند از اول هر که بضم راء مهمله
وسکون کاف وباء بنقطه زانو جمع رکب ورکبات بفتح وضم وسکون کاف مصدر از رکب
از باب نصر یعنی بزانو زدن راس بفتح راء مهمله وسکون همزه الف وسین مهمله سر جمع ارؤس
ورؤس وقومی را که بسیار باشند رأس گویند ومصدر آمده از باب فتح یعنی بسر زدن ثوب
بفتح ثاء مثلثه وسکون واو وباء بنقطه جامه وجمع ثیاب واثواب واثوب مصدر آمده از باب

(حاشیه: واثوب واثوب)

نصر یعنی باز آمدن و گرد آمدن آب و مردم از جائی دذق براء مهمله و ذاء معجمه و قاف روزی
و آنچه نفع گیرند بان و نیکانی و باران جمع ارزاق و مصدر از باب نصر یعنی روزی دادن زاد
بزاء معجمه و دال مهمله توشه و طعامی که گیرند بر آه سفر جمع ازواد باب بیابان بنقطه ذر جمع ابواب
باب استار راه کهکشان عرش سقف بیت خانه کحل سرمه میل ... حسن خوبی و جمع
جوف خشک ... عرش بفتح عین مهمله و سکون راء مهملتین و شین معجمه سقف خانه و تخت
ملک و چوبها که بر چاه بر آورند جمع عروش و آنچه بان بیابان کنند نیز عرش گویند عرش القدم پشت پای
عرش السماک چهار ستاره است فرو تر از عواء عرش مصدر از باب نصر یعنی بر آوردن بن چاه بسنگ
مقدار مرد بالائی و باقی بچوب بر آوردن و خیمه کردن زر بلیت بفتح باء بنقطه و سکون یاء تحتانیه
و تاء فوقانیه خانه و عیال هر دو بیت شعر جمع ابیات و بیوت از باب ضرب یعنی شب گذرانیدن
کردن و شب گذاشتن کحل بضم کاف و سکون حاء مهمله و لام سرمه و مال بسیار مصدر فوران
کحل بفتح اول از باب نصر یعنی سرمه در چشم کشیدن و مال قطار رسیدن و صل بفتح راء
مهمله و سکون میم و لام ریگ جمع رمال و مصدر از باب نصر یعنی بوریا بافتن حسن بضم حاء
و سکون سین مهملتین نیکوئی و خوبی جمع محاسن و مصدر از باب کرم و نصر یعنی نیکوئی شدن
قبح بضم قاف و سکون باء بنقطه و حاء مهمله زشتی جمع مقابح و مصدر از باب کرم یعنی زشت شدن
جاف بجیم و تشدید فاء مهمله خشک اسم فاعل از جفاف از باب ضرب یعنی خشک شدن رطب بفتح راء

دلیل

ذئب سرحان سپید گرگ سمع بچه کفتار چرتر جمع ارطاب و سکون طاء مهملتین و باء بنقطه
ذئب بکسر ذال معجمه و سکون یاء تحتانیه و باء بنقطه ... ماهی طیر مرغ و لیش پر و موش حیض ...
گرگ جمع ذئاب و ذؤبان و اذؤب سرحان بکسر سین و سکون راء و حاء مهملات و نون گرگ و شیر
جمع سراح و سراحین سید بکسر سین مهمله و سکون یاء تحتانیه و دال مهمله گرگ و شیر جمع سیدان
و سیاده سمع بکسر سین مهمله و سکون میم و عین مهمله بچه گرگ که از کفتار بود و نام واداره
فار موش بفاء و راء مهمله و فار موش فاره بسکون همزه نافه که بر دست اشتر پیدا شود و فاره گویند
المسک نافه مشک فاره الابل بوی خوش که از اشتر آید در وقتی که شکوفه خورده باشد حیه بفتح
حاء مهمله و تشدید یاء تحتانیه مار مذکر و مؤنث در آن یکسان است جمع حیات و حیوت و بعضی حیه را
تانیث حی دانسته اند و گویند رایت حیا علی حیه حوت بضم حاء مهمله و سکون واو
و تاء فوقانیه ماهی جمع احوات و حیتان و نام برجی است در آسمان طیر بفتح طاء مهمله و سکون
یاء تحتانیه و راء مهمله مرغان و آحد آن طایر جمع اطیار و طیور و گاه از آن واحد میخواهند
کقوله تعالی فتکون طیرا باذن الله و فال بد را نیز گویند و مصدر از باب ضرب آمده یعنی پریدن
دلیل و رفتن ریش بکسر راء مهمله و سکون یاء تحتانیه و شین معجمه پر مرغ و آحد لیزلیش جمع آن
ارياش و رياش و ریش جامه جامه و جامه خواب و حضب و مال را نیز گویند عین چشم انف
بینی حاجب ابرو شعر موی ... مغز ... ... اذن گوش المردش گد عین بفتح عین

مهمله و سکون یاء تحتانیه و نون چشم و چشمه آب و نظر گاه جمع اعین و عیون و اعیان چشمه خورشید
و چشمه ترازو و چشمه زانو و چشم بد و گزنده هر چیز و درم و دینار نقد و مال گزین و زر و باران
پیوسته و دیده بان و جاسوس و نفس چیزی و کسی و کوهان شتر و ابر جانب عراق و سوراخ دبت
دمشک آب و جمعی است از حروف تهجی و مصدر از باب ضرب یعنی بچشم کردن و چاه یاب بردن
انف بفتح همزه و سکون نون و فاء بینی جمع آنف و آناف و انوف و اول هر چیزی و کرانه کوه و کرانه
دندان پیش در وقت بر آمدن و مهتر را نیز گویند حاجب بحاء مهمله و جیم و باء بنقطه ابرو اول خورشید
جمع حواجب و پرده دار جمع حجاب و حجبه اسم فاعل از حجب از باب نصر یعنی باز داشتن شعر بفتح
شین معجمه و سکون و فتح عین و راء مهملتین موی بز و غیره جمع شعار و اشعار واحد آن شعره و یکبار
موی جمع شعرات و شعور مصدر آمده از باب نصر یعنی کار در ابر آن نهان کردن و از باب فتح نیز علیه
کردن لیث ای نقی بکسر نون و سکون قاف مغز استخوان بیرون کردن شحم بفتح شین معجمه
و سکون حاء مهمله پیه جمع شحم و شحوم و سپیدی را نیز گویند شحمة الاذن نرمه گوش شحم الحنظل دل
خرما بن شحمة الرمان لوبت میان انار شحمة الارض کرم سفید نهان عامه گرمیران را آکال
میگویند و در فصل بهار از زمین میروید اذن بفتح همزه و سکون و ضم ذال معجمه و نون گوش
جمع آذان و بضم ذال خوش شنو یعنی هر چه گویند بشنود اطروش بضم همزه و سکون طاء مهمله
و ضم راء مهمله و شین معجمه گران گوش جمع اطارشه هدنه صلح و حرب جنگ یوم روز

لیل

لیل شب غیظ خشم ضحک خنده حکه خارش نقبه ... بضم هاء و سکون دال
مهمله و نون صلح و آرامش جمع هدن و هدان مصدر از باب نصر یعنی آرمیده و آرمیدن حرب
بفتح حاء مهملتین و سکون راء و باء بنقطه جنگ جمع حروب و جنگ کننده را نیز گویند و مصدر از باب نصر
یعنی جنگ کردن یوم بفتح یاء تحتانیه و سکون واو روز جمع ایام لیل بفتح لام و سکون یاء
تحتانیه شب و یکبره گردان جمع لیال و لیائل و لیلات غیظ بفتح غین معجمه و سکون یاء تحتانیه و ظاء
معجمه خشم و غم لازم و نام مردی است و مصدر از باب ضرب یعنی بخشم آمدن و بخشم آوردن
ضحک بکسر ضاد معجمه و سکون و حاء مهمله و کاف خنده و بانگ بوزینه و مصدر از باب علم یعنی
خندیدن حکه بکسر حاء مهمله و تشدید کاف فعله از حکه از باب نصر یعنی خاریدن جمع حکک
نقبه بضم نون و سکون قاف و باء بنقطه اول گری و گونه و ازردی و سوراخ تنه و آزار نیفه
دوخته و جامه است و ازاری که نیفه ندارد جمع نقب شادق و شمس و ذکا و یوح
بیضا آفتاب سام و تیر و عیجل ... و عین و نضور زد شادق بشین معجمه و راء مهمله
و قاف اسم فاعل از شرق از باب نصر یعنی بر آمدن آفتاب شارق کسیرا گویند که گوش گوسفند
شکافد از شرق از باب نصر یعنی گوش گوسفند شکافنده شمس بفتح شین معجمه و سکون میم و سین
مهمله مؤنث مستعمل جمعش شموس خورشید و نوعی است از گردن بند جمع شموش نام آبی است ذکا
بضم ذال معجمه و مد کاف نیز آفتاب است یوح بضم یاء تحتانیه و حاء مهمله و لوحا با الف مقصوره

٦٤ بیضا بفتح بای بنقطه و سکون یای تحتانیه و ضاد معجمه و مد آفتاب و زمین کشته جمع بیض سنام بکسر سین
مهمله اک زر واحد سامه و مرکرا نیز سامه گویند و جمع سوام و نام پسر نوح که پدر عرب است سام ابرص
از کرپاسک تبر بکسر تای فوقانیه و سکون بای بنقطه و رای مهمله زر ناکرده جمع تبور عسجد بفتح عین
مهمله و سکون سین مهمله و فتح جیم و سکون دال مهمله مطلق زر عقیان بکسر عین مهمله و سکون قاف
و یای تحتانیه زر رسته خالص عین گذشت نضر بفتح نون و سکون ضاد معجمه و رای مهمله مطلق زر جمع انضر
و نام مردی است نیز و مصدر از باب نصر یعنی تازه شدن نبات پیلک عجب قبله بوسه مهر
کابین خدن دوست ٧ ذوج شوی زوجه زن عذهاة سست فحل نر نیک بفتح
نون و سکون یای تحتانیه جماع و جماع کردن از باب ضرب قبله بضم قاف و سکون بای بنقطه و لام
بوسه جمع قبل مهر بفتح میم و سکون هاء و رای مهمله کابین زن جمع مهور و مصدر از باب فتح و نصر
یعنی کابین کردن و شنا کردن در آب خدن بکسر خاء معجمه و سکون دال مهمله دوست جمع اخدان
ذوج مراد این جا شوهر است بخصوصه و آنچه گذشت عام بود پس مکرر نباشد زوجه بفتح زای معجمه زن
جمع ازواج و زوجات عذهاة بکسر عین مهمله و سکون ذال معجمه و ها و تای مدوره آنکه رغبت نکنند
در زنان و در بازی پس سست باشد جمع عذهاة فحل بفتح فا و سکون حاء مهمله نر جمع فحول و
فحاله و افحل و فحول و حصیر که از خرما بافند نیز فحل گویند مصدر از باب فتح یعنی گشن در آکندن
در میان اشتران و شیر بکشتن حنطه گندم دخنه ارزن خبز نان لحم گوشت اصل

بیخ

بیخ و فرع شاخ و بید دخنه و قطف بر حنطه بکسر حاء مهمله و سکون نون و طاء مهمله گندم جمع حنط
دخنه بضم دال مهمله و سکون خاء معجمه و نون ارزن واحد دخنه و جمع دخن و ادخان باشد
و آنچه بر آتش بخور کنند نیز دخنه گویند خبز بضم خاء معجمه و سکون بای بنقطه و زای معجمه نان جمع اخباز خبوز
لحم بفتح لام و سکون حاء مهمله گوشت جمع لحوم و لحام و لحمان مصدر از باب فتح یعنی گوشت دادن و
گوشت از استخوان باز کردن و گشتن و نزدیک شدن بکس و جای تنگ بود در بافتن اصل بفتح همزه و
سکون صاد مهمله و لام بیخ و بنیاد و جمع اصول فرع بفتح فا و سکون را و عین مهملتین سر شاخ درخت
و موی سر و موی بسیار و کمان از سر شاخ درخت و مال و اعلی هر چیزی جمع فروع و مصدر از باب
فتح آمده یعنی بر زبر چیزی شدن و فرود آمدن و غلبه کردن بکمال و باز داشتن بذر بفتح بای بنقطه و
سکون ذال معجمه و رای مهمله تخم و تخم در زمین مصدر از باب نصر جمع بذور و بذار نیز بزر بای بنقطه
و زای معجمه و رای مهمله تخم کیانه در روغن چراغ و تخم تره جمع بزور و مصدر از باب نصر یعنی تخمها
نزدیک کردن و خلیدن قطف بکسر قاف و سکون طای مهمله و فا بار درخت که پخته باشد و خوردنی انگور
جمع قطوف ٧ لجه داماء یم بحر دریا قعر تک فیل پیل بق پشه ظبی آهو حمار خر
لجه بضم لام و تشدید جیم میان دریا جمع لجج داماء بفتح دال مهمله و سکون همزه و مد دریا و سوراخ
موش دشتی جمع دوام یم بفتح یای تحتانیه و تشدید میم مطلق دریا جمع ایمام و یموم بحر بفتح
بای بنقطه و سکون حاء و رای مهملتین دریا جمع ابحر و بحار و آب بسیار و زمین نرم و سواد شهر و آب

٦٥ شوره و جوی بزرگ را نیز گویند و مصدر از باب فتح آمد یعنی کوفت اشتر لگام قعر بفتح قاف
و سکون عین و رای مهملتین بن چاه و غیران و مصدر از باب فتح نیز بر کندن درخت و القعر
رسیدن جمع قعور فیل بکسر فا و یای تحتانیه پیل جمع افیال و فیول و فیله و مست پیل را نیز گویند
جمع افیال بق بفتح بای بنقطه و تشدید قاف پشه بزرگ جمع بقوق واحد بقه ظبی بفتح ظای
معجمه و سکون بای بنقطه آهو جمع ظباء و اظبی و ظبی حمار بکسر حاء مهمله و میم و رای مهمله خر جمع احمره
حمر و حمرات و حمیر و حمره و حمر و حمور شنشنه خوی شیمه دین داب خوی عیث
تباهی ثلج برف ثاد نم مبلول تر ٧ شنشنه بکسر شینین معجمه و سکون نون اول و فتح
نون ثانی خوی و طبیعت و جمع شناشن بفتح هجیر بکسر ها و جیم مشدده و سکون یای تحتانیه و رای
مهمله عادت و خوی شیمه بکسر شین معجمه و سکون یای تحتانیه خوی جمع شیم دین بفتح دال
مهمله و سکون یای تحتانیه خوی جمع ادیان و دیانات داب بفتح دال مهمله و سکون و فتح همزه
با الف و بای بنقطه خوی و کار عیث بفتح عین معجمه و سکون یای تحتانیه و ثای مثلثه تباهی و
جمع عیوث و مصدر نیز آمده از باب ضرب یعنی تباهی کردن و تباهی کردن و مصدر از باب فتح نیز
کردن کار بد کردن و در آن شر دور کردن و حقیر داشتن و قدح شکسته و ابیات و کاری بیهده
آوردن ثلج بفتح ثای مثلثه و سکون لام و جیم برف جمع ثلوج و مصدر از باب نصر و ضرب آمد
ثاد بفتح ثای مثلثه و سکون و فتح همزه و دال مهمله نم و سرما از باب علم در مهذب کهنه کل تر مبلول

بفتح میم و بای بنقطه اسم مفعول از بل از باب نصر یعنی تر کردن و رخش پوستی در روی داود
شط شاطی ضفه طره عدوه ساحل کنار ٧ مزرعه حارثه کلانتر دان حارث شط بفتح شین و طای مهمله
مشدده کنار رود خانه و کنار جوی و یکی سوی کوهان جمع شطوط و شطآن
و شقق ... شاطی بکسر شین معجمه و طای مهمله کناره رود جمع شواطی اسم فاعل از شط
از باب فتح یعنی چیزی بر کران کردن ضفه بفتح ضاد معجمه و تشدید فا کناره جوی کرده
مردم جمع ضفات و ضفه بکسر ضاد معجمه کناره جوی و لیس طره بضم طای و تشدید
رای مهملتین کناره رود و جوی و کناره ازار و ... و نورده
بان و این جمع طرر و اطوار کنار هر چیزی را گویند عدوه بحرکات عین و سکون
دال مهملتین کنار رود جمع عداد و عدوات ... اول بفتح عین
... ساحل بسین و حای مهملتین کنار دریا جمع سواحل مزرعه بفتح میم
و سکون زای معجمه و عین مهمله کشته زار اسم مکان از زرع از باب فتح یعنی کشت
کردن و رویانیدن و غلاته را باعتبار اکثر کشت زار است مزرعه گویند جمع مزارع حارثه
بحای و رای مهملتین فلانه جمع حارثات حارث بحای و رای مهملتین و ثای مثلثه برزگر
جمع حراث و حرثه اسم فاعل از حرث از باب نصر و ضرب یعنی کشت کردن و
شیر را نیز حارث گویند چنانکه بیاید که ...

معبر ده کند

دبه ددوادی است کوه بفتح کاف و تشدید واو بروزن خانه جمع کواه و کوی غرف بضم غین معجمه
و سکون راء مهمله و فا روره جمع غرفات و آسمان هفتم و جرعه و پاره ترید الغرفه کویند
و مفعول است مشتق است از غرف از باب ضرب بمعنی آب برداشتن بدست و خوردنی
... بر کردن سده بضم سین و تشدید دال مهملتین پیشگاه یعنی درگاه و ...
... کوینده جمع سده و سکه بکسر سین مهمله و تشدید کاف کوچه و آهن که بآن کشت کنند
و میخ که بآن درم نقش کنند و رشته جزها بن جمع سکک درب بفتح دال و سکون
راء مهملتین و با بنقطه دروازه و تنگنای که در کوه باشد جمع دروب وادر دیه معبر
بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح باء بنقطه و راء مهمله گذرگاه رود جمع معابر اسم مکان
از عبور از باب نصر بمعنی بر آب گذشتن بنو جا آستر پرده دهنه یا ... دوکمن
الفقاع ابن دالبطان است ❀ بت بفتح باء بنقطه و تشدید تاء ... و سلاح
ستر بکسر سین مهمله و سکون تاء فوقانیه و راء مهمله پرده جمع استار و ستور و مصدر
از ان ستر بفتح از باب نصر بمعنی پوشیدن رقعه بضم راء مهمله و سکون قاف و
فتح عین مهمله پاره که بر جامه زنند و نامه ... جمع رقاع و فعلش از رقع از باب فتح
یعنی پیوند بر جامه دوختن ... بفتح راء مهمله و ... نامتلفنه چیز کهنه و بر حالی
جمع رثاث و مصدر از باب ضرب یعنی کهنه شدن ... جامه دختران و یاران

مجمع ابن

ضعیف اسرن ظهاره بکسر ظاء معجمه و راء مهمله ابره ... جامه و غیره جمع ظهایر بطانه
بکسر باء بنقطه و طاء مهمله آستر جامه و دوست خالص جمع بطانات و البطو بن ذبح ...
یکتا پاره اهن کسره دایکپاره آن جذ و ذا یکپاره آتش ... ملعم یکتا ...
و راء مهمله پاره آهن و ... قطعات ... شیر است که مردم را فرو گیرد و در میان ... جمع ابر
و زبره نام دوست و ... الاسد کویند و منزلیست از منازل قمر کسره بکسر
کاف و سکون سین و راء مهملتین پاره نان و غیران کسر فعلست از کسر از باب ضرب
یعنی شکستن جذوه بحرکات جیم و سکون ذال معجمه پاره آتش در منهب که پیر
افروخته آتش جمع جذی فلذه بکسر فاء و سکون لام و فتح ذال معجمه پاره جگر و پاره
گوشت و پاره مال و غیران جمع این پنج بیت در ملحقات است القطعة

الاولی فی بحر المجتث

ا یا ضیمه منبره جوامع اشعار ۵ طراز زلف
رخت هست برشک لیل و نهار ۵ مفاعل فعلاتن مفاعل فعلات
ز بحر مجتث مثمن برت کنم تکرار ۵ فرلیس چیم کم استی سبب
دستار ۵ فلیل تذر لبیر اندک حساب شمار ۵ فرلیس بفتح
فاء و کسر لام و سکون یاء و سین مهمله چیزی چون ... کمه بضم کاف و تشدید
میم استیس جامه جمع اکمام و کمته و غلاف شکوفه را کویند جمع اکمام و کمام سبب بکسر

سین مهمله و سکون باء بنقطه دستار سر دوست بجز ... درسن و جامه کتان باریک
و میخ و بسیار شتم و جمع سبوب قلیل بفتح قاف ولام بمعنی فعیل از قل از باب
ضرب یعنی اندک شدن و مصدر از باب ضرب و احد و جمع در او یکسان است نزر
بفتح نون و سکون زاء معجمه و راء مهمله صفت از نزارت از باب کرم یعنی اندک شدن
و مصدر از باب نصر یعنی دادن و الحاح کردن در سوال و برجنی ... یسیر بفتح باء
تحتانیه و سین و راء مهملتین اندک و اسان فعیل از یسر از باب کرم یعنی آسان
شدن و اندک شدن حساب بکسر حاء مهمله و سین مهمله و باء بنقطه و شمار و شمردن
از باب نصر قطا جیب سراویل غدا دخف حوره عتا ساذج جسر ملمع زمام مهار قطاب بکسر قاف و طاء
مهمله و باء بنقطه جیب یعنی سوراخ جامه که سر از آن بیرون کنند سراویل بفتح
سین و راء مهملتین و کسر واو ازار یعنی شلوار جمع سراویلات خف بضم خاء معجمه و
سکون فاء موزه و دستهای شتر جمع خفاف و اخفاف عتاد بفتح عین مهمله
و تاء فوقانیه و دال مهمله ساز و سلاح راه و وقوع ... جسر بکسر جیم معجمه و سکون سین
و راء مهملتین پل چوبین که بر آن گذارند و یعنی مردم تن آور بزرگ ... جمع
جسور و جسار مصدر ... از باب نصر یعنی پل بستن ... زمام بکسر زاء معجمه مهار و
مهتر و بیدان ... دوال نعلین ... از ... جمع ازمه مصدر

ان زم

ان زم از باب نصر یعنی مهار کردن و نعلین و دوال پیش کردن ملی ...
سوی ربض: چنانکه مصر کهن لشکر کاه است حصار ملی بینه بفتح میم و کسر دال مهمله و باء
تحتانیه و نون شهر و شهرستان جمع مدائن پرستار را کویند و نام مدینه مصطفی ع
بلد بفتح باء بنقطه و فتح لام و سکون دال مهمله کذشت مصر بکسر میم و سکون صاد
مهمله و راء مهمله شهر جمع امصار واحد که مانع باشد ... جمع منصور و نام
شهریست سور بضم سین و سکون واو و راء مهملتین باره شهر یعنی حصار
بلند جمع اسوار و سیران ربض بفتحتین راء مهمله و باء بنقطه و سکون ضاد معجمه گرداگرد
گرد شهر و گرد هر چیز و رسن که بر پای ان بندند و مطلق رسن و زن و فرزند و فرو
تر از آن ... جمع ارباض ... شهر را کوینده دیاباین
تعبیر مستوراست لیکن شیخ تحریک تفسیر داشته ... بسکون باء مصدر
امر از باب ضرب یعنی فرود آمدن ... مانند ان معرکه بفتح میم و
سکون عین مهمله و فتح راء مهمله جای جنگ جمع معارک حصن بکسر حاء و صاد و
مهملتین حصار یعنی جای محکم و جای استوار جمع حصون و نام شخص است نیز ...
نامه قلم خامه دوات ... سکین کارد خیاط ... سوزن ... صحیفه بفتح صاد و کسر حاء مهمله و سکون
یاء تحتانیه ... نامه و پوست روی ... جمع صحف بضم ... قلم بفتح قاف ...

۶۸ وسکون میم خامه تراشیده و تیر کردن قمار باختن جمع اقلام بفتح یکی از فلان را
کردن کار است قلم گویند و خامه عربی نیز آمده یعنی شاخ تر و تازه سکین بکسر سین
مهمله و کاف مشدده کارد جمع سکاکین خیاط بکسر خاء معجمه و یاء تحتانیه و طاء
مهمله سوزن دوزنده جمع اسنا مخیط بکسر میم و سکون خاء معجمه و یاء تحتانیه و
طاء مهمله اسم آلة از خیاطة از باب ضرب بمعنی خانی و سوزن آلة دوختن است خرت
بضم خاء معجمه و سکون راء مهمله و تاء منقوطه فوقانیه سوراخ سوزن و سوراخ تیر
و سوراخ گوش و سوراخ انگشتری جمع خروت و اخرات سم بفتح سین مهمله
و تشدید میم سوراخ سوزن و غیر آن اعم از جمع سموم و سمام لبیب عاقل عمر و غبی و غافل
کودن شفیق دادند و دنیء و صاحب ادب لبیب بفتح لام و با پس منقوطه فعیل از
لب بضم و لب از باب علم یعنی خردمند شدن جمع الباب عمر بکر کات غبی
بمعجمه و سکون میم و راء و نا آموزه کار جمع اغمار غبی بفتح غین معجمه و با منقوطه فعیل
یعنی فاعل از غبا و معنی و درنیافتن از باب علم غافل بغین معجمه و فاء اسم فاعل
از غفلة از باب نصر یعنی غافل شدن و چون در این معنی ادراکی است کودن گفت
شفیق بفتح شین معجمه و قاف فعیل از شفق از باب نصر یعنی شفقت کردن با
برادر بوده اند که بر وی شفق کرده اند دنیء بکسر دال مهملتین مهموز صفت از

[illegible]

زدو از باب فتح یعنی یاری کردن رفیق بفتح راء مهمله و فاء و قاف فعیل از رفق از باب نصر
یعنی چرب و نرمی کردن و با کسی چرب و نرمی کردن جمع رفقاء صاحب بصاد و حاء مهملتین فاعل
از صحبت از باب علم یعنی اختلاط کردن و یار مختلط است حدیقه باغ خشب
چوب خوخ شفتالو سفرجل بهی تفاح سیب رمان انار حدیقه بفتح حاء و دال مهملتین
قاف فعیل از حدق از باب ضرب یعنی گرد در گرفتن و باغ را از جهت آنکه گرد آن دیوار
است حدیقه گویند جمع حدائق خشب بفتحتین خاء و شین معجمتین و با منقوطه چوب جمع
خشب و خشبان خوخ بخاء معجمتین بفتح اول و سکون شفتالو اسم جنس است
واحد خوخه و خوخ چاره سرخ است و در لغت درمیان بزرگ جمع خوخ سفرجل بفتحتین
سین مهمله و فاء و راء مهمله و فتح جیم به جمع سفارج تفاح بضم تاء فوقانیه و فاء و حاء مهمله
سیب رمان بضم راء مهمله و تشدید میم انار واحد رمانه و رمانه هزار توی شکسته ابتر
گویند احد یکی عشره ده مائة صد اثنان دو ثلاث خمس سه پنج اربع چهار
احد بفتحتین همزه یا روز یکشنبه عشره بفتحتین را ده جمع عشرات مائة
بکسر میم صد جمع مات و مئات اثنان بکسر همزه و سکون ثاء منقوطه دو و روز دوشنبه جمع
اثناء و اثنا ید و اثنا بانی و اثنتان و ثنتان و در اول کو سه ثلثه ثلاث بفتحتین ثاء مثلثه
اول سه خمس و خمسه بفتح خاء معجمه اربع و اربعه بفتحتین همزه چهار

۶۹ سته بکسر سین و تاء فوقانیه مشدده شش اصل آن سدس بکسر سین اول و سین دوم را
قلب به تا کرده و دال در آن ادغام کرده است ست سبع و سبعه بفتحتین سین و باء
مهملتین هفت و سبعه نام ابسر عرقست ثمان و ثمانیه بفتح ثاء مثلثه هشت تسع تسعه
بکسر تاء فوقانیه و سکون سین و عین مهملتین نه الف بفتح همزه و سکون لام هزار جمع
الوف و آلاف عقار قهوه راح مدام قرقف می کمیت دلاور فارس سوار [illegible]
عقار بضم عین مهمله و قاف و راء مهمله می و جام سرخ و می را جهت آنکه معاقره می آورد
عقار گویند و معاقره با کسی و آله دیرانست در دشنام و پرخاش و هجوم و خصومت یا به
جهت آنکه معاقره یعنی ملازمه امره و می ملازم خمر است قهوه بفتح قاف و واو و سکون ها
می را گویند بجهة آنکه اقهامی آورد و یعنی ازدن کردن طعام راح براء و حاء مهملتین می
و شادمانی و جمع راحت یعنی کف دست و آسایش مدام بضم میم و دال مهمله اسم مفعول
از ادام است بجهة آنکه دایم است از خمر قرقف بفتح قافین و سکون راء مهمله و فاء می
یعنی گفته اند بجهة آنکه لرزه آورد و قرقف گویند زیرا که قرقف لرزیدن است کمیت بفتح
دلاور بعضی گفته اند از کمی از باب ضرب یعنی پوشیده شد کرمی که سلاحی پوشیده دلاور
بر فارس [illegible] سوار اسب و لغة اند مطلق سوار جمع افراس و فوارس

و فرسان

و فرسان و فروس و فرسه و پارسیان راسیز گویند و اسم فرس اسب اره از فرس از باب
ضرب یعنی گردن شکستن و کشتن صید بفتح صاد مهمله و سکون یاء تحتانیه و دال مهمله
انچه شکار کرده از وحش و انچه بدان شکار کنند مانند دام و مصدر از باب ضرب یعنی شکار کردن
غرب بید است صنوبر خلاف نارون بید چه نخل خرما فرصاد توت دلب چنار
غرب بفتح غین معجمه و راء مهمله و باء منقوطه درخت بید که آنرا سفیدار و اسپیدار دو
بکوید میان چاه و در میان جوی و در چشم کاسته و سر سفیدار مزه باد و سیم و جام
سپیده و غیر و جسم جمع اغراب صنوبر بفتح صاد مهمله و نون و سکون واو و فتح باء
منقوطه و راء مهمله درخت ناژو باران خلاف بکسر خاء معجمه و لام و فاء درخت بید
گینه بید سرخ و اسپید جامه و مصدر جمع خالف واحد خلافه نخل بفتح نون و سکون خاء
معجمه درخت خرما واحد نخله فرصاد بکسر فاء و سکون راء و صاد مهملتین درخت توت
دلب بضم دال و سکون لام و باء منقوطه درخت چنار واحد دلبه ورق چه برگ
درخت غصن شاخ درخت جذع تنه درخت ورق بفتح واو و راء
مهمله و قاف برگ درخت و ورق کاغذ و مال و گوسفند و خون بسته که از جراحت
بیفتد جمع اوراق مصدر ازان ورق از باب ضرب یعنی برگ درخت بر گرفتن و
برگ بار وردن غصن بضم غین معجمه و سکون صاد مهمله و نون شاخ درخت جمع اغصان

71 دوحه و دوح و غضون دو جمع بفتح دال مهمله و سکون واو و حاء مهمله درخت بزرگ

جمع دوح و بعضی گفته درخت با قیمت شد غشام بضم غین معجمه و ثاء مثلثه درخت سفید ار

کفته اند با قیمت شد چه طلح خمط در ختان خار با موز است چه اصل

شوره گز شوحان کنار طلح بفتح طاء مهمله و سکون لام و حاء مهمله درخت خار او رد موز و گز

ثمره و احد طلحه خمط بفتح خاء معجمه و سکون میم و طاء مهمله درخت ارا کله است و باری

دار دکه میخوانند از اموز کوبند و شیر درخت ها نیز خمط گویند و مقصود از با ضرب یعنی

درخت اراک است و وزن و شهر بریان کردن با پوست و پوست بیرون کردن اثل بفتح

همزه و سکون ثاء مثلثه گز شوره شوره بفتح شین معجمه و سکون واو خار واحد

شوک سدر بکسر سین و سکون دال و راء مهملات کنار درخت است در

با و نیز واحد سدره نمل لبابه بود مال بن ساده لبد پلاس حلس

عقار

درخت دمی است نمل بفتحتین نون و میم و سکون دال مهمله لبابه بضم لام و باء منقطه

و دال مهمله و لثه نیز با نیز لبده و تا نیز جمع لبادات و معانی ثبات این بیت

مقدم واقع شده لبد بضم لام و فتح باء منقطه و دال مهمله مال بر لبد ده و بسیار

دلیم بر سم کرفته و انکه سفر کنند و غرض است و نام کرکس جمعش لبدان حلس

بکسر حاء مهمله و سکون لام و سین پلاس خانه و گلیمی که در زیر جهاز شتر باشد و نیز

جهار

چهار زنان جمع احلاس عقار بفتح عین مهمله و قاف و راء مهمله زمین و درخت و ضیاع و قماش

خانه و خیر داره شمام عطر بود بوی خوش بوی دان حیون هملوقص توما

و در بعضی کلمات شمام شمام بفتح شین معجمه انچه بویند از بویهاء خوش جمع شمامات عطر بکسر

عین مهمله و سکون طاء و راء مهملات بوی خوش جمع عطور و جمله نظم عطف تکرار به

بر شاه حیونه بضم جیم و سکون با همزه و نون بوی دان و در خم دادن و تا نکر کرایان یعنی

کاسه جمعش بر وزن طلب ماورد مرکب است از نا و همزه یعنی اسیانی از رو و بفتح واو و سکون لام

و دال مهمله یعنی کل و بعد از ترکیب و همزه و بیرون همزه مستعمل است تصافح است کر

فتن چه دست یک دیگر تعانق است گرفتن کنار و حجر کنار تصافح بفتح تاء فوقانیه

و صاد مهمله و فاء و حاء مهمله مصافحه مصدر تفاعل مفاعله یعنی دست یکدیگر گرفتن و تواضع

گرفتن تعانق بفتح تاء فوقانیه و عین مهمله و ضم نون و قاف و معانقه هم از ان باب است بر

گرفتن یکدیگر را حجر بکسر جاء مهمله و سکون جیم و راء مهمله کنار جمع حجور مقصد امثاله از

باب نصر یعنی باز گشتن رخیص شسته دنس شوخگن بیابانی جرم دلو آدام

و بیان جمله نقطه بیاید رخیص بر راء مهمله و خاء معجمه چیز شسته فعیل از رخص از باب

منع یعنی شستن دنس بفتح دال مهمله و کسر نون و سین مهمله چیز شوخگن صفت از دنس از

باب علم یعنی شوخگن شدن بر عیب بیاء منقطه و راء مهمله همزه بد کناه و بزه جمع بر اهٰمفعیل از

71 هه براه از باب علم ذلول بفتح ذال معجمه و لام جمع ذلل فعول از ذل از باب

ضرب یعنی رام شدن و سن بفتح راء و کسر سین مهمله و سکون نون شخصی که خفته باشد از

اسن از باب علم یعنی در خواب شدن ام از دام چاه لقیط بفتح یاء و تحتانیه و کسر قاف و طاء

معجمه شخص بیدار جمع یقاظ و ایقاظ صفت از یقظ از باب علم یعنی بیدار شدن

عوان ثلیب کامل عوو شوه ردست قوام پرده باریک تنک بند ازاد

عوان بفتح عین مهمله زن کامل و که با شوهر بوده و نه پیر و نه جوان میانه سن از هر چیز

جمع عون ثیب عوان جنکی که یکبار دیگر کرده شده ثیبه بفتح تاء مثلثه و کسر یاء

تحتانیه مشدده و باء منقطه زن شوهر کرده جمع ثیبات عل و عب بفتح عین زن

شلوار است جمع عوام قرام بکسر قاف و راء مهمله پرده باریک و غلاف سریر

جمع قرم تکه بکسر تاء فوقانیه ازاره بند کاف بند شلوار جمع تکک مراح

جای شتر مربض است جای غنم کناس دان وحار لانه اهوی کنام غنم مراح

بضم میم و راء و حاء مهملتین جای شب کردن جهار پای و بتخفیف باقیه بجای شتر

اسم مکان از اراحه یعنی جهار پایان شبانگاه باز آوردن مربض بفتح میم

و سکون راء مهمله و کسر باء منقطه و ضاد معجمه دبر ذرف مقصد جای خفتن گوسفند

و ربض اسم مکان از ربض و ربوض از باب ضرب یعنی فرو خفتن گوسفند و مانند

ان

ان کناس بکسر کاف و نون و سین مهمله جای آهو و کوزن جمع کنس و جار بکسر واو

و جیم و راء مهمله جای کفتار و کرگ جمع اوجره قطیم دان چه آخور ادی علیقه

تو بره لشوا سچه چه نشخواد قضیم بقاف و ضاد معجمه انچه ستور را دهند از جو

که بدان چیزی رسید جمع قضم و قضیم فعیل یعنی مفعول یعنی بکرانه و دندان خورده از باب

علم و ضرب معلف بکسر میم و سکون عین و فتح لام و فاء اخر جمع معالف اسم الة از

علف از باب ضرب یعنی علف دادن ستور اری با الف ممدوده و کسر راء مهمله

و تشدید یاء تحتانیه اخر بفتح اخر در بسامه که جهار پایان را با آن بند کنند جمع اواری

بتشدید و تخفیف علیقه بعین مهمله و قاف تو بره که بر سر ستور کنند و از ان جو بر سر

خورا او ر شرع علائق فعیله از علق از باب علم یعنی در او بختن نشخوار بکسر نون و

سکون شین معجمه و دال مهمله با خر علف که ستور بکذارد و حجره بکسر جیم و راء مشدده

مهمله نشخوار یعنی انچه جهار پایان از معده بیرون آورده باز بخایند پس نشخوار شتر باشد

میان باقی باشد و علف جهار پا و انچه از معده بیرون آرد و این بیت از ملحقات

القطعة الخامس فی بحر المجتث

ایا ممیز تو در یای علم فضل هنر : بحر مجتث محذوف شو بخو گستر :

مثالش فعلات مفاعل فعلن بیان کن از ده معنی قطعهای دیگر

قریب کین حمیم است خویش ابن پسر ولید طفل بچه ام والده مادر

قریب بفتح قاف وراء مهمله وباء منقطه خوب است نزدیک فعیل از قرب بضم و زبان بکسر از باب کرم یعنی نزدیک و خویش را چون نزدیک است قریب گویند و خویشاوند نیز دارا یکی است جمع اقربا و اقربا رکی بضم راء مهمله و سکون کاف و نون جانب قوی است رکن گویند جمع ارکان حمیم بفتح حاء مهمله و میمین خوب است و گرفته از باب کرم فعیل از حتم از باب نصر یعنی قصد کردن و نیز آمدن و گرم کردن و خویش را چون مقصود است حمیم گویند و عرق و باران تابستان دگر مار گشت نیز گویند جمع احما گویند ابن بکسر همزه و سکون باء منقطه اصل آن بنو بوده است بتحریک واو را حذف کردند و همزه را عوض از آن آوردند جمع بنون و ابنا ولید فعیل بمعنی مفعول از ولادت از باب ضرب یعنی زاییده و بچه را نیز ولید گویند جمع ولده و ولدان طفل بکسر طاء مهمله و سکون فاء کودک خرد واحد و جماعت را اطفال گویند ام بضم همزه و تشدید میم مادر جمع امات و امهات دگر اینها از یعنی ام است و میم جمع امی اصل هر چیز و جمع بیکاه را ابتدا کرده گویند والده فاعل از ولادت جمع والدات

رحم قرابت رهط آن بود ختن داماد چنانکه صهر خسر والد پدر البیت

رحم بفتح راء و کسر حاء مهملتین و میم زهدان جمع ارحام و خویشی را نیز گویند ختن بفتحتین خاء معجمه و تاء فوقیه داماد جمع اختان و اهل زن را از جانب

از بالا

زن شوهر مانند پدر و برادر وی گویند ختن نزد عرب و عام مردم مطلق را شوهر دختر گویند صهر بکسر صاد مهمله و هاء و راء مهمله خسر و داماد جمع اصهار و والد اسم فاعل از ولادت اب بفتح همزه و سکون باء منقطه اصل آن ابو بوده است جمع آبا و مصدر از آن ابوت بضم هر دو از باب نصر

ذکی است پاک حفی مهربان خفی نهان جلی پدید نبی رسول پیغمبر

زکی بفتح زاء معجمه و کاف فعیل است از زکا از باب نصر یعنی بالیدن گشت و زیادت شدن و درست الصلاح و باعتبار معنی ثانی پاک را گویند زیرا که صلاح اکتساب که پاک بود از فساد حفی بفتح حاء مهمله و فاء مهربان و دانایی جمع حفیون فعیل است از حفاوت از باب علم یعنی نیکی و لطف کردن و با استقصا از حال کسی پرسیدن خفی بفتح خاء و بجز و فاء پوشیده و پنهان فعیل است از خفا از باب علم یعنی پوشیده و مصدر از خفی از باب ضرب یعنی پنهان کردن و آشکارا کردن جلی بفتح جیم فعیل است از جلا از باب نصر یعنی روشن گردانیدن و آزبردن نبی بفتح نون و باء منقطه فعیل از نبو و نبا و مهموز اللام از باب فتح یعنی آگاه شدن و از جای بجای شدن و برآمدن از نبو و نباء و ناقص از باب نصر یعنی بلند شدن و از زمین برخواستن و چون پیغمبران از امور آخرت آگاه کردن و مرتبه ایشان از سایر مردمان بلندتر و بیشتر از جای بجای نقل نمایند آن گفتند جمع انبیاء رسول بفتح راء و سین مهمله فرستاده فعول است بمعنی مفعول از رسالت متکرر درست را او یکی است رسول

پیغمبری را گویند که با او کتاب آمده باشد و نبی اعم است جمع رسل

ملك فرشته فلك چرخ مشتری برجیس شهاب کوکب ودیعه اختر

ملك بفتحتین فرشته گویند که اصلش مالك بهمزه مشتق از الالکه یعنی رسالت لام را مقدم داشتن و همزه را از کثرت استعمال ترک کرده جمع ملائکه و همزه املاک دارد باز نیز ملک گویند فلك بفتح فاء و لام آسمان و چرخ و کمالی جمع افلاک در زمین گرد مدور را نیز فلک گویند مشتری بضم میم و دال مهمله برجیس بکسر باء و ان ستاره در آسمان ششم و خریده و فروشنده را گویند اسم فاعل از اشتری یعنی خریدن و فروختن شهاب بکسر شین معجمه ستاره روشن و یکی از صفت کوکب شعله آتش جمع اشهب و شهبان کوکب بفتح کاف دوم و سکون واو ستاره و نقطه سفید بر سیاهی چشم جمع کواکب و میخ آهنین و زعفران و رنگ ریزه که از رنگ زینی بود و بار را لکه دار و بسیار را نیز کوکب گویند دری بکسر دال و راء مهمله و یاء و دال تحتانیه ستاره بزرگ روشن منسوب بدر باعتبار درخشیدن جمع دراری نجم بفتح نون و سکون جیم ستاره و بنات و قسم و وقت مزد و امرن قرآن و وقت معین از برای کاری داصل بمعنی جمع انجم و نجوم و النجم بالف و لام تام پروین است

فلق سفیده شفق روشنی در اول شب دخت دختر بنت ابنه

فلق بفتحتین فاء و لام دقاق سفیده صبح و زمین هموار میان دو بلندی

روشنه و جمع خلقان و گلفاف چیزی را گویند که بر آب روشن روشنائی باشد جمع خلقان و خلوق و گویند جاییست در روز شفق بفتحتین شین معجمه و قاف سرخی باقی از آفتاب اول در روز سرخی جمع اشفاق ما پلید برادر مهمله و باء نقطه دختر زن که از شوی دیگر شده باشد و گوسفند پرورده در خانه یعنی پروردنی و دایه جمع ربائب فعیل است بمعنی مفعول از رب از باب نصر یعنی پروردن بنت بکسر باء منقطه و سکون نون و تاء فوقیه اصلش بنوه بوده واو را حذف کرده و تاء را از آن عوض داشته پس تشدید کشیده نوشته و بر آن رفت گفتند جمع بنات ابنه بمعنی بنت است آنکه گذشت

حمل بره ثور گاو عجل بخش مراه زهره طحال اکباد سپر جگر

حمل بفتحتین حاء مهمله و میم بره نر و میخ سیاه جمع حملان و نام برجیست در آسمان ثور بفتحتین ثاء منقطه و فاء مهمله جنس گاو و واحد بقره نر و نام ماده را نیز گویند جمع ثیران ثور بفتح ثاء منقطه و سکون واو و راء مهمله گاو نر جمع ثیره و ثوره و ثیره و اثوار و مرد و پاره بزرگ و گشنگ و پرده در آب را گویند و نام برجی است در آسمان و نام کوهی است که حضرت رسول صلی الله علیه و سلم در محل هجرت اول بآن غار رفته اند و قرآن مذکور است که گویند نام کوهی است که آن غار در اوست عجل بکسر عین مهمله و سکون جیم گوساله و عجول نیز گویند جمع عجاجیل و عجل نام قبیله است نیز مرارة بفتح میم و راء مهمله زهره و تلخی جمع مرار

طحال بکسر طاء و حاء مهملتین سپرز جمع طحل بکسر کسر کاف ... بکسر با منقطه و دال مهمله
طحر جمع اکباد و اکبد دکبود قبضه کمان و میان آسمان نیز گویند بعید دور دوداس
امام پیش وسط میان وسط اسمان بحت آن روی بعید بفتح با منقطه و سکون
دور تفعیل است از تبعید از باب تفعیل یعنی دور رفتن و دراکو بفتحتین دال و راء مهملتین
دور نیز امام بفتح همزه پیش چیزی وسط بفتح واو و سین و طاء مهملتین میانه زراعت چیزی و دل
و میان میان برو بزرگ برجو لبنه بره جمع اوساط وسط بفتح واو و سکون سین میان
عاشر از میان راست تحت بفتح تا فوقانیه و سکون حاء مهمله زیر آخر چیزی فوق بفتح
فا و سکون واو و قاف زبر و مصدر از باب علم یعنی در کنار نشستن از کسی از فعل و شکل ... نوشته
نیز علاوه سندان فطلیس منفتح دم قدوم محنت تیشه چین فاس تیشه
علاوه بفتح عین مهمله و لام و را مزدوره سیزده کینه که منکه بر آن خشک کنند جمع علاو علاوه فطیس
بکسر تیری حار طاء مهمله مرده و سکون یا و مثناة تحتانیه و سین مهمله خایسک جمع فطاطیس منفخ
بکسر میم و سکون نون و فتح فا و سکون خاء معجمه دم آهنگر اسم آلت از نفخ از باب نصر یعنی
در دمیدن جمع منافخ و منافیخ قدوم بفتح قاف و ضم دال مهمله تیشه جمع قدوم
قدایم و نام موضعی است نیز محنت بکسر میم و سکون نون و فتح حاء مهمله و تاء فوقانیه آنچه
جمع مناحت و مناحیت اسم آلت از نحت یعنی تراشیدن از باب ضرب و نصر

و علم و سیخ فرق کمر و میان قدوم محنت خصین بفتح خاء معجمه و کسر صاد مهمله تیر بکر
جمع اخصن و در مهذب گوید بانج گفته و جمع شنا نیز است که سر پس گوشه تیبه فاس بفتح
فا و سکون همزه و سین مهمله تیر و تیز الهام که ایکام رسیده کنار دلس سرجمع فوس سوا
زدست ببخن چه یا برلخلخال وشاح عقد و حمایل بسوار د
بکسر سین و راء مهمله و سر برنجین دان زیور است که زنان در دست میکنند جمع اسوره و اساور
اساوره خلخال بفتح خاء معجمتین و سکون لام اول پای برنجین زیور است مر زنان را کنند
جمع خلاخل وشاح بکسر واو و شین معجمه و حاء مهمله چیزی است از ادیم که بجواهر
مرصع کنند بر میان کمر و پهلو و کو شیر کردن جنبد بزرگ جمع وشح و وشاح عقد بکسر عین
مهمله و قاف و دال مهمله گردن بند در مهذب که بند گلو انرا گردن بند جمع عقود حمائل
بکسر راء و حای مهملتین و تاء مثلثه گوشواره را احد را شد یعنی افسر و فرقه تاج بتاد
فوقانیه و جیم افسر بدیع عجیب نادر دوم اخیر پسین نقیض اول
اخری لخارجی بدیع بفتح با منقطه و دال مهمله و سکون با و تحتانیه و همزه لحتین و اخری
بدیع و چیزه که در اسلام کنند نو فعیل است از بدع که معنی الان از باب منع یعنی ابتدا کردن
و بیاوردن ثانی ثانی بیاوشد دوم بوم اسم فاعل از ثنی از باب نصر یعنی نو تا کردن و جیم
شده و باز گردانیدن آخر بفتح همزه و خاء معجمه و راء مهمله پسین فعیل است از اخر

بمعنی فاعل اول بضم همزه و سکون واو الخشین و این جهان جمع اول اخری بضم همزه
و سکون خاء معجمه و راء مهمله تانیث آخر بکسر همزه یعنی دیگر جمع اخر و اخرون و اخری عبارت
شیخ سلا احتمال است اول اخر نقیض اولی است دوم آنکه نقیض اول اخر است و اول بر
حسب معنا است دویم باعتبار لفظ اولی است و در بعض نسخه بجای اولی اول است
و این مناسب احتمال اول است قمیص کرته یلمق قبا ده طیلسان کویا ضعیف
همچو خماد است مقنعه معجر قمیص بفتح قاف و کسر میم و سکون یا و صاد مهمله پیراهن
و غلاف دل جمع اقمصه و قمصان و کرته فارسی ما وراء النهری است یلمق بفتح یا و
تحتانیه و سکون لام و فتح میم و قاف سرب یلمه یعنی قبا جمع یلامق ... بفتح راء مهمله و سکون
با تحتانیه و طاء مهمله چادر یکتخته و جمع الربط در رباط و رابطه و ... فارسی قولی است
نصیف بفتح نون و صاد مهمله و فا چادر ... خمار دلیل جمع نصف
فعیل است از نصف و انصاف از باب نصر یعنی نیمه رسیدن چیزی و خدمت کردن
خمار بکسر خاء معجمه و راء مهمله چادر ... سر پوشیدن
ملازم شدن معنعر بکسر میم و سکون قاف و فتح نون و عین مهمله سر انداز زنان جمع مقانع
و مانند نیز گویند معجر بکسر میم و سکون عین مهمله و فتح جیم و سکون راء مهمله سر انداز
زنان اسم آلت از حجر از باب ضرب یعنی ... احاج تلخ تفته

بی مزه است مالح شور فرات عذب بی زیان اصفی کبد ... اجاج بضم همزه و جیم تلخ
نخ و آب شور قصر بفتح تا فوقانیه و کسر فا و جیم مر انزل وخورد و معنی مرده یافته شده اند
مبتلا نزد و صفت باشد از قصر بفتح فا و مصدر از باب علم یعنی اورد ترشی شد و جون در
عرب آرد و ترشی بکمال سبزه گویند مالح بکاف و حاء مهمله شور اسم فاعل از ملح از باب فتح یعنی
یعنی طعام شور شدن فرات بضم فاء و راء مهمله و تاء فوقانیه از ابخر شیرین و نام رودی است
فرمان مذب بای بی یعنی کنونه شده زلیب بزاء مفتوحه و جیم و یاء منقطه برون ...
نیز و مصدر از باب ضرب یعنی سواسبرد آب از انکه و تند شده آفتاب
نیز و بآصف بفتحتین همزه و صاد مهمله و فاء کبیر ... عالمه لهد شرارجین
ره بود ماخ شوان هب زبانه فهم جانکشت زمان کمانه شرارده
بفتحتین شین معجمه و راء مهملتین واحد شراره یعنی پارهای آتش بیرون آید هر جهد خلفه
فارسی است مارج بکراء مهمله و جیم اسم فاعل از مرج از باب علم یعنی مضطرب شدن چیزی
و زبانه آتش را که بجهت اضطراب مارج گویند شواظ بضم شین معجمه و ماوره
معجمه لهب بفتحتین لام و با منقطه زبانه آتش شه و دود فحم بفتح فاء و سکون و فتح حاء
مهمله انکشت ... بفتح راء و دال مهملتین خاکستر عجین خمیر ودیق آرده
نخاله سبوس ادام نان خورش قلیه شیکه عجین بفتح عین مهمله و جیم

فتیل است از عجین از باب ضرب یعنی آرد سرشتن و دست بر زبیل نهادن دقیق آرد
کوفته خناکه بضم نون و خاء معجمه سبوس مصدر از نخل از باب نصر یعنی بیختن
ادام بکسر همزه و دال مهمله نان خورش جمع ادام قند یعنی قاف و سکون نون و دال
مهمله شکر است جمع قنود سکه بفتح سین مهمله و تشدید کاف درم مهر
شکر خدام تنگ شد یا دم لجام لگام عنان دوالی دی منطق نطاق
حذاکم بکسر حاء مهمله و ذال معجمه تنگ ستور و بند گهواره ثفر یعنی ثاء مثلثه و راء
مهمله پاردم جمع اثفار لجام بکسر لام و جیم و میم جمع الجمه لجم عنان بکسر عین مهمله
و نون بین دوال لگام که سوار بدست گیرد منطق بکسر میم و سکون نون و فتح طاء مهمله
و قاف کمر در صلاح گویند رحیان بند بر واحد منطقه جمع مناطق نطاق
بکسر نون کمر دار از جمع منطق و گرینه نطاق جامه ایست که زنان پوشند و کمر بندند
و جانب اعلی را بر اسفل فرو گذارند تا زمین چنانچه در زمین کشیده شود و طاء مهمله
ازار عبار است از آن است واکیل البیت نیز نطاق را گویند دکان کنج بود
کنج صیرفی صراف ستوق سیه حلّه تیمی کره کاز بنرا ادهم
دکاف و زاء معجمه مال کرده در زمین نهاده باشند واحد کنز گنج یعنی کاف و سکون
نون و زاء معجمه گنج جمع کنوز صیرفی یعنی صاد مهمله و سکون یاء تحتانیه و راء مهمله

و فا منسوب بصیرفی صراف یعنی کننده جمع صیارفه ستوق یعنی و فتح سین و فتح تاء فوقانیه
و قاف در اسم نا سره دان معرب یعنی درم روی زر یا نقره و میان مس حلّه یعنی حاء مهمله
و دال مهمله و دال دیگر آهنگر در بان و زنان بان و صدر زننده جمع حداده قین
یعنی قاف و سکون یاء تحتانیه و نون آهنگر و بنده و جای بنا از دست اشتر جمع قیون
و اقیان و نام بیار قیس است و مصدر از باب ضرب یعنی آهنگر کردن و آرایش کردن

القطعة السادس في بحر الرمل

ای نگهدار توحی مالک الملک وجود از رمل دشمنی محذوف سبب باکر شود فاعلاتن فاعلاتن
فاعلن مستفعلن زرده بر خون چون حقیقت سوی معانی ره نمود فرخ و فرخه جوجه
بیضه تخم مرغ خود چون عنب انگور و دیتین انجیر کمثری امرود فرخ بفتح فاء و سکون
راء مهمله و خاء معجمه بچه مرغ باشد و نبات شد وقت سر دان اهان و جای متوسن مرا است
فرخه واحد جمع فراخ و فروخ و افراخ و افراخ فروج یعنی فاء و فتح راء و تشدید واو مهمله
مضمومه و جیم جوزه مرغ خانگی واحد فروجه جمع فراریج بیضه یعنی باء و تشدید و سکون
یاء تحتانیه و ضاد معجمه واحد بیض است یعنی خایه مرغ و خود که بر سر نهند جمع بیضات
و بیوض سختی گرما و اماس دست و پا بیضه البلد خار دعا جز
بیگانه در کارها بیضه الخدر کنیزک دوشیزه بیضه القیض سختی گرمی تابستان

عنب بکسر عین مهمله و فتح نون و باء منقطه انگور جمع اعناب و عنبه یکدانه انگور تین
بکسر تاء فوقانیه و سکون یاء تحتانیه انجیر واحد تینه و نام کوهی است و نیز در شام کمثری
بفتح کاف و تشدید جیم و سکون ثاء مثلثه و فتح راء مهمله امرود اصفر و فاقع چون دیدا آست احمر
قانی است سرخ هست اخضر سبز و اضحی و دوش ازرق کبود اصفر یعنی همزه و سکون صاد
مهمله و فاء و راء مهمله چیز زرد و آب زرد که در شکم باشد که عاقبه صفرا گویند افعل است از
صفر از باب علم جمع صفر و چیز سیاه را نیز اصفر گویند فاقع بفاء و قاف و عین مهمله
سخت زرد فاعل از فقع از باب فتح یعنی سخت زرد شدن احمر بحاء و راء مهملتین
چیز سرخ جمع حمر و بلاء و مرگ سخت را نیز گویند و بقی است کشنده و شتر صالح را قانی
بقاف و نون بسیار سرخ اسم فاعل از قنا مهموز اللام از باب فتح یعنی سخت سرخ شدن
اخضر یعنی همزه و سکون خاء معجمه و ضاد معجمه و راء مهمله چیز سبز و اسب ستر و تیره و اشتر
سبز رنگ و ... جمع خضر واضح بواو و ضاد معجمه و راء مهمله اسم فاعل از
وضوح از باب ضرب یعنی هویدا شدن و روشن شدن ازرق یعنی همزه و زاء معجمه و راء
مهمله و قاف سبز چشم افعل از باب علم یعنی سبز چشم شدن جمع زرق و ... صاف
و شمشیر سخت روشن را نیز گویند و کوتاه افعل صفت فعلاء بود چون صفراء
حمراء و خضراء و زرقاء جندل و صخر و حجر چون جلمد جلمود سنگ هست حصبا سنگ

دینه هاد وادی آب رود جندل یعنی جیم و سکون نون و فتح دال مهمله و سکون لام سنگ
ریزه بزرگ واحد صخره جمع صخور حجر بفتحتین حاء مهمله و جیم و راء مهمله سنگ جمع احجار و
حجار و حجر جلمد یعنی جیم و سکون لام و فتح میم و دال مهمله سنگ بزرگ و شتر بسیار سخت
جلامد جلمود بضم جیم و سکون لام سنگ بزرگ جمع جلامید حصبا یعنی حاء و سکون
صاد مهملتین و باء منقطه و تشدید سنگ ریزه تا د آب املس مره یعنی است و او با الف
بهمزه شد جمع میاه و امواه وادی جمع اودیه جود و فیض جود بخشش جوده نیکی جوده تک
دعظ و میثاق و عهد تحت بند و پیمان جود یعنی جیم و سکون واو و دال مهمله باران تنک
جمع اجواد و مصدر از باب نصر یعنی تنک باریدن باران فیض یعنی فاء و سکون یاء تحتانیه
و ضاد معجمه و بسیار شدن آب و آن اشک را نیز چیز و پر شدن و رفتن و بیرون آمدن و ...
از باب ضرب و فیضی نیز نام جویست در بصره با عتبار معنی اول ظاهرا تغییر ...
جود بضم جیم و سکون واو و دال مهمله جوانمردی و ... مصدر از باب نصر یعنی ...
کردن و گرسنه ... جمع جواد نیز آمده و جواد جوان مردی را گویند و ...
معنی ... جوده بضم و فتح جیم و سکون واو و فتح دال مهمله نیکی ...
شدن از باب نصر یعنی نیکو شدن است وعظ یعنی واو و سکون عین مهمله و ظاء معجمه
مصدر از باب ضرب یعنی پند دادن میثاق بکسر میم و ثاء مثلثه و قاف عهد و پیمان جمع

مرا ثبین تخبت یعنی تا فوقانیه و حا مهمله و با تحتانیه مفتوحتهای و تا در فقره پادشاهی
جمع تحیات و تحیه مصدر از باب تفعیل نیز یعنی پادشاهی کردن و زنده گانی دادن و
سلام کردن عنبن حدند و ها ذیاد است عنبن حود ایها چون غادلن بی بیا ذی
و عملخانی عبن یعنی غبن معجمه و سکون با موحده و نون زیان کردن در بیع و شری
و پنهان کردن مصدر از باب ضرب غبن بفتحتین غین معجمه و با موحده و سکون نون
ضعیف رای شدن مصدر از باب علم غنا بکسر غین معجمه یعنی بی نیاز شدن و برلستن و
به سرود گوئی ظره دا ابتر حی ذنل د بس حد شابت و بس ثوم سبد و جلجلان
کشنیز چون همص نخود ظلم بکسر ظا معجمه و سکون همزه و لام مهمله و ابن جمع ظلو رد ظلمار و ظراز
و مصدر ان بود از باب فتح یعنی مهربانی کردن بر بچه دیگری و مهربان گردانیدن حی
یعنی حا و مهمله و با تحتانیه مشدده زنده و قبیله جمع احیاء د کبس بکسر دال مهمله
و سکون با موحده و سین مهمله رب شب توم بضم تا منقوطه و سکون راء و میم سیر مطلق
واحد ثومه جلجلان بفتحتین و سکون لام اول کشنیز خشک و کشنیز و سیاه
دل حمص بکسر حا مهمله و فتح و کسر میم مشدده و صاد مهمله نخود و نخود فول باقلا
ذره ادون سلت جو بس عدس دان دا نخد مج ماش و همص نخود فول بضم فا و سکون
داو باقلا واحد فوله ذرت بضم ذال معجمه و فتح را مهمله مشدده و مخففه نیز الله

دمادرن سلت بضم سین مهمله و سکون لام و تاء فوقانیه جو لیت و پوست جو خرد دانه
عدس بفتحتین عین و دال مهمله و سین مهمله معروف و الحق فارسی فولیست غله
از ان حج یعنی ببم و آنه بر جیم معروف ماش حمص گفته شد و تکرار بر حمص بنا بر این
بیتوانه بود که بیت سابق الحاقی کرده باشد داذ باخج بادیان سلک جوی
خوش ادخر حرف شتی زانکه شد مجموع کود را ذیاخج بر اد مهمله و زاء معجمه
معروف بادیان سلک بضم سین مهمله و تشدید کاف نوعیست از بوی خوش بارزه
تنگ حلقه و جامه تنگ و میخ آهنین و خانه و جای کژدم اذخر بکسر همزه و سکون زاء
معجمه و کسر خاء معجمه و سکون راء مهمله جز نیز بو با منش یعنی نون و سکون تا و شلغمه و راء مهمله
سخن با شیده مصدر از باب نصر یعنی افشانده در دشکوه شده ان شتی یعنی شتی
معجمه و تشدید تاء فوقانیه پراکنده مصدر شت و شتات از باب ضرب یعنی پراکنده
شدن تاجران سالاد باز دکان فاجر با بکار صاعد ابمر دیجکه بالا می رود و
هابط فرو دو تاجران تا و فوقانیه و کسر جیم و راء مهمله بازرگان فاعل است از تجر و تجارت
از باب نصر یعنی بازرگانی کردن تجر و تجار ردی فروشی را نیز تاجر گویند فاجر بفا و جیم
و راء مهمله تباه کار و دروغ زن فاعل است از فجر از باب نصر یعنی بیسامانی کردن از دروغ
گفتن جمع فاجر فجار و فجره صاعد بصاد و عین و دال مهملات کسیکه ببالا می رود

و بر دو خوانده از مبر دو فاعل از صعود از باب علم یعنی ببالا بر شدن و در در فقره بره
هابط بها و با و نقطه و طاء مهمله کسیکه فرود می آید اسم فاعل از هبوط یعنی فرود
آوردن از نصر از باب ضرب این چهار بیت از ملحقات است القطعة

السابع فی بحر المجتث بدرک دالتی

علم الکمر بکنند اهک تصدق حکمت او معتقد شو از زنک مفاعلن فعلاتن
مفاعلن فعلن بیان کنند اشو دقت شاعری دالیست سعال سرفه و سرعت
شتا لبث درنگ قصیر کوتر و واسع فراخ و ضیق تنگ سعال بضم سین و عین
مهملتین سرفه و سرعت از باب نصر سرعت بضم سین و سکون راء مهمله
شتاب لبث یعنی لام مضمومه و نقطه و ثاء مثلثه درنگ کردن از باب علم
قصیر یعنی قاف و صاد و راء مهملتین کوتاه قلیل است از قصر از باب کرم
یعنی کوتاه طوال جمع قصار واسع بواو و کسر سین و عین مهملتین فراخ اسم فاعل
است از وسعت از باب علم یعنی فراخ شدن فراخ پوشیدن ضیق
یعنی ضاد معجمه و کسر یاء تحتانیه مشدده تنگ از ضیق مصدر از باب تفعیل یعنی
تنگ شدن هلال ماه نو است و قمر همه جمرا شعاع او دو ز اهست صبغ
چون شکوفه هلال بکسر ها ماه نو تا سه شب اهله و غلام بیگ رو دا بنه زرکه

درین چله و هر شاخ که بران میوه کنند و اشتر نر و آهو که را اکر در بین قصه کهیشن
قاف و میم و راء مهمله ماه شب اثل جمع اقمار قمرا ع یعنی قاف و سکون میم و راء
مهمله و تشدید ماهتاب ذهر یعنی زاء معجمه و فتح ها و سکون ها بنیز اسره و راء مهمله شکوفه
جمع ازهار ریس زاهیر صبیغ بکسر صاد مهمله و سکون با منقوطه و غین معجمه رنگ و نان
خورش جمع صباغ و اصباغ و صبغة الله دین خدا اشج شکسته سر و لحید ریش و
اقرع کل اشل اقطع و بیل دست داں و اعرج لنگ اثج بفتحتین همزه و شین معجمه
و سکون جیم آنکه شکسته سر بود و آنکه بر پیشانی نشانی دارد و صفت از شج
از باب نصر یعنی سر شکستن لحیة بکسر لام و سکون حاء مهمله ریش جمع لحی اقرع یعنی
همزه و قاف مفتوح و راء و عین مهملتین کل افعل است از قرع از باب علم یعنی بی
موی شدن سر جمع قرع و قرعان بزبان عامه کچل اشل یعنی همزه و شین معجمه و
لام خشک دست جمع شل اقطع بهمزه و قاف و طاء و عین مهملتین بریده است
از قطع از باب فتح یعنی بریدن دست اعرج یعنی همزه و عین و راء مهملتین و جیم
لنگ از رفتن و جمع عرج و عرجان قبیل کشته و عرم استخوان و ضبع کفتاد
حمد ملادت عرجو ذران خوش قتیل یعنی قاف و تاء فوقانیه کشته قتیل است
بمعنی مقتول از مقتل یعنی کشتن مصدر از باب نصر جمع قتلی عظم یعنی عین

مهمله و سکون ظاء معجمه یعنی استخوان در چوب ... لان جمع عظم و عظام و عظامة و اعظم ضبع
بفتح ضاد معجمه و ضم باء منقوطه و عین مهمله کفتار و تنگی سال جمع ضباع فهد بفتح فا و سکون ها
و دال مهملتین یوز جمع فهود و فهاد و افهاد و اهد آنکه در میان رحل شتر بود مصدر از
باب علم چون بزرگ شدن دب بکسر دال مهمله و تشدید باء منقوطه خرس جمع ادباب و ادبب
و دبابه و دب مؤنث دبه نمر بفتح نون و کسر میم و راء مهمله پلنگ و ابر پلنگ رنگ جمع
نمور و نمار و نمر مؤنث نمره غراب زاغ هزار داستان عندلیب کعیب ولی حمامه
کرکی کبوتر است کلنگ غراب بضم غین معجمه و راء مهمله و باء منقوطه زاغ و تیزی کاسر
سرین و تیزی تیر جمع اغربه و غربان عندلیب بفتح عین مهمله و سکون نون و فتح
دال مهمله و لام و یاء تحتانیه و باء منقوطه بلبل هزار دستان بجهت بسیاری انواع*
نغمه اش گویند جمع عنادل کعیب بضم کاف و فتح عین مهمله و سکون یاء تحتانیه
و باء منقوطه هزار دستان جمع کعیبات حمامه بفتح حاء مهمله و میمین کبوتر مذکر و
مؤنث در او یکسان است و تا از برای وحدت است جمع حمام و حمامات و حمائم
در عرب هر مرغ که طوق دارد حمام گویند چون فاخته و قمری و غیران و اما ...
دانستگان سر ... سبز ... که بر ... حلقه دارد ... و
خانه ... حمام گویند کرکی بضم کاف و سکون را و کسر کاف و

تشدید

و تشدید یاء تحتانیه کلنگ جمع کراکی قصب نی جامه طرفه ... عرف
چنانکه ثعبان تمساح اژدها و نهنگ قصب بفتحتین قاف و صاد مهمله و باء منقوطه
نی کلک و استخوان میان تهی و جامه کتان ... و مجازی چشمها و استخوانهای
سر و پای واحد قصبه و کلک نی قلم است طرفا بفتح طاء و راء مهمله و سکون راء مهمله و فا
گز برستاقی واحد طرفاء تیر آغم بفتح یاء تحتانیه و راء و باء مهملتین ... آبی و مرد ...
و کسی که در ... چون انگشت ... جمع ... و ... نسبت ... ثعبان
بضم ثاء منقوطه و سکون عین مهمله و باء منقوطه و نون اژدها جمع ثعابین تمساح بکسر تاء فوقانیه
و سکون میم ... و ... سخن ... جمع ... مناحه ماتم کاخ
لیسند جمع ملش دلیل خواد ... و وصل هنگ مناحه بفتح میم
و نون و حاء مهمله جای ماتم زنان اسم مکان است از نوح از باب نصر یعنی نوحه کردن
و مصدر ... ماتم ... از این باب ... ماتم ... کافی
بکاف ... اسم فاعل از کفایت از باب ضرب یعنی بسنده کردن جمع کفاه طبع
بفتح طاء مهمله و سکون باء منقوطه و بای مهمله سرشت مردم جمع طبایع ...
... سرشت ... ذال معجمه ...
... از ذل بضم ذال یعنی خوار شدن و بکسر ذال ... از باب ضرب ...

اولاد و لان ... مهمله ... معجمتین ارجمند با همت ... وطفی ضعیف ...
از باب ضرب یعنی ارجمند شدن و ضعیف شدن ... اعزه و اعزاء و عزا
قصد بفتح قاف و سکون صاد و دال مهملتین مصدر از باب ضرب یعنی ... کهان و شکن
جوب ... جمع ... رعنا ... حاجت ...
جنگ ... حمص بکسر حاء مهمله و فتح میم ...
مهمله ... مرغزار ... بفتح راء مهمله و سکون واو و فتح ضاد معجمه مرغزار و
باقی ... جمع روض و ریاض ... مهملتین
حاجت جمع ... بفتح صاد مهمله و سکون لام و حاء مهمله آشتی کردن خصومت
بفتح خاء معجمه و صاد مهمله داوری ... ازان است ...
لبت ... حبشی ... جشب ... سویق
بفتح سین مهمله و کسر واو و قاف ... آرد گندم ...
را نیز گویند جشیش بفتح جیم و شینین معجمتین ... از باب نصر یعنی ...
کردن جرش ... بجیم و راء مهمله و شین معجمه ... از باب نصر ...
جمع جرشان جشب بفتح جیم و کسر شین معجمه و باء منقوطه طعام درشت یعنی بانان
خورش ... از باب نصر ... درشت شدن ... بفتح حاء مهمله

و سکون

و سکون واو و کاف بوزنک یعنی با زردان تره است ... از باب
نصر یعنی ... نان ... سبات خواب شقر قوم
لاله ... فتح ... فاء و سکون
واو ... جمع افراج ... خوب ... بکسر حاء مهمله و سکون
زاء معجمه و باء منقوطه گروه جمع احزاب ... جمع ...
مجموع گروه سبات بضم سین مهمله و باء منقوطه و تاء فوقانیه خواب و روز ...
که بر راحت خواب شقر بفتح شین معجمه و کسر قاف و راء مهمله لاله کوهی فوه
بضم فاء و تشدید واو روده ... که بدان رنگ سرخ کنند ذکی است
دیوک ... ادب ... هنگ فرهنگی
بفتح ذال معجمه و کسر کاف و تشدید یاء تحتانیه تیز دل ...
از ... از باب علم ...
جمع ... ایثمه ...
جمع ...
است از ادب از باب علم و کرم ... آداب ... و دال
مهمله و سکون باء منقوطه فرهنگ جمع آداب این ... از ملحقات است

القطعة الثامن في بحر المتقارب

ملک سه زوار طوق یابست جلاجل شود وانه از نطق و صوت عنادل
فعولن فعولن فعولن فعولن   زبان چون کشائی اول برکشا دل
تراب و دغام و ترب خاک تیز کل   وطن جایکه کرم دود و دیع منزلت

تراب بضم تاء فوقانیه و راء مهمله و باء منقوطه خاک جمع ترب و اتربه و تربان نام
بیع زاء مهمله و غین معجمه خاک ریک ریزه در ریک ستان که ورد دست نه البسته نشر یک
بیغ تاء مثلثه و راء مهمله و قمر خاک نمناک و بته تو دلکری طین بکسر طاء مهمله
و سکون یاء تحتانیه کل و طینت و خلقت و افرینش مصدر طین از باب ضرب
یعنی بکل کردن و بیافریدن ماءو ری الطین یعنی نه انم کر چه مرد است او و طن
بفتحتین واو و طاء مهمله یعنی دفرن از امکاه ادمی جمع اوطان کرم بیع کاف
و سکون راء مهمله رز و تلا و جمع کروم تربیع بیع زاء مهمله و سکون باء منقوطه و بیس
مهمله سری جمع ربائح و ربیع اربع و اربائح و حل و مرد میانه بالا را نیز کویند
ده اسپ دو ناجنس هر یکی را   بترتیب نامیست روشن نز مشکل
مجلی مصلی و تالی   چه مرتاح عاطف حظی و مؤمل
بدانکه عرب اسپ از ده اسب را یکی را که میدوانند بترتیب نامی نهاده اند که در این

قطعه

قطعه مذکور است مجلی بضم میم و فتح جیم و تشدید لام و یاء تحتانیه یکیست که در اسب بیفت
در اسب بیشی را بدو ز مسعدر کرینه و بسیار مصدر و تحجب بجلی افروخته اکر بنه
و اسم فاعل از تجلیت امده یعنی هویدا کردن و تیز نکرنده باز تجلیه و تجلی امده است
مصلی بضاد مهمله اسب دوم است و اسم فاعل از تصلیه یعنی نماز کردن و دولتو دادن
و بوختن و راست کردن چوب بآتش مقطع امده اسب و کرم شدن به آتش مسلی
اسب سیم و اسم فاعل از تسلیه یعنی بجز سنه فرزند و خود شکرده از اسلار کو سفند
بکشیدن و سیم امده است تالی بتاء فوقانیه اسب چهارم و اسم فاعل از تلو از باب
نصر یعنی از پی فرود شدن و فرد کدراشتن مرتاح بکسر میم و سکون راء مهمله و تاء فوقانیه
و حاء مهمله اسب پنجم و اسم فاعل از ارتیاح یعنی شاد شدن عاطف بعین و طاء مهملتین
و فا اسب ششم و اسم فاعل از عطف از باب ضرب یعنی میل بردن و مهربانی کردن
و بر دور امدن و باز دادن و عطف کردن سخن حظی بفتح حاء مهمله و ظاء معجمه و تشدید یاء
اسب هفتم و کسی را گویند که دولتی و منزلتی هست نیز حظی گویند و فعیل است از حظوة و
حظو از باب علم یعنی دولت یار شدن زن از شوی و ظفر یافتن بچیزی مؤمل اسب
هشتم ظاهرا شیخ بجهت قافیه این را مؤخر داشته از هشتم و اسم فاعل است
از تأمیل یعنی بمو سیدن لطیم و سکیت ادب خاجت عرفحوی خواد است قلب

جنان حساد لطیم بفتح لام و کسر طاء مهمله و یاء و میم اسب نهم را گویند که بنیه روش
سفید باشد و سفید بچشم نرسیده باشد و آنکه نادر دوار ده نیز جمعش لطیم سکیت
بضم سین مهمله و فتح کاف و سکون یاء تحتانیه و تاء فوقانیه اسب دهم و در منهاج الادب
اسپ شیمی را سابق گفته و دوم را مصلی سیم را مسلی چهارم را تالی پنجم را شیشم را عاطف
و هفتم را مرتاح و هشتم را لطیم و نهم را قتیل و دهم را سکیت ارب بکسر همزه و سکون راء
مهمله و باء منقوطه حاجت و زیرکی و اندام مردم جمع بمعنی آخر ارب مصدر ارب از باب
علم یعنی حاجتمند شدن از چیزی با چنان شدن و در هم افتاده شدن اندام عرق بفتح
عین و راء مهمله و قاف خوی و زنبیل و انچه از لیف بافند و صف اسب و رگ و غیران
از چیزهای که صف شده و سختی و احد عرقه و دیوار زوری گویند جمع اعراق فتواده
بضم فا و دال مهمله دل جمع افئده قلیب بفتح قاف و سکون لام و باء منقوطه دل جمع
قلوب و خرد و میان لشکر را نیز گویند و مصدر از باب ضرب یعنی باز گردانیدن
و بر دل کسی زدن جنان بفتح جیم و نونین دل و جان و که پوشیده گیرا و تاریکی شب
که پوشیده و جماعة مردم حسنا بفتح حاء مهمله و شین معجمه و فتح تحتی نکاه و انچه اندر ده
پهلو باشد و وده او ناحیت و ده و باد و کم از دهان و بطنی یر دو جمع احشا مصدر از باب
علم یعنی در بر افتادن و دل سلاحون در رون پهلو است حشا گویند فلان فی حشا یعنی

فلان در

فلان در پناه اوست. واین ده دو لی دیگو الحاق رفته یکی هست فاشود
دیگو چیر فسکل دو اسب دیگر در سابقت که بعد از ان ده اسب دیگر میدوانند
در این بیت اورد فاشود بقاف و ضم شین و راء مهمله اسب یازدهم فسکل
بکسر فاء و سکون سین مهمله و کسر کاف و سکون لام اسب دوازدهم لبن خشت خام
است اجر چه پخته   عسر ضد آسان عویص است مشکل لبن بفتح لام و
کسر باء منقطه و سکون نون خشت خام واحد لبنة و بفتح باء شیر جمع الباب و بکسر باء انکه روشن
درو کنند از بالش آجر بمد همزه و ضم جیم و کسر جیم و تشدید راء مهمله خشت پخته فارسی است معرب و اجود
نیز گویند بفتح همزه و تخفیف راء اسماعیل علیه السلام عسر بضم عین مهمله و کسر سین و راء مهملات
ضد آسان یعنی دشوار صفت است از عسر و عسرت از باب علم و کرم یعنی دشوار شدن
عویص بعین و صاد مهملتین دشوار فعیل است از عوص از باب نصر و علم یعنی کار
دشوار کردن و چون دشوار مشکل است مشکل گفته و گفته اند کلام عویص سخنی غریب
عیبو است رشک لبوس است ضد شیء   اسیف است غمگین بحفت بیدل
غیور بفتح غین معجمه و ضم یاء تحتانیه و راء مهمله فعول است از غیره و از باب علم
یعنی رشک بردن جمع غیاری و غیر لبوس بفتح لام و سین مهمله کسی که از شکل جامه کهنه
و جامه سخت یافته شده اسیف بسین مهمله و فا اندوهگین و خشمگین فعیل از اسف

لازباب علم یعنی انده وبکین شدن وخشم گرفتن وبنده ومزدور را نیز گویند جمع اسعا
نحیف بنون وحاء مهمله وفا نزار وضعیف ازنحف از باب علم یعنی نزار شدن جمع نحف
وچون نزار ولاغر مهزول شبیه نحیف بهزل لاغر این دو بیت از ملحقات است

القطعة التاسع في بحر المتقارب ایضاً

ایا طلعت رشک خورشید وماه ربائی دل خلق از یک نگاه فقول فعول فعول فعل
بخوان شاید علم بخشد اله ثمر میوه وحب دانه نان گاه طریق وسبیل
صراط است راه ثمر یعنی ثاء مثلثه ومیم ورا مهمله میوه درخت وفایده
جمع ثمار پس ثمر پس اثمار واحد ثمره جمع ثمرات وثمر گرده تازیانه را گویند حب یعنی حاء مهمله
وتشدید بای منقوطه دانه گندم ومانند آن واحد حبه جمع حبوب حب الغمام دانه تگرگ تبن بکسر تا
فوقانیه وسکون با منقوطه که دو قسم بزرگ جمع اتبان وتبون طریق یعنی طا وکسر را مهمله یای
وسکون یا وقاف راه مذکر ومونث ودراو بکسان است جمع اطرق وطرق پس طرقات
وطریقه بمعنی خرما بن دراز نیز آمده سبیل یعنی سین مهمله وکسر با منقوطه راه مذکر ومونث
درا وبکسان است صبی کودک شیخ پیر نفس دم وحید وحلیل است مکو
سیاه صبی بصاد مهمله وبا منقوطه وتشدید یا کودک است فعیل از صبوه
از باب نصر یعنی میل بجاهل کردن وکودکی کردن جمع صبیان وصبیه وصبوه وصبیه ثم

ولکن ره

دکناره سر شیر وکناره رنج گویند کناره رنج بنه الا گوینده شیخ یعنی شین معجمه پیر جمع شیوخ
ومصدر از باب ضرب یعنی پیر شدن وبرق وباران خورد وقفاه را شیخ گویند وشیخ
المرسلین لقب نوح علیه السلام است نفس یعنی فتح نون وفا وسین مهمله دم یعنی باد که از
دهان وبینی درآید وجرعه وفراخی جمع انفاس جیش یعنی جیم معجمه وسکون نون ودال مهمله
لشکر جمع اجناد وجنود جیش یعنی جیم وسکون یای تحتانیه وشین معجمه لشکر جمع جیوش
ومصدر آمده از باب ضرب یعنی بجوش آمدن دیگ وموج زدن دریا وبر آمدن دل از
جشم با ازهم عسکر یعنی عین وسکون سین مهمله وفتح کاف ورا مهمله لشکر وشدت

مقدم مؤخر

وسختی جمع عساکر غد امس عکس اند فرد اودی جه ابیض سفید است
اسود سیاه عرض یعنی عین معجمه ورا مهمله وضاد معجمه خواسته وانچه
بجیزی بیاید وغایت ومتاع خانه غیر از دینار ودرهم وگوینده انچه زکیلی ووزنی
وحیوان وعقار باشد جمع اعراض ومال را بجهت انکه بخواهند خواسته گویند طارق
بطا وراء مهمله وکاف مال نو پیدا شده فاعل از طراقه از باب کرم یعنی نو شدن
تالد بتا وفوقانیه ودال مهمله مال کهن فاعل از تلود از باب نصر وضرب یعنی کهن
شدن مال ویتیم شدن فا است بفا وسین ودال مهمله فاعل از فساد از باب نصر
یعنی تباه شدن عرض خواسته طارق تالدش نوش باکهن دان فاسد تباه

مقدم مؤخر

غد یعنی غین معجمه وتخفیف دال مهمله فردا روز جمع اغدای اصل غدو امس یعنی همزه
وسکون میم وسین مهمله دیروز جمع امس واماس وآموس چون معرفه باشد نزد بعضی
مبنی است بکسر ونزد بعضی معرب وچون نکره باشد باتفاق معرب است ابیض
بیای منقوط ویای تحتانیه وضاد معجمه بوزن احمر چیزی سفید جمع بیض وشمشیر وجوان را
نیز گویند وتام گوهر است اسود بسین ودال مهمله چیزی سیاه جمع سود ومیل
دل وآب صافی ومار بزرگ سیاه وگویند اسود خرما وآب وگویند شب وانگشت سیاه

ذنوبست وغربست تجلست دلو دگر جب بئر وقلیبست چاه

ذنوب یعنی ذال معجمه ونون وبای منقوطه دلو پر آب ونامه واسب دراز دم وگوشت
پشت مردم جمع اذنبه وذنائب غرب یعنی غین معجمه وسکون را مهمله وبای منقوطه
دلو بزرگ وتیزی های شمشیر ونیز بیخهای دندان وآب دندان وجای فرو شدن
آفتاب وجای رستگی ونیزی هر چیز واول دویدن اسب ودگرها است ودرجسم گرآب
ازاو میگسترد جمع غروب ومصدر از باب نصر آمده یعنی دور شدن وفرو شدن
آفتاب سجل یعنی سین وسکون جیم ولام دلو بزرگ با آب جمع سجال دگر جب
یعنی یا مهمله وکر کاف وتشدید یا تحتانیه چاه جمع رکایا ورکی بئر بکسر با
منقوطه وسکون همزه وراء مهمله چاه جمع ابار وآبار قلیب یعنی قاف وبا منقوطه

بوزن فعیل چاه که بسنگ بر نبآورده باشد ونو کوینده چاه قدیم جمع اقلبه وقلب حجی وحجر
لب عقل بهیه خرد خطا جرم ذنب است عصیان گناه حجی بکسر
حاء مهمله وفتح جیم خرد وزیرکی بکسر ان جمع احجی حجر بکسر حاء وسکون جیم وراء مهمله خرد وتیزکی
وبیار شمرد وحطیم کعبه ودیار عرب حرام جمع حجور وحجوره واحجار وحجر از حجر یعنی از باب
نصر یعنی باز گرفتن وباز داشتن گرفته اند زیراکه از زشتیها باز میدارد لب بضم لام وتشدید با
منقوطه خرد ومغز خالص هر چیز جمع الباب والبب عقل یعنی عین مهمله وسکون قاف
خرد وپناه جمع عقول ودو نیرا معقل گویند ونوعی است از جامه سرخ ومصدر از باب ضرب
یعنی کسی را کسی ملجا کردن بخرد از باب ضرب نها خردمند گشتن ودر یافتن وزانوی اشتر بستن
ودوی نشر کردن زن ونو به دادن وقبض کردن دارو شکم را وقبض شدن شکم نهیه
بضم نون وسکون ها وفتح یا تحتانیه خرد جمع نهی وعقل است از نهی از باب فتح یعنی باز
زدن خطا یعنی خا معجمه وطا مهمله گناه وضد ثواب ممدود ومقصور آمده جمع خطایا
وخطی یا وخطأ از باب علم جرم یعنی جیم وسکون را مهمله گناه جمع اجرام ذنب
یعنی ذال معجمه وسکون نون وبا منقوطه گناه جمع ذنوب عصیان یعنی عین وسکون صاد
مهمله ویا تحتانیه نافرمانی کردن مصدر آمده از باب ضرب یعنی نافرمانی کردن
حطب هیزم ست ضام وحصب فرو بسته عنب کلاد ان گیاه

حطب یعنی حاء و طاء مهملتین و باء منقطه هیزم ریزه و آتش پیر حزام زبانه آتش مصدر از
آن حرم از باب علم یعنی افروخته شدن آتش حصب بحاء و صاد مهملتین مفتوحتین و باء
منقطه هیزم ریزه و مصدر از باب ضرب یعنی افروختن آتش و هر چه بدان آتش کرده با
گوینده در فرس عشب بفتح عین مهمله و سکون شین معجمه و باء منقطه گیاه ترجیع اعشاب
کلأ یعنی کاف و لام و همزه گیاه ترجیع اکلاء مصدر از آن کلأ بالسکون لام از باب فتح
یعنی گیاه خوردن مناص و مفر جای بگریختن ملاذ معاذ ملجأ پناه
مناص یعنی میم و نون و صاد مهمله از باب ضرب یعنی گریختن معاذ و ملاذ
بذال معجمه اسم مکان از عوذ و لوذ از باب نصر یعنی پناه گرفتن بایکی یافتن ملجأ یعنی
میم و سکون لام و جیم اسم مکان از لجأ از باب فتح یعنی باز نهادن پشت حکم داور
محکمه جای او دلیل بیّنه همچو شاهد گواه حکم بفتحتین
حاء و کاف مهمله محکمه بسکون حاء اسم مکان از حکم مذکور بیّنه یعنی باء منقطه و
کسر یاء تحتانیه مشدده دلیل حجت و گواه جمع بینات شاهد بشین معجمه و دال مهمله
گواه و حاضر اسم فاعل از شهادت از باب علم یعنی گواهی دادن و حاضر شدن است
جمع شهود و اشهاد و شهادت پادشاه و زبان داب که بالجمله از رحم بیرون آید از قسمت
زاهد نیز گویند ذهاب بمعنی رفتن و آمدن سیاحت بگشتن ستاحت

شتاه ذهاب یعنی ذال معجمه و هاء و باء منقطه رفتن مصدر از باب فتح مجیء یعنی
میم و کسر جیم و سکون یاء تحتانیه و همزه آمدن مصدر از باب ضرب سیاحت بکسر سین مهمله
و یاء تحتانیه و حاء مهمله رفتن در زمین مصدر از باب ضرب سباحت بکسر سین مهمله و فتح باء
منقطه و حاء مهمله رفتن در آب که آن را شناه گویند مصدر از باب فتح و نصر

القطعة العاشر فی بحر الخفیف

و اصل این
بحر نزدیک عرب فاعلات مفاعل فعلن شش بار و فاعلاتن شش بار دو بار مثالش چون
کنی با کسی جفا کم بود باز او درون خفیف کبیر و آن فعلات مفاعلن فعلاتن باشد
و باز مثالش چکنم من که رفته خوار یارم غم آن غمگسار که ندارم و این مقصور اینک
ساقیا بر کنار آب زلال تشنگان را ز جان گرفته ملال و محذوف اینک مثال تو
بقیمت برابر جانی چکنم قدر خود نمیدانی و این قبیل محذوف است و آن بار مفاعل
فعلاتن باشد فاما صدر ابیات این قطعه سالم است زیرا که فاعلاتن باشد ای
دلت بخسپ علوم جفا قامت سرو جویبار و فا فاعلاتن مفاعلن فعلن و زن
این قطعه و آن بخوان لیصف من عن اذا الی حتی تا ابن کو کیف چون ام ادیا
من بکسر میم و سکون نون و عن یعنی عین مهمله و سکون نون از الی بکسر همزه و فتح لام و
قصر و حتی یعنی حاء مهمله و تشدید تاء فوقانیه تا این یعنی همزه و سکون باء منقطه کو کجاست

کیف یعنی کاف و سکون یاء تحتانیه و فاء چگونه ام او یعنی همزه و سکون واو و میم یا بی حد است
علی بر کرچند نحن ما انتما و ایا ما ❁ یعنی بکسر فاء در
علی بفتحتین عین مهمله و لام بر کم یعنی کاف و تخفیف میم چند راب نحن یعنی نون و سکون
حاء مهمله و نون ما بنون و الف انتما بکسر همزه و فتح نون مشدده و نون و الف انا بکسر
همزه و تشدید نون و الف به راستی که ما و مرد و زن در اصل یک است انا انتی و ابتی
من ما چه و چلت من که مع با ❁ انا بفتحتین همزه و نون
من و الف از بسنده که انه انتی بکسر همزه و فتح نون مشدده و کسر نون دیگر و یا ابی
بکسر یاء همزه و نون مشدده و یاء به راستی که من ما با الف و در قسم از آن شبهات موصوله
یعنی آنچه و آنکس و موصوفه یعنی چیزیست و شرطیه یعنی هر چه و استفهامیه یعنی چیست
نافیه یعنی چیزیست و تعجبیه یعنی چیزی و چه و حرف دال چهار است نافیه یعنی بیست و
مصدریه که فعل را مصدر گرداند و کافه که حروف مشبهه بالفعل را از عمل باز دارد چون
انما و زایده که بعد از کلمات شرط در آید چون اذ ما من یعنی میم چهار است موصوله یعنی
آنکس و شرطیه یعنی هر که و استفهامیه یعنی کیست و موصوفه یعنی کس که مع یعنی میم
و عین مهمله با و نزدیک تا و لیس آنهم که شماد ذا ابهم انت تو انت ذو
دل تنها انتم یعنی همزه و سکون نون و ضم تاء فوقانیه و میم شما

و کم بضم کاف و سکون میم شما جماعتی مردان ذا یعنی ذال معجمه و الف این مرد انت
بفتح همزه و سکون نون و فتح تاء فوقانیه تو مرد انت بکسر تاء فوقانیه تو زن و لحیا تنها
ان لو گر متی و کر لا نه ایما همچو حیثما هر جا ان بکسر همزه و سکون
نون اگر و نیست لو یعنی لام گر متی بفتحتین میم و تاء فوقانیه و قصر کی و هر گاه لا یعنی لام و
الف نه ایما یعنی همزه و سکون یاء تحتانیه و فتح نون و حیثما یعنی حاء مهمله و سکون یاء تحتانیه و
بحرکات ثلثه هر کجا ف بس و قبل پیش بعد سپس ل مر و لی مرا
لنا ما را ف فائیت مفتوحه یعنی پس قبل یعنی قاف و سکون باء منقطه پیش
بعد یعنی باء و سکون عین و دال مهملتین پس چیزی و لی بفتح دال هنوز لی بکسر لام مر لی بکسر لام
و یاء تحتانیه مرا و لنا یعنی نون ما را صه مکوم مکن دع ذرمان لم و
لما نه هلم بیا صه یعنی صاد مهمله خاموش باش که هنوز شکیب دارند و
گوینده خمه یعنی خاموش باش و خاموشی مکر یعنی میم و سکون هاء مکن و بایست و شکیب
شکیب دارند و گوینده تر دع یعنی دال و سکون عین مهملتین ذر یعنی ذال معجمه و راء مهمله
یعنی دست بدار و بگذار مر دادع و ذر از باب فتح یعنی دست داشتن ماضی و اسم فاعل و مفعول آن
این دو مصدر مستعمل نیست بلکه گفته میشود در ماضی ترک و فاعل و مفعول تارک و متروک
لم یعنی لام و سکون میم نه نفی مضارع کند و بزمان ماضی برگرداند چنانکه گوئی لم یضرب

نزنند ولم یضرب نزنید لما یعنی لام وتشدید میم حرف نفی باشد وان جز نوع باشد جازمه وجز بر فعل مضارع در نیاید و از لم جدا شود با استغراق نفی و توقع چنانکه گوئی لما یضرب یعنی هنوز نزده و استثنائیه بمعنی الا و اسم مشهور ان ظرف زمان ماضی باشد یعنی انکاه و فعل باشد تثنیه لم فعل نفی از لم از باب نصر یعنی کرد کردن و با صلاح آوردن هلم یعنی ها و ضم لام و فتح میم مشدده بیا و بیاور و بصریان گویند مرکب است از ها تنبیه و لم امر و از لم کوبند از اهل و اتم و حجازیان گویند مفرد است ذی هذی هذه این زن مرد را داد خواست با هذا ذی یعنی بکسر ذال معجمه و هذی بها و الف که بنویسند و کسر ذال معجمه و هذه بها و الف و کسر ذال معجمه و ها مکسوره این زن ذا یعنی ذال معجمه و الف ذو بضم ذال این هر دو اسم موصول است بعد از ما استفهامیه چنانکه گوئی ماذا یعنی حیث انکه بجا آوردی تو ذو بضم ذال معجمه آن مرد که خداوند هذا بذال معجمه این اسم اشاره تلک اولون جد ذلک اینه رد ثم انجا و ههنا اینجا تلک بکسر تا فوقانیه و سکون لام و فتح کاف آن زن ذلک یعنی ذال معجمه با الف که ننویسند و کسر لام و فتح کاف آن مرد ثم یعنی تا مثلثه و تشدید میم انجا و ههنا یعنی ها و الف و فتح ها دیگر و نون اینجا غیر حرف ظرف هر کز ایضا نیز دب و وتبادت لسنا غیر یعنی یای معجمه و سکون یا تحتانیه و را مهمله جز قط یعنی قاف و

و طاء ساکن مشدده و مضمومه هرگز ظرف زمان است از برای مبالغه ماضی منفی نحو ما بیتی قط یعنی هرگز من او را هرگز ایضا یعنی همزه و سکون یا و ضاد معجمه نیز مصدر از باب ضرب یعنی باز آمدن و گشتن چنانکه گوئی فعلت ذلک ایضا یعنی کردم آنرا نیز یعنی بازگشتم و باز آمدن رب بضم راء مهمله و تشدید با و تخفیف با نقطه دار بدانکه کم بسیار و ما را تا بر فعل در توانند آمد مثل ربما یود الذین و ناد اشل ایت مذ منذ اذان ذمان باذاست ایها وآیه دخرش نفرا مذ بضم میم و ذال معجمه از آن وقت باز اسم و حرف هر دو آمده ایها یعنی همزه و سکون یا تحتانیه و فتح با و تنوین مهر رشو و بکسر همزه خاموش باش و باز این است آیه بکسر همزه و سکون یا تحتانیه و کسر ها زیاده کن در سخن یا در عمل و گویند بکسر ها بی تنوین از برای طلب سخن معهود است و بکسر و تنوین از برای طلب سخن غیر معین مهلا آهسته باش واها خوش قلما اندک کاه نیکا مهلا یعنی فتح میم و سکون ها و فتح لام با تنوین آهسته باش و درنگ کن واها واو و الف و فتح ها بی تنوین و بحذف تنوین در وقت خوش است سرزنش کنید و اما خوش حال او قلما یعنی فتح قاف و لام مشدده و میم با الف اندک کاه مرکب است از فعل و حرف خلاف یعنی با تنقطه و کسر خاء معجمه مخففه به نقطه دادن و خوش و

وکله ایست که در وقت مدح در هنا گویند این شش بیت از ملحقات است القطعة الحادی عشر فی بحر المجتث چراغ عقل بر شاخ سخن کنند پرواز بوزن مجتث مقصور اول شود ممتاز مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات بیان کنم چو شوم از تو سخن پرداز رجا امید کرامت سوغ حلة جواذ رواثنی و نصفت عدل صوت جرس آواز رجا یعنی را مهمله و جیم و الف ممدوده و مقصوره امید یعنی امید و ترس مصدر از باب نصر یعنی امید داشتن و ترسیدن و مقصور امید یعنی کرانه آسمان و چاه و غیر ان و جمع و قیم ارجا بس رجامی شر ک بیاشد میان امید و کران چنانکه بعض گفته سوغ یعنی سین مهمله و سکون واو و غین معجمه مصدر از باب نصر یعنی روا بودن است و بگلو فرو گذاشتن طعام و بگلو فرو شدن آن حل بکسر حاء مهمله و تشدید لام حلال یعنی روا و بیرون حرم مکه و کسی که احرام بسته باشد و بیرون آید از احرام و بیرون آمدن زن از عدت و واجب شدن عقوبت و رسیدن قربانی بجای خود ان جواذ یعنی جیم و زاء معجمه مصدر از باب نصر یعنی روا شدن و بگذشتن و جواز آب دادن و آب که بر چهارپایان دهند و گذشت دار بر سر و گذر نامه را نیز گویند نصفت یعنی نون و صاد و فا عدل و واو صوت یعنی صاد و سکون واو و تا و فوقانیه آواز جمع اصوات مصدر از باب نصر یعنی بانگ کردن و

جرس یعنی جیم و را مهمله و سکون سین مهمله آواز ضعیف که گویند حضیض غایر غور است هجل وهد نشیب رباع دبوه جدال است مجاهصه فراز حضیض یعنی حا مهمله و ضاد و یای تحتانی بوزن عزیز پایان و دامن کوه و مطلق زمین جمع حضاض غایر یعنی غین معجمه و راء مهمله زیر زمین و آب نهان بر زیر زمین و اسم فاعل از باب ضرب غور یعنی غین معجمه و سکون واو و راء مهمله نهان از باب نصر یعنی بزمین کرد و نشیب فرو شدن و آب بزمین فرو شدن و شفعت بسیار شدن و دیت دادن و غور زمین مغاک و نشیب و آب نهان در زمین و زمین تهامه را نیز گویند و هجل یعنی ها و سکون جیم و لام زمینها که در میان باشد جمع اهجال وهد یعنی واو و سکون ها و فتح دال مهمله زمین نشیب و گود و خبر کردن جمع وهود و اوهاد یفاع یعنی یا تحتانیه و فا و عین مهمله زمین بلند دبوه بحرکات را مهمله و ضم نیز و سکون با نقطه زمین بلند جمع ربی تل یعنی تا فوقانیه و تشدید لام پشته که سرش بس فراخ نبود جمع تلال و اتلال و بعضی بعل خوانند باید معنی نیافته اند و اعتراض کرده اند نجد یعنی نون و سکون جیم و دال مهمله برآمده و راه سر بالا جمع نجود و نجاد و انجد هضب یعنی ها و سکون ضاد معجمه و فتح با نقطه دار پشته جمع هضاب و هضب و باران بزرگ قطره را نیز گویند جمع هضاب فراز فارسی است یعنی بلند

طعام خوردنی انجل ملح ترب ملح نمک ادذ یعنی مرق طلو شود با قلوکا قاف
طعام یعنی طا وعین مهملتین خورش جمع اطعمه وطعام نام ملیست شامی گویم انجل
بضم همزه وسکون جیم ترب واحد مجلة ملح بکسر میم وسکون لام وحاء مهملة نمک واب
شور وسپید وشیر وحرمت وبرکت وخوشی نمک ومصدر از باب فتح یعنی وابه کی کردن
ادذ بضم وفتح همزه ودال معجمه مشدده برنج وعامه عرب شی گویند اهل فارس برنج و
دران پنج لغت دیگر است ضم همزه وراء وضم همزه وسکون راء وتخفیف دال درز بضم راء
مهملة وتشدید زاء ورنز بضم راء وسکون نون وتخفیف زاء مرق بفتحتین میم وراء
مهملتین وسکون قاف شوربا جمع امراق واحد مرقة وآفت کشت وحزمابن
را نیز مرق گویند بسکون را ومصدر از باب سلف یعنی بسیار کرده شوربا در دیگ والیم از
پوست برکندن وبیرون گذشتن تیر از انجه بیرون امروا ز دین دشت بیرون شدن
واحد مرقة قلوکا بفتحات قاف ولام وسکون واو وکاف مرغیست بلند پرد
مصدر از ان اقلیلا از باب افعیلال یعنی بلند شدن ومشرف شدن
قصید مغز وستبر استخوان از مغز نمک مشید تاق سمین فربه طویل دراز
قصید یعنی قاف وکسر صاد مهملة وسکون یاء ودال مهملة مغز لب وستبر وگوشت
خشک جمع قصیده شوربا گویند برای مهملتین متوسط که اندیشه از

لاغری

لاغری واب که از دهان بچه آید قلیل یعنی قاف ولام مهملتین گوشت خشک و
جامه کهنه سمین بفتح سین مهملة وکسر میم ویاء تحتانیه ونون میم فربه جمع سمان وفعل از
سمن از باب علم یعنی فربه شدن طویل بطاء مهملة دراز جمع طیال وفعل از طول
از باب کرم یعنی دراز شدن مخیض دوغ لبن شیر وکزنبر کشنیز کراع پاچه
جبن پنیر بصل پیاز مخیض یعنی میم وخاء وضاد معجمتین دوغ ودوغ گرفته
فعیل از مخض از باب نصر وضرب ومنع یعنی زدن مشک وخیک وجنبانیدن چیزی
لبن بفتحتین لام وباء منقوطه شیر وخشت جمع البان ومصدر از باب علم یعنی بسیار شدن
و درد کردن از باب […] کزنبر بضم کاف وسکون زاء معجمه وباء منقوطه مضمومه ومفتوحه وراء
مهملة کشنیز خشک کراع بضم کاف وراء وعین مهملتین پاچه گاو وگوسفند جمع اکرع و
اکارع ونام ستاره ایست جمع اکرع واکارع نیز وپاز سنگستان وانچه زیر زانو است
از اسپ جمع اکارع جبن بضم جیم وضم وسکون باء منقوطه ونون با تشدید وتخفیف
پنیر واحد جبنة بصل بفتحتین باء منقوطه وصاد مهملة وسکون لام پیاز واحد بصلة
سمید […] ونان سمید خل سرکه رغیف گرده بدء است ابتداء آغاز
سمید بفتح سین مهملة وفتح میم نان میده وآرد میده والحاق […] خل یعنی خاء
معجمه ولام بی لام سرکه ومرد لاغر وجامه کهنه واشتر بیست ساله است […] دادن

پیوسته لبس وراه ودر ریگ ومرغ پیه بزرگ […] ریگ است جمع خلال رغیف
براء مهملة وغین معجمه وفاء بر وزن شریف نان تنک جمع ارغفه ورغف ورغفان بدء
یعنی باء منقوطه ودال مهملة وهمزه وبداءه وبداوه یعنی […] ابتداء آغاز کردن وپیدا […]
وابتداء […] برآوردن از باب فتح ابتداء مصدر از باب افتعال یعنی آغاز کردن
قطیع دان رمه جدی وعناق بزغاله چنانکه معز بز وضان میش وتیس نر
قطیع یعنی قاف وکسر طاء مهملة ویاء وعین رمه گوسفند ورمه گاو وتازیانه جمع اقطاع
واقاطیع وقطعان جدی یعنی جیم وسکون دال مهملة بزغاله نر جمع جداء واجدی
وستاره ایست از بنات النعش نیز گویند ونام برجی است در آسمان عناق
یعنی عین مهملة ونون وقاف بزغاله ماده واستر ماده وسیاه گوش ونومیدی
جمع عنوق واعنق یعنی همزه وسختی وشدت را نیز گویند معز یعنی میم وسکون
عین مهملة وزاء معجمه بز واحد ماعز ضان یعنی ضاد معجمه وسکون همزه گوسفند میش
واحد ضائن جمع ضئین تیس یعنی تاء فوقانیه وسکون یاء تحتانیه وسین مهملة بز نر که
کسی […] گله را وآهوی نر جمع اتیاس وتیوس وتیوسه […] است ابوالملیح
حبک […] است قبره نام جد نسر کرکس جوی صقر […] باز ابوالملیح
یعنی میم وکسر لام وحاء مهملة کنیت ملح وکه قبره بضم قاف وتشدید باء منقوطه

وراء مهملة

وراء مهملة نام او قبره ودر فرس چکاوک گویند […] گویند نسر
یعنی نون وسکون سین وراء مهملتین کرکس وگویند اندر ان […] جمع
نسور ونام بیتی است ودو ستاره معروف است که انرا […] واقع گویند صقر یعنی صاد مهملة
وسکون قاف وراء مهملة چرخ […] جمع صقور وصقار
وتابش آفتاب وسختی آن را نیز گویند وبازی بباء منقوطه وزاء معجمه […]
باز مرغیست که با و صید کنند جمع بزاة صعیر خورده حبادی شوات مخلب چنگ
جلد […] مقطع صغیر بصاد مهملة وغین معجمه وراء مهملة خورد وفعیل از
صغر از باب کرم یعنی خورد شدن جمع صغار وصغرا وصغورا ودر بعضی نسخه صفیر
بفاء یعنی خورد اورده حیوانیست بمقدار ملخی که میپرد وآواز میکند حبادی بضم
حاء مهملة وباء منقوطه وفتح راء مهملة جوزه ماده ودر صحاح گوید مرغیست […]
در او یکسان است واحد وجمع […] جمع حباریات شواظ بضم شین معجمه
وواو وظاء معجمه زبانه آتش بی دود یعنی […] مخلب بکسر میم وسکون
خاء معجمه وفتح لام وسکون باء منقوطه چنگال مرغ وپنجه شیر وسباع […]
جمع مخالب حدید آهن والیاء مهملات […] فعیل است از حدة از باب
ضرب یعنی تیز شدن وتیزی کردن […] جمع حداد مس بکسر میم وفتح سین مهملة

و نشیب نوزده فن دان سپلی است که بان کارد تیز کنند و بعضی گفته‌اند سنگ سوهان است
مساسان مقطع بکسر میم و سکون قاف و فتح طا و عین مهملتین کارد بریده گویند
تکرعت وضوابدست بلیت تحرز نبیه قبله کعبه است چون صلوة نماز
تکرع بعنی تا فوقانیه و کاف و را و عین مهملتین مصدر از باب تفعل یعنی شستن اکارع
یعنی شستن دست و پا و جهت آن است که اکارع گویند وضوا بفتح واو و ضم ضاد اسم
آلت مصدر از باب کرم یعنی روشن روی شدن بمعنی توضو یعنی پاک کردن اطهار کردن
باب است چون مادران را روشنی و پاکی است نبیت بکسر نون و فتح با و تحتانیه مشدده عزم و
قصد مصدر از باب ضرب یعنی خواستن و صحبت کردن و نگاه داشتن از جائی بجائی نقل
جمع بنات مبلکبیر یعنی با منقطه و کسر نون و فتح یا تحتانیه مشدده کعبه فعیل است بمعنی
مفعول یعنی بنا کرده شده و بنی از باب ضرب یعنی بنا کرده قبله بکسر قاف و سکون با
منقطه و فتح لام بیک و جمع قبله و بدین معنی کعبه را قبله گویند صلوة بفتح صاد مهملتین نماز
رحمت و درود و دعا و استغفار و گذشت جمع صلوات عطاس عطس عجب لاغری
جلاهر خورم جبان هاع هذان ببدل تعجب با نعطاس بفتح عین مهملة و طا
و سین مهملتین عطسه و عارضه که عطسه آرد و مصدر از باب نصر و ضرب یعنی عطسه
آوردن و گویند عطس الصبح یعنی آشکار شد صبح عجف بفتحتین عین مهملة و جیم و فا لاغر

الله

و مصدر از باب منع بمعنی نزار و لاغر شدن جبذ آکم بفتح جیم و ذال معجمه خوره
باو علتی است که مشهور است و نام قبیله است و جمع جذامه است یعنی بیلسه و بن شوی
غله که در زمین بماند حبان بفتح جیم و با منقطه و نون به دل جمع احبان صفت
از جبین از باب علم و کرم یعنی بدل شدن هذان بکسر ها و دال مهمله احمق و گران
این است تصحیح شارحان و این بدل والیست از ایشان ظاهر امید آن است و بعضی
ها و سکون یا و تحتانیه یعنی بد دل فعلان است از هید یعنی پاک بردن و بد دل شدن
از باب ضرب و شیخ بجهت نظم تخفیف کرده تستحب بفتح تا و فوقانیه و سین
و حاد مهملتین و با منقطه مصدر تفعل یعنی نازکردن دینم سند دعی بنزم ندیم
بیشرم رهبل همسره بعلی سوی بجی همراز زنیم بفتح زا و معجمه و کسر نون شده
و آنکه نسبت بعد از پدری جمع زنما دعی براک و عیال مهملتین پسری گرفته جمع
ادعیا فعیل است از دعا از باب کرم یعنی راه یافتن و حرامزاده بذی
بیاد منقطه و ذال معجمه بیشرم فعیل است از بذا از باب کرم یعنی پلید زبان شدن
یا از باب نصر یعنی فحش گفتن یا از بذا از باب فتح یعنی ناشناسا دادن و قبول
نکردن و چون پلید زبان و فحش گوی بیشرم و سخن ناشنو باشد بیشرم را ابدی
گویند رهبل بفتح را و سین و مهملتین و یا و لام بر وزن سبیل همراه و همرو و بعلی نیز

نن و زبان را که باران شسته ببران و خرما بن کراب از نیغ خورد و آب دادن
درب جنبری را گویند و نام بنی است و مصدر از باب فتح یعنی شوهر کردن و سرباز زدن
نجی بفتح نون و جیم و یاء تحتانیه از راز بعنی همرازی کردن و نجی لقبی است نوح
علیه السلام را کلیم همسخن است و چون هم بلیش قرین ندیم بود همدم
شریک انباز کلیم همسخن جراحت کرده لقبی است موسی علیه السلام
را فعیل از کلم از باب ضرب یعنی خسته کردن حریف بجا و را و مهملتین و فا
هیپشه جمع حرفا فعیل است از حرف از باب ضرب یعنی کسب کردن قرین
بقاف و را مهمله و یا و نون همتا جمع قرنا و هم نفس را نیز قرین گویند فعیل از قرن از
باب نصر و ضرب یعنی پیوسته کردن چون یار و همتا را پیوستگی است قرین گویند
ندیم بفتح نون و دال مهمله بوزن قدیم جمع ندام و ندما و در صحاح گوید نادمنی فلان
علی الشراب فهو ندیمی شریک بفتح شین معجمه و را مهمله انباز جمع شرکا
فعیل از شرکت از باب علم یعنی انباز شدن اکیل همخود هم کاسه سمی هم نام
وفق یار موافق عشیر جفت همساز هم اکیل همکاسه فعیل است
از اکل از باب نصر یعنی خوردن سمی بفتح سین مهمله و کسر میم و تشدید یا تحتانیه

الف

رفقا فعیل است از رفق یعنی چرب دستی کردن از باب نصر عشیر بفتح عین مهمله و
شین معجمه و را مهمله همساز و هم زنه که فی جمع عشرا و دیگر گویند فعیل از عشر از باب
ضرب یعنی همساز شدن جمع اعشرا و عشر قبیله است و نیز خویشان گویند این سه بیت
ملحقات است

القطعة الثانی عشر فی بحر الرمل

ای بجو به صد هزاران یوسف مصری غلام   سخن دانی ترا خوانم بنام
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن   خیز در بحر رمل این قطعه را برخوان تمام

قرم غطریف حلاحل سید رأس همام   مهتر است صلهر دست منی چیز اسم نام
قرم بفتح قاف و سکون را مهمله و میم مهتر و کش اشتر غطریف بکسر غین معجمه و سکون
طا مهمله و کسر را و سکون یا تحتانیه و فا مهتر و جوان مرد و بچه باز جمع غطاریف حلاحل
بحا و لام مهملتین اول مضموم و دوم مکسور مهتر سید بفتح سین مهمله و کسر یا و تحتانیه مشدده
و دال مهمله فیعل است یا فعل از سود از باب نصر یعنی مهتر شدن جمع ساده و سیاید و
ساده و سالار داست جمع کننده و شوهر و بزرگ را نیز سید گویند و لقبی است بحی
سادات سید الشهدا امیر المؤمنین حمزه و سیدان امیر المؤمنین حسن و امیر المؤمنین حسین
رأس بفتح را و سکون همزه و سین مهملتین مهتر فعل از ریاست از باب فتح یعنی که
مهتری کردن همام بضم ها و میم مهتر بزرگ همت دست بفتح دال و سکون سین

مهملتین و تاء فوقانیه دشت و صحرا ادوات جمع ادات دوسته کانه صدف مرتبت یعنی پیش
خانه جمع و سرت تبشیخ بفتح شین معجمه و سکون یاء و همزه چیز جمع اشیاء اسم بکسر همزه و
سکون سین مهمله و میم نام جمع اسماء پس اسامی و اسماوات اصل سمو واو را حذف کردند
و همزه وصل در اول آوردند و در آن لغتها و حرکات است اسم بضم همزه و سکون سین و میم و سم به
حرکات سین عقوه ساحت ام کاد و حول گفت فعل کرد جنب پهلو جا
سطح بام
همسایگان عقوه بفتح عین مهمله و سکون قاف و فتح واو ساخته است میان
سراها گویند امر بفتح همزه و سکون میم و راء مهمله کار و فرمان و مصدر از باب نصر یعنی
فرمودن و بسیار گردانیدن جمع امور و امر قول بفتح قاف و سکون واو و لام گفتار
و مصدر از باب نصر یعنی گفتن جمع اقوال و اقاویل فعل بکسر فا و عین و لام کردار مصدر از باب منع
یعنی کردن جنب بفتح جیم و سکون نون و باء بنقطه پهلو جمع جنوب و آستانه و فرمان و سفر
را نیز گویند کقوله تعالی ما فرطت فی جنب الله والصاحب بالجنب
نام قبیله ایست از یمن و مصدر از باب نصر یعنی دور کردن و بر پهلوی کسی زدن جار
به جیم و راء مهمله همسایه جمع جیران و جیره و اجوار و زنهار دهنده را جار گویند الله جار
سطح بفتح سین و سکون طاء و حاء مهملات بام و زیر هر چیز و مصدر از باب
منع یعنی گسترانیدن و خانه بام کردن جمع سطوح لون رنگ ریح بوی باد غیم میغ

لون

گونه خواب ضد هی برفتن ابعد حدود خطوط کام لون بفتح لام و سکون واو و نون رنگ و گونه روی
جمع الوان و لونی است از خرما نیز ریح بکسر راء مهمله و سکون یاء تحتانیه و حاء مهمله باد
و ریاح و ارایح و ارواح و دولت را نیز گویند کقوله تعالی وتذهب ریحکم
غیم بفتح غین معجمه و یاء تحتانیه ساکن و میم میغ و ابری که آسمان را بپوشد جمع غیوم
و تشنگی و گرمی اندرون را نیز گویند و مصدر از باب ضرب یعنی تشنه شدن غین
بفتح غین معجمه و سکون یاء تحتانیه و نون ابری که آسمان را بپوشد جمع غیون و تشنه
مست را نیز غیان گویند و مصدر از باب ضرب یعنی فرا پوشیدن چیزی را که
و فرا پوشیدن ابر آسمان را و تشنه شدن و دل شوریدن خنو بفتح نون و سکون واو
و میم سراب و مصدر از باب علم یعنی خلق و کهنه شدن جامه و کشته شدن
بازار مشی بفتح میم و سکون شین معجمه مصدر از باب ضرب یعنی رفتن پیاده
بعد بضم باء بنقطه و سکون عین و دال مهملتین دوری و دور شدن از باب کرم
خطو بفتح خاء معجمه و طاء ساکن گام یعنی میان دو قدم و فرمان بردار جمع
خطوات دبد مسکه دهن روغن نطع بنید جوف لیثم کوز کوزه قصعه کاسه قدر دیگ
کام حنک خام زبده بضم زاء معجمه و سکون باء بنقطه و فتح دال مهمله مسکه دهن
بضم دال مهمله و سکون هاء و نون روغن و باران اندک که گویا زمین را چرب کند و بیماری

گوسفندان و دیوانگی و نرمی بینند جمع ادهان و دهان قطن بضم قاف و سکون طاء
مهمله و نون پنبه جمع اقطان صوف بضم صاد مهمله و واو و فاء پشم پشمینه جمع اصواف
و مصدر از باب نصر یعنی بسیار شدن پشم گوسفند پس از آنکه کوز بضم کاف و
سکون واو و زاء معجمه کوزه و دسته دار جمع اکواز و کیزان و کوبزه قصعه
بفتح قاف و سکون صاد و عین مهملتین کاسه جمع قصاع و قصع قدر بکسر قاف
و سکون دال و راء مهملتین دیگ جمع قدور کاس بفتح کاف و سکون همزه و
سین مهمله قدح با شراب جمع اکوس و کؤوس و کاسات لفت شلغم بقل
تره زرع کشت ریع دخل کدس خرمن خرمد ستیر صعب سوار انف شد لفت بکسر لام
سکون فا و تاء فوقانیه شلغم ما تنزیقال لغت الشیء مثلثه بقل
بفتح باء بنقطه و سکون قاف و لام تره جمع بقول و مصدر از باب نصر یعنی رستن برد
بر آمدن و دندان اشتر بر آمدن و گیاه بر آمدن زرع بفتح زاء معجمه و سکون راء
و عین مهملتین کشته و گویند کشت سبز جمع زروع و مصدر از باب فتح یعنی کشت کردن
و رویانیدن ریع بفتح راء مهمله و سکون یاء تحتانیه و عین مهمله افزونی و زیاد
و بلندی جمع ریاع و مصدر از باب ضرب یعنی افزودن و زیاده شدن و باز
گشتن و دخل و محصول را بجهت آن که زیاده است بر تخم ریع گویند کدس

بضم

بضم کاف و سکون دال و سین مهملتین خرمن ناکوفته جمع اکداس خرمد حزمه بضم حاء مهمله
و زاء معجمه ساکن دسته گندم و هیزم و جزان جمع حزم صعب بفتح صاد و سکون عین مهملتین
و باء بنقطه شده یعنی اندر رام نباشد و لقبی است ذو القرنین را و صعب از صعوبت
از باب کرم یعنی دشوار شدن جمع صعاب انف بهمزه ممدوده و کسر نون و فا اشتری
که از مهار بنالد اسم فاعل از انف از باب علم یعنی مهار کردن بینی دشتر را و اشتری
و چون مهار در بینی شتر کشند رام شود پس رام لازم آن است که انف شتر بان جهت
گفتند که واقع و انف اسم فاعل از انف الی باب ضرب یعنی بر بینی زدن و تا بینی رسیدن
است و غیران و تیز کردن و انف الکدن را نیز گویند ثغر پیش ضرس دندان ظفر ناخن جلد
پوست حلق حلقوم جوف اندرون ضیق حنک تنگی کام ثغر بفتح ثاء مثلثه و سکون غین
معجمه و راء مهمله دندان پیش و در بند میان کفر و اسلام و محل ترس و بیم در میان
شهر حد دار از باب فتح یعنی دندان شکستن و بر دندان زدن و ویران کردن جمع ثغور
ثغور سن بکسر سین مهمله و نون شده دندان و ذاو عمر جمع اسنان پس اسنه
و کاو شترها نیز سن گویند سن الثوم دانه سیر ضرس بکسر ضاد معجمه و سکون راء مهمله
و سین مهمله دندان جمع اضراس و ضروس و باران اندک جمع ضروس ظفر بضم ظاء
معجمه و سکون و ضم فاء و راء مهمله ناخن جمع اظفار و ظفر شتر ناخن چشم و چنگال

مخ وستم چهارپا با دنبش و در پس کوشه لمان را نیز کویند جلد بکسر جیم وسکون لام
ودال مهمله پوست جمع جلود خدل بفتح خاء معجمه و تشدید دال مهمله رخسار و نظاف
زبان و مصدر از باب نصر یعنی زبان کنرم جمع حند و حوف بفتح جیم وسکون واو
فاء اندرون شکم جمع اجواف و میان هر چیز و زبانی همواره را جوف کویند و نام وادی
است در زبان عاد ضیق بکسر ضاد معجمه وسکون یا تحتانیه و قاف تنگ شدن و تنگ آن
مصدر از باب ضرب جمع اضیاق حنک بفتحتین حاء مهمله ونون و کاف کام و
زیر زنخ جمع احناک حنک الغراب منقار زاغ آدمی انسی و انسان مردم
حنک
یکی اجر مزد شوم بادم عرضاوان دین را آدمی بهمزه ممدوده
و فتح دال مهمله وکسر میم و تشدید یا مردم منسوب به آدم و مردم سیاه کونه و اشتر
سفید و آهوی سفید که خطهای رنکدار دارد آدم کویند الانسی بکسر همزه وسکون
نون وکسر سین مهمله و یاء مشدده یکی از مردم جمع اناسی و مردمک از جانب مردم
است که آن انس القوس شکم کمان که روی فراکشنده دارد انسان بکسر همزه
وسکون نون وسین مهمله مردم واحد و جمع و مذکر و مونث درو یکسانست و مردمک
چشم و سر انکشت مردم را کویند و نام ابیست در عرب جنی بکسر جیم و تشدید
نون و یاء مشدده پری جمع جن و جنه اجر بفتح همزه وسکون جیم و راء مهمله مزد و کابین

جمع اجور و مصدر از باب نصر و ضرب نیز آمده یعنی مزد دادن و مزدور کسی بودن
و پیوستن استخوان پس از شکستگی رعشی بضم وکسر و فتح راء مهمله وسکون شین معجمه
پاره جمع رشی غرم بضم غین وسکون راء مهمله و میم تاوان و مصدر از باب علم
یعنی تاوان زده شدن وارزو مند کوش شدن دین بفتح دال مهمله وسکون یاء
تحتانیه وام از باء ضرری جمع دیون اصبع انکشت است و لک ابهام انکشت بزرکست
با دستیابه است و وسطی بنصر و خنصر تمام اصبع بکسر همزه وسکون صاد و فتح باء
منقوطه و عین مهمله و ضم همزه وکسر باء و ضم هر دو و ضم همزه و فتح باء و عین مهمله انکشت
جمع اصابع و نشان دار نیک را اصبع کویند و مصدر از صنع از باب فتح یعنی
راه نمودن به انکشت و اشاره با انکشت از روی غیبت و انکشت بر بار روان
نهادن تا اخبر او دست در بار روانی دیکر رعه ابهام بکسر همزه وسکون باء منقوطه
انکشت نر با شد جمع اباهیم و ابهام مصدر از باب افعال مجهول کرد سخنی دسته
کردن و پیدا نکردن او را در الف زبانی پیچیده است از خار رو کویند جود
رات سبابه بفتح سین مهمله و تشدید با منقوطه انکشت که بهلوی
ابهام است و دشنام دهنده و مبالغه فاعل از سب به از باب نصر یعنی دشنام
دادن وسطی بضم واو وسکون سین و طاء مهملتین انکشت میانه و تانیث

اوسط بنصر بکسر باء منقوطه وسکون نون وکسر صاد وسکون راء مهملتین انکشت پهلوی
کلک جمع بناصر خنصر بکسر خاء معجمه وسکون نون وکسر صاد و راء مهملتین انکشت
کهتر و کلک کویند جمع خناصر سقم بیمادی صحت تندرستی نبه کبد فیح دم
دیعرا
خون القیس فی انی جامر سقم بضم سین مهمله وسکون قاف و میم بیماری و
بیمار شدن از باب علم صحت بکسر صاد و تشدید حاء مهملتین و تاء فوقانیه تندرستی و
تندرست شدن از باب ضرب نبه بکسر تاء فوقانیه وسکون یاء تحتانیه و جا بیابان
که در آن رونده هلاک شود و کویند حیران شود جمع اتیاه و پس اتاوید و مصدر از باب
ضرب یعنی تکبر کردن و حیران شدن قیح بفتح قاف وسکون یاء تحتانیه و حاء مهمله
ریم جمع اقیاح و قیوح و مصدر از باب ضرب یعنی ریم کرفتن دم بفتح دال مهمله
و تخفیف میم خون اصل دمو بفتحتین نزدیک جمهور و دمی نزدیک سیبویه
ودمی نزدیک بعضی دماء و دمی قلس بفتح قاف وسکون لام و سین مهمله آنچه
از حلق در آید اکر باز کردد و میکویند رسن کشتی که از لیف باشد جمع قلوس و
مصدر از باب ضرب یعنی قی کردن و کف انداختن شراب و کف بر آوردن
و تا زبانه زدن و کشتی را رسن کردن و بفتح لام نیز آیدکه از کلو بر آید نی
بکسر نون و تشدید یاء تحتانیه کوشت خام و شحم اصل فوعیل وکسر واو لا نقل

کرده بنون و او را بیا کردند و یا را در یا ادغام کردند القطعة الثالث عشر
فی بحر المجتث
بهار قدم که شدم در بلاد شوم سیر
زبحر مجتث منکر نداشت طبع کذیر مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات
توان نوشت و توان خندان از کتاب و سیر مباد ذبطل باسل شجاع
دلیر شعیر صبره کتان جوالست جانش غیمبا دز بباء منقوطه و راء مهمله
و زاء معجمه اسم فاعل از مبارزه از باب مفاعله یعنی یکی کی به نبرد آید
و کسی که نبرد دلیر باشد بطل بفتحتین باء منقوطه و طاء مهمله و لام صفت از
بطالت از باب کرم یعنی سخت دلیر شدن جمع ابطال باسل بباء منقوطه و سین
مهمله اسم فاعل از بساله از باب کرم یعنی سخت دلیر شدن و نر شیر را کویند جمع بواسل
شجاع بضم شین معجمه و جیم و عین مهمله صفت از شجاعت از باب کرم یعنی دلیر
و مار نر را کویند جمع شجعان و شجعه بحرکات شین و سکون جیم شعیر بفتح شین معجمه
و عین و راء مهملتین جو واحد شعیره و شعیره کی روی الکه و طرف سر شیء باشد
و نیز نام دو جو و اعمال و مانند آن کویند صبره بضم صاد مهمله و سکون باء منقوطه و راء مهمله
جا نی یعنی انبار کندم جمع صبر و جاس عربی نیز آمده بمعنی آنچه باطل از اول
وقت کتان بفتح کاف و تشدید تاء فوقانیه مشرق است زنیر فارسی فعلیست

غضنفر و اسد لیث خادر و ملهات   هزبر و قسوره و ضیغم است حیدر شیر

غضنفر بفتح غین و فتح ظاء معجمتین و سکون نون و فاء و راء مهمله شیر جمع غضانف
و غضنفر و ستبر گویند رجل غضنفر مردی ستبر جثه و اذن غضنفر گوشی ستبر و بسیار
گوشت اسد بفتحتین همزه و سین و دال مهملات شیر جمع اسود و آساد و آسد
نام برجی است در آسمان و نام قبیله است در عرب و مصدر از باب علم بمعنی شیر
و حیران گوشیدن از بیم شیر لیث بفتح لام و سکون یاء تحتانیه و ثاء مثلثه شیر و نوعی است
از عنکبوت که بر مگس جهد و مگس میگیرد جمع لیوث حادر بحاء و راء مهملتین و ثاء مثلثه
شیر و بند رگ جمع حوادر و حادرون و نام کوهیست در شام و اسم فاعل از حدر از
باب نصر بمعنی گشت کردن و شورانیدن آتش و لاغر کردن ستور را از بسیار راندن
و قرآن بسیار خواندن در کردن قران و مانی کردن دلهاث بکسر دال مهمله
و سکون لام و هاء و ثاء مثلثه مرد دلیر شیر هزبر بکسر هاء مهمله و فتح زاء معجمه و
سکون باء منقوطه و راء مهمله شیر قسوره بفتح قاف و سکون سین مهمله شیر
و تیرانداز و تاریکی اول شب حیدر بفتح حاء مهمله و سکون یاء تحتانیه و دال مفتوح
و سکون راء مهملتین شیر جمع حیادر ضیغم بفتح ضاد معجمه و سکون یاء تحتانیه
و فتح غین معجمه و سکون میم شیر و آنکه بدندان میگزد جمع ضیاغم

رقاد و هجعت خفتن سهاد بیخوابی   بذول باذل مانح سخی شبعان سیر

رقاد بضم راء مهمله و قاف و دال مهمله خواب دراز و خفتن از باب نصر
هجعت بفتح هاء و سکون جیم و فتح عین مهمله و تاء فوقانیه خواب در پاره اول شب
و پاره از شب و فعل از هجوع از باب فتح بمعنی خفتن سهاد بضم سین و
هاء و دال مهملتین بیخواب شدن از باب علم بذول و باذل بفتح باء منقوطه
و ذال معجمه و لام بخشنده و فعول و فاعل از بذل از باب نصر بمعنی بخشیدن
مانح بمیم و نون و حاء مهمله فاعل از منح از باب فتح و ضرب بمعنی چیزی دادن
سخی بفتح سین مهمله و خاء معجمه جوان مرد فعیل از سخا و سخاوة از باب نصر و فتح
بمعنی جوان مرد شدن بمعنی بخشش کردن چون سخی معروف بود تفسیر بان کرده
شبعان بفتح شین معجمه و سکون عین و باء منقوطه و الف و نون بمعنی سیر شدن
جمع شباع فعلان از شبع از باب علم بمعنی سیر شدن عوج کجی جوب
بیگناه امت بلند   خباء دمر آخاذه غدیر قاع کویر
عوج بکسر عین مهمله و فتح واو و جیم کجی و کلیل که در زمین باشد یا در دین یا در
معاش یا حران مصدر از آن عوج از باب نصر و علم بمعنی بور در آمدن جرز
بفتحتین جیم و راء مهمله و زاء معجمه زمینی که گیاه و نیل که باران بران نیامده گویند

جمع جرزه مصدر از آن جرز از باب نصر و ضرب بمعنی بریدن گویا زمینی که گیاه و
نبات باران بریده شده از آن امت بفتح همزه و تاء فوقانیه جای بلند و گویند نشیبها خرد
جمع اموت خباء دیم بفتح خاء معجمه و یاء تحتانیه و راء مهمله زمین نرم سنگ آمیز آخاذه
بکسر همزه و خاء و ذال معجمه آبگیر در دشت جمع اخاذ و بی اخذه و زیرا که هر یکی از
برای خود جمع کند و تفرقه کند نیز اخاذه گویند غدیر بفتح غین معجمه و دال و راء
مهملتین بمعنی غدیر است یعنی آبگیر است اما بجهت شهرت تفسیر کرده بان قاع بقاف
و عین مهمله زمین هموار و نرم جمع اقوع و اقواع و قیعان و بعضی گفته اند قیعه نیز جمع
است و اخر است که مفردات مثل قاع این بیت ملحقات است القطعة

الرابع عشر فی بحر هزج الرباعی

رباعی چهار مصراع باشد و نیز مصراع سوم هم قافیه لازم باشد و در سوم هم اختیار
گویند راست آنکه فیه آرد اشعار رباعی صحیح گویند و اگر تخصیص خوانند و رباعی مصطلح
فارسیان است و موسیقیان آنرا ترانه گویند و آن مخصوص است بهزج   ای
آنکه بجلوت که و بیگه ذکر است   خاموش زبان اهل دل در فکر است
مفعول مفاعل مفاعیل فعل   هر چند بیان کنند معنی بکر است بصم و
عتب و رتب جهاد مرفد است   ابهام جبت فرجهای شبر است بصم

بفتح باء منقوطه و سکون صاد مهمله و میم فرجه میان خنصر و بنصر جمع ابصام
عتب بفتحتین عین مهمله و تاء فوقانیه و باء منقوطه فرجه میان بنصر و وسطی
و جمع عتبه بمعنی آستانه در رتب بفتحتین راء مهمله و تاء فوقانیه فرجه میان وسطی
و سبابه و درشتی و سختی مصدر از باب علم بمعنی رنجه شدن فتر بکسر فاء و سکون
تاء فوقانیه و راء مهمله فرجه میان سبابه و ابهام فرجه بضم فاء و سکون
راء مهمله و فتح جیم کشادگی میان دو چیز شبر بکسر و فتح شین معجمه و سکون
باء منقوطه و راء مهمله بدست یعنی از ابهام تا خنصر جمع اشبار و بفتح شین
مصدر از باب نصر بمعنی بدست کردن و عطا دادن و اصطلاح بدست پیمودن
گویند القطعة السادس عشر فی اسامی زوجات النبی ص

و در ذکر ازواج طاهر نبی است ۲۳   در علم شریعت گذران عمر همه
تا کار شود عبارت از ملتمه   مفعول مفاعل مفاعیل فعل   برخوان که
شیدا شوی تو و شکی زمه   نه جفت نبی که پاک بودند همه
بد عائشه خدیجه بوده مجمله عایشه بعین مهمله و شین معجمه دختر ابا بکر
و در شش سالگی پیش از هجرت به سه سال یا به دو سال در عقد نکاح حضرت خاتم
النبیین صلی الله علیه و آله در آمد و در سال دوم از هجرت عروس شد و در سال پنجاه

وهفتم از هجرت جان با لکان دوزخ سپرد و در بقیع مدفون است و ام
فاعل از علش از باب ضرب یعنی بر لیتی خدیجه بفتح خاء معجمه وکسر دال
مهمله وسیم اخر بنت خویلد اسد رضی الله عنها پیش از بعثت بعقد نکاح حضرت
رسالت پناه محمد صلعم درامد وگویند در سال اول از بعثت برحمت حق واصل
شده و تانیث خدیجه امده یعنی تمام خلق و ناقص مدت فعیل از خدج از
باب ضرب یعنی افکندن شتر بچه را پیش از وقت با ام حبیبه حفصه بود
زینب میمونه صفیه سوده ام سلمه ام حبیبه بفتح حاء مهمله و باء
نام او رمله گویند هند دختر ابی سفیان در سال ششم از هجرت بعقد نکاح
حضرت رسالت پناه صلعم درامده و در زمان جاهلیت تزویج کاتب و گویند در
مدینه تزویج ابابکر چهل و چهارم یا چهل دوم از هجرت فوت شد در مدینه
و تانیث حبیب یعنی دوست امده از حب از باب ضرب یعنی دوست داشتن
حفصه بفتح حاء وسکون فاء وفتح صاد مهمله دختر عمر در سال سیم از هجرت
بعقد نکاح بهترین خلق خدا اعنی محمد مصطفی ٢٢ درامد و در سال چهل و پنجم
وگویند بیست و هفتم و بقولی بیست و ششم از عالم پیران رفت و شیر را حفص گویند
و نعوه مثبوانه بعد از حفص از باب ضرب یعنی سوگند شوردن زینب بفتح زاء

معجمه وسکون یاء تحتانیه و فتح نون و باء بنقطه دختر جحش رضی الله عنها در سال
بیستم از هجرت فوت شد و بمدینه مدفونست در بقیع میمونه بفتح میم دختر حارث
رضی الله عنها در سال هفتم از هجرت بعقد نکاح خاتم الرسل صلی الله واله وسلم
درامد و سال شصت و یکم فوت شده و میمونه خجسته را گویند مفعول بمعنی فاعل از یمن
از باب کرم یعنی خجسته شدن و در صحاح گویند یمن فلان علی قومه فهو میمون
ای صار مبارکا علیهم صفیه بفتح صاد مهمله وکسر فاء و تشدید یاء تحتانیه دختر حیی
ابن اخطب رضی الله عنها در جنگ خیبر در سهم دحیه افتاده بود حضرت رسول
صلی الله علیه واله وسلم او را از برای خود اختیار دگویند ازاد جبه بخرید وازاد کرد
و بعقد نکاح خود را در دو سال پنجاه و پنجم از هجرت فوت شده در بقیع
دفن کردند والخ امیر لشکر از برای خود برگزیند پیش از قسمت از غنیمت صفیه
گویند فعیل بمعنی مفعوله از صفو از باب نصر یعنی برگزیدن صافی چیزی سوده
بفتح سین مهمله و سکون واو و دال مهمله دختر زمعه ابن قیس رضی الله عنها
بعد از فوت خدیجه رضی الله عنها سال چهارم از هجرت بعقد نکاح پیغمبر صلی الله
علیه واله وسلم درامد و بمدینه در بقیع مدفونست و دیگر ام سلمه دختر ابی
امیه ابن مخزوم و گویند ازواج نبی علیه الصلاة والسلام بیست یک بوده

و دوازده و بقولی چهارده بوده است **القطعة السابع عشر فی اسامی**
اولاد النبی صلعم در ضابطه عقل اگرت تفهیم است بیت میدان
خرد روز ازل تقسیم است بیت مفعول مفاعل مفاعیل فعل بیت برخوان
که تورا کرامت از تکریم است بیت فرزند نبی قاسم ابراهیم است بیت پس
طیب طاهر از پی تعظیم است بیت قاسم بفتح قاف و سین مهمله در اسلام متولد
پیشتر از برادران و هفده روز بزیست و گویند یک سال و بقولی دو سال و بعضی
گویند بحدی رسیده که بر اشتر سوار شده و اسم فاعل امده از قسم از باب ضرب یعنی بخشیدن
و اندیشه کردن در کار ابراهیم در مدینه متولد شد از ماریه قبطیه و ماه و هفت روز
بزیست و ابراهیم لفظی عجمی است طیب بفتح طاء مهمله وکسر یاء تحتانیه مشدده
وسکون باء بنقطه نام وی عبدالله و هفت روز بزیست و چیزی پاک و حلال
خوش را طیب گویند صفت از طیب از باب ضرب یعنی خوش بوی و پاک
شدن طاهر بطاء و راء مهملتین پسر دیگر است و گویند همان عبدالله است
و قول شیخ ناظر بر این است و طاهر اسم فاعل از طهارت از باب نصر
یعنی پاک شدن بنات فاطمه و رقیه ام کلثوم زینب شمر از تراز تعلیم است
فاطمه بفاء مهمله و طاء کهتر خواهران است رضی الله عنها در سال چهل یکم از هجرت

متولد شده و شصده سال و هشتاد و پنج روز بزیست گویند چهل و پنج روز بزیست
وگویند نوزده سال وگویند بیست و هشت سال و اسم فاعل میتواند بود از فطام
از ضرب یعنی از شیر باز کردن و از عادت باز کردن رقیه بفتح راء مهمله و قاف
مکسوره و تشدید یاء تحتانیه گویند بهتر خواهران است رقیه تصغیر رقیه بفتح
وتخفیف یعنی افسون و افسون گردن از باب ضرب تصغیر رقیه بفتح و تخفیف فعله
از برای مرة از رقیه مذکوره یا از رقی از باب علم یعنی بالا شدن میتواند بودن ام
کلثوم بضم کاف و سکون لام و ثاء مثلثه گویند کهتر خواهران است کلثوم
پیل را گویند و زینب بفتح زاء معجمه و سکون یاء تحتانیه و سکون یاء بنقطه بهتر
خواهران است اینها همه اولاد خدیجه اند اینها رضی الله عنها ای ابراهیم اما دختران
یا قسمند و گویند اول زینب متولد شد پس قاسم پس ام کلثوم پس فاطمه پس
رقیه پس عبدالله پس ابراهیم **القطعة الثامن عشر فی بحر المضارع**
والذکر عباد النبی بیت ای سید رت بر علی و علا صدر معظمه بیت
بیت بلند شده در علوم ز گردون بگو که بیت مفعول مفعول فاعلات
مفاعیل فاعلن بیت برخوان که دوست بر زمه جا رده شنبه بیت مولی حراه
است و نبی را یکی نبیه بیت دیگر فضائل فضله انکه نه بیع است و ترجمه مولی

بفتح و سکون واو و فتح لام خداوند آزاد کرده و بهتر دیار دوست و همسایه و هم عهد
و زنهار دهنده و سزاوار و پناه دارنده و پسر عم و یاری کننده و انکه بر دست تو مسلمان
شود و انکه کار تو بر خود گیرد جمع موالی و مراد و بخا آزاد کرده است انا کم بن صلعم
انسان را آزاد کرده و رواز ده یعنی بفتحتین نون و یاء منقوط دو با جز مشهور نام کنند
کبیر طیب یا فتح شود ظاهرا یکی از موالی نبی صلعم که شد و بن طیب یا فتح شد و نهش
لقب اغر و و بنه مقصد امده ارباب علم نیز بیوار شدن و بعضی گفته اند نسبه بردن
فعیل امده فضاله بضم فا و ضاد معجمه ملک و رسول امده بود بسبب ازار حرب
دا بدار حرب را فضاله گویند + ثوبان رباح و صالح ماه غم یسار زید × بورافع
و خیره کبشه مویهبه + ثوبان بفتح ثاء مثلثه و سکون واو و باء منقوط و مره
و نون پسر بجد و از مردان شیب یمن است و حضرت رسول الله صلی الله
واله وسلم او را خریده آزاد کرده و ثوبان فعلان می تواند از ثوب ارباب نفع
یعنی باز امدن و گرد امدن اب و مردم در جائی رباح بفتح راء مهمله و باء منقوط و مره
و حاء مهمله بر سیاه که بنی ادرا از ولد عبدالله القیس خریده و آزاد کرده و رباح
مانند گربه که آزاد و کار فرزدی شند و سود و سود و سود کردن ارباب علم صالح
بصاد مهمله و لام و حاء و مهمله گویند مراتب رسیده که پیغمبر را علیه الصلوة
والسلام

والسلام ارید رد گو مند از عبد الرحمن بن عوف خرید و آزاد کرد و صالح نام پیغمبر است
علی نبینا علیه الصلوة والسلام و سیاه کار را گویند جمع صلحا و صالحون فاعل
از صلاح ارباب بفر یعنی نیک شدن مدغم بکسره میم و سکون و فتح عین مهملتین
مردی سیاه بود که رضاعه لبن نبی بحضرت خاتم النبیین بخشیده بود و مدغم اسم الله
یا مبالغه فاعل میتواند بود از دعم ارباب فتح یعنی ستون خرابهان بسیار بفتح یاء
تحتانیه و سین و راء مهملتین مردی سیاه بود که حضرت رسول الله صلعم در غزا گرفته
بود دست و دانگری را گویند زید بفتح زاء معجمه و سکون یاء تحتانیه و دال مهمله دادند
چند حلال ابن یسار زید حارثه که خدیجه رضی الله عنها به نبی الله بخشیده و آزاد کرده
در زید مصدر امده ارباب حرب یعنی افزون شدن و افزون کردن بورافع
براد عین مهملتین نام اسم و گویند ده که او ابراهیم و گویند ثابت هرمز گویند
زید بود مملوک عباس ابن عبد المطلب صلعم که بحضرت نبی بخشیده بود و آزاد
کرد در انوقت که بشارت داد باسلام عباس رضی الله عنه و رافع فاعل از
از رفع ارباب فتح یعنی برداشتن و ترا یکی داینون ضمیره بضم ضاد و بجمه
و فتح میم و سکون یاء تحتانیه و راء مهمله پسر ابی ضمیره است کبشه بفتح کاف
و فتح باء منقوط و سکون یاء تحتانیه و کسر شا و باء منقوط این و نام بحث

بر بسته و بود کینه وابو مویهبه بعض گفته اند موالی انحضرت صلعم اکبر و یک مرد و هفت
زن خانند و گویند چهل مرد و هفت زن و گویند پنجاه مرد و سه زن والله اعلم +
ای طالب علم و عالم نطق و بیان + در بحر رباعی طلب اسرار نهان + مفعول
مفاعلن مفاعیل فاع + بر خوان که شود رمز تو سخن بر تو عیان + نور و حج
انفال مدینی میدان + بلم یکن و زلزله احزاب همان + پنج اول قد سمع
رعد و حدید + فتح پس پیشی نصر و هر رحمن در ایشان فقیه گوید صد و ازده
سوره قران است معوذتین را از قران نمی دانند و نزد ابی سعید یکصد و سیزده
سوره است انفال و توبه یک سوره میدانند و نزد ابی ابن کعب صد و شانزده
سوره است قنوت را دو سوره میدانند و نزد ثابت صد چهارده سوره است
و این قول عامه صحابه است رضی الله عنهم بیست سوره که در این قطعه است
در مدینه نازل شده نزد شیخ در مدت چهل و سه سال و باقی در مکه در مدت
یازده سال سوره نور سوره النساء شصت چهار آیه است و سوره حج یا ایها
الناس اتقوا هفتاد چهار ایه پنج یا شش یا هفت ایه است و گویند
مدنی است مگر و ما ارسلناک من قبلک تا اخر چهار ایه و گویند یک ایت
مگر و من الناس من یعبد الله تا اخر و سوره انفال هفتاد و پنج یا شش

یا هفت

یا هفت ایه است مدنی است مگر و اذ یمکر بک الذین تا اخر هفت ایه صحیح است
که همه مدنی است و قصه یکم صد و لم یلی الذین کفروا اذا زلزلت الصفین هشت
یا نه ایه است و گفته یک ایه است اذا زلزلت الارض هشت یا نه ایه است و بعضی
گفته اند مکی است احزاب یا ایها النبی اتق الله هفتاد و سه ایه است پنج اول
هفت یا هشت ایه است یا شش مدنی است و گویند یکبار در مکه نازل شده و یکبار
در مدینه دوم سوره البقره الم ذالک الکتاب دویست هشتاد و شش یا هفت
یا هفت ایه است سیم ال عمران الم الله دویست ایه است یا یک کم چهارم
سوره النساء صد و هفتاد و پنج ایه یا شش یا هفت ایه است مدنی است مگر ایه
و اکملت لکم دینکم پنجم سوره مائده قد سمع الله مجادله گویند ده ایه اول بدایت
و باقی یکی است رعد المر تلک ایات الکتاب چهل و چهار یا پنج یا شش ایه
مدنی است مگر دو ایه و لو ان قرانا سیرت و گویند یک ایت مگر ایه و لا یزال
الذین کفروا ایه و یقول الذین کفروا لست مرسلا و سوره حدید سبح
لله ما فی السموات والارض بیست و نه یا ایات و بعضی گفته اند مکی است
و سوره فتح انا فتحنا لک فتحا مبینا بیست و نه ایه است پس از فتح حجرات یا ایها
الذین امنوا لا تقدموا هژده ایه است پیش از فتح سوره محمد صلعم الذین

کفروا وصدوا سی هشت آیه مدنیاست مکر آنکه وکاین من قریة گویند مکیاست
سوره هل اتی علی الانسان سی ویک آیه است و مدنیاست مکر آیه فاصبر لحکم
ربک که گویند از اول انا نحن نزلنا علیک القران مدنیاست و باقی مکیاست سوره
الرحمن علم القران مدنیاست و گویند مکیاست مکر آیه یسئله من فی السموات
هفتاد و هشت آیه است

القطعة التاسع عشر فی البحر المتقارب

و آن هشت بار فعول باشد و در ذکر اسامی قلاع خیبر که فتح
شده بود مسلمانان را + بیا ای بهوش بعلم فطانت + بکن جهد در طلب
العلم و عالم + فعول فعول فعول فعول + بیان کن که یابی فراغ
از معالم + ز خیبر ستد مصطفی هفت قلعه + خدایش بداد الجنان ملک سالم
+ کتیبه بدو ناعم و شق آنگه + قموص و نطاة و سطیح و سلالم خیبر بفتح
خاء معجمه و سکون یاء تحتانیه و فتح باء بنقطه و راء مهمله موضعیست
به حجاز که مصطفی صلعم را هفت قلعه بفتح قاف و سکون لام و فتح عین مهمله
در بعض حصار برکوه کتیبه بفتح کاف و کسره تاء فوقانیه و سکون یاء تحتانیه
و فتح باء بنقطه و لشکر جمع شده را نیز گویند جمع کتائب ناعم بنون و عین مهمله
حریم قلعه که فتح شد فاعل از نعومة از باب کرم یعنی نازک و خرم شده

وازنغ

و از نغومه از باب علم و حسب یعنی خوش عیش شدن و چشم روشن گردانیدن شق
بفتح شین معجمه و تشدید قاف قلعه که در دو وادی جریه بیهود الی ابو شکاف قلعه
و جز دو آن را گویند جمع شقوق و جوی استخوان خرما را نیز گویند و بکسر شین کفته
پس یک و ناحیه و نیمی از چیز نیز گویند قموص بفتح عین و قاف و میم و صاد مهمله
قلعه که بر دست امیر المؤمنین ع فتح شد و بقاف نیز آمده نطاة بفتح نون و طاء مهمله
و تاء ممدوده گویند اول قلعه که فتح شد اصلش نطوه بود واو با الف شده در دو گویند
سطیح بفتح سین و طاء و حاء مهمله لات بوزن قتیل قلعه دیگر است و مرد ضعیف را
نیز گویند و مردگان را سلالم بفتح سین مهمله قلعه دیگر است جمع سلم بمعنی نردبان

القطعة العشرین فی بحر الخفیف والذکر امراض اکثر ضمنه

در اسامی که تو حفظ داری چند که حکما از اینها از نام ایشان معلوم شود + ای
مخلّع بخلعت لولاک + دی بخلق به لطف ایزد پاک + فعلات مفاعلن
فعل + جز تو کس نیست افصح الادراک + خشن و لادع اعیا و عیانی
+ جدری مدد حکاک خشن بفتح خاء و کسر شین معجمتین دردیست بسبب خلطی
داشته و علامتش درشتی صفتی از خشونت از باب کرم یعنی درشت
شدن لادع بلام و دال مهمله و عین معجمه دردیست بسبب خلطی که کیفیت

حاره تیز دارد و پوست را بگزد فاعل از لدغ از باب فتح یعنی گزیدن مار و کژدم اعیائی
دردیست که مانند گرانی و صاحبش از حرکت بیزار باید و آن چهار نوع است اول
فروحی که صاحبش بدن را ریش بیند از زیادتی ریش را مکروه دارد بسبب بسیاری فضول
و اخلاط دقیقه حارت دوم ورمی که بدن را گرم دارد و با ریش آورد و صاحبش
از کسل باید باشد اما سیم تمددی که صاحبش بدن را خرد و مرد بیند و در جوارح
و با ریش بسبب فضول محتبسه در عضل چهارم قشفی که صاحبش پندارد که خشکی
بسیار دارد و اعیاء بمعنی ماندگی است اعیاء که مصدر باقبال است یعنی مانده کردن
و مانده شدن خدری بفتح خاء معجمه و فتح دال و راء مهمله و تشدید یاء
تحتانیه دردیست که صاحبش از حرکت و حس کم میشود و در مییابد بسبب
سردی یا انسداد و چون آن آفت را احساس کند در زمان که شود و خدور منسوبست
بخدر از باب علم یعنی سست شدن اندامها در خراب شدن آن و خدر باران را
نیز گویند خدر بفتح حاء و الفین مهملتین دردیست بسبب خلطی بارد که عصب
و عضل را گشادی رسد و از اسم فاعل از تمدید یعنی کشیدن حکاک
بفتح حاء مهمله و تشدید کاف اول دردیست که صاحبش خود را می خارد
و بعد از خاریدن اعضا میسوزد بسبب صفرای سوزنده یا خون تیز یا سودا

گزانند

زخوم

گزاننده و یا به بورقیه یا مرکب از اینها و حکاک ملازم را نیز گویند ناخس کاسر ضاغط
و آن منفسخ گراز عفل شد چاک ناخس بنون و خاء معجمه و سین مهمله دردیست
که سبب خلطی یا بادی باشد ریاحت غشاء را میکشد از جانب عرض صاحبش پندارد که سوزن
در او میخلد فاعل از نخس از باب نصر یعنی سر انگشت و یا سرچوب در چیزی زدن و ناخس نیز
کوهی سیر راه و یا بره که برجای داغ باشد از آن است که آن را مکروه میکاند رجحی
بکسر راء مهمله و خاء معجمه و واو دردیست که گوشت عضو است گرداند کاسر
بکاف و همزه و سین و راء مهملتین دردیست که مانند که میان استخوانی و بهم تن در آید
و گویند اعضا را می فشارد و می شکنند تو گویی تکه های دراست که حکم در اعضا در آید خواهد که استخوان را
بشکند فاعل از کسر از باب ضرب یعنی بشکستن ضاغط بضاد و غین معجمتین و طاء مهمله دردیست
با آنکه عضو را فرو میگیرد و میفشارد و هم فاعل از ضغط از باب منع یعنی افشردن و انکه
انگور را با آن میفشارد ضاغط گویند منفسخ بمیم و فاء و سین مهمله و خاء معجمه دردیست که سبب
ماده حاره که میان عضل و بهم تن در آید و اتصال آن را جدا کند گشتی که گویی بسط خیر کشیده
اسم فاعل از انفساخ یعنی از هم برآمدن عفل بفتحتین پاره گوشت بالای اموخته + ضربان و
ثقل و تاقب باد + وان مسلی کروا ست اهل هلاک + ضربان بفتحتین ضاد معجمه و راء
مهمله و باء بنقطه و نون دردیست که صاحبش پندارد که عضو او سر آن می کند ماده حارت در در آن ریش گویند

و مصدر است از باب حرب یعنی بر کسی درپیش از درد و ثقیل بفتح ثاء مثلثه و قاف و یاء تحتانیه و لام دردی است که صاحبش خود را گران انکار باید و بسبب مادۀ که در عضو باشد غیر حساس که معلق باشد بعضو حساس باید را و عبیده مثل فعل از ثقل از باب کرم یعنی گران شدن ثاقب بثاء مثلثه دردی است که گوئیا عضو را سوراخ میکند بسبب نفوذ مادۀ غلیظه در عضو غلیظ اندک اسم فاعل از ثقبه از باب نصر یعنی سوراخ کردن مسلی بکسر میم و فتح سین مهمله و تشدید لام دردیست که بسبب مادۀ غلیظ محتبسه که صاحبش می‌پندارد که جوال دوز درش سوراخ می‌کنند تشبیه جوال دوز و بعضی از شارحان بضم میم تصحیح کرده اند فاعل از نسه و ظاهر نیست القطعة الحادی والعشرون فی ذکر شهور رومیه ✣ الرطبیت بتعلیم اشتهار است ✣ مرا الی ان شیرین با تو کار است ✣ مفاعیلن مفاعیلن فعولن ✣ رنج از نرخ این یار کار است ✣ دو تشرین و دو کانون پس آنگه ✣ شباط و آذار نیسان و ایار است ✣ حزیران و تموز و آب ایلول نگه دار شش که از من یار کار است بدانکه سال بر دو نوع اولا قمری و آن زمان جدا شدن قمر است از یک موضع و دوم شمسی و آن زمان جدا شدن شمس است از هر نقطه که فرض کنند

کشد از فلک البروج تا باز گردد بهمان نقطه بهر که اصل کار مغرب است مشرق و هر یک از این دو سال دوازده ماه است و این قطعه از ذکر اسامی شمسی است باصطلاح رومیان نقطه سر این ایلول بفتح همزه و سکون یاء تحتانیه سر روز تشرین اول بکسر تاء فوقانیه و سکون شین معجمه و کسر راء مهمله و نون سی یکروز تشرین آخر سی روز و این شش ماه خزانست کانون اول و کانون آخر هر یک سی یک روز شباط بضم شین معجمه و گویند مهمله و باء منقط و طاء مهمله بیست هشت روز سه سال بیست و نه روز چهارم و نه روز این سه ماه زمستان است و بیست و نهم را کبیسه گویند آذار بمد در و ذال معجمه و راء مهمله سی یکروز نیسان بفتح نون و سکون یاء تحتانیه و سین مهمله سی روز ایار بفتح همزه و تشدید یاء سی یکروز این سه ماه بهار است حزیران بفتح حاء مهمله و زاء معجمه و یاء و راء مهمله و نون سی روز تموز بفتح تاء فوقانیه و میم و واو و زاء معجمه آب بمد همزه و باء منقطه هر یک سی یکروز این سه ماه تابستان است ✣ مرا و راز حالت کعبه گلخن بالتشت آید ✣ آدمی کند سرم سودای ایجا بر پشت آید ✣ اگر حور جنان بینم بچشم بی تو زشت آید ✣

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل ✣ زفر دور دین چه بلا مستی ماه آید بهشت آید ✣ بیان خرداد تیر آنکه که مرداد همی باید ✣ پس از شهریور مهر آبان آذر دیدن ✣ که بر بهمن چرا اسفندارمذ ماه نمی آید پس بزبان فارسی فروردین درا و دال مهملات باردی بهشت بفتح همزه و سکون راء و دال مهملتین خرداد بفتح خاء معجمه و سکون راء و دال مهملات سه ماه بهار است تیر ماه مرداد ماه شهریور ماه بفتح شین معجمه و سین مهملتین این سه ماه تابستان است مهر ماه بکسر میم و هاء ساکن و راء مهمله آبان ماه بمد همزه و باء منقط آذر بمد همزه و ذال معجمه و راء مهمله و این سه ماه پاییز است دی ماه بفتح دال و سکون یاء تحتانیه بهمن بفتح باء منقط و سکون هاء و فتح میم و سکون نون اسفندارمذ ماه سه ماه زمستان است و هر یک از این ماهها سی روز است و در آخر ماه اسفندار ماه پنج روز زیادت کنند تا سال تمام شود زیرا که سال شمسی سیصد و شصت و پنج روز و چهار یک روز است تخمینا القطعة الثانی والعشرون فی ذکر اسامی سال ترکان ✣ ای زلف در خشت طعنه زن لیل و نهار ✣ یغماکن چشم عاشقان در شب تار ✣ مفعول مفعول فاعلات فعل

برخوان

✣ برخوان که کنم نعود بر جان ترکسار ✣ موش و بقر و پلنگ و خرگوش شمار ✣ پس چار چه تهنگ و مار آید و اسپ ✣ آنگاه با سگ و گوسفند است حساب ✣ حمدونه و مرغ و سگ و خوک آخر کار بدانکه ترکان دوازده برج را بنام این جانوران می‌خوانند و هر یک از دوازده سال که تاریخ ایشان است بیکی از این جانوران نسبت میکنند بترتیب مذکور سیچقان ئیل یعنی سال موش اود ئیل یعنی سال گاو پارس ئیل یعنی سال پلنگ توشقان ئیل یعنی خرگوش لوی ئیل یعنی سال نهنگ ییلان ئیل یعنی سال مار یونت ئیل یعنی سال اسپ قوی ئیل یعنی سال گوسفند بیچی ئیل یعنی سال حمدونه و میمون که تخاقوی ئیل یعنی سال مرغ ایت ئیل یعنی سال سگ تنگوز ئیل یعنی سال خوک القطعة الثالث والعشرون فی ذکر مکان کواکب سبعه بیت ای نکام تو چرخ مینا فام ✣ شمس برخ مرتبت غلام ✣ فعلات مفاعلن فعلن ✣ کوشش کن تا بکوبیت پیام ✣ حمل و عقرب است با بهرام ✣ قوس و حوت است مشتری را بام ✣ ثور میزان چه خانه زهره است ✣ هر زحل را است جدی دلو مقام ✣ تیر جوزا و خوشه مه سرطان ✣ شمس را اقتاب شیر مدام ✣ بدانکه کواکب سیاره هفت اند بهرام بفتح باء منقط زحل مریخ گویند بکسر میم و لام مهمله در آسمان پنجم است و مشتری بضم میم و شین معجمه نعاری برجیس گویند

بکسر بای بنقطه داکه ان ششم است و زهره بفتح زاء معجمه و ها و راء مهمله که اورا
ناهید گویند در آسمان سیم است زحل بضم زاء معجمه بفتح حاء مهمله و لام که اورا
کیوان گویند در آسمان هفتم است و تیر تازی عطارد در آسمان دویم است
و ماه تازی قمر است در آسمان اول است و آفتاب تازی شمس است و در آسمان
چهارم است و چون ماه و آفتاب بمنزله دو پادشاه بودند دوازده برج میان ایشان
قسمت یافته بترتیب اسد و سنبله میزان عقرب قوس جدی آفتاب را باشد دلو و حوت
حمل و ثور و جوزا و سرطان ماه را و اسد را خانه آفتاب و سرطان خانه ماه باشد
بجهت موافقت در طبیعت و هر یک ازان پنج کوکب دو خانه از ایشان گرفته بطریق
که در حقه استقامت است و خانه مرافق از وجهم آفتاب و ماه برابر است
جوزا سنبله عطارد را ثور میزان زهره را حمل و عقرب مریخ را قوس حوت
مشتری را جدی و دلو زحل را **القطعة الرابع والعشرين في بروج دوازده**
کانه مذهب ای تورا اوج [illegible] بهمه گیتی + تو بعلم از همه
کسان در پیشی فاعلاتن مفاعلن فعلن + زود برخوان ز دانش ادر
پیشی + خور بجزا [illegible] + حمل ثور شیر با [illegible] +
دلو میزان حوت عقرب [illegible] + بلبقت و نه قوس و جدی [illegible]

پس آفتاب در بروج شمالی که حمل ثور جوزا سرطان اسد سنبله بیشتر باشد از بروج جنوبی
که میزان عقرب قوس جدی دلو حوت است پس از هر یک از حمل و ثور و اسد باشد
بیش که سنبله سرطانست سی یک روز می باشد و در جوزا سی و دو روز می باشد و در هر یک
از دلو و میزان و حوت و عقرب سی روز می باشد و در هر یک از قوس و جدی بیست و نه روز
و بعضی در اینمعنی چنین گفته اند از برای اختصار + لا الا لب لا الا لب شش مرات
لل کط کط لل شهور کوتاه است + پنج لا اشارت سی و یک ماه باشد که همگی سی و یک روز است
و لب اشاره بماهی سی و دو روز است و کط اشاره بماهی بیست و نه روز است و ل اشاره
بدو ماه بیست و نه روز است زیرا که لام عبارت از عدد سی است و الف از یک و با دو
و کاف بیست و طا نه **القطعة الخامس والعشرين في ذکر سن سنوات**
این قطعه و قطعه اسمی قلاع خیبر است از حیث بحر بسیط و ابن [illegible] عقیل ذی
القدر بالغ + کاه بیلغ علم سا [illegible] بالغ + بلیغ جذع سن کا و است
انکه + ثنی رباعی سدیس است صالغ + بلیغ بفتح تاء فوقانیه و بای بنقطه و یا
و عین مهمله و کاو یک ساله جمع تبابیع و تباع مؤنث تبیعه و تبیع پس را
گویند جذع بفتحتین جیم و ذال معجمه و عین مهمله کاو و گوسفند و اسب
دو ساله و اشتر پنج ساله جمع پنج ساله جذعان پس جذع مؤنث جذعه ثنی

بفتح ثاء مثلثه و کسر نون و یاء تحتانیه مشدده کاو و گوسفند و اسب سه ساله
یا در چهار گویند کاو و گوسفند و اشتر شش ساله جمع اثناء و ثنیان رباعی بفتح
راء مهمله و با بنقطه و عین مهمله کاو و اسب و گوسفند و اشتر چهار ساله یا در پنج
گوسفند و اشتر جمع رباع و ربع و رباعیان سدیس سدیس و دال مهمله
قتیل کاو و گوسفند و اسب پنج ساله یا در شش و اشتر هشت ساله نر و ماده یکسانست
جمع سدس سدیس شش یکی را گویند صالغ بصاد مهمله و لام و غین معجمه
کاو و گوسفند شش ساله یا در هفت نر و ماده یکسانست جمع صلغ بدانکه
پس کاو و گوسفند از شش در گذشت نام ندارد و هفت ساله را صالغ سنه گویند و هشت
ساله صالغ سنتین بر بین قیاس + مخاض لبون است حقه جذع پس
ثنی رباعی سدیس است بازل + مخاض بفتح میم و خاء و ضاد در آدان
و محل در آمدن دواب و مراد اینجا این مخاض است یعنی اشتر یکساله ماده یست
مخاض ثنیته جمع بر این ذیست واقع میشود لبون بفتح لام و باء بنقطه
مضمومه که کفته باشد و مراد اینجا این ذی بنت لبونست یعنی اشتر دو ساله حقه
بکسر حاء مهمله و قاف مشدده اشتر سه ساله که در چهارم در آمده جمع احقاق
و حقاق ماده حقه جمع حقایق یا ذل ببد بنقطه و راء معجمه اشتر نه ساله

سر ماه در او یکسان است جمع بوازل و مزدل و بزل اسم فاعل از بزدن لازم باب
نصر یعنی دندان پیش اشتر بر آمدن و با قی لغات گفته شده **بیت** آیدر باده دانش
تعلیم خطبه است خط الکبل الخطبات + فعلات مفاعلن فعلات +
علم بزجان که با قیات حیات + بحر این قطعه و قطعه جمل و عقرب یکیست
و در بیان اسامی پنج سیاره است + اشعر و عمر و حمیر و کهلان + مروان مار علم
زصابت + و قصه سبایین است سبب این مغرب این قحطان در قرآن مجید
مذکور است که شیخ نامهای هفت قبیله که از فرزندان او بند نظم کرده است
اشعر بهمزه مفتوحه و سکون شین معجمه و عین مهمله مفتوحه و راء مهملتین
افضل و بسیار موی تن و موی کرا اسم است باب اشعر گویند جمع شعر عمر بفتح
و بفتح عین و راء مهملتین و واو می نویسند برای فرق از عمر حمیر بکسر حاء مهمله
و سکون میم و فتح یاء تحتانیه و راء مهمله نام موضع است نیز کهلان
بفتحتین مرد بضم میم و تشدید راء مهمله جز پنج را گویند انمار بفتح همزه و سکون
نون و میم و راء مهمله عامر بعین مهمله و اسم فاعل امده از علم از باب
علم یعنی کار کردن از نهد [illegible] سبا نیز است دریمن گفته اند نام
مردی است و شهری است دریمن و گفته اند قبیله است دریمن و گفته اند نام

هر دو یارست هاوزاده پسر بود و انشر داز دو مرد حیر دانا روی هردو حرام دهجم
دغ ن دکهبلان بیت ای جمالت عکس خورشید است طلعت رشک ماه +
چند هزاران راهها از زه میر یک کلاه + فاعلات فاعل مستفعل +
زود برکو تار مامرکسر مردم کلاه + نه فلک مستوی الجمیع راجرا بر کشیده +
اختلاف وزن دارد هر یکی بی اشتباه + در لکن زیبق الملم اسرب دهن
ارزیر خل + فضه نام یکی سرشبه به صفره + بدانکه مقصود ازین قطعه
بیان فرقیست میان مقصود ازین ارا جیلی در زر که ازین فلزات
به مقتضای علم کیمیا ازبرای انکه وزن هر یک ازاینها با وزن زر که ازان فلزات
سازند یکی است پس بدانکه ذر اقی که از زر اصیع صد درهم بیشتر دو چهل
ازان و چهل و پنج از هر یک از یخ و مس و پنجاه چهار از نقره بیش میگردد
و پس معلوم شد که زر که ازان چهل و شش درهم در این طرف بیش میگردد
دو ادهر ساخته اند و نیز مقصود ازاین تفاوت وزن فلزات است که
که مذکور شد بجهت انکه هر یک از حروف ابجد موضوع است از برای عدد
معین

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ی	ک	ل	م	ن
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰

س	ع	ف	ص	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰	۱۰۰۰

پس

پس کلن صد باشد در بدل دال مهمله پنجاه نه والم هفتاد و یک و حلق
سیر و هشت و یه پنجاه و چهار و یک چهل و سه چهل و پنج و چهل و شش
ومراد از زیبق سیماب است و از فضه بکسر فا و ضاد معجمه مشدده نقره
و ازسنبه بفتحتین شین معجمه و با بنقط و لم برنج و صفر بضم صاد مهمله و سکون
فا و را مهمله روی

القطعة السادسة والعشرون في الهزج

بیاید قامت سرو درست بزلیت خندان + رفیقت فتح اقبال ور حمت
سرخ دولت حرجان بحر مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل + بیرم حشم
دین این قطعه غزا از بر برخوان + کتف شانه معیر روده عفل بازو
لیسر استان + زیج زنخ دنبه مرغ دشو بیرمان + کتف بفتح کاف و کسر
فتح تاء فوقانیه و فاء و کسر کاف و سکون تاء تزاده شانه جمع اکتاف
معی بکسر میم و فتح عین مهمله روده و راه اب در نشیب جمع امعاء عضد
بفتح عین مهمله و ضم ضاد و کسره و سکون معجمه و دال مهمله و ضم عین و سکون
ضاد و بر وزن عنق نیز امده از مرفق تا کتف جمع اعضاد و به توت
اول بازو گویند پس در قطعه فرس گذشت زنخ بکسر تین زاء معجمه و نون
و جیم مفتوحه مشدده و زنخ براء معجمه بروزن زنخ زنج دنبه مرغ گوشت بکسر

شین معجمه و مد بزبان بجهت نظم مقصود اورده بیت هم گر یکی لنگی عرج لنبلی
بلکوی + علیم و عالم علام دانا ای پرشان + صنم بفتح صاد مهمله کرنگی بتا به نقط
لنگی عرج بعین و را مهملتین و جیم لنگی بلبه بتا بنقط گوشت دان مجموع ران فرس
و مقصود ازباب علم بعیر کریدن و لنگ شدن و لنگ شدن در آن خندن علم
بعین مهمله دانا فاعل از علم بغیر دانستن علیم و علام مبالغه یعنی بسیار دانا بجهت
نظم همه دانا اورده اتر بفتح همزه و سین مهمله و یا ترمان لبخ اندوه قعیل از اسی
ارباب علم بغیر اندوه خندن بیت سحاب و عارض و مزن و غمام ابارست ظل سایه
جیاد وابل دیمه و مدرار و مطر باران + سحاب بفتح سین و سکون حاء مهملتین
همزه و باء بنقطه ابر یعنی از شر ها ن ابر خشک لشیده که فرا اند واحد سحابه جمع سحب
و سحب عارض بعین و کسر راء مهملتین و ضاد معجمه ابر که سایه افکنده و بخار
مرام و دوال الکلام بر شانیز است جمع عوارض ولشکر بزرگ و عرصه و بخیده
ولشکر را عارض گویند جمع غراض و اسم فاعل از غرض ارباب حرب یعنی عرضه
و فرا پیش امدن در شکار کردن و درد دادن و بمکه و بمدینه امدن مزن
بضم میم و سکون زاء معجمه و نون ابر سفید واحد مزنه غمام بفتح غین معجمه ابر
که تمام افاق را پوشد واحد غمامه جمع غمائم ظل بکسر ظاء معجمه ولام مشدده سایه

ودود جمع

و دود جمع ظلال حیا بفتح حاء مهمله و یاء تحتانیه و مد باران که زمین زنده کند
ویشرم و خرج اشتر و فراخ سال جمع احیا واحیه وابیت واو والف و باء بنقط
بکسر و لام باران تحت بزرگ قطره فاعل از وبل ارباب حرب یعنی باران بزرگ قطره
باریدن دیمه بفتح دواو و سکون سین مهمله باران سخت که در بهار اید منسوب
به وسم ارباب حرب یعنی داغ کردن زیرا که داغ وقت ان میکند زمین را با گیاه
مدرار بکسر میم و دال و دایش مهملات ابر پر باران مفعال از در ارباب نصر یعنی
بشرو باران فروریختن مطر بفتحتین میم و طاء و سکون راء مهملتین باران
جمع امطار بیت ربیع اسم بهار امد خریف اسم خزان انکه + شتاو صیف
بر شبیه برسنا است تابستان + ربیع براء مهمله و باء بنقطه و یاو عین
نزدیک عرب دولیست ربیع ان شهور دان دو ماهست بعد از صفر ربیع الاول
و ربیع الثانی و ربیع الاول از منه دان چهار اول زمانی است که دران
گیاه و شکوفه پیدا شود و چهار دیگر ان است جمع اربعاء و اربعه
زمانی است که دران میوه پیدا شود باران بهاری و چهار یک چیزی و جوی
خرد با نیز ربیع گویند جمع اربعاء فعیل از ربع ارباب فتح یعنی چهارم شدن
و چهار یک شدن چهار اکردن و باران بهار امدن خریف بخاء معجمه و راء

مهمله و یا و فا بوزن ربیع خزان فصلیست که لتراف کنند دران یعنی میوه
از درخت باز کنند و باران ان وقت را گویند شتاء بکسر شین معجمه و تاء فوقانی
و مد زمستان دشتوه حلیف بفتح حاء مهمله و سکون یاء تحتانیه و قاف تابستان و باران
تابستان و مصدر از باب حرب یعنی تابستان جای مقام کردن و باران تابستان
امدن و خطا شدن تیر + عدو خصم دشمن دان خدا را حرف و ترسیدن
و ناق نکل بند ادهد حقیر سجن چه زندان + عدو بفتح عین و دال مهمله و تشدید
واو دشمن جمع اعداء و عدا یس اعادی فعول بمعنی فاعل از عداوت
و عدوان از باب نصر یعنی پیدا کردن و اخمه در کاشتن خصم بفتح خاء معجمه
و سکون صاد مهمله و میم دشمن واحد و جمع مذکر … حوق دران یکسان
است و گاه برخصوص جمع کنند و مصدر از باب حرب یعنی غلبه کردن
به خصومت بکسر و تسلط شدن و خدا برکجاء مهمله و ذال معجمه و راء مهمله
مفاعل حرف بفتح خاء معجمه و سکون واو و فا مصدر از باب علم یعنی ترسیدن
و ناق بفتح واو و ثاء مثلثه و قاف بند نکل بکسر نون و سکون کاف و لام
بند که برپای بنهند و ابل اکام جمع انکال حقیر بفتح حاء و صاد مهملتین خانه
التنوار سجن بکسر سین مهمله و سکون جیم زندان جمع اسجل و سجون

انداکی

بلبیت ای برکش بطرف کامل طری تازه جنی چیده + مرز بسوادزنیکس ضیئ لاغر
سبزه بابن + ابی بفتح الف و باء بنقطه فعیل بمعنی فاعل از اباء از باب فتح یعنی باز
زدن حزن بجای بنقطه و طاء مهمله فعیل بمعنی فاعل از بطو از باب کرم یعنی دیرکه
شدن طری بطاء مهمله یتی فعیل بمعنی فاعل از طراوة از باب علم و کرم یعنی تازه
شدن جنی بجیم و نون فعیل بمعنی مفعول از جنی از باب حرب یعنی میوه از درخت
باز کردن خریره بکاء و راء معجمه یتی فعیل بمعنی مفعول از حز و از باب نصر یعنی قهر
کردن دنی بدال مهمله و نون فعیل بمعنی فاعل از دنائت از باب فتح یعنی ناکس
ضنی بضاد معجمه و نون فعیل بمعنی فاعل از ضنی از باب علم یعنی نزار شدن بهی
بباء بنقطه و هاء فعیل بمعنی فاعل از بهاء از باب علم و کرم یعنی زیبا شدن
بلبیت سغب عرث و طوی جرع است و مصدر ها لغت است از حرف + یکی سغبان
دوم غرثان سیم طیان دگر جرعان + سغب بفتحتین سین مهمله و غین معجمه
و باء بنقطه گرسنه و گرسنگی طوی بفتح یتی طاء مهمله و واو گرسنه و تن
و میان باریک شدن غرث بفتح یتی غین معجمه و … راء مهمله و ثاء مثلثه
گرسنه شدن و گرسنگی برسه مصدر از باب نصر سغبان لغت است مشتق
از سغب و غرثان از غرث و طیان از طوی و جرعان از جرع مجموع بفتح اول

و سکون تاء بنی شخص گرسنه باشد و اینه در بعض شروح گفته جرعان یافته نشده بلکه
چه ولست غیر واقع چون در مهذب هست کلف عشق و مسلف لاف
سنه لا سال و اینن ناله خذر خاشع فرخ خایف فلق دل وجل ترسان
کلف بفتحتین کاف و لام و فا عشق و شیفتگی روی در یک که میان سیاهی
و سرخی باشد و مصدر از باب علم یعنی لاف زدن و جای … زن در دل
شوهر و بباز بودن ابر سنه بفتحتین سین مهمله و نون سال جمع سنوات و یک
سال جمع سنون اینن بفتح همزه و کسر نون اول ناله و مصدر از باب حرب
یعنی نالیدن بیمار خذر بفتح خاء مهمله و کسر ذال معجمه و سکون راء مهمله اسم فاعل
از خذر از باب علم یعنی حذر کردن خاشع به خاء و شین معجمتین و عین مهمله
فاعل از خشوع یعنی فروتنی کردن و چون فروتنی از ترس میباشد ترسان گفته
فرخ بفتح فاء و کسر راء معجمه و سکون عین مهمله فاعل از فرع از باب علم یعنی ترسیدن
و پناه گرفتن به کسی و عون کردن کسی را خایف بخاء معجمه و فاء فاعل از خوف
از باب علم یعنی ترسیدن فلق بفتح فاء اول بکسر لام و سکون قاف
از فلق از باب علم یعنی آرام شدن و چون بی آرامی لازم ترس است ترسان گفته
با … بهاء و باء بنقطه از هیبت از باب علم یعنی ترسیدن و شکوه داشتن

و وجل

و وجل بجیم و نون فلق از وجل از باب علم یعنی ترسیدن بلبیت تقی متقی
پرهیزکار و عبقری نیکو + سغب سوء ان کدر تیره خدر حیره سدر حیران + تقی
بفتح تاء فوقانیه و قاف پرهیز جمع اتقیا فعیل از وقیدان بدل است و در صحاح
گویند تقی و متقی است از اتقا اصلش اوتقی بواو بجهت کثرت استعمال تو هم
کردند که تاء از نفس کلمه است تخفیفش کردند تقی شد و چون در کلام عرب
مثالی نداشت همزه را حذف کردند تقی متقی شد بروزن فقی بفتح بدان
تقی را … گرفتند عبقری بفتح عین مهمله و سکون باء بنقطه و فتح قاف و کسر راء
مهمله و تشدید یاء نیکو و … گرد غایه و مرد قوی و مهتر منسوب بعبقر که عرب را گمان است
که از زنان جنیانست و چیزی که از مکان … و دانش و قوة و … تعجب کنند نسبت بان
کنند واحد و جمع … مؤنث عبقریه و جمع عبقریات سغب بفتحتین
سین مهمله و فا و نون … دریست … بر سنه کارد … شمشیر
باشد جمع سغول و … کدر بفتح کاف و کسر دال و راء مهملتین تیره
فاعل از کدر و کدورة و کدرة از باب علم یعنی تیره شدن حذر بفتح حاء معجمه
و کسر باء و دال مهملتین حیره و فضول اسم فاعل از حذر از باب نصر از که با … سیان

114

امردان ازخزکی و فضولی است سدر بفتح سین وکسر دال و راء مهملات حیران
وسرگردان شدن و سرگشته شدن و سدر نامی است دریارا وتد
بیخ و صبر رنج الم درد جرا سوزش افطر بینوا دارو تبیق بدخو میق
گریان وتد بفتح واو وکسر تاء فوقانیه و دال مهمله بیخ جمع اوتاد و منه کوش
ازجانب رو یتر و تتر گویند و سکون مصدر از باب حزن یعنی بیخ زدن وصب
بفتحتین واو و صاد مهمله و باء بنقطه درد و بیماری جمع اوصاب و مصدر از باب
علم یعنی دردمند شدن جوی بفتحتین جیم و واو با سوزش وسختی وجد از
ازعشق و حزن و مصدر از باب علم یعنی بتابه شدن بالهو افطر بفتح همزه
وکسر قاف و سکون طاء مهمله بینو یعنی فقروت و واو ممدود و بفتح دال
مهمله دارو جمع او ادویه تبیق بفتح تاء فوقانیه و باء مکسوره تحتانیه و قاف
بدخو و خشمگین اسم فاعل از مهموز العین از باب علم یعنی سخت تیز شدن
و سخت خشم گرفتن میق بوزن تبیق گریان اسم فاعل از ... از باب
علم یعنی سخت بگریستن بیت خفر بارد نسیم سرد سمین گرم حزین غمگین
+ فرح شادی سرور است جذلان و فرح شادان + خفر بفتح خاء
معجمه وکسر فاء و راء مهملتین اسیر و مرد و سرمایه یافته اسم فاعل

ازخفر

ازخفر از باب علم یعنی سرد شدن بارد بباء بنقطه و راء و دال مهملتین ابرد
و باء گرد سرسخته جهد و زود سرد اسم فاعل ازبرود رست از باب نصر یعنی سرد شدن
شمیم بفتح شین معجمه وکسر میم و میم وا بسرود رود سرد اسم فاعل از شمیم از باب
از باب علم یعنی سرد شدن سخین بفتح سین مهمله وخاء معجمه گرم و نقر بفتح
گرم شدن حزین بفتح حاء مهمله وکسر زاء معجمه و یاء و نون فعیل بمعنی فاعل
از حزن از باب علم یعنی غمگین شدن سرور بفتح میم وسکون سین و راء مهملتین
اسم مفعول از سرور و سرت از باب نصر یعنی شاد کردن جذلان بفتح
جیم و ذال معجمه ساکنه فعلان بمعنی فاعل از جذل از باب علم یعنی شاد شدن
بیت صغر خوردی کبر پیری فلز کانی سمیج ناخوش + ذنب دنب لعب
بازی طلب جستن خرب ویران + صغر بکسر صاد مهمله و فتح غین
معجمه و راء مهمله خوردی و خرد شدن از باب کرم و باد در آمدن علم فلز
بکسرتین فا ولام و زاء شده انچه بگدازند از گوهرها مانند زر و نقره و ان
و مس و غیره سمیج بفتح سین مهمله وکسر و سکون میم و جیم تا
ناخوش سمیج بمعنی فاعل از سماجه از باب کرم یعنی زشت شدن و ناخوش لازم
جمع سماج ذنب بفتح ذال معجمه و نون و سکون و باء بنقطه دنب

115 وانشر و عیران و دنبال خشم جمع اذناب لعب بفتح لام وکسر عین مهمله
وسکون باء بنقطه بازی کردن مصدر از باب علم طلب بفتحتین طاء ولام و باء
بنقطه جستن مصدر از باب نصر خرب بفتح خاء معجمه وکسر راء مهمله و باء بنقطه
ویران اسم فاعل از خرب از باب علم یعنی ویران شدن عنا قوت و سنا
رفعت بکا انفی نکاه کریه جنف میل خفر شرم صبح است و حجب
عنا ممدود بفتح عین مهمله و نون رنج و مصدر از باب علم یعنی رنجور شدن سنا
ممدود به بفتح سین و نون رفعت و بلندی جلا بفتح و مد مصدر از باب نصر یعنی
از جای وطن بیرون شدن و بیرون کردن بکا بضم باء بنقطه و کاف
و مد و قصر مصدر از باب ضرب یعنی گریستن و کسی را بگریستن غلبه کردن از او
ممدود داد از باز گشتن و از مقصود بیرون آمدن جنف بفتحتین جیم
و نون و فاء ساکن از باب علم یعنی جور و میل کردن خفر بفتحتین خاء
معجمه و فاء و راء سنگی خشم و حیا مصدر از باب علم یعنی پر شرم گیس شدن
و صباح بکسر صاد مهمله و باء تحتانیه و حاء مهمله اطار مصدر از باب ضرب
یعنی بانگ کردن صحب بفتحتین صاد مهمله و حاء معجمه و باء بنقطه بانگ
کردن از باب علم عرین بیت و غیل و غاب و غیض و ایک و شری بیشه

ابن

بیت ابد لکلک سینن قحط و مطی زنت و جراب انبان + جولت عرین بفتح عین
وکسر راء مهملتین و یاء و نون بیشه شیر و کوشت غیل بکسر غین معجمه و سکون
یاء تحتانیه بیشه شیر جمع غیول غاب بفتحتین معجمه ولام و باء بنقطه بیشه شیر غیض
بفتح غین معجمه و سکون یاء تحتانیه و فتح خاء معجمه بیشه شیر جمع اغیاض ایک
بفتح همزه و یاء تحتانیه درخت بسیار در هم رفته و هته واحد ایکه و ایکه بیشه شیر
شری بفتحتین شین معجمه و راء مهمله درخت حنظل بزبان عامه پارسیان جفاز
گرگ و بزبان گیلم سیر گوسته موش و ماران و مال فرود یابد است که
که در ان شیر بسیار باشد زبد بفتحتین زاء معجمه و باء بنقطه و دال مهمله
کف آب و کف شیر و غیره جمع لباد سنین و سکون بکسر سین مهمله جمع سنه
یعنی سال و لقد اخذنا آل فرعون بالسنین ای
بالقحط مطی بفتح میم و طاء مهمله و قصر شتر جمع امطاء جراب
بکسر جیم و راء مهمله و باء بنقطه انبان دارسته جایه تاب
جمع اجربه و جرب عفص چون بیت عبره بعره زنگ اشک و اشک
و الممه کور + چو مده ... براجم بند انگشتان + عفص بفتح غین معجمه
و میم و ضاد مهمله زنگ یعنی کیک خشم و بیخ کو بند مصدر از باب علم

يعني زنگ شدن حسم ارباب علم و حزب يعني پاسباني نعمت گيران
و غيبت و طعنه كردن كبر را عبره بفتح عين مهمله و سكون باء منقطه و راء مهمله
الكنگ خشم جمع ابرات مصدر از ان ابرا ابارت علم يعني فرود امدن
اشك خشم عبره جمع عبر د العباد مصدر از ان الكمه بفتح همزه و سكون كاف
نابينا، از واد جمع كمه مونث كمهاء مادر زاد بجيم وراء مهمله و نون منزه يعني جمع
موازن و انچه نرم از نزه اسم فاعل از فردن ارباب نفره يعني از نرم شدن
براجم بفتح باء منقطه وراء مهمله وكسر جيم بندهاي انگشتان واحد برجم بضمتين
باء و جيم بليتي كنديده نكهت بغل بحر بوي [illegible] دهان باشد صنان است
د فر كنده بغل بحح ابيزدان يعني بوئي و تاء فوقانيه كنديده فعل
از يني ارباب كم يعني كنده شدن نكهت بفتح نون و سكون كاف و
فتح ها و سكون تاء فوقانيه و مصدر از ارباب فتح يعني دميدن از ناگوارائي
بخر بفتحتين باء منقطه و خاء معجمه و سكون راء مهمله دبل جمع البخار ضنان
بضم صاد مهمله و نونين كنده بغل د فر بفتح دال مهمله و سكون فاء وراء
مهمله كنده بغل و مطلق كنده و از نامهاي حرامئيت و بحركت فاء يقت
شد شايد بجهت بضم باشد اين جو بيت از ملحقات بحع بفتح نون و سكون

معجمه و عين مهمله مصدر از ارباب فتح يعني بهر مدن كار طرا بلخ حابس كردن
دوستي و تعجب يعني اب بميزياب قت شد تنوفه فهمه فيفا فلات سبب بيد
چه بيد و دو بيابان است لوب و حره شنگستان تنوفه بفتح تاء فوقانيه و نون
و فا بيابان جمع تنائف فهمه بفتح فاء ميمان و سكون هاء اول بيابان و در جمع فهام
و فيفا ممدود نفائي مفتوحين و سكون هاء تحتانيه بيابان كه در ان اب نباشد
فيافي فلاه بفتح فاء بيابان جمع فلاء و فلوات ليس فلي سبسب بسينين
مهملتين و سكون باء اول منقطه بيابان جمع سباسب بيدار بفتح باء منقطه و سكون
دال مهمله ادية دق بفتح دال مهمله و تشديد واو بيابان لوب بضم لام و سكون
واو و باء منقطه زمين كه پوشيده باشد از سنگ سياه واحد لوبه حره
بفتح حاء مهمله و تشديد راء مهمله شد سنگستان جمع حرات
وحرون در حرون **القطعة السابع والعشرون في الرجز** بيت
اي قامت سروي بود تو رسته در گلزار جان + زلف رخت بنگار گلزار شعبان
+ مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن + بر حران ابايرين
لب سخن با بگشت جان رايگان + طور جبل طود علم كوه است
حارس پاسبان + طرم عسل اري طرب شهد است مي ان رايگان

طور بضم طاء مهمله و واو وراء مهمله كوه و جنس از مرغ و ادمي جبل بفتحتين جيم
و باء منقطه كوه جمع جبال طود بضم طاء مهمله و سكون واو و دال مهمله كوه بلند
و بزرگ جمع اطواد علم بفتحتين عين مهمله و لام و سكون ميم كوه و علم جامه و نشان
كه در بيابان نهند و نشان لب نوري جمع اعلام حارس بحاء وراء و سين مهمله
يعني پاسبان جمع حرس و حراس اسم فاعل از حرد است از باب نصر
يعني پاسباني كردن و نگهداشتن طرم بكسر طاء و سكون راء و ميم مهملتين
انگبين و مسكه عسل بفتح بتي عين و سين مهملتين انگبين و مصدر از باب
حزب يعني انگبين در طعام كردن و به شيار رفتن اري بفتح همزه و سكون
راء مهمله انگبين و مصدر از باب ضرب يعني انگبين كردن و منع و باز گرفتن
ستور را مندان و چيزي در اين د يك بستن و بهم امدن ضرب بفتحتين ضاد
معجمه وراء مهمله و سكون باء منقطه انگبين سفيد و سبز مي ان بفتح ميم و تشديد
جيم رايگان بيت ميزان ترازو حمل باره خر خروار بود + فلك سفينه
جاريه كشتي شراع شراعش بادبان + ميزان بميم و زاء معجمه ترازو جمع موازين
در اصل موزان بود مفعال از وزن از باب ضرب يعني سنجيدن بجهت
كسر واو بايشد د گشتنيكه در ان اعمال خلايق سنجد و در حشر و نشر خلق

فايده نيز ميزان گويند و عدل را نيز گويند و نام برجي است در اسمان حمل بحكم
حاء مهمله و سكون ميم و لام بار اشتر و بار كه از پشت نهند بار سر و كتانه جمع
احمال و مصدر از باب ضرب يعني بر داشتن بار بر پشت وقر بكسر واو
و سكون قاف وراء مهمله خروار جمع اوقار يعني بار اشتر و خر استعمال
كنند فلك بضم فاء و سكون لام و كاف كشتي واحد و جمع و مذكر و مؤنث
در او يكسان است سفينه بفتح سين مهمله و فا و يا و نون و ها كشتي
جمع سفن و سفائن فعيله بمعني مفعول از سفن از باب ضرب يعني تراشيدن
جاريه بجيم وراء مهمله كشتي روان و افتاب و كنيزك جمع جاريات و جواري
شراع بفتح شين معجمه و راء و عين مهملتين بادبان كشتي جمع شرع و اشرعه
بيت لوح سكاك جو هوا ملان بود پر خالي تو اي + شامخ بلند و قلل سر سراج
ستم نردبان لوح بضم لام و سكون واو و حاء مهمله ميان اسمان و زمين
سكاك بضم سين مهمله و كاف ميان اسمان جو بفتح جيم و تشديد واو ميان اسمان
و زمين جمع اجواء جود و جو نام شهري است كه انرا نيز گويند ملان بفتح
ميم و لام و مد همزه ظرف پر فعلان از ملا از باب فتح يعني پر كردن
فاما قياس فعلان بمعني فاعلا است از باب علم يعني پر شدن و بمعني تهي

وا فنون لکران شامخ بفتح شین معجمه و میم و خاء معجمه کوه بلند جمع شامخات والشوامخ و اسم فاعل از شموخ از باب فتح یفتح بلند شدن قله بضم قاف و فتح لام مشدده سر کوه و سر مردم و سبوی بزرگ و بلندی چیزی جمع قلل و قلال معراج بکسر میم و عین و راء مهملتین و جیم نردبان جمع معارج و معاریج اسم آلت از عروج از باب نصر ینصر بالا بر شدن سلم بضم سین مهمله و تشدید لام مفتوحه نردبان جمع سلالم و سلالیم ✚ جسم و جسد شخص و طلل جزبان و جثمان و بدن ✚ تن ذات هستی کون بود روح و نفس معجمه جان ✚ جسم بکسر جیم و سکون سین مهمله تن و جرم جمع اجسام و جسوم جسد بفتح جیم و سین و دال مهمله تن مردم جمع اجساد و جسد و شخص بفتح شین و سکون خاء معجمه تن و صاد مهمله کالبد تن مردم و جز آن که از دور بنماید جمع اشخاص و شخوص طلل بفتح طاء مهمله و لام اول کالبد تن و نشان سرای که مانده باشد از پس ویرانی جمع اطلال و طلول جزبان بفتح حاء مهمله و سکون واو و باء نقطه دار تن جثمان بضم جیم و سکون ثاء مثلثه و میم و نون کالبد تن بدن بفتح باء یک نقطه و دال مهمله و نون تن مردم و تن جامه دراز کوتاه و بزرگ و پیر جمع ابدان ذات بذال معجمه هستی و خداوند و جانب کون بفتح کاف و سکون

واو و نون مصدر از باب نصر ینصر بودن روح بضم راء مهمله و واو و حاء مهمله جان و زندگانی و نیرو که دو فرشته است جمع ارواح و جبرئیل ع نیز روح گویند و نام فرشته ایست بزرگ صفت برابر فرشتگان نفس بفتحتین دم و ساکن و سین مهمله جان مردم و غیر آن و خون و آب و کیست چشم و زخم داشتن جمع نفوس مهجه بضم میم و سکون هاء و جیم مفتوحه جان و خون دل گویند خون دل ✚ عور ✚ بنی ستور قط مه خیطل حر است که به کلب یک ✚ برغوث کیک نمل ذره مورچه عالم جهان ✚ ستور بکسر سین مهمله و نون و سکون راء مهمله که به استخوان خلق است جمع سنانیر و معرب آن بزرگ گویند قط بکسر قاف و تشدید طاء مهمله گربه جمع قطاط خیطل بفتح خاء معجمه و سکون یاء تحتانیه و فتح طاء مهمله و سکون لام گربه جمع خیاطل هره بکسر ها و تشدید راء مهمله گربه ماده جمع هره کلب بفتح کاف و سکون لام و باء نقطه دار سگ جمع اکلب و کلاب مونث کلبه و کلیب نیغ رسته شمشیر و تور که سپاه دار که در میان ادیم کیرند در وقت روختن و چوب که در دیوار گذارند نیغ که سقا مشک دران اویزد و درخت لی خار او در دو دیوانگی گویند و نام ستاره و نام قبیله است برغوث بفتح باء نقطه و سکون راء مهمله و غین معجمه و سکون واو و ثاء مثلثه

بسکون میم

کیک جمع براغیث نمل بفتح نون و لام مور جمع نمال واحد نمله ذره بفتح ذال معجمه و راء مشدده مور خرد جمع ذره عالم بفتح عین مهمله و لام و میم این جهان و این جهان و هر آفریده که در وی است جمع عالمون و عوالم و اهل کیف زمانه هر جنس و آن خلق را عالم گویند ✚ بنی ✚ قلت کمی راحت خوشی شرت سور ملکت شهی ✚ سور شیری چیدت نوبی گفت پری ریلیت کان ✚ قلت بکسر قاف و فتح لام مشدده اندک شدن مصدر از باب ضرب راحت براء و حاء مهملتین و تاء فوقانیه آسایش و کف دست جمع راح و راحات و مصدر از باب نصر و علم بیزار شدن ملکت بضم میم و سکون لام و فتح کاف و لام تا لفوقانیه پادشاه سود بفتح سین و سکون واو و فتح اول دال مهملتین مصدر از باب نصر ینصر بزرگ شدن و سردار شدن جلت بکسر جیم و فتح دال مشدده مهمله و تاء فوقانیه مصدر از باب ضرب یضرب نو شدن لطف بکسر کاف و تشدید طاء معجمه پری معده ریلیت بکسر راء مهمله و سکون یاء تحتانیه و فتح باء نقطه دار غبت مصدر از باب ضرب یضرب بگمان افکندن ✚ بنی ✚ لادع گزان بالغ رسان اکل خوران راتع چران ✚ طایر پران ✚ سایر روان ✚ ساعی جوان ✚ لادع بدال مهمله و غین مهمله معجمه فاعل از لدغ از باب فتح یفتح گزیدن مار و عقرب و غیره بالغ بباء نقطه و غین معجمه

از سعی جمع

فاعل از بلوغ از باب نصر ینصر رسیدن اکل فاعل از اکل از باب نصر ینصر خوردن راتع براء مهمله فتح یفتح چرا کردن طایر بطاء و راء مهملتین فاعل از طیران از باب ضرب یضرب پریدن و شتافتن ساعی بمیم و طاء معجمه فاعل از خطو از باب نصر ینصر شتن و رفتن لازم است میان سبب پایان گفته جارین بجیم و راء مهمله فاعل از جریان از باب ضرب یضرب رفتن ساعی بسین و عین مهمله فاعل از سعی از باب فتح یفتح دویدن و شتافتن و کار کردن و از سیدن هم ازین باب ینبر امر کردن و عامل زکوة کردن ✚ بنی ✚ جمع فریق و قوم و فرقه امت و معشر فته ✚ طالی بله شکوی کله جمه کله رابی شبان ✚ جمع بفتح جیم و میم و عین مهمله هم و گروه جمع جموع و جمع رقل و مزارده را گویند و مصدر از باب فتح یفتح گرد کردن فریق بفتح فاو راء مهمله و قاف گروه از میان جمع اقوام یعنی اقوام فرقه بکسر فاو و سکون راء مهمله و فتح قاف گروه از میان کمتر از فریق جمع فرق امت بضم همزه و فتح میم مشدده و طاء فوقانیه گروه در این امام و بالا و مرام و احکام جمع امم و هر آنچه نیز گویند معشر بفتح میم و سکون عین مهمله و شین معجمه و سکون راء مهمله گروه از میان جمع معاشر فته بکسر فاو و فتح همزه و یاء تحتانیه گروه جمع فئات

طالق بطاء مهمله و کسر لام و قاف فعل از طلاق از باب نصر و کرم یعنی رها شدن
زن از عقد نکاح یله و سر کلاز شدن شکوی بفتح سین و سکون کاف و واو
گله کردن از باب نصر مجمه بفتح ها و سکون جیم و فتح میم کلمه اشتر که از جهل باز
باشد جمع مجوم الجمه الصف عالیست کی این بستان الجمه الشفا سختی زمستان
را میر او علیس مهمله یتن شبان جمع رعاء و رعاه در عیان اسم فاعل از
از عی از باب فتح یعنی چرانیدن و چریدن و نگاه داشتن **بیت** بغی ظلات
کمری بغض علاوت و شمنی + تفاجت قران ریت تبیان بیان
این شان + غی بفتح غین معجمه و تشدید یاء تحتانیه براه شدن و تباه
شدن و نومید شدن طلالت بفتح ضاد معجمه و تشدید لام مع الف
و فتح لام تانی براه شدن و هلاک و ضایع شدن هر دو مصدر از باب ضرب بغض بضم
باء بنقطه و سکون غین و ضاد معجمه تا تیع دشمن و دشمن داشتن
از باب کرم علاوت بفتح عین و دال مهملتین و شمنی تلقا بکسر تاء فوقانیه
و سکون لام و قاف و همزه ابر و مصدر از باب علم یعنی دیدن قران بضم
قاف و سکون راء مهمله و همزه ممدوده و نون کتاب که حضرت حق جل و علا
بحضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم فرستاده و بفارسی قول آ

وآغاز قرآن که بید تبیان بکسر تاء فوقانیه و سکون باء بنقطه و یاء تحتانیه مصدر از باب ضرب
یعنی هویدا شدن ایت بمد همزه و یاء فوقانیه نشان و حرفهای قران و جمع ایتی و ایاولیات
اصل اویه **القطعه الثامن والعشرون فی بحر المضارع**

بیت ای قابل عطا و سزاوار تاج و تخت + در باغ علم چو تو نبودم یک
درخت + مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات + بر جان دهر بر نهاد
کلاه تخت + میران ناودان ندانم شجر درخت + چون ملتجای پناه
ملک شه و سریر تخت میران بکسر میم و سکون یاء تحتانیه و راء مهمله ها
و باء بنقطه ناودان مارنیب ندا بفتح نون و دال مهمله و همزه نم جمع آنکه
واندیته و بیه دور رفتن آواز و غایت و سخاوت و باران و ترکیبات نیز
گویند شجر بفتح تاین شین معجمه و جیم و راء مهمله درخت و نبات بی دار
جمع شجرات و اشجار واحد شجره ملتجا بضم میم و سکون لام و فتح تاء و
فوقانیه و جیم پناه گاه اسم مکان از التجا یعنی پناه بردن ملک
بفتح میم و کسر لام و کاف و ساکن مالک ملیک پادشاه جمع ملوک و املاک
و ملاک و ملکاه سریر بفتح و راء بی مهملات بوزن فقیر تخت جمع
اسره و جای جمع شدن آب اجری و قرارگاه را سریر گویند **بیت** کل توجیع

قاطبه و جمله دار همه + سطرات و نصف نیمه خرو است و بعض لخت
+ کل بضم کاف و تشدید لام همه جمیع بفتح جیم و میم و یاء و عین مهمله
همه قبیله گرد آمده و سپاه و فعیل از جمع از باب فتح یعنی گرد کردن قاطبه بقاف
و کسر طاء مهمله و فتح باء بنقطه همه جمله بضم جیم و سکون میم و سکون
و فتح لام همه جمع جمل شطر بفتح شین و سکون طاء مهمله و راء مهمله نیمه و
و ... جانب جمع اشطر و مصدر از باب نصر یعنی دو نیم کردن و بد و خاتی
نیم از پستان اشتر و نیمی گداختن و کمر بستن چنانکه گوئی شطر ... را دیگر
لفظ بکسر نون و سکون صاد مهمله و فاء نیمه و از جمع انصاف جز
بضم جیم و سکون راء معجمتین و همزه پاره و بهره جمع اجزاء بعض بفتح
باء بنقطه و سکون عین و ضاد معجمه لخت و پاره اجزی جمع ابعاض
فنجین سراب و توم قند سپر تاریک رباکه و دو قرع نژاد و شیرید
تخت فنجن بفتح فا و سکون یاء تحتانیه و فتح جیم و سکون نون
سرای و دار دیگر است هم اشنی و هم بوستان لیست توم بفتح تاء
مثلثه و سکون واو و میم و بکسره و بضم فا آمده است یعنی سیر و گندم
قند بفتح قاف و تاء مثلثه و دال مهمله خیار بادرنگ یعنی بالنگ جمع

آقثار دبا بضم دال مهمله و تشدید باء بنقطه و مد و گویند بتخفیف باء و قصر کدو و کدو نیز گویند
کدوی تر واحد دباه و دربار فرع بفتح کاف و سکون راء و عین مهملتین کدو و کدو نیز
درخت کدو و نیمچ کدوی ترکفته و مصدر از باب فتح یعنی کرفتن و مقهور کردن و قهر
زدن و تمام شراب انا بنشد اشامیدن شدید بفتح شین معجمه و دالین مهمله بین
بخت و تقویت جمع اشداء فعیل از شد از باب نصر یعنی استوار بستن و جله
بردن و دویدن و قوی کردن و روز جو بر آمدن فتاخیار و سلق چغندر
جزر گزر نغاع بوانه است و امانت و متاع رخت قثاء بفتح قاف و
و تشدید ثاء مثلثه مخففه و گویند مشدده خیار دراز یعنی خیار و سلق بکسر
سین مهمله و سکون لام و قاف چغندر و برگ سبز جزر بفتح تین جیم
زاء معجمه و راء مهمله و کسر جیم نیز آمده گزر یعنی زردک و کدو سفید فربه
و گوشت که در جوز و واحد جزره لغناع بفتح نونین و سکون عین مهمله
اولی پودنه اثاث بفتح همزه و ثاء مثلثه کالای خانه و مال زر و اشترا گو
و دیگران واحد اثاثه متاع بفتح میم و تاء فوقانیه و عین مهمله کالای خانه
و منفعت و برخوردار جمع امتعه و فرج زن متاع گویند حذعه قرب
و جبر شکسته حال ذیب ذی و لباس کسوه چون جذر خط تخت

خدعه بضم خاء معجمه و سکون دال معجمه و فتح عین مهمله مکر و فریب
حصر بفتح صاد و سکون با و راء شکیبائی کردن و باز داشتن و جمع کردن
جمال بفتح جیم و میم و لام نیکوئی مصدر از باب کرم یعنی نیکوئی کردن
فارسی ولی است زی بکسر راء معجمه و تشدید یاء تحتانیه آنچه در پوشند
اصل وزی لباس بکسر لام و باء یک نقطه و سین مهمله آنچه در پوشند
جمع لبس و هر یکی از زن و شوهر را لباس دیگری گویند و منه اللباس
التقوی الاحیاء کسوت بکسر کاف و سکون سین مهمله
و واو و تاء آنچه در پوشند جمع کسی بجهت کسوت را تغیر داشته
جد بفتح دال مهمله بخت و بزرگی و توانگری و پدر پدر و پدر مادر را گویند
جمع جدود و جده و اجداد و مصدر از باب نصر یعنی بریدن و نیک بخت
شدن کوشش کردن و از باب حزب بزرگ شدن در چشم کسی
حظ بفتح حاء مهمله و تشدید ظاء معجمه بخت و بهره جمع حظوظ
و حظاظ و احظ و مصدر از باب علم یعنی بهره مند شدن ماه شب
چهارده بدر است و منش حالات و سلامت فی بعد
حشا رفت بدر بفتح باء یک نقطه و سکون دال مهمله و راء مهمله

بدر

ماه شب چهارده جمع بدور و بجهت آنکه ماه شب چهارده مبادرت میکرد
یعنی پیشی میکرد بر آفتاب در طلوع و گویند در غروب بدر گویندش و چاهی
است میان مکه و مدینه و گویند موضعی است و گویند نام ابر است
و غلام تمام و رجوانی را گویند که خرمن را سر آن ماه و نام زنیست فی بفتح
فاء و سکون یاء تحتانیه و همزه سایه بر زوال و غیمت جمع افیاء و فیوء
و مصدر از باب حزب یعنی باز گشتن فحته بفتح حاء و سکون خاء
معجمه و یاء فوقانیه ما بین ابیات از ملحقات القطعة الرابع

والعشرون فی بحر الخفیف ابیات غلام ترک

تاتاری ❊ بیرون در شهر کن شکر باری ❊ فعلات مفاعل
فعل ❊ نظم کن بهجه در اشعار ❊ سکر مستی صبح و هوشیاری
❊ نفر عون منظاهرت یاری ❊ سکر بضم سین و سکون کاف
و راء مهمله مستی اسم از سکر مصدر از باب علم یعنی مست شدن
و سخت چشم گرفتن صحو بفتح صاد مهمله و سکون حاء مهمله و واو
هشیاری و روز بی میغ و مصدر از باب نصر یعنی از مستی بهوش آمدن
و برهنه شدن آسمان نفر بفتح نون و صاد و راء مهملتین یاری

عون بفتح عین و سکون واو و نون یار و یاری دهنده جمع اعوان و عون
و عون مصدر از باب نصر یعنی کمک کردن و نیز مظاهرت بضم میم و ظاء
معجمه و راء مهمله و تاء فوقانیه باکسی هم پشت شدن و دو جامه را هم پوشیدن
و از زن ظهار کردن و مصدر مفاعله ❊ بیت ❊ مبرم متقن متین محکم
❊ مظلم داج مدلهم تاریک ❊ مبرم بضم میم و سکون باء یک نقطه و راء
مهمله محکم اسم مفعول از ابرام یعنی محکم کردن و ملول و دل تنگ
گردانیدن یعنی سه کردن ریسمان و مبرم دو جامه و رسیمن جوتو و بند
جولاهه را گویند و نوعیست از جامه و جامه از ریسمان دو تو دوخته
باشد متقن بیم و تاء فوقانیه و قاف اسم مفعول از اتقان یعنی کار محکم
متین بتاء فوقانیه فعیل بمعنی فاعل از متانت از باب کرم یعنی محکم و استوار
شدن مظلم بظاء معجمه اسم فاعل از اظلام یعنی تاریک شدن شب
مدلهم بدال مهمله سخت سیاه و تاریک اسم فاعل از ادلهام سخت تاریک
شدن ❊ بیت ❊ وهن و وجل است و نی و سستی لیک ❊ ذل
ذلت هوان و خواری ❊ وهن بفتح واو و سکون نون سستی
پاره از شب و مصدر از باب علم و حزب یعنی سست شدن و سست گردانیدن و

بفتح واو

بفتح واو و سکون ها سست شدن و دریده و پوشیدن از باب حزب و نی
بفتح واو و سکون نون سست شدن از باب حزب ذل بضم ذال معجمه
و تشدید لام خواری ذلت بکسر ذال معجمه و فتح لام مشدده و تاء فوقانیه
خواری و مصدر از باب حزب یعنی خواری و خوار شدن از باب نصر ❊ بیت ❊
ابتهال و تضرع است ضرع ❊ استکانت تفرع و زاری ❊ ابتهال
بکسر همزه و سکون باء یک نقطه و کسر تاء فوقانیه و ها و لام مصدر افتعال
یعنی زاری و دعا کردن تضرع بفتح ضاد معجمه و راء و عین مهملتین
و ضرع بفتح یائی ضاد معجمه و راء و عین مهملتین فروتنی کردن از باب
علم و ضرع سست را گویند استکانت بهمزه و سین مهمله و یاء فوقانیه
و کاف مصدر استفعال یعنی فروتنی کردن و تن بدادن تفرع بفتح
تاء فوقانیه و ضاد معجمه و راء و عین مهملتین مصدر تفعل یعنی زاری کردن
❊ بیت ❊ قسم و حلف و یمین سوگند ❊ ذمت از اهل ذمه زنهاری ❊
قسم بفتح قاف و سین مهمله و میم سوگند جمع اقسام حلف بفتح
حاء مهمله و سکون لام و فتح فاء یافت نشد ظاهر شیخ فعل را
انشا از برای بره از حلف بکسر لام مصدر از باب حزب یعنی سوگند خوردن

یلمن بفتح یاء تحتانیه و میم و یای تحتانیه و نون سوکند حوشت راست
دستوری راست دارست و قوه و دال د واو آل او جمع اعیان و جاه و مرتبه
نیک را بیتین کویند ذمیم بکسر ذال معجمه و کسر میم زنهار ربیت پاس و حرمان
قنوط نومیدیست چون تعطل بطالت بیکاریست یاس بفتح یاء تحتانیه
و سکون همزه و سین مهمله نومیدی و نومید شدن و دانستن ارباب علم
حرمان بکسر حاء مهمله و سکون راء مهمله بی روزی و بی روزی کردن
ارباب بصر و علم و حرب قنوط بفتح یعنی قاف و نون و واو و طاء
مهمله نومید و نومید شدن ارباب بصر و علم و حرب و تعطل بفتح تین
فوقانیه و عین و طاء مهملتین و لام بضم الطاء مصدر تفعل
یعنی بیکار کردن و بی زیور شدن بطل بفتح باء بنقطه و طاء مهمله
و لام منفتوحه بیکار شدن و باطل شدن و دلیر شدن ارباب بصر بیت
قرادی و قضاعه سک ابیت حرم بیشه خراس زاوار بیت
قرد بکسر قاف و سکون راء و دال مهملتین کبی یعنی بوزنه جمع اقراد
و قرده و قرود قضاعه بضم قاف و ضاد معجمه و عین مهمله پاره پاره سک
آبی و نام قبیله ایست حرفه بکسر حاء و سکون راء مهملتین و فاء منفتوحه

بیشه جمع حرف حرب بفتحتین حاء و راء مهملتین و فقر سزاوار تشبیه و جمع بکنند
و حرب بفتحتین جیم و راء معجمه فخ افزوده اند با داشش تنکی و بدی چنانچه
سزاوار باشند و مصدر ارباب حرب پاداش دادن و غلبه کردن
و نکیداردن و بسیار کردن حرب و جلد است و عضو هر و زدن
ترکی در باق و هندوی یاریست حرب بفتح ضاد معجمه و سکون راء مهمله
و باء بنقطه کرده و مردم سبک کوشت و کوزنت پیستان اشتر و باران سبک
جمع اخراب و مصدر ارباب حرب یعنی بزدن و برفتن و بند کردن
و کشتن کردن اشتر و جستن و رک و رلیه و جراقه از زرد و رسان کلاوه
کردن و هم نشب امدن و صفت کردن و دست کسی از عال او کوتاه کردن
و دوختن جلد بفتح جیم و سکون لام و دال مهمله مصدر ارباب حرب یعنی
بیازیانه زدن و توانکر امدن و پوست اشتر باز کردن و دروغ کردن
و خرما بن که صبر کند ارباب جلیه کویند جمع جلاد عضو بفتح عین و سکون
ضاد مهملتین بعصار دن و دستق جراقه ارباب بصر و بفتح باء و سکون
راء معجمه و داو زن بهراه و بیفی بعضا ارباب او دماق برلاد مهمله
و قاف لفظیست ترکی یعنی از زن مادر و کرباء مهمله بفتح الفست هندی یعنی رزن

القطعة الثلثین مجزو بحر الهزج ۲

ایا روشن برو تیر چشم مه لیلائی سراپا گوش بهوشم مستمع تا خود
چه فرمائی مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل زبحر محبت پیمش
بیان کن از بنکر خدائی د دف حدث خوض د شعر علم و فقه و فهم دا
دنائی غمار و حلم ابنوعی حدث چون وعده تنهائی وقوف
بفتحتین واو و قاف و فا مصدر ارباب حرب یعنی با راستیاران و بعین
دانائی یافت نشد طاهر تغیر ملازم است چون فوقی و الیساران مستلزم
دانستن است حدس بفتح حاء مهمله و سکون دال و سین مهملتین مصدر
ارباب حرب یعنی برای خود سخن کفتن و آن از دانائی است و بید بسبیل ادراک
رفتن و نکر ابایدن اشتر و پای بر حرب نهادن و تیر انداختن شعر بکسر
شین معجمه و سکون عین و راء مهملتین دانستن و شعر کفتن ارباب بصر
علم بکسر عین مهمله و سکون لام و میم دانستن فقه بکسر کاف و سکون
قاف و ها دریافتن بدرسه مصدر ارباب علم غمار بضم غین معجمه و میم
و راء مهمله انبوهی حلقه بفتح حاء مهمله و سکون لام و فتح حا انبوهی و کثرت
حده بکسر حا و دال مهملتین تنهائی وحده بفتح واو و سکون حا و دال مهملتین تنها

شدن و یکانه شدن مصدر ارباب حرب و یکانکی را وحده کویند
عسار مسکنت چون بوئس و فقر و عیله درویشی مخائیم و مکائل
کیلها فیلوله بی رائی عسار بفتح عین و سین و راء مهملات در شرح
کتب لغت یافت نشد و فاما در کتب فقه بمعنی مشغول است مسکنت
بفتح میم و سکون سین مهمله و فتح کاف و نون و تاء فوقانیه بیچارگی
بئوس بضم باء بنقطه و سکون همزه و سین مهمله سخت حال شدن مصدر
ارباب علم فقر بفتح فا و سکون قاف و راء مهمله درویشی جمع و مصدر
ارباب حرب یعنی شب مهر شکستن و شتر بهار رام کردن عیله بفتح عین
مهمله و سکون یاء تحتانیه و فتح لام درویشی مخائیم یافت نشد مکائیل
بفتح میم ها بنها واحد مکیال یعنی کیل یعنی پیمانه فیلوله بفتح و سکون یاء
تحتانیه و ضم لام اول ضعیف رای شدن مصدر ارباب حرب و حراب
غار سبب فیلوله کویند و آن بسبب جنون و پیراثی است نزه
ضغن و ضغینه احنه حقد و حنق کینه قیمه نه فه طاقت و
قدرت توانائی تره بکسر تاء فوقانیه و راء مهمله کینه جمع ترات
و مصدر ارباب حرب یعنی کینه در کردن ضغن بکسر ضاد معجمه و سکون

غین معجمتین که جمع اضغان و مصدر از باب علم یعنی کینه در کردن ضغینه
بفتح ضاد و کسر غین معجمتین و نون کینه جمع ضغائن احسنه بکسر همزه
و سکون حاء مهمله و نون کینه احسنه و مصدر از باب علم یعنی کینه گرفتن
حقد بکسر حاء و سکون قاف و دال مهمله کینه جمع احقاد حنق بفتح
حاء مهمله و سکون نون و قاف کینه جمع حناق و مصدر از باب علم
یعنی کینه گرفتن قسیمه بفتح قاف و کسر سین و سکون یاء تحتانیه و فتح
میم بوی دان و بعضی نافه یافتن نعند ظاهر الجبهت انکه نافه بوی دان است
قسیمه کفته فاره بفتح فاء و راء مهمله نافه خشک طاقت بطاء مهمله و
قاف توانائی و یک شاخ ریحان قدرت بضم قاف و سکون دال
و راء مهملتین توانائی و مصدر از باب نصر و علم توانا الی نعمت فرز
رحمت بلا مهر نعمت و رحمت کنان کلمط پرتش فیضت فضع
دسوانی آلاء بکسر همزه و لام نعمت و نیکوئی جمع الاء ضر بفتحتین
ضاد و راء مهمله اولی کزند و نیکی و ضد نفع و مصدر از باب نصر یعنی کزند
کردن و رحمت عربی است بقول اشبوهی که نیکی و کزند است بلاء بفتح
باء بنقطه و لام و مد آزمایش نیکی و بدی جمع بلایا و مصدر از باب نصر

یعنی عطا

یعنی عطا دادن مطا هراء اشنغ نیکی خواسته وار رحمت و بدی وار ایش را
گذاشته در مهذب گوید بلا آزمایش و عطا کنان بکسر کاف و تشدید نون
ستره و پوشش و سوراخ کوه جمع اکنان غطاء بکسر غین و طاء مهمله و
مد پوشش و سر دیگ و سر تنور و غیران جمع اغطیه فیحت بفتح فاء و ضاد
معجمه و حاء مهمله بوزن طبیعت آسایش در سوال کردن و بدیه لعدن جمع
و فتح بفتح فا و سکون بد و معنی اخذ به و مصدر از باب فتح ا لقطعة

الحادی و الثلثین فی بحر المضارع

ابر کلبین حدائق
جان منبع هنر   در اجتهاد عمر بعالم شدی شحر   معقول فاعلات
مفاعیل فاعل   این قطعه مضارع او زنت کیان زبر   ازمیل
شفره مجدت شکرده دان زکر   پولاد نیشی خدش داسکاف
لعش کر ازمیل بکسر همزه و سکون فا و راء مهمله کارد بزرگ و نیز
کارد کفشگر و خراز شفره جمع شفرات و شفار مجدت بکسر میم
و سکون حاء مهمله و فتح ذال معجمه شکرده جمع مجادید اسم الت
از جز و از باب نصر یعنی نعلین برابر کردن زکر بفتحتین ذال و کاف
و راء مهمله فولاد و شیر کنایه از فولاد و میان نرم اهن و عورت مردم را

نیز گویند جمع مذاکر و نر بینه از هر جنس جمع ذکور و ذکوره و ذکران و ذکاره انثیت بفتح
همزه و کسر نون و سکون یاء تحتانیه و ثاء مثلثه ماده از جنس جمع اناث و اناث اسکاف
بکسر همزه و سکون سین مهمله و کاف و فا کفشگر جمع اساکفه و بعضی صانع
را اسکاف گویند   خرزین خوک و رسن کفش هلب کالسوی تسمیه و
تقش کفش شتاجوز نبا خر   خرز بکسر خاء معجمه و سکون نون و کسر زاء
معجمه و سکون یاء تحتانیه و راء مهمله خرک بزد ریش کردن خنزیره و حو
ماره جمع خنازیر رجس بکسر راء مهمله و سکون جیم و سین مهمله پلید و
و عقاب و غضب و هلب بضم تا و حاء مهمله و سکون لام و باء بنقطه کاسموی
واحد هلبه و موی دنبال اسب نیز گویند جمع اهلاب و هلبه اهزنان یعنی سخت تر روز
کار تسخین بفتح تاء فوقانیه و سکون سین مهمله و کسر خاء معجمه و سکون یاء
تحتانیه مصدر از تفعیل یعنی گرم کردن و بعضی کفش پا و رنشد ساختن موزه
نیز گویند و واحد هو ندارد و بعضی گفته اند واحد تسخان است دقش بفتح
و سکون فا و شین معجمه کفش و لفظ است معرب تبابا بفتح تاء مثلثه و قفر
جز گرا کسیر ... یعنی ... و مصدر از باب نصر یعنی اشکارا کردن جز تباء
بفتح نون و بلاء بنقطه جز جمع ابناء و مصدر سکون از باب فتح یعنی پیا بمودن کاه

بکار شدن

بکار شدن و باز آمدن   شکارست و فرج هر کسی و لیکن انطلاق ان
مهیل ... تحلیس و نیت ایر بز   شکر بفتح شین معجمه و سکون کاف
و راء مهمله عورت زن فرج بفتح فا و سکون راء مهمله و جیم عورت زن
و عورت مرد و اشکاف کاف کوه و جایگاه بیم فروج و فرج و مصدر از باب
نصر و حزن یعنی باز آمدن اندوه و کشادن و شکافتن حرج بکسر حا و راء مهملتین
فرج زن اصل حرج جمع احراج و حرون و گویند برابو مشدده و لیکن بفتح کاف
و سکون یاء تحتانیه و نون گوشت اندرون فرج زن مانند غده خزاره جمع کرون
حمل بفتح میم و سکون ها و کسر باء بنقطه جای بچه از رحم و شیخ او فرج گفته
فهیلس بفتح قاف و سکون حاء و فتح باء بنقطه و کسر لام و سکون سین مهمله
تر دیس بضم زاء معجمه و تشدید یاء بنقطه و کسر لام و سکون میم سین مهمله زبر
بضم راء معجمه و تشدید باء بنقطه نر د لغت یمن ریش یعنی ... گویند ایر بفتح
همزه و سکون یاء تحتانیه و راء مهمله نره باتشمان جمع ایور و ایار
خفیه است خایه عانه زهار است و شر عاف   نفره مغال سینه
و رمانه تار سر   خفیه بضم خاء معجمه و سکون صاد مهمله خایه جمع
خصی عانه بعین مهمله و نون موی زهار جمع عانات و کلمه عکور خرج عن

وعانه نام دیهی است بر کنار فرات سره بضم سین مهمله وراء مهمله ناف
جمع سررو سرات جسره الاوایت میان واو ثغر رماعه بفتح راء مهمله ومیم و عین
مهمله ابجا که حید ابتش سرور سر مردم را گویند بجلی که او را جان دانه گویند
کالوس دان سکاچه وضاغوط بیندلان جاثوم هم مستند و بتاکه
پردر کابوس بفتح کاف وضم تاء بنقطه وسکون واو وسین مهمله
وضاغوط وضاد وغین معجمتین وطاء مهمله در کتب لغت بجای غین
یاء بنقطه الف و بیندلان بفتح نون وسکون یاء تحتانیه وفتح دال وجاثوم
بجیم وضم ثاء مثلثه جمع جراثیم مجموع آنکه مردم را فرو گیرد و وید بسر گویند
وسکاچه نام قومی است مستند بجیم ونون ودالین مهملتین اسم فاعل
استیدن یعنی کسی را بدیدن معروف کردن و برده دریدن و اواز بلند بردا
شتن ناعاء و فوقانیه مبالغه ملک اسم فاعل از هناک از باب ضرب یعنی دریدن
واواز بلند برداشتن منهاج منهاج و منهج وجدد قصد راه راست
ورد شر لعیط وطن دمور داب خوز منهاج بکسر میم وسکون نون
و فتح ها و جیم راه فراخ جمع اول مناهج و مناهیج و جمع دوم مناهج جدد بفتح
جیم ودالین مهملتین زمین هموار و نرم و راه بر گرد آن در شتی نباشد

جمع اجداد

جمع اجداد وقصد بفتح قاف وسکون صاد و دال مهملتین میان زیاد
وکم وجانب و عدل یعنی داد و مصدر از باب ضرب یعنی آهنگ کردن
و داد کردن و میانگی رفتن و شکستن چوب و راه راست گفته ظاهر عبارت
آنکه میان زیاد و کم و مرد بکسر واو و سکون راء و دال مهملتین ابخورد و لدرد و ای استنجا
نهادن در وز نوبت خور آگویند فرا و رت دراین خروج و مصدر از باب
ضرب یعنی بآب آمدن و بآب باز آمدن شریعة بفتح شین معجمه و کسر راء و دال علی
مهملتین ابخور و راه و دین جمع او شرایع عطن بفتح عین و فتح طاء و مهملتین
جاء خفتن اشتر نزدیک آب تا آب خورد مورد بفتح میم وسکون واو
و کسر را و دال مهملتین راه آب جمع موارد نزق جنگ و نیز جنگ
چه قربه عصام بند شن مشک کهنه باشد و حرائم چرم کر ذق
بکسر زاء معجمه و قاف مشدده جنگ بر و چران جمع زقاق و زقان نهی
بکسر نون و سکون حاء مهمله مشک روغن جمع انحاء قربه بکسر قاف و
سکون راء مهمله و باء بنقطه مشک آب جمع قرب و قربات عصام
بکسر عین و صاد مهملتین بند مشک جمع اعصام و عصم شن بفتح شین
معجمه و تشدید نون مشک کهنه جمع شنان و شن نیز مصدر آمده از باب نصر

یعنی ریختن لعصف و غارت کردن حرام بفتح صاد و تشدید راء مهملتین
جرم گرو جرم گرویش و مبالغه صارم از صرم از باب ضرب یعنی از لحمی کسی بریدن
و بار درخت بریدن فدان میاد منشه جنگ نیز جمع سحاة بیل
منخه اله قلع تبر فدان بفتح فاء و تشدید دال مهمله در صحاح گویند اله
المزدین المحرث او مهذب گوید اله بنو کرب و گویند آن گاو که بر وی کشته کنند
و در منهاج گویند میار چوب و چوبست که بکسران بر میان بسته و سر بر گور
جمع و ظاهر امر اواز اله التوزین است جمع فدادین بتخفیف مسحاة بکسر
میم وسکون نون و فتح سین مهمله ن ماحیک واله بنا کوه ن جمع مساحی
اسم اله از سحا از باب ضرب یعنی و امیدن و بنا کردن بیز بکسر نون
وسکون یاء تحتانیه و راء مهمله جفغ چوبست که بر گردن گاو نهند و علم
جامه و بافه جامه جمع ابنار و نیران و نیز نوز و راله کوبند و ان چوبست
که جامه را بپیچید و فت بافتن مسحات بکسر میم و سکون و حاء مهملتین
بیل اسم الت از سحت از باب فتح یعنی گل از زمین بر بیل زدن بدان جمع
مساحی مسلحه بکسر میم اولی و فتح سین و حاء مهملتین آله و مانه
جولاهه گویند اسم الت از سح از باب فتح یعنی مالیدن طمع بکسر خاء و فتح لام

زعلی

وعین مهمله تبر بزرگ از آهن که دهن آن می پوشد بر وی گذارند جرم بار
مسواة بجیم منقله زو دارست و مرکلنک باشد شرد ف زمبره اکار
بزرگو مسواه بکسر میم وسکون مهمله بنجه که بآن زمین را راست کنند اسم
الة از سوی زبان عامه که از باب علم یعنی برابر کردن منقله بکسر میم وسکون نون
وفتحتین قاف ولام اسم الت از نقل از باب نصر یعنی فا و ابردن مر
بفتح میم وتشدید راء مهمله کلنگ و بیل جمع مرور و در سر بانیز گویند
جمع مرار شروقة بفتح شین معجمه وضم باء مهمله و سکون واو و فاء و تاء
تخفیف را لحبته نخم است ظاهرا اکار بفتح همزه و فتح کاف مشدده
و راء مهمله برزگر جمع اکره این سه بیت از ملحقات است القطعة

الثانی والثلثین فی بحر الرمل

ای بطبیعت صفدران
ابل هم چون بابقره از کسیتمان گشته نیم علم و فضلت مسخره
فاعلات فاعلات فاعلات شاه بر چون نارتی از
خیل سرداران سره شمع و موم ضیف سهرج ناسره جیدتره
شاران خشف غزال است ورشا اهو بره شمع بفتح شین معجمه
وسکون میم و عین مهمله موم جمع شموع زیف بفتح زاء معجمه وسکون

یای تحتانیه و فا دهم بشره و مصدر از باب ضرب یعنی بشره شدن سیم و
خرامیدن بهرج بفتح بای منقطه و سکون ها و فتح رای مهمله و جیم معرب
نبهره یعنی نبهره و بهرج باطل از هر چیز جید بفتح جیم و کسر یای تحتانیه
مشدده و دال مهمله نیک و سره و جمع جیاد و جیاید شادن بشین
معجمه و دال مهمله و نون آهو بره جمع شوادن فاعل از شدون از باب
نصر یعنی بی نیاز شدن آهو بره از مادر خشف بکسر خای معجمه و سکون شین
معجمتین آهو بره که قوت گرفته باشد غزال بفتح غین و زای معجمتین و الف
و لام آهو بره که در حرکت آمده باشد مؤنث غزاله جمع غزلان رشا
بفتح راء معجمه و شین مهمله و همزه آهو بره که بر رفتن زور آمده باشد
جمع رسلا ثقبه سوراخ است و منجل داس پیرم گرد بر کلبتان
ماشه است و کلوب انبر و منشار اره ثقبه بضم ثای مثلثه و سکون
قاف و فتح بای منقطه سوراخ و گویند سوراخ مته و سنبه آتش جمع
ثقب مصدر از ثقب ثقوب از باب نصر یعنی سوراخ کردن و ثقوب
افروخته شدن آتش و خراز منجل بکسر میم و سکون نون و فتح
جیم و سکون لام داس و نیزه فراخ خراسوت جمع مناجل داس الت

ازجمل

ازجمل از باب نصر یعنی پوست بار کردن و نیزه زدن و بیرون آوردن
بیرم بفتح بای منقطه و سکون یای تحتانیه و فتح رای مهمله و سکون میم
در منهاج گویند برمه است و در مهذب عمود آهنین و در صحاح بیرم النجار
و شیخ کرد و گفته زیرا که در پیرد کلبتان بفتح کاف و سکون لام
و فتح بای منقطه و تای فوقانیه و همزه و نون انبر و ماشه فارسی
قول است کلوب بفتح کاف و ضم لام مشدده و واو و بای منقطه انبر
در مهذب انگشت گیر گفته جمع اکالیب منشار بکسر میم و سکون نون
و شین و الف و رای مهمله اره جمع مناشیر شیخ و فاتن و یقن همه هم
برابر است و ثال جرنون شهلیه عجوزه در دلیلی شیره شیخ بفتح شین معجمه
و سکون یای تحتانیه و خای معجمه گذشت در قطعه ثمر میوه فاتن بفا و نون
غیبت شده و نا پاینده جمع فاتون اسم فاعل از فتنه از باب علم
یعنی غیبت شدن و سرالحدیث نزدیکی بقضا فاتن گویند یقن بفتح
یای تحتانیه و قاف و نون ساکن آنکه بغایت پیری رسیده باشد اهم بکسر
ها و تشدید میم سخت پیر شده مؤنث بهمه و هرم بفتح ها و کسر راء مهمله و میم
سخت پیر جمع هرمون و هرمی فاعل از هرم از باب علم یعنی سخت پیر شدن

خیزبون بفتح خاء معجمه و سکون یای تحتانیه و فتح زای معجمه و ضم بای منقطه و نون یعنی
دال یعنی زن پیر شهله بفتح شین معجمه و سکون ها و فتح لام و سکون حا و زن
سخت پیر عجوزه بفتح عین و ضم جیم و زای معجمه زن پیر و گاو پیر و کشتی نام
و جمع جمع عجایز و عجز و عجوز نیز نام را لکاریت در برابر گویند فعول بمعنی
فاعل از عجز از باب نصر یعنی پیر شدن دردبیس بفتح دال و سکون راء و فتح دال
ثانی مهملات و کسر بای منقطه و سکون یای و سین مهمله زن پیر و مرد پیر و سخت
شهبره بفتح شین معجمه و سکون ها و فتح بای منقطه و راء مهمله زن پیر شده
علو الاسفل بستر ذیل دامن قعر کودتک جحیم حدم دنبال دکس
اصل است شرفه کنگره علو بکسر و ضم عین مهمله و سکون لام و واو و تخفیف از باب
نصر یعنی بلند شدن و تعالی گذشتن و سرفراز شدن و بزرگوار شدن سفل
بکسر و ضم سین مهمله و سکون فا و لام پستی مصدر سفال از باب نصر و کرم
یعنی سفله شدن و دون شدن ذیل بفتح ذال معجمه و سکون یای تحتانیه
و لام دامن جامه جمع اذیال و ذیول مصدر از باب نصر یعنی دامن از زمین
کشیدن و خرامیدن قعر بفتح قاف و سکون عین و راء مهملتین گو
و قعر دیگر جمع قعور مصدر از باب نصر یعنی باز داشتن و شکستن و بر کردن

کی از ن

کسی زدن و نیز ذبک بدن و کم کردن غار و پرده فرو گذاشتن و گوفتن
و شستن جذم بفتح و کسر جیم و ذال معجمه حرین بیخ دندان و گونه درخت
بفتح جیم مصدر از باب ضرب یعنی بریدن بنیان بضم بای منقطه و سکون
نون و یای تحتانیه و نون تا بنیاد دیوار جمع ابنیه و مصدر از باب ضرب یعنی
بنا کردن و زن بخانه بردن و چون بنا سقف بدیوار است اصل گفته
اساس بفتح همزه و سینین مهملتین بنا و اصل بنا و جمع اسس شرفه بضم
شین معجمه و سکون راء مهمله و فا و کنگره جمع شرف و مال برگزیده را شرفه
گویند فعل است در اصل از شرف از باب کرم یعنی بزرگوار شدن مقدم
العین است ماق موق ماق ماق کنج چشم موخر چشم دنبال
حاذل مسخره مقدم العین بضم میم و سکون قاف و کسر دال مهمله و فتح
بفتح میم و سکون همزه و الف و کسره قاف و تخفیف جمع مآق و ماق
و ماقی و موق بضم میم و سکون قاف و کسر دال و واو و همزه و قاف جمع
ماق و ماق و ماق الف و سکون همزه و قاف مجموع گوشه چشم
از سوی بینی و موق بر وزن آنکه بالای موزه پوشند بجهت دفع سرما
و احمق و بی عقل را گویند و مصدر از باب نصر یعنی در شتند و موق صول

وحذا لکفش پیش بند را گویند جمع احذاق موزخر بضم میم و سکون واو و کسر خاء
معجمه و راء مهمله گوشه چشم از بیرون گوشها ذل بیاز دال معجمه اسم فاعل
از بذل از باب نصر یعنی بخشنده کفش کهنه دهنده دبی حقیقت مغره یکبیت
سعو ر کفش زبان کرنند   جوز گوز ولوز بادام است و جمع خایه زیر
چون سر طاطست پالوده سمن پرورده   جوز بفتح جیم و سکون واو و زاء
معجمه معرب گوز واحد جوزه و جمع جوزات گرسفنه میان سفید جمع اجوازه
و جوزا نیز نام برجی است در آسمان لوز بفتح لام و سکون واو و زاء معجمه بادام
واحد لوزه عجه بضم عین مهمله و جیم مشدد خاگینه و بعضی از لغت
بفتح عین تصحیح داده اند و خطا است جمع عجج سرطاط بکسر سین و راء
و سکون طاء اول مهملات پالوده سمن بضم میم و سین مهمله پروار
و ترید اسم مفعول از سمین بمعنی فربه کردن **القطعة الثالثة**
والثلثون بحر المضارع ای جامع العلوم که را ای خوب کیش چشم
ملک ندیده بجز بخت تو تیش   مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات
برخوان که تا شوی ز امام زمانه بیش   عقرب که کژدم است و همه در پش
ابره نیش جیعه خیصره مغفه همچون کنانه کیش   عقرب بفتح عین

مهمله و سکون قاف و فتح راء مهمله و سکون باء تمامیه بنقطه کژدم و پاردم
بند را عقرب گویند کردم و حوال ترازو و دسته حوال نعلین بر پشت پای جمع عقارب
عقارب و عقبت نام برجی است در آسمان همه بضم حاء مهمله نوزهر کژدم ابره
بکسر همزه و سکون باء بنقطه و فتح راء مهمله سوزن و نیش کژدم و تیز از ایج
جمع ابر جعبه بفتح جیم و سکون عین مهمله و باء بنقطه تیر دان جمع جعاب
جفیر بفتح جیم و فاء و راء مهمله بوزن قتیل تیر دان بزرگ دان جمع جفار و فغنه
بفتح فاء و سکون ضاد معجمه تیر دان جای جمع فضاض داو خاص کنانه بکسر
کاف و نون تیر دان جمع کنایهی دکنانه نام بر قبیله است و کیش پارسی
قولیست بیت اعصار گرد باد وچه نکباد رکنر و شمال   بالا جنوب و صنعت
حبابیس الو دبیشی   اعصار بکسر همزه و سکون عین و صاد و راء مهملات گرد
باد جمع اعصار نکبا بفتح نون و سکون کاف ۴ ها بنقطه د قصر باد که در نزاه
چهار باد معروف بشد وان چهار نوع است نکبا که از میان حبا و جنوب
اند از او نیز خوانند نکبا که در میان جاو شمال اند از احاجیه و نکبا کو بند و نکبا
که از میان شمال و دبور اند این را جرببا کو بند وان سر داست و نکبا که از میان
جنوب و دبور اند از احیت کو بند وان گرم شمال بفتح شین معجمه در اول

کتاب کی زشت جنوب بفتح جیم و ضم نون و باء بنقطه باد راست کی کاو
بقبله ایستی از شرق آید جمع اجنب و جایب صبا بفتح صاد مهمله و باء بنقطه
باد پس پشت او جمع اجبار دبور بفتح دال مهمله و ضم باء بنقطه و راء مهمله باد پیش
روا و جمع ابر   حمی بت صداع و فواد و کبار ست   درد سر و دل جگر
و جرح و قرح ریش   حمی بضم حاء مهمله و فتح میم مشدده تب جمع حمیات
صداع بضم صاد و دال و عین مهملات درد سر مصدر حمی از باب فتح یعنی تافته
دید و تب کردن کله کرسفند فواد بضم فاء همزه و دال دل وجود دل یافت و جمع
افئده مصدر فاد از باب فتح یعنی بر آن کسی زدن کبار بضم کاف و باء بنقطه
دوال مهمله جود جگر مصدر کبد از باب ضرب یعنی بر جگر کسی زدن جراح بضم جیم
و سکون راء مهمله و حاء ریش جمع جروح مصدر جرح از باب فتح یعنی خسته
کردن قرح بفتح قاف و سکون راء و حاء مهملتین ریش جمع قروح مصدر
از باب فتح یعنی خسته کردن پشت او از آن ظهر است پشت و بطن شکم
فرو پوستین الیه شعمه   الیه نعامه دنبه شتر مرغ و نبجه میش هر
ظهر بفتح ظاء معجمه و سکون ها و راء مهمله پشت چهار پای بار کش و میان
کوتاه تر از شتر مرغ و راء مهمله پشت و چهار پای بار کش و مرکوتاه تر از شتر مرغ

وراه دشت جمع اظهر و ظهور و ظهران در نابین نبند را ظهر کو بند و ظهر البلد
بیرون شهر بطن بفتح باء بنقطه و سکون طاء مهمله و نون شکم و قبیله جمع
بطون و میی دراز و ترازو به مرغ فرد بفتح فاء و سکون راء مهمله و واو پوستین
جمع فرو الیه بفتح همزه و سکون لام و فتح یاء تحتانیه دنبه و گوشت رشت
که و گوشت بن انگشتی یعنی انگشت ابهام نعامه بفتح نون و عین مهمله
و میم واحد نام لغزا شتر مرغ و نعامه شاه راه و دیوار که بر دو دکی چاه
بود و چوب میان چرخ که بر دو دیوار سر چاه نهند و نشان که در بیابان
باشد و رکی است در پای و الخبه در زیر قدوم باشد جمع نعایم و نعامه نیز نام
اسپ است و لقب مرد است بنجه بفتح نون و سکون عین و فتح جیم
ماده گاو و دشتی جمع نعاج بیت حانوت جو دکان شد حلیت البکره
باشد نزار سر قسمت شرط دبق سرش   حانوت بحاء مهمله و ضم
نون و تاء فوقانیه دکان جمع حوانیت حلیت بکسر حاء و سکون لام
و کسر تاء فوقانیه اول یکتره صمغ است نزا بفتح علی معجمه و راء مهمله
و الف مقصور بکسر عین و الف ممدود ده سریشم ابی مصدر حزه
از باب نصر یعنی سریشم چیزی زدن شرط بفتح ثاء مثلثه و سکون

را و طاء مهملتین سرایش در صحاح گوید جزیست چنانچه که آن برنج را صید کنند
و ظاهرا فتح با بجهت نظم است و این و بیت از ملحقات است
بیت املاء مرحبا که ترا عقل شد اله ❊ تسخیر عالم از تو ذهم بهر شد چه
شدله ❊ مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات ❊ گور از نیان ببر که
نزاری مقابله ❊ خارج توفان جد نخ مخلد له خجله ❊ داخل درون
طبق نه محو ضاراست شعله ❊ خارج بخاء معجمه و رای مهمله و جیم برون
شونده اسم فاعل از خروج از باب نصر یعنی برون امدن جد بفتح جیم و فتح
و سکون بیم و دال مهمله ... و سکون میم مصدر از باب نصر بفتح ...
اب و نیجر کسر جمع جامد امده هم چون خدم و خادم امده همچون زحلوقه
بضم زاء معجمه و سکون حاء مهمله و ضم لام و فتح ان فرزین کودکان
از بالای شیب بپایان و شیب از ... انداز ... گویند جمع از حلاق و زحالیف
دگویند جمع سرا شیب و مصدر از ان زحلفه یعنی در که دانیدن خجله
فارسی قول است داخل بدال و همزه و خاء معجمه و لام درون جز ... در آینده
اسم فاعل از دخول از باب نصر یعنی درامدن طبق بفتحتین طاء مهمله
و باء بنقطه و سکون قاف تبق دنه و تبق اسمان و کرده مردمان دکلیه

مع و یاران علم ادسک اشت و سر ایک و استخوانها ننگ که در میان مهره‌های پشت باشد
جمع طباق و اطباق با خبر شب و بیشتر اوز و حالوانیز طبق گویند ضوضا بفتح
ضاد بن معجمتین مشعله یعنی آواز هاء ان باهم و کرده متوضاه مصدر فعلله
یعنی با نگ بیت داوغه فرزندا دو بطیخ خربزه ❊ چون کعک کاکه و قرص
کلیجه لبا فله ❊ داوغه بفتح دال مهمله و ضم باء بنقطه و سکون واو و غین
معجمه بمعنی خربزه فارسی قولی است بطیخ بکسر باء بنقطه و طاء مهمله مشدد و
و سکون یاء تحتانیه و خاء معجمه خربزه کعک بفتح کاف اول و سکون عین مهمله
نان کاک واحد کعکه قرص بضم قاف و سکون راء مهمله و صاد مهملتین
کلیجه واحد قرصه جمع اقراص و قرصه مصدر از قرص از باب نصر یعنی زوانه
نشاندن و بخنگان گرفتن لبا بکسر لام و فتح باء بنقطه و همزه فله نیز اول
شیر مصدر از لباء از باب فتح یعنی کسی را فله دادن و فله چشیدن بیت
قنفذ چه خارپشت سلحفات سنگ پشت ❊ ضب سوسمار و ضفدع
و جغز و دلق دله ❊ قنفذ بضم قاف و سکون نون و ضم و فتح فاء و ذال
معجمه خارپشت جمع قنافذ مؤنث قنفذه سلحفات بضم سین مهمله
و فتح لام و سکون حاء مهمله و فا و تاء سنگ پشت ماده جمع سلاحف

نر گر سلحفا ضب بفتح ضاد معجمه و سکون باء بنقطه سوسمار و شکوفه خرما
و کینه جمع ضباب درم سبک از شتر و در دلب که از ان خون اید و کثار که
بفعل و بسیاری کردن ضب و فریبی را ضب گویند ضبه سوسمار ماده و ضب
نیز مصدر امده از باب نصر یعنی دوشیدن اشتر و از باب علم یعنی بسیار
شدن سوسمار ضفدع بکسر ضاد معجمه و سکون فا و دال و فتح دال و عین
مهملتین چغز یعنی مکل و استخوان اندرون سم اسب جمع ضفادع
ضفدعه مکل ماده یعنی غوک که نر ان لعبض از کرمیرات میکنند دلق
بفتح دال مهمله و لام و قاف معرب اله بیت جبهه جکاد و مفرق
فرق و دماق مغز ❊ از الدماغ جای و بیه جمجه کله ❊ جبهه بفتح
جیم و سکون باء بنقطه جکاد یعنی پیشانی و از جمع جباه و گروه
مردم و خوار بیهوه را جبهه گویند و نام منزلی است از منازل قمر دان
چهار ستاره است و انرا جبهه الدر گویند و مصدر جبهه از باب فتح
یعنی رسیدن بر زدن و کسی را برشتی از کاری باز داشتن مفرق بفتح
میم و سکون فا و فتح راء مهمله و سکون قاف فرق یعنی میان سر که
جای جدا کردن شدن موی است که بتر را گویند و سر دلیل را نیز مفرق گویند جمع

مفارق اسم مکان از فرق از باب نصر یعنی جدا کردن میان دو چیز دماغ
بکسر دال مهمله و میم و غین معجمه جای مغز و سر جمجمه جمیعه و سکان میم اول
سر و قدح چوبین و عود و سوز و چاه که در شوره‌ستان کنده باشند جمع جما
جسم بیت کلق مخاض دردزه و غیل بستر حمل ❊ عدره قرو زن چیز و
نقطه ایله ❊ طلق بفتح طاء مهمله و سکون لام و قاف دزدان و دا
است یوم طلق الیدین گشاده است و جه طلق بهی کشاده لسان الطلق
زبان رو ان مخاض بفتح میم و خاء و ضاد معجمتین در دزنی و اشتران
آبستن و مصدر نیز و اسم مکان و زمان از مخض از باب نصر یعنی
در آسیدن و شوریدن شراب و در کار شروع کردن غیل بفتح غین
معجمه و سکون باء تحتانیه و لام شیر که زن آبستن دهد و سبب فرزند و آن است
که بر روی زبان رود ادره بضم همزه و سکون و دال و فتح راء مهملتین
غرو بیتیر بار خاید نیز بفتح شین و سکون سین معجمه و راء مهمله و ضم رابه و سر کجه
و رامی است بسیار در زبان سمی جدری بضم جیم و فتح دال و کسر راء
مهمله و تشدید باء تحتانیه ابله نقطه بفتح نون و سکون قاف و فتح طاء
مهمله ابله است واحد نقطه و ضعان جا بچه که از اخر طهرش بود علوق ا

نیمن آلکه بازگونه بیاید بقابله + وضع بضم واو وسکون ضاد معجمه و عین
مهمله با کسی را بار گرفتن زن و گویند در حالت حیض بار گرفتن مصدر از باب
فتح علوق بضم عین و لام وسکون واو وقاف بستن شدن زن و حرن
بسته شدن مصدر از باب علم باتن بفتح باء تحتانیه وسکون تاء فوقانیه
و نون بکه که کمون سر را به قابله تقاف و باء بنقطه و ایکه بر کمه برکرد + بیت
مطبوخ پخته مغرفه کفکیر و فوز جرتش : اثفیه دیک پایه طنجیر و تبه :
مطبوخ بفتح میم وسکون طاء مهمله و ضم باء بنقطه و خاء معجمه خوب پخته
اسم مفعول از طبخ از باب نصر یعنی پختن راء مهمله و فا کفکیر جمع
مغارف اسم است از غرف از باب ضرب یعنی خور دینه بکفکیر برآوردن
واب بیا آتش مدنب دو سیت اخو دادن و بریدن فور بفتح فاء
وسکون واو و راء مهمله جوشیدن دیگ وچشم و مانند آن مصدر از باب
نصر و روی چشم اکنون را قرر گویند اثفیه بضم همزه وسکون ثاء مثلثه
و کسر فا و تشدید یاء تحتانیه دیک پایه جمع اثافی طنجیر بکسر طاء مهمله
وسکون نون و کسر جیم و یاء تحتانیه و راء مهمله پاتیله یعنی دیگ کاری جمع
طناجیر + بیت شط ارد شانه الف کهن منت عصا + رط دک گلیمه

بعد اربعین

بعد اربعین جبله : مشط بضم میم وسکون شین معجمه و طاء مهمله شانه جمع
امشاط مصدر از آن مشط بفتح میم از باب نصر و معنی کهن یا فت فاعل
ستهر راست منه بکسر میم وسکون نون وفتح سین مهمله اسم آلت جمع مناسی
واسم فاعل از نسده از باب فتح یعنی زدن بعصا مرط بکسر میم وسکون راء و طاء مهملتین
گلیم از پشم یا از خز و در منتخب می‌گوید نوعی است از خیار در گویند گلیم چهار سو
امراط و مروط کسا بکسر کاف وسین مهمله و مد گلیم جمع اکسیه اصل کسا و
بعد از الف یا همزه شد مغال است بمعنی مفعول از کسوه از باب نصر یعنی جامه
پوشیدن اربعین بفتح همزه وسکون راء مهمله و فتح باء بنقطه و عین مهمله
و یاء و نون عدد چهل را گویند اما در عرف چله را گویند یعنی چهل روز که کسی در
خلوت بعبادت و ذکر مشغول باشد بیت سطرات وذیره رقم خط سوره
چه کتاب : تفتیش و بحث کافتن و تحقیق مسئله : سطر بفتح
سین مهمله و فتح وسکون طاء مهملتین و راء مهمله خط جمع سطور و اسطار
و اسطر پس اساطیر وسکون طاء مصدر از باب نصر یعنی نوشتن ذبر
بفتح ذال معجمه وسکون باء بنقطه و راء مهمله نوشتن و بازخواندن و بیراستن
چاه مصدر از باب فتح و نصر و ضرب عقل با گویند رقم بفتح راء مهمله وسکون

قاف و نوشتن مصدر از باب نصر و خشی است اخجامه سفر بکسر سین مهمله
وسکون فاء و راء مهمله کتاب و نامه جمع اسفار و بفتح سین مصدر از باب
ضرب یعنی روشنی تفتیش بتاء فوقانیه و فاء و تاء و یاء تحتانیه وشین معجمه
مصدر تفعیل یعنی واشرو میدن کاوتن عبارت از آن است بحث
بفتح باء بنقطه وسکون حاء مهمله و ثاء مثلثه کاوتن مصدر از باب فتح
فحص بفتح فاء وسکون حاء و صاد مهملتین تیک واشتر و میدن مصدر
از باب فتح مسئله بفتح میم وسکون سین مهمله و همزه مفتوحه ولام
مصدر بمعنی از باب فتح یعنی پرسیدن و خواستن طاهر و کا قیاس بمعنی
این جا لفظ است منقار زنده باشد و منقار اسکنه
منقب تیشه کرک چوب بر دام مرغ تله مناقیر بکسر میم و نون
و حاء مهمله و یاء فوقانیه زنده جمع مناحیت اسم آلت از نحت از باب نصر
یعنی تراشیدن منقار بکسر میم وسکون نون و قاف و واو مهمله اسکنه
و جمع مرغ مناقیر اسم آلت است از نقر از باب نصر یعنی چوب سوراخ کردن
و دانه برچیدن مرغ و بوغ زدن و عیب کردن و طنبور زدن و آواز
اسب و جهش که زبان چسبید مثقب بکسر میم وسکون ثاء مثلثه مرغ

قاف وسکون

قاف وسکون باء بنقطه مثه جمع مثاقب اسم آلت از ثقب از باب نصر یعنی
سوراخ کردن شبیرک بفتحتین شین معجمه وسکون و راء مهمله واحد ... یعنی
دام و راه خود در صحاح گوید معظم الطریق و وسط فخ بفتح فاء و تشدید خاء
معجمه تله کیان شکار کنند جمع فخاخ معیار وان ترازوی زر سنجیهم ...
شب هین و نلس که چیا شد پل پله معیار بکسر میم وسکون عین
و یاء تحتانیه و راء مهمله ترازوی زر سنجه نیز یعنی سنگ ترازوی جمع معایر
و در مهذب گوید یا عمود بفتح عین مهمله و ضم میم و دال مهمله شاهین ترازو
و ستون پرو چوب خیمه جمع عمد پس اعلانی فلس بفتح فاء وسکون لام
هم سین مهمله پل و پشیز و گذشت گفته بفتح کاف و تشدید فا پله ترازو
و دام مدوره دنکار مدور بر شبیه است جمع کفف دگر شت ... دندان
که بمیان داده باشد گفه گویند و بفتح کاف پله ترازو را گویند و پس این
چهار بیت از ملحقات است القطعه الرابع والثلاثین
فی بحر المجتث زای جوزات شریعت که آفرید خدا
تقلم علم وادم زبان کشاد ترا مفاعلن فعلات مفاعلن
فعلات زنجر سجحبت ستمن یکمن همین کدام را

اریکه تخت وانا باردان چه ظرف دعا جرادیلر مرض خستکی
عرض کالا اریکه بفتح همزه وکسر راء مهمله وسکون یاء تحتانیه
وفتح کاف تخت آراسته جمع ارایک وجراحتی راکه کوشت نو برآورده
هنوز نپوسته باشد اریکه کویند انا بکسر همزه ونون ومد جای آب
جمع آنیه پس اوانی ظرف بفتح ظاء معجمه وسکون راء مهمله وفا باردان
جمع ظروف وظرف نیز مصدر باشد یعنی کرم بین ظریف شدن ودعا
بکسر دال وعین مهمله ومد باردان جمع ادعیه وخانه سرا وزو بانیز وعا کویند
جری بفتح جیم وکسر راء مهمله وهمزه دلیر شدن مرض بفتحتین بیم
وراء مهمله وسکون خاء معجمه بیمار شدن عرض بفتحتین عین
وراء مهملتین وضاد معجمه ساکن کالا وقماش خانه وخواسته وهرچه
یکجزی باید جمع اعراض وغنائم را نیز عرض کویند تشتب جامه باردان
عیبه بزرک پرده خباء کلیمه جوعبا قشب بفتح قاف وکسر شین
معجمه ویاء تحتانیه وباء منقوطه جامه نو جمع قشب فعیل از فتح ارباب کرم
نیز نو شدن وقشب زهر داده شده را کویند فعیل بمعنی مفعول از قشب
ازباب ضرب یعنی زهر دادن وزهر در طعام کردن وقشب نیز تو جلادادن
کوینه

کرینه وچوبه خرما نیز علیبه بفتح عین مهمله وسکون یاء تحتانیه وباء منقوطه
جامه دان یعنی تخته جمع عیب وعیاب چنانکه خلامعجمه وباء منقوطه ومد
پرده را کویند خیمه پشمین وان که ازعمود وستون دارد جمع اخبیه عبا بفتح
عین مهمله وباء منقوطه ومد پرده را کویند کلیم خرد جمع اعبیات نیز
آب کوارنده وان ازرق صاف تنه قدح کم وبیش خفقاره
چه دریا نمیر بفتح نون وکسر میم وسکون یاء تحتانیه وراء مهمله آب کوارنده
وحسب پاک ونام بدر قبیله است وفعیل ازنمرا زباب علم بمعنی تنک
زنک شدن ازرق بفتح همزه وسکون زاء معجمه وفتح راء مهمله وسکون
آب صاف وسبز چشم وتیغ روشن ونام شخص است که ازاقبه
کدصفی اند ازخوارج منسوب باو بیند تمد بفتحتین تاء مثلثه ومیم ودال
مهمله وکسر وسکون میم نیز آمده آب اندک جمع ثماد غدق بفتحتین
غین معجمه ودال مهمله وقاف کسکه آب بسیار خضاره بضم خاء معجمه
وضاد معجمه وراء مهمله دریا خضیض عذبر چه کوی آب بد رشت
قنطره پل عمیق ژرف سید نهر جوی نول عطا غدیر بفتح
غین معجمه وکسر دال مهمله آبکیر در دشت جمع غدر وغدران وا غنده

قنطره بفتح قاف وسکون نون وفتحتین طاء وراء مهملتین پل که بران بکذرند
جمع قناطیر ومصدر از باب فعلل یعنی پل بستن وتمام کردن قنطار یعنی چهار
هزار دینار ودوله بیند پوست کاو پر زر ونیم عمیق بفتح عین مهمله ومیم
وقاف ژرف ودراز وعمیقه ودراهی دور فعیل از عما وازباب کرم
یعنی ژرف شدن ودور شدن نهر بفتح نون وسکون ها وراء مهملتین
جوی جمع نهر وانهار وسکون ها مصدر از باب فتح یعنی جنک بر زدن
وباب سعیدن جاه ودر جوی رفتن وجوی کندن نول بفتح نون وسکون
واو ولام عطا دادن از باب نصر ونوز وحولا همه را نول کویند وان چوب
که کرباس بران پیچند ورقت وفی جمع انوال ونولک آن تفعل
یعنی حقک ومعنی لک حب حباب کویند باشد قرار آب
معین نفیض را کلدور بقه شطی رسن حبه رشا حباب
بفتح حاء مهمله وباء منقوطه کومکه یعنی سوار کان روی آب
وپیشتر از دریا حباب تک آن تفعل یعنی غاتبک قراح بفتح قاف
وراء وحاء مهملتین آب خالص وزمین کشت تابانه جمع اقرحه یعنی
بفتح میم وکسر عین مهمله وباء تحتانیه ونون آب روان جمع معنات راکد
الاکاد

براوکاف ودال مهملتین آب ایستاده جمع رواکد اسم فاعل از رکد از باب
نصر یعنی ایستادن آب وپاره وکشتی ریف بکسر راء مهمله وسکون یاء منقوطه
وقاف رسن که یکبرد ن بز وبره وبزغاله بندند جمع ربق ازباب نصر
وضرب یعنی رسن در سر بزغاله کردن شطن بفتحتین شین معجمه وطاء
مهمله ونون ساکنه رسن دراز جمع اشطان وشطن بسکون طاء مهمله
مصدر ازباب نصر یعنی برسن بستن وحوا کرداندن رشا بفتح راء مهمله
وشین معجمه ومد رسن کو بند رسن جاه جمع ارشیه واخر منزل ماه را رشا
کویند وان چند ستاره خرد است بصورت ماهی بطن الحوت سنگ
خنک چه سنگ فسان سنگ فسان سنگ درست رخام سنگ
لنونیله سنگ اسنجبا سنان بکسر سین مهمله ونون سنگ
افسان که پیکان تیغ تیز کننده کلستان نیزه وخوان جمع اسنه
مصدر از آن سن ازباب نصر یعنی تیز کردن لخاف بکسر لام وخاء
معجمه وفا سنگ تنک واحد لخفه فام بضم راء مهمله وضمه معجمه
ومیم سنگ سیاه است سفید ونام موضعی است نیله بضم نون و
سکون باء منقوطه وفتح لام وفتح لام سنگ استنجا عطیه جمع نبل

سنان

نقف چه بشنه سنگ است کل سجّیل : که سنگ سرمه طاحونه
اندازند دریا نقف بفتح نون وشین معجمه دو سنگ باشد
که درپای مالند واحد نشفه بسکون شین چیدن اب را مانند اق مصدر
ارباب علم سجیل بفتح سین مهمله وجیم مشدده و یاء تحتانیه ولام
معرّب سنگ گل اند بکسر همزه وسکون ثاء مثلثه وکسر میم
ودال مهمله سنگ سرمه جمع اثامده رحا بفتح راء مهمله وحاء مهملتین
دو قهر سنگ طاحونه یعنی سنگ آسیا وانچه بر زبان نشیند ازسینه اشتر
جمع ارحی وارحاء پس ارحیه زمین و هم در کرد در کلمه اشتر گو برهم
گردد وبهنر قوم وجای جنگ برهم کشتن را بر دو دندان را
رحا گویند و نام موضعی است مصدر ازان رحوا رباب یعنی
گرداندن آسیا وکردشدن را عصر شیره ماعون ز
کوه رخت بیوت : سماع کاه گل است صعود بر بالا
عصر بفتح عین وکسر صاد وسکون یاء تحتانیه وراء مهملات
شیره فعیل ازعصر ازباب ضرب یعنی افشردن وشیره گرفتن
ماعون بفتح میم وضم عین مهمله وقاف ونون آلوده رخت خانه

چون وکبد وبتر والشتی نه وتحیران وابن جمع است که واحد ندارد و طاعه
دارد منفعت وعطا را نیز گویند اصلش معونه بجهه الف را عوض از ها
اورده سماع بکسر سین وباء تحتانیه وعین مهملتین کاه گل صعود بفتح
صاد وضم عین ودال مهملات بر بالا جمع صعایه وصعد کوهی است
در دوزخ وشتر که بچه خود را بیفکند وبچه دیگر را شیر دهد وراه دشوار
درکوه فعول از صعود بفتحتین ازباب علم یعنی ببالا شدن وبر رود
وبر شدن بیت نقیره ناوه ملاط است گل میان درخت :
امام خرزه ووانه دان بت : نقیر بفتح نون وسکون قاف
و یاء تحتانیه وراء مهمله ناوه چیزدان لاکیست که دران ارد خمیر میکنند
دیگر تیت چشته خره وظرفی است از بیخ درخت ودران بیند کنند فعیل از نقر
که درمیان منقار کونیت ونقر اصل را گویند طلان کرم النقیر الرجل
ملاط بکسر میم ولام وطاء مهمله گل بکاه که درمیان خشت کنند
فعال از ملط ازباب نصر یعنی گل درمیان خشت کردن وملاط پهلو را گویند
وپهلو اشترا امام بکسر همزه ومیمین پیشنمار وپیشوا ورزه بیاجیع نااول جمع
امه وصحاح کره جوی است که بناء بن بنا است کنند وکباب وبا خیر راه لازم گویند بفتح

باء منقطه وتشدید نون وهمزه ومد زاره جمع بنا وان دهال ازین ازباب ضرب
یعنی بنا کردن بیت نهیق بانگ خر وخوار بانگ بقر : صهیل بانگ فرس
صلصله است بانگ درا : نهیق بفتح نون وکسر هاء وسکون یاء تحتانیه
وقاف بر وزن قتیل بانگ خر ومصدر ازباب ضرب یعنی بانگ کردن
خوار بضم قاف معجمه وواو وراء مهمله بانگ گاو ومصدر ازباب نصر یعنی بانگ
کردن گاو صهیل بفتح صاد مهمله وها ویاء تحتانیه ولام بانگ اسب است
مصدر ازباب ضرب یعنی بانگ کردن اسب صلصله بفتح صادین
مهملتین وسکون لام اول بانگ آهن وسفال ومانند وتیز بانگ اسب
ومصدر ازباب فعلله یعنی بانگ کردن اهن ثعلب بانگ کلاغ وطنین
چه بانگ مگس بیت نباح بانگ سگ بانگ گرگ جلست عوا :
نعیب بفتح نون وکسر عین مهمله وسکون یاء تحتانیه وباء منقطه
بودن غرب یعنی بانگ کلاغ ومصدر ازباب ضرب یعنی بانگ کردن کلاغ
طنین بطاء مهمله ونونین بهلین وزن بانگ مگس وانکه اشه وبانگ طنبور
وتنبور وصوت طشت ومصدر ازباب ضرب یعنی بانگ کردن مگس وتنبور
دی وطشت نباح بضم نون وباء منقطه وحاء مهمله بانگ سگ واین ومصدر ازباب

یعنی بانگ کردن سگ ازباب فتح یعنی بانگ کردن عوا نیز عوا بضم
عین مهمله وواو ومد بانگ سگ وگرگ وشغال ومصدر ازباب
ضرب یعنی بانگ کردن سگ وشغال بیت هدیر بانگ کبوتر جرجر
بانگ قلم اطیط : ضباح بانگ روبه وعوعه است بانگ ادمی :
هدیر بفتح هاء وکسر دال مهمله وسکون یاء تحتانیه وراء مهملتین بانگ کبوتر
وبانگ اشتر ومصدر ازباب ضرب یعنی بانگ کردن کبوتر وکشش اشتر
وجوشیدن اشراب وشیشه ران جرجر بفتح جیم وراء مهملات
بانگ قلم وبانگ درا بانگ تخت وبانگ نعلین وبانگ بلغ ومصدر ازو
ضرب یعنی آواز کردن قلم واز پالان اشتر ومحمل مانندان ضباح
بضم ضاد معجمه وباء منقطه وحاء مهمله بانگ روباه ومصدر ازباب فتح
یعنی بانگ کردن روباه واسب وضبح بانگ اسب وعوعه بفتح واو
وسکون عین اولی بانگ ادمی یعنی شغال وبانگ گرگ جمع وعاع
ومصدر فعلله یعنی بانگ سگ وامانندان القطعة الخامس و
الثلثین بحر المتقارب بیت بیاب تکمل بفضل هنر :
زنهر تقارب دگر بهره بر : فعول فعول فعول فعل

بیان کن که گرد دولت پرسش کر : و جز مجاز و ملخص نبود مختصر : بوی
خر نعم ای الا اکبر : وجر بفتح واو و سکون شین و کسر جیم و راء معجمه مختصر فعیل
بفتح او وجاره از باب کرم یعنی کوتاه شدن سخن ملخص بضم میم و فتح
لام و فتح خاء معجمه مشدده و سکون صاد مهمله اسم مفعول از تلخیص
یعنی پیدا کردن و جز حذف زواید از کلام که اختصار راست سبب پیدا
شدن کلام پس از ملخص مختصر خواسته اند مختصر بضم میم و سکون
خاء معجمه و صاد و راء مهملتین اسم مفعول از اختصار یعنی کوتاه شدن
سخن و اختصار نیز با کوتاه تر گرفتن عصا در دست بر پهلو نهادن
سوی بکسر سین مهمله و ضم واو و تشدید جزو عمل و راست نعم بفتحتین نون و عین
مهمله و سکون میم ای الا بکسر همزه و تشدید لام بلکه و اکبر کیف از ان
ولا باشید مبب کاین و کاءِ و کای و کایب : و کاب یعنی کم اندر
خیز کاین بفتحتین کاف و همزه و کسر یاء تحتانیه مشدده منسوب بوزن
کفعل اصلش ای کاف تشبیه در او در دانند یعنی کم چیز کرده و عدد
بسیار ما نموده اند و تنوین را و عینی علم عروض بوزن نپسندند کم
در کاین گاین چهار لغت دیگر است کایق بالف بوزن کاع و کای بسکون

همزه بوزن کیع و کاء بوزن کیع و کی بوزن کیع و این پنج لغت
یعنی کم چیز است و از جزات ای غدو لیال گویند کم رجل عندک یعنی
مرد بسیار که نزد تست **القطعة السادس والثلثین**

فی بحر المضارع

مبب ای عجب زاهد چون تو نزاد : چه
خ گرد نش نیست مثل تو یار : فعلات مفاعلن فعلات :
گر نداری زعلم گیر ادشار : نوع های لغت زمن بشنو : اولا
اصلی است پس عجمی عار : در این قطعه از انواع لغت عرب ده
نوع ذکر است اولا لغت اصلی که در اصل موضوع است چون عار
بکسر عین و دال مهملتین یعنی شستن جمع اعده مبب پس ثانیه
چه ضفدع و تاجن : باز تسخین و ظلمین ای استار : مولد که در اصل
موضع لمینت فاء از لغت اصلی گرفته اند چون ضفدع بکسر ضاد معجمه و سکون
فا و گذشت و طاجن بطاء مهمله و فتح جیم یعنی تابه که نان بزن د را
ن و معرب نیز گفته اند و تسخین در قطعه از قبل گذشت و ظلمین
یافته شد و مولد بدال مهمله اسم مفعول از تولید یعنی از اصل چیزی
پیدا کردن و از گوسفند بچه گرفتند مبب در معرب شناس و هیج د

دلق : یعنی و قفش بهرج است یار : سیوم لغت معرب است
و آن لفظی است که عرب در ان تصرف کرده از جنس کلام خود ساخته ضیح
بفتح صاد مهمله و دلق و نمس و قفش و بهرج که در اصل خیک داله و بیمه
و کفش و نبهره بوده عجم و تصحیح م مجموع گذشت و معرب بفتحین در اء
مهملتین و باء منقطه اسم مفعول از تعریب یعنی کلمه که نه عربی باشد عربی
کردن و سخن پاکیزه گفتن تباری و خوار را بیراستن و بدرودن گشته
و سخن گفتن کسی و زشت کردن مبب و ز معجم سی سنجی و کسوت
و فرق : عدل و نعص حوام استعداد : چهارم لغت
معجم است و آن لفظی است عربی که عجم استعمال کنند و از جنس کلام
خود دارند چون سنجی بفتح سین مهمله و کسر خاء و تشدید یاء تحتانیه
یعنی جوانمرد جمع سنجا ارسی ده از باب نفع یعنی جوان مردی کردن
و کسوه بکسر کاف گذشت و فرق بفتح فا و سکون راء مهمله و قاف
گشته تر و جدا کردن میان دو چیز از باب نفع و عدل بفتح عین
و سکون دال مهملتین دلواو راء رهنده و گواه راست و نقی ترد
نبک و همزه و تممت جمع عدول و عدول نیز منقول از باب ضرب یعنی داد کردن

و شریک گرفتن و برابر کردن چیزی بچیزی بعض در قطعه بیراب گذشت
دام بدال مهمله و واو و الف و میم همیشه بودن از باب نفع و استعداد
بسین و عین و دالین مهملتین مصدر استعبال یعنی ساختن و معجم بفتحین
مهمله و جیم اسم مفعول از تعجیم یعنی عجم کردن مبب نبل و شف
و فز و بعث ماش : قروء و ظن بیع خفیه از اضداد : پنجم لغت
راست و آن لفظی است که وضع کرده اند از برای دو معنی ضد یکدیگر چون
نبل بفتحتین نون و باء منقطه و لام بلند کسی و خرد و شف بکسر شین معجمه
و تشدید افزونی و نقصان و فز بفتحتین ذال معجمه و فاء و راء مهمله
بی ناخوشی و بعث بفتح واو و سکون دال و عین مهملات امانت
که بکسی دهی و امانت از کسی ستانی اسم از ابداع نیز و بعث فرا
دادن و فرستادن و نای بفتح نون و سکون همزه یار در دور
شدن از باب فتح و قروء بضم قاف و سکون راء مهمله و همزه طهر
و حیض و ظن بفتح و ضاد معجمه و تشدید نون شک و یقین و بیع
بفتح باء منقطه و سکون یاء تحتانیه و عین مهمله خریدن و فروخت
جمع بیوع و مصدر از باب ضرب یعنی خریدن و فروختن و ضیفه بضم

خا معجمه و سکون فا و یاء تحتانیه نهان واشکارا واضداد بضاد معجمه و دالین مهملتین مجمع ضدّاست یعنی باهمتا ❁ مشترک جاریه است وعین رجا ❁ مترادف جان و قلب فؤاد وشش لغت مشترک است وان لفظ است که بیشتر از یک معنی دارد وانرا برای هر یک از آن معنی علاحده وضع کرده اند چون جاریه وعین ورجا تصحیح آنکه گذشت ومشترک بشین معجمه و راء مهمله اسم مفعول از اشتراک یعنی بهم دیگر انباری کردن وهفتم لغت مترادف وان لفظ است که وضع کرده اند از برای معنی لفظ دیگر وان لفظها را مترادف گویند و هر یک را مترادف دیگری گویند چون جان وقلب وفؤاد تصحیح مجموع گذشت ومترادف بتا و دال مهملتین وفا اسم فاعل از ترادف مصدر تفاعل یعنی بهم از پی شدن ودر پی شدن مختلف درمیان عرب وعجم جرز وجرده طاس وطشت افتاد هشتم لغت مختلف وان لفظ است که اختلاف کرده اند در آن که عربی است یا عجمی چون جرز وجرده گذشت وطاس بطاء وسین مهملتین طاس جمع طاسات وطشت بفتح طاء مهمله وسکون شین معجمه وطاء فوقانیه طشت جمع طشت ها ومختلف وخاء معجمه وفا اسم مفعول از اختلاف بیرون یکدیگر خلاف کردن ودر بیرون یکدیگر شدن وآمدن تعکس وبر درا حقیقت آن ❁ از دو قرار مجاز آن چه سود ❁ نهم لفظ است استعمال در معنی اصلی خود چون غسل بفتح

عین وسین مهملتین یعنی انگبین در برد بیاید حقیقت وغسل است از حق ارباب لغت بر است بدانستن و در دست کردن در برخی بیشتران ونشر آوار کردن وکمترک کسی شدن وغلبه کردن کسی را ایهم لغت مجاز وان لفظ است در غیر معنی مستعمل بجهت مناسبت با معنی اصلی چون نفع همزه وسکون راء مهمله راصل مصدر است از باب ضرب یعنی انگبین کردن مسیح وحالا در انگبین مستعمل است وفر بفتح قاف وشد در راء مهمله خیر سرد و در اصل مصدر از باب نصر یعنی یکدیگر شدن و روان شدن

القطعة التاسع والثلثون من بحر الخفیف بیت

ای بعلم تو منتسب کس همتا ❁ رشک چشم تو نرگس شهلا ❁ فعلات مفاعلن فعلن ❁ کردش کن تا بگو بیت ملا ❁ فرفخ و رجله بقله الحمقا ❁ خرفه دان فرد و منفرد تنها ❁ فرفخ بفتح فایمین وسکون راء مهملتین وخاء معجمه خرفه رجله بکسر راء مهمله وسکون جیم خرفه گذاریب جمع وهو رجل بقله الحمقا که است از بقلة بفتح باء بنقطه وسکون قاف یعنی تره وازحمق بفتح حاء مهمله وسکون میم وفا ودتانیث احمق وخرفه را بجهت آنکه بیشتر در راه گذار بروید بقلة الحمقا گویند فرد بفتح فا وسکون و دال مهملتین یعنی ها ویکانه افراد منفرد بنون وفا وراء و دال مهملتین اسم فاعل از انفراد

و مصدر انفعال یعنی تنها شدن ❁ معمان است و دف جرلوی ❁ زمهریر است برد وقر سرا ❁ معمات بفتح میمین وسکون عین مهمله اول سختی گرما دف بکسر دال مهمله وفا بیاکن هیزم گرمی وبجا آتش وچشم آتش وذیجه یا ان گرم شوند وسوسخ دیوار مصدر آن دفا از باب علم دگرم یعنی گرم شدن قر بفتح حا وتشدید راء مهملتین گرمی زمهریر بفتح زاء معجمه وسکون میم وفتح ها و در آخر مهملتین سرمای سخت وتا سرد جمع زمهاریر برد بفتح با بنقطه وسکون راء دال مهملتین سرما وخواب جمع برد ومصدر از باب یعنی سرد کردانیدن وسوال آب شدن قر بضم قاف وتشدید راء مهمله سرما ❁ بهو دج وقراد ❁ ورد کل دان بند بکسی ❁ اریج طیب عشق بوی ❁ ورد بفتح واو وسکون راء ودال مهملتین گل واحد وردة وشیر گلگون وارب کلگون را ورد گویند جمع وراد هنده با بکسر ها وسکون نون وضم دکسر دال مهمله ویاء بنقطه وقد وقصر کسی یعنی کاشتی اریج بفتح همزه وکسر راء مهمله وحاء مهمله چیزی خوشبو چیزی حلال صفت اذارح بفتحتین ازباب علم یعنی خوشبو شدن طیب بفتح طاء مهمله وکسر یاء تحتانیه مشدده وبا بنقطه چیزی خوشبوی وچیزی پاک وحلال صفت از طیب ازباب ضرب یعنی خوب وپاک شدن بفتح عین مهمله وکسر باء بنقطه وسکون قاف چیزی که بوی خوش

دران گرفته باشد صفت از عبق بفتحتین ازباب علم بوی بسیار خوش در کسی گرفتن ❁ نعم وحش چارپا سبع ❁ وتو جبانة دشت گاه رسرا ❁ نعم بفتحتین نون وعین مهمله ومیم ساکن چارپا واحد وحش وحوش وحش دگرسنه دشهر وزمین خالی را وحش گویند سبع بفتح سین وضم با بنقطه وسکون عین مهملتین وجمع سباع اثنی سبعة جبانة بفتح جیم وتشدید باء بنقطه ونون رشت جمع جبانات دار بدال وراء مهملتین سرای جمع دور ودیار دار رود بران ودار نام ابر است بمیان بصره وعمان ❁ بگزاست ودرک جور دفسرین ❁ شل دکفو اشتر وشنبه همتا ❁ بجز بفتح علی مهمله وضم جیم کونه درخت دنبه درخت جمع اعجاز درک بفتح واو دکسر راء مهمله وکاف بالای سران تا بمیان جمع اوراک ورک بکسر راء مهمله و دال ساکن مهملتین وفاسرین وآنکه از پس بر نشینند وگونه دکشتی آن وهر چیزی که تابع چیزی دیگر باشد وهر چیزی که پیش از طرف وی باشد بیوا سبط در شعر وخلیفه وجانشین وسلطان جمع ارداف و مصدر از باب علم یعنی از پی دادن شل بکسر میم وسکون تاء مثلثه ولام باشند جمع امثال کفو بضم کاف وسکون فا همتا جمع اکفاء شبه بکسر ا شباه ند بکسر نون و دال مشدده مهمله همتا

جمع انداد ❊ خس چه کاهو وسعتة او یش ❊ میر لسیند کاستر را حلفا

❊ خس بفتح خاء معجمه و سکون سین مهمله شده کاهو سنعه بفتح سین و سکون عین مهمله تهی و فتح تاء فوقانیه و راء مهمله اولش جمع سنابر در کتب طب استعمال شود

نالشیعه مليتس شود خلف بفتح خاء معجمه مهمله و سكون لام و فاء معجمه و دو وخ دکرته کویند مورد ❊ اس و تر و رشته و ان همه تر ❊ حلبه شنبلیله هست و دیگر کان

❊ اس بمد همزه و سین مورد و باقی خاکستر از میان دیگ پایه حاحق بضم خاء مهمله دلستقید میم و خاء معجمه سوکت و ترشه و جگر کی کویند تبر حلبه بضم حاء مهمله و سکون لام و ضم لام و باء بنقطه شنبلیده عام کر میرسبا میکویند و شلو کویند جمع حبب زلیب بیاه مهمله و باء بنقطه کان **بیت** قند لسر است و طلع تر زلیب ❊ خوشه عدد

شکوفه خرما ❊ قنو بکسر قاف و ضمه قاف و سکون نون و واو خوشه خرما و خلو وکذشت این سه بیت از المحفل است **بیت** ناس و انسی اناس ادمیان

❊ بیلد مار ادم و حوا ❊ ناس بنون و سین مهمله و انسی بکسر همزه و سکون واناس بضم همزه ادمیان واحدان ان و ناس پری و ناس چنگ نیز کویند و بعضی گفته‌اند انسی واحد است و انس جمع و اناس جنس ادم بمد همزه و فتح دال مهمله نام پدر بشر و دوم کندم کون جمع ادمیان و اخضر سفید جمع علدم و ابری سفید که خانهای خاک‌تنگ دارد جمع ادم حوا

اخوة
بفتح حاء مهمله و تشدید واو نام مادر بشر و تا منبت روی بیلی سیاه لب و احوی افعل صفت از باب علم بمعنی انکار کون شدن و خوار مرادف می‌کویند **القطعة الثامن و الثلثین فی بحر الرمل**

❊ بهر منظر روی مرات سنجقل ابنه بهر علیس سنگ موسی دان حلاقه استره ❊ منظره بفتح میم و سکون نون و فتح ظاء معجمه و راء مهمله انجا که چشم بران افتد از روی اسم مکان از نظر باب نصر بمعنی نگریستن و چشم داشتن مرات بکسر میم و سکون راء مهمله و همزه مد و اینه جمع مرایا و مرای اسم الت از رویه از باب فتح بمعنی دیدن و دانستن و بید اشتی سنجقل بفتحات سین مهمله و جیم و سکون نون اینه رو علیس و زعفران جمع سلاجیل علیس بکسر عین مهمله و سکون یاء تحتانیه و فتح سین مهمله فقر استیم است سوی یا جدا از دام پیغمبر است

ونام سنگ کفته و یافتند جمع علیسون موسی بضم میم و واو و فتح سین مهمله قدم پیغمبر است ❊ و استره کویند جمع مواسی حلاق بفتح حاء مهمله والشد بدلام موی سبز مبالغه حالق از حلق از باب ضرب بمعنی سر تراشیدن و موی بریدن و در حلق زدن و ببدا اختن پس حلاق سترنده باشد و این مجاز کویند ❊ عبر ماحق بر حراست اما اتان ماده خراست عجل کوساله ❊ عجل کوساله عجین و تولب نوکره ❊ عیر بفتح عین مهمله و سکون یاء تحتانیه خر انزا بهی باشد جمع [illegible] و بیک چشم و تند کوش و [illegible]

و تنهای تنت پای استخوان بر خواسته و دمیدن شانه و تنها میان شمشیر و تنها میان کمان و تنهای میان برکه درخت جمع احبار و حبارات و معبور الو و عمر مهتر انرا کوینده دام و حلقه و عصدر از باب ضرب بمعنی مبدن و دلشدن و در تپی ناحق بودن و افق فاسم فاعل از نهق و نهق از باب ضرب بمعنی بانک کردن خر اتان بفتح همزه و تاء فوقانیه ماده خر جمع اتن و اتن سنگ کاردان که در میان آب باشد عجل بکسر عین مهمله و سکون جیم و لام کوساله جمع مجاجیل مؤنث عجله نیز کساله است شبه جحش بفتح جیم و سکون حاء مهمله و شین معجمه خرکره مؤنث جحشه جمع جحاش و جحشان و جحشه تولب بفتح تاء فوقانیه و سکون واو و فتح لام و باء بنقطه کره خر جمع تالبه چون اکاف است و دلیه بر زعه پالان خر

بیت مقود افسار است و مخلال و علیقه توبره ❊ اکاف بفتح همزه و تخفیف کاف و پالان خر جمع اکف و ولیه بفتح واو و کسر لام و فتح یاء تحتانیه پالان کنند و بعض جمع ولایا برذعه بفتح باء بنقطه و سکون راء مهمله و فتح ذال معجمه و عین مهمله پالان کنند جمع براذع مقود بکسر میم و سکون قاف و فتح واو و دال مهمله افسار جمع مقاود اسم الت از قود از باب نصر بمعنی کشیدن مخلاه بکسر میم و سکون خاء معجمه توبره جمع مخالی اسم الت از خلی از باب ضرب بمعنی کیاه درودن و نیز انجه که خلا در ان کنند مخلات کویند علیقه بفتح عین مهمله و کسر لام و سکون یاء تحتانیه و قاف توبره که بر سر ستور کنند و اشتر بکشند

که ناجارها یعنی بیاورند جمع ملاین قبیل بمعنی مفعول از قبول از باب علم بمعنی در یافتن

القطعة التاسع والعشرون فی بحر ذکر بروج اثنی عشر

بره یابان دل بنهادم در غمت مهکرت ❊ سال‌ها کردم بیان شعر و غزل در عشق

رده ❊ فاعلات فاعلات فاعلن ❊ زود بر خوان نام بر ارکو ز مدرت

باجوب ❊ بر جها دیدم که از شرقی بر اوردند سر ❊ حمله از کتب دا خلیج

حی لاموت ❊ چون حمل چون ثور چون جوزا سرطان اسد ❊ سنبله میزان

عقرب قوس جدی دلو حوت ❊ این دوازده برج است آسمان فرمرتبه علی

القطعة الاربعین فی عقود و حروف

الترتیب که اول حمل است تا اخر حوت ❊ ای سکان فرد و علم هنر

بنود خرم عشق تو مرا کار دکر ❊ فاعلات فعلن فعلن فعول فعلات

کر کوای بر التزبس ایجان پدر ❊ از محرم چو بکذشت حد بود صفر و ربیع

و جمادی بر یک دیگر رجب است ای شعبان رمضان شوال است و

القعده ذی الحجه کمی تنک نظر ❊ تمت الکتاب بعون الملک الوهاب

حسب الخواهش عالیجناب معرض العقاب استاد لا ملا نفر الله بتضییع این

اوراق امل خلق الله قربا بطلی بر لده

تحریرا فی سبب سیم شهر رجب المرجب

سنه ۱۲۸۰

م م م م م م م

م م م م م

م م م

م

رملی